

หนังสือเรียนภาษาไทย
ชุด **ทักษะพัฒนา เล่ม ๑**

๗ ๔๐๑ ๗ ๔๐๒

DCID LIBRARY

0000004564

ย 495.91

ย 4: ๗

๖546๗

ย 3 (2535)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ (ม.๔)

ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔

ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓

กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือเรียนภาษาไทย

ท ๔๐๑ ท ๔๐๒

ชุด ทักษะพัฒนา เล่ม ๑

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ (ม.๔)

ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

บท

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่ ๓๐๐,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๓๕

ปกกระดาษเคลือบละ ๒๘.๐๐ บาท

(ห้ามขายเกินกว่าราคาที่กำหนดไว้)

องค์การค้ำของคุรุสภาจัดพิมพ์จำหน่าย

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๕๒ ถนนลาดพร้าว บางกะปิ กรุงเทพมหานคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

คำนำ

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ แล้วนั้น เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างได้ผลและบรรลุตามจุดประสงค์ของหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหนังสือเรียนและคู่มือครูภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้น ดังมีรายชื่อนามต่อไปนี้

๑. หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ	กรรมการที่ปรึกษา
๒. นางกุหลาบ มลลิกะมาส	กรรมการที่ปรึกษา
๓. นางฐะปะนีย์ นาครทรรพ	กรรมการที่ปรึกษา
๔. นายสวณิต ยมาภัย	ประธานกรรมการ
๕. นายนิรันดร์ นวมารค	กรรมการ
๖. นางสาวช่อนกลิ่น พิเศษสกลกิจ	กรรมการ
๗. นางบุญชิ้น ทองอยู่	กรรมการ
๘. นางบุญนำ บุญเสริม	กรรมการ
๙. นางสุจิต เพียรชอบ	กรรมการ
๑๐. นางยุพา สังศิริ	กรรมการ
๑๑. นางสาววลัยรัตน์ อติแพทย์	กรรมการ
๑๒. นางสาววิพุธ ไสภวงศ์	กรรมการ
๑๓. นางจารุณี กองพลพรหม	กรรมการ
๑๔. นางสาวนวรรณ พันธุมธา	กรรมการ
๑๕. นางประนอม วิบูลย์พันธุ์	กรรมการ
๑๖. นางนุกูล ศรีวาระกุล	กรรมการ
๑๗. นางสาววัฒนา กรกำแหง	กรรมการ
๑๘. นางสาวมงคล สุวรรณเมฆ	กรรมการ
๑๙. นายเสริม พงศ์ทอง	กรรมการ
๒๐. นายวิกรม ชุมสาย ณ อยุธยา	กรรมการและเลขานุการ
๒๑. นางเพชรภรณ์ รื่นรมย์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๒. นางศิริรัตน์ วงศ์สุวรรณ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการฯ ได้จัดทำหนังสือเรียนสำหรับรายวิชาภาษาไทย พ.ศ. ๒๕๒๔ สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ (ม.๔) ขึ้น ๒ เล่ม คือ หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณวิภังค์

เล่ม ๑ และหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะพัฒนา เล่ม ๑ กับได้พิจารณาคัดเลือกหนังสืออ่านนอกเวลาซึ่งเป็นวรรณกรรมทั้งเก่าและใหม่ที่มีคุณค่าในด้านภาษา รูปแบบของการประพันธ์ และความคิดสร้างสรรค์ ให้นักเรียนได้เลือกอ่านอีกจำนวนหนึ่งด้วย

เนื้อหาสาระของหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะพัฒนา เล่ม ๑ นี้ มุ่งให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะในการใช้ภาษาเพื่อให้สามารถสื่อสารได้อย่างมีคุณภาพมากที่สุด ส่วนหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณวิจักษ์ เล่ม ๑ นั้น มุ่งให้นักเรียนใช้ทักษะทางภาษาเพื่อศึกษาวิเคราะห์ความคิดความรู้สึกของผู้เขียนวรรณกรรมแต่ละเรื่อง และให้มีความรู้พื้นฐานในการวิเคราะห์กระบวนการประพันธ์อีกด้วย

หนังสือเรียนเล่มนี้อาจยังมีข้อที่ควรปรับปรุงแก้ไขอยู่อีกบ้าง กรมวิชาการยินดีรับข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไขหนังสือให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบคุณคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิที่ร่วมจัดทำและมีส่วนช่วยให้หนังสือนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ตลอดจนขอขอบคุณนาวาโทบำรุง สรค์คานนท์ ที่ช่วยตรวจสอบความถูกต้องของบทความบางเรื่อง ไว้ ณ โอกาสนี้

(นายเอกวิทย์ ณ ถลาง)

อธิบดีกรมวิชาการ

กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔

วันที่ ๗ ส.ค. ๒๕๔๕
เลขทะเบียน ๑๐๘๑๒๔ จ.๓
เลขเรียกหนังสือ ๔๔๘๔๗๔๖

๒๕๔๖

คำชี้แจงการใช้หนังสือทักขพัฒนา

หนังสือทักขพัฒนา มุ่งชี้แจงพฤติกรรมภาษาในการสื่อสาร ปัจจุบันนี้มักถือกันว่าความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมภาษาเป็นส่วนหนึ่งของหลักภาษา (หรือไวยากรณ์) การสื่อสารต้องอาศัยหลักภาษา มิฉะนั้นจะไม่เกิดสัมฤทธิ์ผลได้เลย

ในการใช้หนังสือเล่มนี้ มีข้อควรพิจารณาดังต่อไปนี้

๑. หนังสือเล่มนี้ มุ่งที่จะให้เกิดความเข้าใจเรื่องการสื่อสารเป็นจุดประสงค์ใหญ่ การสื่อสารนั้นเป็นพฤติกรรมซึ่งมีในชีวิตมนุษย์ทุกวันและเกือบทุกขณะ มนุษย์จึงไม่ค่อยเอาใจใส่พิจารณา แต่ที่จริงแล้ว จำเป็นต้องเอาใจใส่ เพราะการสื่อสารมีความสำคัญมาก ผู้ที่สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมมีโอกาสดีกว่าผู้ที่หย่อนสมรรถภาพในทางนี้เป็นอันมาก เราจึงต้องหาวิธีการฝึกฝนให้สามารถสื่อสารได้อย่างมีคุณภาพให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้

๒. ในการเรียนการสอนภาษาไทย เราก็มักละเลยเรื่องการสื่อสาร มักมุ่งไปในทางรูปลักษณะ เช่น ตัวสะกด ตัวการันต์ คำนี้ควรสะกดอย่างไร คำนี้ควรออกเสียงอย่างไร ใครถูก ใครผิด ในหนังสือชุดทักขสัมพันธ์ ได้มีการย้ำหลายครั้งว่าถ้ามีข้อโต้แย้งเรื่องภาษา หาข้อยุติไม่ได้ว่าใครถูกใครผิด ควรที่จะฟังความคิดเห็นหลาย ๆ ฝ่าย เก็บเอาไว้ไตร่ตรองจนกระทั่งมีหลักฐานพอเพียงที่จะทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายถูกหรือฝ่ายผิดเด่นชัดขึ้นมา หนังสือทักขพัฒนาถือหลักเดียวกันนี้

๓. หนังสือทักขพัฒนาเรียบเรียงตามระเบียบวิธีการเรียนการสอนภาษา โดยถือว่าภาษาเป็นเครื่องมือสำหรับมนุษย์ใช้สื่อสาร มนุษย์ควรศึกษาเพ่งเล็งเครื่องมือทุกอย่างที่ตนใช้ ในเมื่อการสื่อสารเป็นพฤติกรรมที่สำคัญที่สุดอันหนึ่งของมนุษย์ เราจึงต้องสนใจกับภาษาที่เราใช้สื่อสารอยู่เป็นนิจ

๔. ในปัจจุบันนี้ หนังสือหรือตำราสอนเรื่องภาษา ไม่นิยมบอกลักษณะตายตัว และไม่นิยมออกคำสั่ง เช่น จงทำเช่นนั้นเช่นนี้ จะใช้วิธีการให้ผู้เรียนสังเกตภาษา โดยครูอาจารย์แนะหลักเกณฑ์ให้ ต้องการปลูกฝังให้ผู้เรียนใช้ความคิด ให้ตัดสินใจว่าจะพูดอย่างไร เขียนอย่างไร จึงจะได้ประโยชน์แก่ตนเอง และแก่ชุมชนที่มีการสื่อสารร่วมกัน

๕. หนังสือหลักภาษาไทย ๓ เล่ม ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น ถ้าพิจารณาให้ดี ก็เห็นแนวโน้มที่ว่ามานี้เด่นชัด ผู้จัดทำหนังสือหลักภาษาสำหรับมัธยมศึกษาตอนต้น และผู้จัดทำหนังสือทักขพัฒนา ถือหลักการเดียวกัน คือ (ก) สอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (ข) ให้นักเรียนหัดเป็นคนช่างสังเกต (ค) ฝึกให้นักเรียนตัดสินใจว่า ควรใช้ภาษาอย่างไร เพราะ

เหตุใด (ง) ฝึกให้นักเรียนเข้าใจความแตกต่างระหว่างการรับสารและส่งสาร ดังได้กล่าวมาแล้ว

เราย่อมเห็นได้ชัดว่า ในระดับหนึ่ง การรับสารยากกว่าการส่งสาร มาถึงอีกระดับหนึ่ง การส่งสารยากกว่าการรับสาร เช่น เมื่อเรายังเด็ก เราพูดได้ดีกว่าอ่าน ต่อมาเราอ่านได้อย่างคล่อง แต่เมื่อจะเขียนต้องใช้ความพยายามอย่างมาก ในระดับสูงขึ้น เช่นในการเจรจาเรื่องราชการสำคัญ การเขียนกลับง่ายกว่าการพูด เพราะมีเวลาเตรียมและแก้ไขสิ่งบกพร่องได้

๕. การเรียนการสอนในบางวิชาเราจะใช้วิธีการตรง ๆ ให้นักเรียนท่องจำ เช่น เมื่อจะให้เด็กเรียนสวดมนต์ เราให้ท่องจำ และเราใช้วิธีการให้นักเรียนจำได้ทีละน้อย ๆ แต่หนังสือทักษะพัฒนานี้ มิได้มุ่งหมายให้นักเรียนอ่านแล้วจำ แต่ให้สังเกต ในบางกรณีเราให้นักเรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะช่วยให้มีทักษะและศิลปะ แล้วนักเรียนจะเข้าใจหลักและจำได้ในที่สุด

๗. การใช้หนังสือทักษะพัฒนานี้ นักเรียนควรอ่านอย่างเอาใจใส่ นอกเวลาเรียน มีที่ใดที่นักเรียนไม่เข้าใจแจ่มแจ้งก็ให้หมายเหตุไว้ แล้วมาถามครูตามเวลาที่ครุ่นคิด เมื่อครูได้อธิบายให้นักเรียนทั้งห้องฟังจนเข้าใจพอสมควรแล้ว ครูก็จะนำไปสู่จุดที่สำคัญที่สุดของบท คือให้ทำแบบฝึกหัด จะเห็นว่าภายใต้หัวข้อเรื่องกิจกรรมนั้น จะมีแบบฝึกทบทวนเนื้อเรื่องที่ได้อ่าน มีแบบให้นักเรียนทดสอบตนเอง และมีแบบฝึกนักเรียนให้มีทักษะและสมรรถภาพต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นการฝึกให้สังเกต แล้วให้รู้จักอภิปรายแลกเปลี่ยนความเห็นกัน ควรเทียบกับแบบฝึกหัดในหนังสือวรรณวิज्ञัยเป็นระยะ ๆ

๘. ในหนังสือทักษะพัฒนาเล่มนี้ บทที่ ๑ บทที่ ๒ และบทที่ ๓ มีข้อความชี้แจงให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องการสื่อสารและพฤติกรรมภาษาอย่างกว้าง ๆ ในบทต่อไป ได้นำเอาเนื้อเรื่องบางตอนของบทที่ ๑ บทที่ ๒ และบทที่ ๓ ไปเน้นย้ำขยายความให้นักเรียนมีความรู้ และมีทรรศนะที่เป็นหลักฐานยิ่งขึ้น แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า นักเรียนจะเรียนบทไหนตอนใดอย่างง่าย ๆ โดยไม่พากเพียรฟังเล็ง เพราะขึ้นชื่อว่าเป็นการเรียนแล้ว เราต้องทำด้วยความตั้งใจจริงทุกอย่าง ท่านที่เป็นนักวิทยาศาสตร์และนักปราชญ์ที่มีคุณค่าต่อโลกมนุษย์นั้น คุณสมบัติที่เด่นเหมือนกันหมดของท่านก็คือ เป็นผู้มีความพยายาม

สารบัญ

	หน้า
บทที่ ๑	
พื้นฐานความรู้เกี่ยวกับการสื่อสาร	๑
องค์ประกอบของการสื่อสาร	๒
ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร	๓
ระดับของภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร	๖
สำนวนภาษาต่างชนิด	๗
อุปสรรคของการสื่อสาร	๑๐
กิจกรรม	๑๒
บทที่ ๒	
การสื่อสารด้วยภาษาไทย	๑๔
การออกเสียงคำ	๑๔
การสะกดคำ	๑๗
ความหมายของคำ	๑๘
การใช้คำในสถานการณ์ต่าง ๆ	๒๐
การเรียงคำ	๒๑
ส่วนประกอบของประโยค	๒๔
กิจกรรม	๒๖
บทที่ ๓	
ทักษะภาษาในการส่งและรับสาร	๒๘
การฟัง	๒๙
การฟังที่มีประสิทธิภาพ	๓๐
มารยาทในการฟัง	๓๑
กิจกรรม	๓๒
การพูด	๓๒
การพูดที่มีประสิทธิภาพ	๓๒
มารยาทในการพูด	๓๔
กิจกรรม	๓๖

การอ่าน	๓๖
การอ่านเพื่อเก็บความรู้และการอ่านเอาเรื่อง	๓๗
การอ่านวิเคราะห์	๓๘
การอ่านตีความ	๓๘
การประเมินค่าสิ่งที่เราได้อ่าน	๓๙
กิจกรรม	๔๑
การเขียน	๔๑
การเขียนที่มีประสิทธิภาพ	๔๑
กระบวนการเขียนและกระบวนการคิด	๔๒
รูปแบบการเขียน	๔๔
กิจกรรม	๔๗
บทที่ ๔	
การพัฒนาสมรรถภาพการฟัง	๔๘
หลักการฟังที่ดี	๔๙
การปรับปรุงประสิทธิภาพการฟัง	๕๑
กิจกรรมฝึกการฟัง	๕๓
กิจกรรม	๕๘
บทที่ ๕	
การพูดขั้นพื้นฐาน	๖๐
การพูดระหว่างบุคคล	๖๑
การพูดในกลุ่ม	๗๓
กิจกรรม	๗๙
บทที่ ๖	
การอ่านให้ผู้อื่นฟัง	๘๑
ความเข้าใจสารของบทอ่าน	๘๓
ความพร้อมทั้งทางกายและจิตใจ	๘๘
การทรงตัวและการใช้กิริยาอาการให้ถูกวิธี	๘๙
การใช้เสียงให้มีประสิทธิภาพ	๘๙
กิจกรรม	๙๓

	หน้า
บทที่ ๗ การสื่อสารผ่านจดหมาย	๙๔
กลวิธีในการเขียนจดหมาย	๙๔
มารยาทในการเขียนจดหมาย	๙๕
ส่วนประกอบของจดหมาย	๙๗
การเขียนจดหมายส่วนตัว	๑๐๐
การเขียนจดหมายกิจธุระ	๑๐๓
กิจกรรม	๑๐๗
บทที่ ๘ การย่อความ	๑๐๘
กระบวนการคิดในการอ่านย่อความ	๑๑๐
ข้อเสนอแนะวิธีการย่อความเพื่อประโยชน์ต่าง ๆ สำหรับนักเรียน	๑๑๖
กิจกรรม	๑๒๗
บทที่ ๙ การรับสารและการส่งสารเกี่ยวกับกิจธุระ	๑๒๙
ความรู้ของผู้ส่งสารในเรื่องที่จะส่ง	๑๓๐
ความคิดที่กระฉ่งแจ่มแจ้งของผู้ส่งสาร	๑๓๑
การส่งสารให้ตรงประเด็น	๑๓๑
การลำดับความในสาร	๑๓๒
รายละเอียดของสารที่จะส่ง	๑๓๔
ภาษาที่ใช้สื่อสาร	๑๓๖
ความสนใจและความตั้งใจของผู้รับสาร	๑๓๘
การทบทวนให้เข้าใจตรงกัน	๑๓๙
การใช้โทรเลข	๑๔๐
การใช้โทรศัพท์	๑๔๑
กิจกรรม	๑๔๓
บทที่ ๑๐ การอ่านเพื่อพัฒนาตนเอง	๑๔๖
การอ่านเพื่อพัฒนาตนเองในด้านความรู้	๑๔๗
การอ่านเพื่อพัฒนาตนเองในด้านอารมณ์	๑๕๒
การอ่านเพื่อพัฒนาตนเองในด้านคุณธรรม	๑๕๔
กิจกรรม	๑๕๕

บทที่ ๑๑ การพิจารณาบทความ

หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร กับการเกษตรแผนใหม่
และกำเนิดของหนังสือพิมพ์กสิกร

กิจกรรม

วัยรุ่นระว่างอ้วน

กิจกรรม

ศัพท์ทางภูมิศาสตร์ในรายงานการพยากรณ์อากาศ

กิจกรรม

ทางออกของมนุษย์อยู่ที่ไหน

กิจกรรม

สวัสดิภาพของประชาชน

กิจกรรม

หน้า

๑๕๗

๑๕๘

๑๖๓

๑๖๔

๑๖๙

๑๗๐

๑๗๘

๑๗๘

๑๘๐

๑๘๑

๑๘๓

บทที่ ๑

พื้นฐานความรู้เกี่ยวกับการสื่อสาร

นักเรียนได้เคยเรียนวิชาการใช้ภาษาติดต่อกันมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว เมื่อขึ้นมาถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ก็ยังคงต้องเรียนอีกต่อไป บางคนอาจสงสัยว่า เราเรียนไปเพื่อประโยชน์อะไร

ประโยชน์ของการเรียนวิชาการใช้ภาษาก็คือ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารให้สัมฤทธิ์ผลสมประสงค์

การสื่อสารคืออะไร การสื่อสารที่สัมฤทธิ์ผลสมประสงค์นั้นหมายความว่าอะไร คำถาม ๒ ข้อนี้ เป็นประเด็นที่เราต้องทำความเข้าใจให้ชัดเป็นเบื้องต้น

คำว่า การสื่อสาร ที่กล่าวถึงนี้ หมายถึง การติดต่อกันระหว่างมนุษย์ด้วยวิธีการต่าง ๆ อันทำให้ฝ่ายหนึ่งรับรู้ความหมายจากอีกฝ่ายหนึ่ง และเกิดการตอบสนอง

ถ้าเรื่องที่ส่งตรงตามความประสงค์และตรงตามความหมายที่อยู่ในใจของฝ่ายผู้ส่ง และฝ่ายผู้รับก็รับรู้และเข้าใจความหมายได้ถูกต้องครบถ้วน รวมทั้งตอบสนองตรงตามกับผู้ส่งต้องการ การสื่อสารเช่นนี้คือการสื่อสารที่สัมฤทธิ์ผลสมประสงค์

ถ้าเราเข้าใจเช่นนั้นแล้ว นักเรียนคงจะเห็นว่า การที่คนเราจะสื่อสารให้สัมฤทธิ์ผลสมประสงค์นั้น คงจะไม่ใช่ง่ายนัก และคงจะมีได้เป็นได้เองตามธรรมชาติ จำเป็นต้องอาศัยการฝึกฝน ปรับปรุงแก้ไข ให้จริงจังและให้สม่ำเสมอต่อเนื่องไปเป็นระยะเวลานาน

ก่อนที่จะเร่ฝึกฝนทักษะการสื่อสาร เราควรทำความเข้าใจให้กว้างออกไปอีกด้วยว่า การสื่อสารของมนุษย์มีองค์ประกอบอย่างไร ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารประกอบไปด้วยอะไร และมีระดับความลดหลั่นอย่างไร อุปสรรคที่ขัดขวางการสื่อสารไม่ให้สัมฤทธิ์ผลสมประสงค์มีอะไรบ้าง และเราจะมีทางแก้ไขอย่างไร

ถ้านักเรียนเข้าใจเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ดีพอ จะทำให้การฝึกฝน หรือการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารของนักเรียน ดำเนินไปตามทิศทางที่ถูกต้อง และเกิดประโยชน์แท้จริงแก่ตัวนักเรียน

องค์ประกอบของการสื่อสาร

ตามความหมายของการสื่อสารเท่าที่กล่าวมา การสื่อสารประกอบด้วย (ก) ผู้ส่งสาร (ข) สาร และ (ค) ผู้รับสาร เสมอไป และในการส่งสารและรับสารนั้น จะต้องผ่านสื่อชนิดใดชนิดหนึ่ง ตัวอย่างเช่น

ในการพูดจากัน ซึ่งเป็นการสื่อสารขั้นพื้นฐานที่สุดนั้น ผู้ที่พูดออกมาไม่ว่าจะถาม ตอบ บอกเล่า ขอร้อง วิงวอน ตั้งข้อสังเกต แสดงความเห็น ท้าวดึง สนับสนุน กัดค้าน เสนอแนะ ฯลฯ ย่อมถือว่าเป็นผู้ส่งสาร เรื่องราวอันมีความหมายที่ได้พูดจากันนั้น ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของคำถาม คำตอบ คำบอกเล่า คำขอร้อง คำวิงวอน ข้อสังเกต ฯลฯ เหล่านี้ คือ สาร ส่วนผู้ฟัง ย่อมถือว่าเป็น ผู้รับสาร ทั้งนี้โดยใช้สื่อตามธรรมชาติอันได้แก่อากาศและแสงสว่างที่มีอยู่รอบตัวนั่นเอง อากาศเป็นสื่อนำคลื่นเสียงให้มากระทบประสาทหูของผู้รับสาร และแสงสว่างนั้น ทำให้ผู้รับสารแลเห็นท่วงท่าทางของตัวผู้ส่งสารได้ แต่ถ้าพูดผ่านโทรศัพท์หรือวิทยุ สื่อก็คือโทรศัพท์และวิทยุ

ให้สังเกตด้วยว่า ในขณะที่บุคคล ๒ คน หรือมากกว่านั้นพูดจากันอยู่ แต่ละคนย่อมผลัดกันเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร

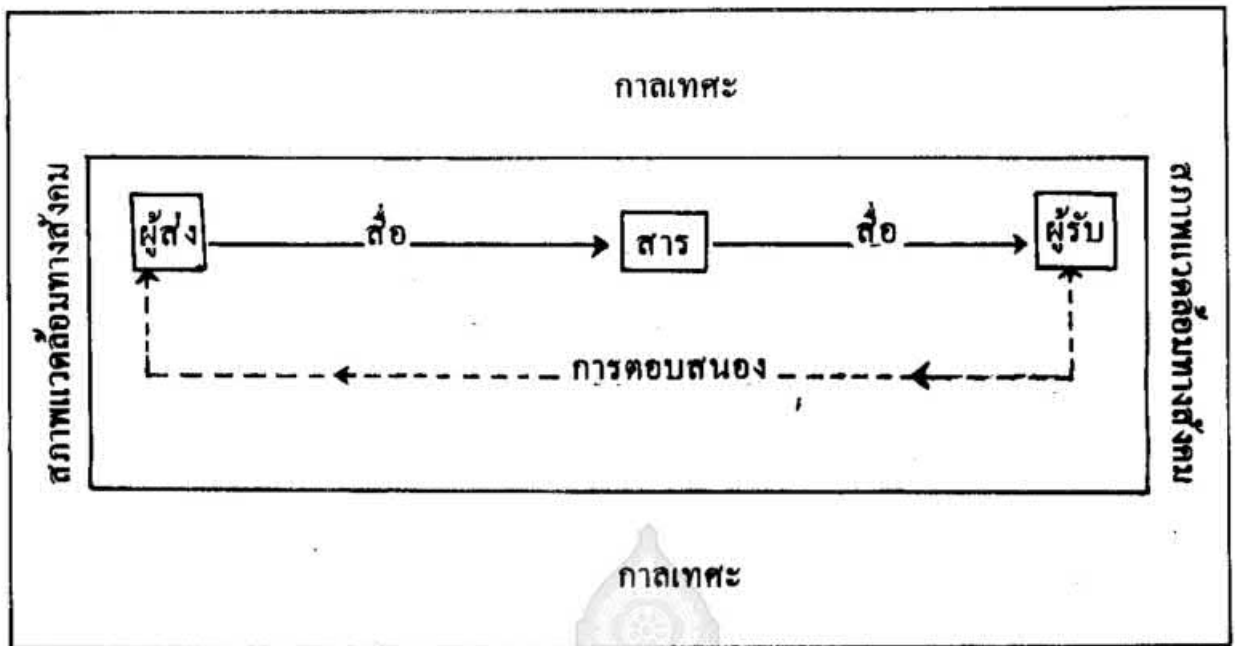
ในการเขียนจะใช้รูปแบบใดก็ตาม เช่น เขียนจดหมาย เขียนบันทึก เขียนประกาศ เขียนบทความในหน้าหนังสือพิมพ์ ฯลฯ ซึ่งล้วนเป็นการสื่อสารที่สำคัญมาก ผู้เขียนก็คือผู้ส่งสาร และผู้อ่านก็คือผู้รับสาร สื่อ ก็คือ จดหมาย บันทึก ประกาศ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ ซึ่งมีลายลักษณ์อักษรปรากฏอยู่ และ สาร ก็คือ ข้อความอันมีความหมายตามลายลักษณ์อักษรในสื่อเหล่านั้นนั่นเอง

อนึ่ง เมื่อผู้อ่านเกิดปฏิกิริยาตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสิ่งที่ได้อ่าน อาจเขียนโต้ตอบเป็นจดหมายส่วนตัว หรือส่งไปลงในหน้าหนังสือพิมพ์ แสดงความคิดเห็นอย่างหนึ่งอย่างใดออกไป ในกรณีเช่นนี้ ผู้ที่เดิมเป็นผู้อ่าน หรือผู้รับสาร ก็จะกลายเป็นผู้ส่งสาร

นิทรรศการ หรือการแสดงชนิดใดก็ตาม เช่น นิทรรศการผลงานทางวิทยาศาสตร์ การแสดงละคร การแสดงวิพิธทัศนา การแสดงดนตรี ฯลฯ ก็ถือว่าเป็นการสื่อสารของมนุษย์เช่นกัน ผู้จัดและผู้แสดงย่อมอยู่ในฐานะที่เป็น ผู้ส่งสาร เรื่องราวอันมีความหมายตาม que แสดงคือ สาร และผู้ชมก็คือ ผู้รับสาร อุปกรณ์ที่ช่วยนำภาพและเสียงให้ปรากฏแก่ผู้ชม รวมทั้งบรรยากาศทั้งหมดในที่นั้นก็คือ สื่อ

นอกจากนี้ การสื่อสารของมนุษย์ต้องเกิดขึ้นภายในกรอบของกาลเทศะและสภาพแวดล้อมทางสังคมเสมอไป เราจึงถือว่า กาลเทศะและสภาพแวดล้อมทางสังคม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการสื่อสารอีกด้วย

เราอาจสรุปองค์ประกอบของการสื่อสารของมนุษย์ได้ดังแผนภูมิต่างนี้

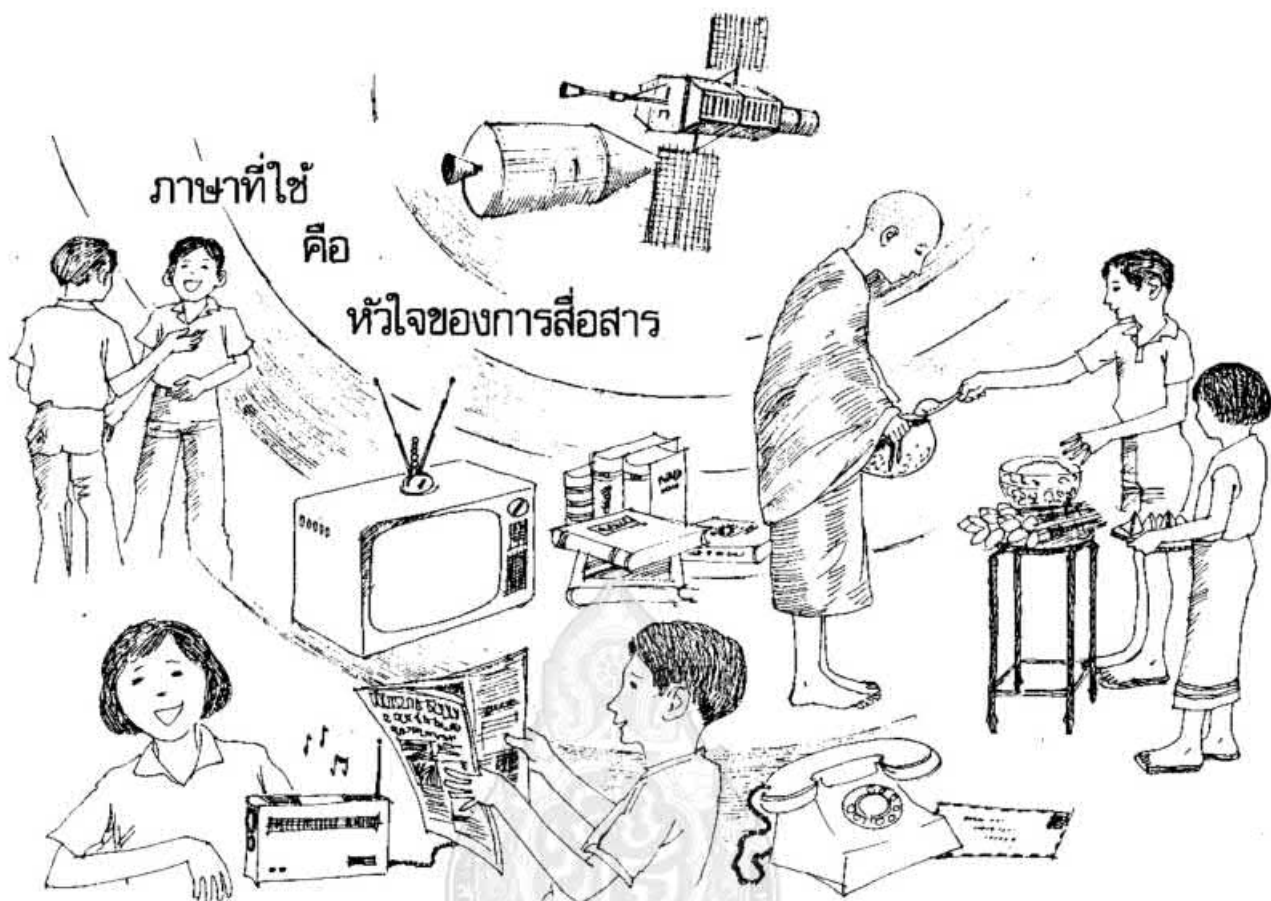

ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร

ในการส่งสาร ผู้ส่งย่อมต้องใช้คำพูด กิริยาอาการ ข้อเขียน เครื่องหมาย หรืออาณัติสัญญาณอย่างใดอย่างหนึ่งให้เกิดความหมายเป็นที่เข้าใจแก่ผู้รับสาร ตรงกันกับที่ผู้ส่งสารประสงค์

ในการรับสาร ผู้รับก็ต้องเข้าใจคำพูด กิริยาอาการ ข้อเขียน เครื่องหมาย หรืออาณัติสัญญาณที่ผู้ส่งสารใช้ จึงจะรับสารได้อย่างมีความหมาย และเกิดการสื่อสารที่สมบูรณ์ขึ้นได้ บรรดาคำพูด ข้อเขียน กิริยาอาการ เครื่องหมาย หรืออาณัติสัญญาณเหล่านี้ คือ ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารทั้งสิ้น

เราอาจแบ่งภาษาที่ใช้ในการสื่อสารของมนุษย์ออกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ ภาษาถ้อยคำ หรือ วจนภาษา อย่างหนึ่ง และภาษาที่ไม่ใช่ถ้อยคำ หรือ อวจนภาษา อีกอย่างหนึ่ง

การเรียนรู้ภาษาที่ผ่านมาตั้งแต่ชั้นต้น ๆ เราเรียนกันเฉพาะวัจนภาษาแทบทั้งสิ้น ส่วนอวัจนภาษานั้น เรายังไม่มีการเรียนกันอย่างเป็นระบบนัก แต่ในการสื่อสารระหว่างบุคคลด้วยการพูดจากันนั้น มนุษย์ใช้อวัจนภาษาลดเวลา มิได้ใช้ขณะส่งสารเท่านั้น ยังใช้ขณะที่รับสารด้วย อวัจนภาษาประเภทที่สำคัญ ๆ มีดังต่อไปนี้

๑. การแสดงออกทางดวงหน้า ในขณะที่สื่อสาร ถ้าผู้ส่งสารยิ้มแย้มแจ่มใส ย่อมสื่อความหมายว่า ผู้ส่งสารเต็มใจและพอใจในการสื่อสารนั้น แต่ถ้ามีสีหน้าบึ้งตึง เคร่งเครียด ผู้รับสารอาจรับสารไปในทางตรงข้าม แม้ถ้อยคำที่ใช้จะเป็นคำพูดอ่อนหวาน นอบน้อมก็ตาม การแสดงออกทางดวงหน้าเป็นเครื่องแสดงเจตนาในการสื่อสารได้หลายอย่าง เช่น เจตนาที่จะให้เป็นเรื่องจริงจัง ที่เล่นทีจริง สื่อเลเยิน ขอร้อง ข่มขู่ ฯลฯ

๒. ท่ายืน ท่านั่ง และการทรงตัว ทั้ง ๓ อย่างนี้มีผลต่อการรับสารมาก สมมุติว่า ผู้พูดนั่งไขว่ห้าง หรือยืนสั่นกระเป๋ากางเกง ทรงตัวตามสบาย พูดกับบุคคลที่มีอาวุโสกว่า และอยู่ในฐานะเป็นญาติผู้ใหญ่ ท่านี้หรือท่ายืนเช่นนั้นย่อมแสดงความหมายว่า ผู้พูดผู้นั้นขาดความเคารพผู้ใหญ่ แม้เราจะไม่ได้ยินคำพูดของผู้นั้นเลยก็ตาม แต่ถ้าผู้พูดนั่งหรือยืน โดยมีประสานกัน หรือวางฝ่ามือข้างหนึ่งซ้อนบนหลังมืออีกข้างหนึ่ง ทอดไว้ข้างหน้า แขนชิดลำตัว

โน้มตัวไปข้างหน้าเล็กน้อย ทำนั่งหรือทำยืนเช่นนี้ ย่อมแสดงความหมายว่า ผู้พูดมีเจตนา
มอบน้อมต่อผู้รับสารของตน

ทำนั่งหรือทำยืนในลักษณะอื่น ๆ ก็ล้วนแต่แสดงความหมายต่าง ๆ กันไปได้ทั้งสิ้น

๓. การแต่งกาย การแต่งกายให้เหมาะสมแก่กาลเทศะและสภาพแวดล้อมทางสังคม มีผล
ต่อการสื่อสารอย่างสำคัญมากเช่นเดียวกัน สมมุติว่า เรามีโอกาสไปฟังการบรรยายใน
หอประชุมแห่งหนึ่ง เรื่องอันตรายจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ เราได้เห็นผู้ที่ขึ้นมาพูดบนเวทีสวม
รองเท้าแตะ นุ่งกางเกงยีนส์ สวมแว่นตาสีเข้ม เราคงจะแปลกใจและเสื่อมศรัทธาในตัวผู้พูด
และบางทีอาจล้มเลิกความตั้งใจที่จะฟังเสียเลยก็เป็นได้ แต่ถ้าผู้บรรยายแต่งตัวเรียบร้อย สวม
เสื้อกางเกงอย่างสุภาพ ถ้าสวมแว่นตาก็เป็นแว่นสีขาวหรือสีอ่อน เราก็คงรับสารว่า ผู้พูดเป็น
คนสุภาพและเราเริ่มมีความเชื่อถือ

๔. การเคลื่อนไหว ในขณะที่พูด ผู้พูดย่อมต้องมีการเคลื่อนไหวบ้างเป็นธรรมดา ทั้งนี้
ต้องให้พอเหมาะกับเนื้อหาของสารและเจตนาในการส่งสาร จึงจะช่วยให้เกิดการสื่อสารที่ดี

๕. การใช้มือและแขน การใช้มือและแขนนั้น ช่วยเน้นความหมายของสารที่ส่งออกไป
ไปด้วยถ้อยคำได้มาก เช่น ช่วยบอกขนาด บอกความสำคัญ บอกความซับซ้อน บอกระดับ
บอกความสัมพันธ์ ให้ผู้รับสารเข้าใจได้ง่าย แต่ถ้าการใช้มือและแขนไม่เหมาะสมกับถ้อยคำ
หรือขัดแย้งกับถ้อยคำที่พูดออกไป ความสับสนในการสื่อสารหรือความน่าขบขันก็จะเกิดขึ้น
เช่น พูดว่า “บ้านหลังนั้นมีขนาดเล็กนิดเดียว” โดยมีเจตนาจะพรรณนาให้ผู้ฟังเห็นภาพ แต่
ผู้พูดยกแขนขึ้นให้แยกจากกันมากจนเกือบจะเป็นกางแขน

๖. การใช้นัยตา นัยตาของผู้พูด ทั้งแววตาและสายตา สามารถส่งสารไปยังผู้ฟัง
ได้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสารที่แสดงอารมณ์และความรู้สึกต่าง ๆ เช่น ความแปลกใจ
ความสนใจ ความจริงใจ ความมั่นใจ ความลังเลใจ เป็นต้น

๗. การใช้น้ำเสียง คำพูดคำเดียวกัน เปล่งออกด้วยน้ำเสียงต่างกัน จะสื่อความหมาย
ต่าง ๆ กันไปได้ ขึ้นอยู่กับความดังของเสียง ความสูงต่ำของเสียง และความสั้นยาวของเสียง
เช่น ถ้าเราเปล่งเสียงดังเกินไป ตันและกระชั้นมาก เป็นเสียงกระโชกโฮกฮาก ก็แสดงความ
ไม่สุภาพ หรือแสดงการข่มขู่ แต่ถ้าเปล่งเสียงไม่ให้ดังเกินไป พอให้ผู้ฟังได้ยิน ยืดเสียงให้
ยาวขึ้นเล็กน้อย และให้มีระดับสูงขึ้น ก็จะกลายเป็นเสียงนุ่มนวลน่าฟังขึ้น ถ้าออกเสียงค่อย
เกินไปก็อาจแสดงความลังเลไม่แน่ใจ หรือการขาดความมั่นใจของผู้พูด ถ้าลากเสียงให้ยาว
ยิ่งขึ้นก็อาจเป็นการแสดงเจตนาพิเศษอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เตือนหรือปรามก็ได้

ข้อสำคัญก็คือ ผู้พูดควรฝึกวิธีใช้เสียง ให้สื่อความหมายตรงตามที่ต้องการ ให้มากที่สุด
ที่สุด ถ้าเราเองยังสังเกตไม่ได้ ก็ต้องอาศัยบุคคลอื่นช่วยบอกให้รู้ว่า น้ำเสียงที่เราพูดออกไป
นั้น ผู้ฟังรู้สึกอย่างไร ห้วนไปหรือกระด้างไป หรือมีลักษณะอย่างไร

ระดับของภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร

ในการสื่อสารของมนุษย์ในสังคมนั้น มนุษย์อาจสื่อสารกันในฐานะที่เสมอกัน สูงต่ำกว่ากัน หรือ ผิดแผกกันอย่างไรก็ได้ เช่น สื่อสารในฐานะเพื่อนกับเพื่อน ครูกับศิษย์ บุตรกับบิดามารดา ผู้ขายกับผู้ซื้อ นอกจากนั้น โอกาสและกาลเทศะในการสื่อสารยังต่างกันไปอีกด้วย เช่น ในโอกาสลำลอง ในที่ประชุม ในการสื่อสารกับสาธารณชน ในงานพิธี ฯลฯ

ฐานะของบุคคลที่สื่อสารกัน รวมทั้งโอกาสและกาลเทศะในการสื่อสาร จะทำให้ระดับของภาษาที่ใช้ในการสื่อสารมีความลดหลั่นต่าง ๆ กันไปด้วย ถ้าใช้ภาษาผิดระดับก็มักทำให้การสื่อสารไม่ราบรื่น บางทีอาจถึงกับล้มเหลวก็ได้

สมมุติว่า บุคคลคนหนึ่งต้องการจะสื่อสารกับบุคคลอื่นเกี่ยวกับภาพยนตร์เรื่องหนึ่งว่า ไร้คุณค่า ถ้าบุคคลที่สื่อสารกันนั้นอยู่ในฐานะที่ต่าง ๆ กันไป และสื่อสารกันโอกาสและกาลเทศะต่าง ๆ จะเห็นว่า ทั้ง ๆ ที่ตัวสารมีใจความอย่างเดียวกัน แต่ภาษาที่ใช้ต่างกัน ดังตัวอย่างในตารางข้างล่างนี้

บุคคลที่สื่อสารกัน	โอกาสและกาลเทศะ	ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร
เพื่อนกับเพื่อนซึ่งสนิทกันมาก	พูดกันทางโทรศัพท์จากที่บ้าน คำวันหนึ่ง	เราว่าหนังเรื่องนี้ไม่เข้าท่าเลย ฉากก็ไม่ได้ความ คนแสดงก็ไม่ได้สติ เนื้อเรื่องก็น่าเบื่ออีกนั่นแหละ
นักเรียนกับเพื่อนร่วมชั้น	พูดหน้าชั้นเรียน มีครูฟังด้วยในชั่วโมงวิชาภาษาไทย	ผมรู้สึกว่ภาพยนตร์เรื่องนี้ไม่มีอะไรประทับใจนัก ไม่ว่าจะเป็นฉาก คนแสดงหรือเนื้อเรื่อง และก็ไม่ได้ให้แง่คิดอะไรเลย
ครูกับนักเรียน	พูดในห้องเรียนตอนเช้า ก่อนเข้าเรียนในชั่วโมงสนทนา	ครูคิดว่าถ้าเธอไปดูหนังเรื่องนี้ก็คงจะไม่ได้อะไรนัก ฉากก็ไม่ได้ดีเท่าไร ผู้แสดงก็แสดงไม่ค่อยดี เนื้อเรื่องก็ไม่ค่อยมีสาระ
นักวิจารณ์กับผู้อ่าน	เขียนในหนังสือพิมพ์ คอลัมน์วิจารณ์ภาพยนตร์	ภาพยนตร์เรื่องนี้ไม่มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษในแง่ใดเลย ไม่ว่าจะเป็นการจัดฉาก ศิลปะการถ่ายทำ บทบาทของผู้แสดงหรือสาระของเรื่อง

ข้อควรสังเกตเพิ่มเติม คือ ตัวอย่างทั้งหมดที่ให้นี้มานั้น ในแต่ละระดับอาจใช้ถ้อยคำ พลิกแพลงเป็นอย่างอื่นได้อีก

อนึ่ง ถ้าพิจารณาถึงอวัจนภาษาด้วยแล้ว ก็จะเห็นว่า อวัจนภาษาจะมีระดับต่าง ๆ กันไปด้วยเช่นเดียวกับวัจนภาษาเหมือนกัน เช่น การนั่งไขว่ห้างคุยกันระหว่างเพื่อนฝูง หรือ

บุคคลที่เสมอกัน ย่อมไม่ผิดระดับของภาษาทำทางซึ่งเป็นอวัจนภาษาประเภทหนึ่ง แต่ถ้านั่งไขว่ห้างต่อหน้าผู้ใหญ่ ย่อมเป็นการใช้ภาษาทำทางที่ผิดระดับตามวัฒนธรรมไทย

สำนวนภาษาต่างชนิด

ในการสื่อสาร นอกจากจะต้องคำนึงถึงระดับของภาษาที่ใช้แล้ว ยังต้องคำนึงถึงสำนวนภาษาต่างชนิด ซึ่งจะต้องใช้ให้เหมาะสมแก่เนื้อหาอีกด้วย สำนวนภาษาที่ต้องใช้ให้เหมาะสมนี้มีมากมาย ตัวอย่าง สำนวนภาษาสามัญ หรือสำนวนภาษาทั่วไป สำนวนภาษาการประพันธ์ สำนวนภาษาวิทยาศาสตร์ สำนวนภาษาสื่อมวลชน สำนวนภาษาโฆษณาชักชวน สำนวนภาษาธุรกิจ และอื่น ๆ ซึ่งนักเรียนได้เห็นในหนังสือทักษะสัมพันธ์มาบ้างแล้ว ในที่นี้จะกล่าวถึงแต่เฉพาะสำนวนภาษา ๓ ชนิด ซึ่งมีความสำคัญในการสื่อสารสำหรับนักเรียนระดับนี้

สำนวนภาษาสามัญ บางแห่งก็ใช้ว่า สำนวนทั่วไป หมายถึงสำนวนภาษาสุภาพ ใช้ในหมู่คนที่มีการศึกษา ใช้ในวงการทั่วไป เป็นต้นว่า ในวงการราชการ ในหมู่ครูอาจารย์ นักเรียน และนักศึกษา ผู้ใช้สำนวนภาษาชนิดนี้ มุ่งหมายจะสื่อสารให้ได้ประโยชน์แก่ตนเอง หรือผู้ร่วมงาน หรือผู้มีความสนใจในเรื่องราวชนิดเดียวกัน เช่น ผู้ส่งสารสนใจเกี่ยวกับกวีไทย ผู้รับสารสนใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยทั่ว ๆ ไป ก็มักจะใช้สำนวนภาษาสามัญ หรือสำนวนทั่วไป

ตัวอย่าง

การจัดงานวรรณกรรมดีเด่นแห่งอาเซียนในปีนี้เป็นปีที่ ๒ กรรมการจัดงานได้เชิญนักเขียนที่มีชื่อเสียงของโลก คือ เจมส์ เอ. มิเชเนอร์และภริยา มาร่วมเป็นเกียรติแก่นักเขียนอาเซียนที่ได้รับรางวัลในครั้งนี้ด้วย

พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร ประธานคณะกรรมการจัดงานวรรณกรรมดีเด่นแห่งอาเซียน ได้กล่าวถึงนักเขียนอาเซียนที่ได้รับรางวัลซีไรท์ว่า “พวกเขาได้รับเลือกจากบรรดานักเขียนด้วยกันเอง ซึ่งเป็นการรับรองว่าพวกเขาเป็นนักเขียนวรรณกรรมชั้นนำ...”

(จาก หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ ๑ พ.ย. ๒๕๓)

สำนวนภาษาการประพันธ์ สำนวนภาษาชนิดนี้ หมายถึงสำนวนภาษาที่ใช้ตามแบบฉบับของร้อยกรองประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือสำนวนภาษาร้อยแก้ว ซึ่งใช้ในการประพันธ์วรรณกรรม ที่ผู้เขียนหรืออีกนัยหนึ่งผู้ส่งสาร มิได้เจตนาจะส่งเฉพาะที่เป็นข้อเท็จจริง หรือข้อคิดเห็น แต่มุ่งจะให้เกิดความสะเทือนอารมณ์ในผู้รับสาร และมุ่งให้ผู้อ่าน หรืออีกนัยหนึ่งผู้รับสาร ต้องใช้จินตนาการ มุ่งให้อารมณ์ของผู้รับสารพัฒนา คือ ให้ประณีตขึ้น และให้ความไพเราะสะเทือนต่อคำพูดที่ได้ยิน หรือได้อ่าน เกิดการยอมรับหรือไม่ยอมรับความคิดเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามที่ผู้ส่งสารเจตนา ได้มากขึ้น เร็วขึ้น

สำนวนภาษาชนิดนี้ มักมีคำที่สะดุดตาสะดุดใจผู้ฟังหรือผู้อ่าน ทั้งทางเสียงทางภาพ และมโนภาพ ผู้ส่งสารจะจงใจใช้อุปมาโวหาร โวหารเกินความจริง โวหารที่เป็นสุภาษิต หรือ คำกล่าวที่คมคาย รวมทั้งอาจใช้สรรพนามหรือคำนาม หรือคำชนิดอื่นให้แปลกออกไป อีกทั้งอาศัยความยาวสั้นของประโยค ซึ่งจะทำให้เกิดจังหวะ ในเวลาอ่านออกเสียง และแม้ในเวลาอ่านในใจ สำนวนภาษาการประพันธ์ อาจปะปนอยู่ในสำนวนภาษาชนิดอื่นก็ได้ เช่น อาจปะปนอยู่ในสำนวนภาษาสามัญหรือสำนวนภาษาส่อมวลชนก็ได้ แต่จะไม่พบในสำนวนภาษาวิทยาศาสตร์

ตัวอย่าง

เมื่อเด็กเริ่มออกมาสัมผัสโลก เด็กจะร้องลั่น เตรียมล้มตารับชีวิตที่เต็มไปด้วยความหวังในวินาทีนั้น ต้นไม้แห่งชีวิตจะเริ่มก่อตัว และค่อย ๆ เติบโตใหญ่ขึ้น เด็กจะเริ่มเรียนรู้สภาพแวดล้อมที่ละน้อยจากการเคลื่อนไหว ไขว่คว้า ด้วยมือและขา และการมองหรือฟังเสียงที่ไร้ความหมายในขณะนั้นอนเบบาะ จนโตขึ้น และรู้จักลูกคลา คลาน นั่ง เดิน และหัดพูด ความรักของพ่อแม่ จะเป็นปุยผดุงต้นไม้ของชีวิต ให้ค่อยงาเจริญขึ้น จนผลิดอกตูม ในระยะ ๑ ขวบ เด็กทุกคนจะเต็มไปด้วยความหวังและความรัก ยังไม่รู้จักความเกลียด หลังจากนั้น เด็กจึงจะเริ่มสัมผัสกับความอบอุ่น และความเย็นชาของชีวิต สำหรับเด็กที่โชคดี ดอกไม้ในดวงใจจะเริ่มตูม ก็จะเติบโตใหญ่ขึ้น แต่สำหรับเด็กที่โชคร้ายซึ่งเป็นเด็กส่วนใหญ่ ดอกไม้ในดวงใจก็จะเริ่มกระทบกระเทือน และอาจถูกขยี้โดยผู้ที่อยู่รอบตัว จนอาจเฉาหรือเหี่ยวแห้งไป

ใครเล่าเป็นผู้ขยี้ดอกไม้ในดวงใจของเด็ก

(จากบทความชุดการศึกษาเพื่อชีวิต “เด็กไทย - ใครเป็นผู้ขยี้ดอกไม้ในดวงใจ”

ของ ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์ หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ ๓๑ ต.ค. ๒๓)

เรือโคลงยวบขึ้นยวบลงตามจังหวะคลื่น น้ำทะเลเหมือนอ่างมรดกขนาดใหญ่ รอมถืว่าวสัแดงไว้ ประคับประคองอย่างระมัดระวัง ไม่มีป่านคมในวันนี้ แต่ถึงจะมี รอมก็ไม่รู้ว่าจะเอาป่านคมไปเฉือนกับใคร

(จาก พระจันทร์สีน้ำเงิน ของ สุวรรณี สุคนธา)

ร่างเล็กแบบบาง ผอมจนเห็นกระดูกโอบปลาร้า ในเครื่องแต่งกายกรุยกราบ นั้น จะว่าเก๋ก็เก๋อยู่ สำหรับคนที่มิรสนิยมชอบผู้หญิงผอมอย่างนางแบบฝรั่งเศส

(จาก หลานสาวคุณหญิง ของ สัฟฟา ลดาวัลย์)

สำนวนภาษาการประพันธ์ มิได้ใช้เฉพาะการกล่าวถึงความงดงาม แม้ในเวลากล่าวถึงความไม่น่าชม ก็อาจใช้สำนวนการประพันธ์ได้เช่นกัน ในสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผนเราจะได้เห็นสำนวนการประพันธ์ที่มีศิลปะสูงมาก เช่น ในการบริภาษ เขาะเขี้ยว ในเวลาแสดงความเกลียดแค้น และในอารมณ์และสถานการณ์อื่น ๆ อีกหลายประการ

สำนวนภาษาสื่อมวลชน และสำนวนภาษาโฆษณา เรามักพบสำนวนภาษาโฆษณา ปะปนอยู่กับสำนวนภาษาสื่อมวลชนเสมอ ๆ ในที่นี้จึงกล่าวถึงสำนวนภาษา ๒ ชนิดนี้ปนกันไป แท้ที่จริงในสำนวนภาษาสื่อมวลชน อาจไม่พบสำนวนภาษาโฆษณาเลยก็ได้ สำนวนภาษาโฆษณามักพบในสื่อมวลชนมากกว่าที่อื่น

สื่อมวลชนที่จะกล่าวนี จะจำกัดอยู่แต่เฉพาะสื่อมวลชนที่ถูกเวลาบังคับ เช่น หนังสือพิมพ์รายวัน หนังสือรายสัปดาห์ รายการวิทยุกระจายเสียง และรายการโทรทัศน์ มากกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่น

สำนวนภาษาในหนังสือพิมพ์รายวันฉบับหนึ่ง ๆ หรือรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีหนึ่ง ๆ อาจใช้สำนวนภาษาหลายชนิด อาจใช้สำนวนภาษาสามัญ หรือสำนวนภาษาการประพันธ์ในบางรายการก็ได้ ที่เรียกว่า สำนวนภาษาสื่อมวลชนนั้น คือ สำนวนภาษาที่สื่อมวลชนนิยมใช้ เช่น “ต่อคำถามของผู้สื่อข่าวเกี่ยวกับเรื่องน้ำตาลทราย ท่านรองอธิบดีเปิดเผยว่า...” ซึ่งในสำนวนภาษาสามัญ คำ “เปิดเผย” จะใช้กับเรื่องที่ได้ปกปิด ถ้าไม่ใช่เรื่องปกปิดก็จะใช้ว่า “แถลง” หรือ “ชี้แจง” และ “ต่อคำถาม...” ในสำนวนภาษาสามัญก็มักใช้ว่า “เมื่อมีผู้ถามเรื่อง... ท่านรองอธิบดีก็ตอบว่า...” อีกคำหนึ่งที่หนังสือพิมพ์รายวันชอบใช้คือ “บ้านพัก” คำนี้โดยทั่วไปใช้เฉพาะบ้านที่ไม่เป็นสมบัติส่วนตัว เป็นบ้านที่ราชการหรือหน่วยงานให้ข้าราชการหรือผู้ทำงานอยู่อาศัยระหว่างดำรงตำแหน่ง แต่หนังสือพิมพ์รายวันมักใช้สำหรับบ้านของนักการเมืองระดับสูง แม้เป็นบ้านส่วนตัวก็ใช้คำ “บ้านพัก” อีกคำหนึ่งซึ่งนักเรียนพบเห็นในสื่อมวลชนเสมอ ๆ คือ คำว่า “รัด” ซึ่งใช้ในความหมายว่าเร่งรีบ นั่นเอง และสำนวนภาษาของสื่อมวลชนนั้น ย่อมเป็นที่รู้กันว่า เป็นสำนวนภาษาของผู้รีบเขียนรีบพูด ไม่มีเวลาขัดเกลา อย่างที่กล่าวกันว่า “ต้องทำงานแข่งกับเวลา”

หนังสือพิมพ์นิยมการ “พาดหัวข่าว” ให้ดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน สำนวนภาษาในการ “พาดหัว” จะประกอบด้วยคำที่สะดุดใจ และตัวอักษรที่ใช้รูปร่างที่สะดุดตา นี่เป็นการโฆษณาชักชวนให้คนสนใจ อยากอ่านหนังสือพิมพ์นั้น และในบทความก็อาจใช้ถ้อยคำที่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกตื่นเต้น หรือมีละมุนละม่อมก็รู้สึกรู้ว่า ผู้เขียนเป็นกันเอง เป็นญาติเป็นมิตรอย่างสนิทสนมกัน และถ้อยคำดังกล่าวนี้อาจปนอยู่กับสำนวนภาษาสามัญ ในระดับที่เป็นแบบแผนก็มี แต่โดยทั่วไปในบทความวิจารณ์มักจะใช้สำนวนภาษาสามัญอย่างสุภาพ ยกเหตุผลผลแทนที่จะใช้ถ้อยคำที่กระทบอารมณ์

อย่างไรก็ตาม เพราะเหตุว่าในการสื่อสารของสื่อมวลชน เขาต้องทำงาน “แข่งกับเวลา” นักเรียนจึงไม่ควรถือถ้อยคำที่ใช้ในสื่อมวลชนเป็นแบบฉบับ ในการเขียนเรียงความ

หรือเขียนคำตอบในการสอบ หรือในการรายงานวิชาการ ถ้านักเรียนออกหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารของตนเอง ก็อาจทำตามเยี่ยงอย่างสื่อมวลชนได้บ้าง แต่ในเมื่อมีฐานะเป็นนักเรียน และโรงเรียนต้องรับผิดชอบต่อกิจกรรมของนักเรียน จะใช้วิธีการของสื่อมวลชนและการโฆษณาอย่างสื่อมวลชนให้เต็มที่ ยังไม่เป็นการสมควร

อุปสรรคของการสื่อสาร

นักเรียนได้ทำความเข้าใจในเรื่องพื้นฐานเกี่ยวกับการสื่อสารของมนุษย์มาพอควรแล้ว ในช่วงสุดท้ายของบทนี้ จะได้ฟังเสียงไปที่อุปสรรคซึ่งขัดขวางการสื่อสารไม่ให้สัมฤทธิ์ผล สมประสงค์ อุปสรรคเหล่านี้อาจเกิดขึ้นที่ ผู้ส่งสาร ตัวสาร ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ผู้รับสาร สื่อ กาลเทศะ หรือสภาพแวดล้อมอื่น ได้ทั้งสิ้น จะได้ชี้ให้เห็นเป็นลำดับไปดังนี้ เพื่อที่เราจะได้แก้ไขให้ตรงจุด

๑. ผู้ส่งสาร ถ้าผู้ส่งสารขาดพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ในเรื่องที่จะสื่อสาร แต่จำต้องพูดหรือเขียนออกไป ก็จะทำให้การสื่อสารนั้นกระต่อนกระแท่น ไม่มีแก่นสาร เช่น ถ้าจะบอกกล่าวหรือชี้ชวนก็ไม่มีจุดหมายชัดเจนว่า จะบอกกล่าวอะไร หรือชี้ชวนเรื่องอะไร แม้เพียงจะตั้งคำถามก็ไม่รู้ว่าจะตั้งอย่างไร ถึงจะตั้งไปก็มักจะไม่ใช่ประเด็น เป็นที่น่ารำคาญแก่ผู้ถูกถาม

ถ้าผู้ส่งสารขาดความสนใจในเนื้อเรื่อง หรือในประเด็นของเรื่องที่สื่อสาร และขาดความสนใจในตัวผู้รับสาร สารที่ส่งออกไปก็จะไม่น่าสนใจ และไม่ผู้จะมีความหมายแก่ผู้รับสารนัก

ถ้าผู้ส่งสารมีความรู้สึกไม่ดีต่อเรื่องที่ตนจำเป็นต้องสื่อสาร หรือมีความรู้สึกไม่ดีต่อตัวผู้รับสาร สารที่ส่งออกไปก็จะโน้มเอียงไปในทางที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด ความวุ่นวาย ความหวาดระแวง ความกินแหนงแคลงใจ ฯลฯ ซึ่งล้วนแต่เป็นอุปสรรคแก่การสื่อสารที่ดีทั้งสิ้น

อนึ่ง ถ้าผู้ส่งสารขาดความสันทัดในการใช้ภาษา แม้จะมีพื้นฐานความรู้และประสบการณ์มาเป็นอย่างดี มีความรู้สึกที่ดี และมีความสนใจอย่างแท้จริง การสื่อสารก็ยังมีอุปสรรคอยู่อีกต่อไป

๒. ตัวสาร ตัวสารอาจเป็นอุปสรรคในการสื่อสารได้ ถ้าซับซ้อนเกินไป หรือลึกซึ้งจนเกินกำลังสติปัญญาของผู้รับสาร หรือห่างไกลจากประสบการณ์ของผู้รับสารมากเกินไป หรือมีความขัดแย้งกันในตัวสารนั่นเอง ผู้รับสารก็จะเกิดความสับสน ในที่สุดก็ล้มเลิกความตั้งใจที่จะรับสาร ในทางตรงกันข้าม ถ้าตัวสารมีเนื้อความที่ผู้รับได้ยืดยุ่นอยู่แล้วบ่อย ๆ ซ้ำ ๆ ผู้ส่งพูดประโยคเหินเหื่อ หรือเนื้อความแปลกใหม่เกินความนึกคิดของผู้รับ ตัวสารนั้นเองก็จะกลายเป็นอุปสรรคของการสื่อสาร เพราะผู้รับสารไม่สนใจหรือมัวแต่จุ่นง

๓. ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารนั้น ถ้าผู้รับสารไม่สามารถเข้าใจได้ หรือเข้าใจเพียงเลือนราง หรือเป็นภาษาที่ผิดระดับ หรือเป็นสำนวนภาษาที่ไม่ตรงตามเนื้อหาของเรื่องราวที่จะส่งสาร ภาษาที่ใช้นั้นก็กลายเป็นอุปสรรคในการสื่อสารได้มาก

๔. ผู้รับสาร ในทำนองเดียวกันกับผู้ส่งสาร ถ้าผู้รับสารขาดพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ที่จำเป็นเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านหรือฟัง ย่อมไม่สามารถเข้าใจสารที่ส่งมาได้ หรือหากจะเข้าใจ ก็เข้าใจเพียงครั้ง ๆ กลาง ๆ เท่านั้น ไม่สามารถรับสารโดยสมบูรณ์ได้ ยิ่งผู้รับสารอยู่ในฐานะที่จะเป็นผู้ตอบคำถาม จะเห็นได้ชัดว่า ถ้าขาดความรู้หรือประสบการณ์แล้ว ย่อมตอบไม่ได้เอาเลย การสื่อสารจึงเกือบจะเกิดขึ้นไม่ได้

การขาดความสนใจและการมีความรู้สึกที่ไม่ดีของผู้รับสาร ก็เป็นอุปสรรคสำคัญแก่การรับสารเช่นเดียวกัน ความจริงข้อนี้ย่อมเห็นได้ชัดอยู่แล้ว เพราะถ้าไม่สนใจและมีความรู้สึกที่ไม่ดีแล้ว ย่อมไม่มีความพร้อมจะรับสาร

นอกจากนี้ ถ้าผู้รับสารขาดความคล่องแคล่วชำนาญ (ทักษะ) ในการรับสาร ได้แก่ ทักษะการฟัง การอ่าน และการสังเกต ก็จะเป็นอุปสรรคในการสื่อสารมาก อาจทำให้ไม่สามารถรับสารได้เลย

๕. สื่อ ถ้าสื่อในการนำสารขัดข้อง อาทิ พุดกันณสถานที่มีเสียงอื้ออึง พุดผ่านเครื่องขยายเสียงที่ปรับไม่พอเหมาะ พุดผ่านเครื่องโทรศัพท์ที่มีความขัดข้องทางเทคนิค หรือเขียนตัวหนังสือหวัดมาก ใช้ตัวพิมพ์ที่เลอะเลือน ก็ย่อมทำให้ผู้รับสารรับได้ไม่สะดวก หรืออาจรับไม่ได้เลย ทั้ง ๆ ที่ผู้ส่งสารได้เตรียมสารไว้เป็นอย่างดี และผู้รับสารก็มีความพร้อมที่จะรับทุกประการ

๖. กาลเทศะและสภาพแวดล้อม เวลา สถานที่ และสภาพแวดล้อม ที่เหมาะสม ย่อมช่วยเอื้ออำนวยให้เกิดการสื่อสารที่ดี แต่เวลา สถานที่ และสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ก็อาจเป็นอุปสรรคแก่การสื่อสารได้มาก เช่น การชักชวนให้นักเรียนไปเข้าค่ายอาสาพัฒนาภาคฤดูร้อน ในขณะที่กำลังสอบไล่อยู่ ย่อมเป็นการยากที่จะทำให้นักเรียนคล้อยตาม เพราะในขณะนั้นผู้รับสารมีใจจดจ่อกังวลอยู่กับเรื่องการสอบมากกว่าอย่างอื่น แต่ถ้าวินิจฉัยกาลเทศะ คือ ให้สอบเสร็จเรียบร้อยเสียก่อน จึงค่อยชักชวน อาจได้ผลดีกว่า การเชิญวิทยากรไปบรรยายล่วงหน้าเพียงหนึ่งวัน แม้ผู้ที่ได้รับเชิญจะว่างพอที่จะไปได้ ก็อาจจะไม่พอใจที่จะรับเชิญนัก ต่างจากการเชิญล่วงหน้าไว้นานพอสมควร ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี

นอกจากนั้น สภาพที่แวดล้อมผู้ส่งสารและผู้รับสาร อาจเป็นอุปสรรคแก่การสื่อสารได้ เช่น ในที่ที่มีผู้คนพลุกพล่าน ย่อมไม่เอื้ออำนวยให้บุคคลสื่อสารกันได้ด้วยดี หรือบางทีก็อาจขัดขวางไม่ให้สื่อสารกันได้เลย

ถ้าเราประสงค์จะให้การสื่อสารของเราดำเนินไปด้วยดี เราจำเป็นต้องรู้จักแก้ไขอุปสรรค เช่นที่กล่าวมาให้หมดไป หรือให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ทั้งนี้โดยอาศัยความรู้ ความเข้าใจ ไหวพริบ ความพยายาม และความตั้งใจจริงของเรานั้นเองเป็นสำคัญ

กิจกรรม

๑. ทบทวนความรู้

ให้นักเรียนพยายามตอบคำถามต่อไปนี้ โดยหาคำตอบจากบทที่ได้อ่านประกอบกับความคิดของนักเรียนเอง อาจทำการบ้าน หรือแบ่งกลุ่มช่วยกันทำในห้องเรียนก็ได้

- ๑) วิชาการใช้ภาษามีจุดประสงค์อย่างไรบ้าง
- ๒) การสื่อสารคืออะไร ตอบอย่างสั้น ๆ ใช้ถ้อยคำของนักเรียนให้มากที่สุด ลำดับคำอธิบายตามความเข้าใจของนักเรียนเอง
- ๓) การสื่อสารประกอบด้วยส่วนสำคัญอะไรบ้าง อธิบายแต่ละส่วนอย่างสั้น ๆ
- ๔) ขณะที่นักเรียนกำลังฟังข่าวทางสถานีวิทยุอยู่ มีบุคคลอื่นเรียกให้นักเรียนไปหาเพื่อซักถามกิจธุระบางอย่าง นักเรียนจึงปิดวิทยุแล้วเดินไปหาบุคคลนั้น สถานการณ์ทั้งหมดที่กล่าวมานี้มีการส่งสาร รับสาร กี่ตอน อะไรบ้าง
- ๕) สถานการณ์ที่กำหนดให้ต่อไปนี้ เป็นสถานการณ์ของการสื่อสารใช่หรือไม่ ถ้าใช่ ให้บอกด้วยว่า ผู้ส่งสารและผู้รับสารได้แก่ใคร สารที่อาจเป็นได้คืออะไร และปฏิบัติตอบสนองต่อสารนั้น ๆ อาจจะเป็นเช่นไร
 - ก) ขณะที่นักเรียนกำลังอ่านประกาศของโรงเรียนซึ่งอาจารย์ใหญ่เป็นผู้ลงนาม
 - ข) เจ้าหน้าที่ตำรวจรับแจ้งความจากประชาชนที่สถานีตำรวจ
 - ค) ลูกค้าอ่านหนังสือพิมพ์ที่ร้านกาแฟ
 - ง) ชาวบ้านพากันมาร้องทุกข์ต่อผู้ว่าราชการจังหวัด
 - จ) มรรคนายกแจกปฏิทินงานเทศน์มหาชาติให้ชาวบ้านรับเป็นเจ้าของกันทั่วเทศน์
- ๖) สมมุติว่า สาร คือ “ผู้พูดไม่สามารถช่วยเหลือผู้ฟังได้” ในการสื่อสารระหว่างบุคคลระดับต่าง ๆ ต่อไปนี้ ควรใช้ภาษาอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับระดับการสื่อสาร ทั้งนี้ให้นักเรียนสมมุติกาลเทศะขึ้นเอง
 - ก) หลานพูดกับลุง และกลับกัน
 - ข) พระราชาพูดกับพระภิกษุ และกลับกัน

- ค) เพื่อนร่วมชั้นเขียนจดหมายถึงกัน
- ง) ผู้โดยสารรถประจำทางอายุประมาณ ๔๐ ปี พุดกับพนักงานเก็บค่าโดยสาร อายุประมาณ ๑๘ ปี และกลับกัน
- จ) ครูพุดกับศิษย์ และกลับกัน

๗) จงบอกวิธีจัดอุปสรรคในการสื่อสารให้หมดไปหรือให้เหลือน้อยที่สุด ทั้งนี้ โดยอาศัยความเข้าใจของนักเรียนในเรื่องอุปสรรคของการสื่อสาร ตามที่ได้กล่าวไว้ในหนังสือนี้

๒. กิจกรรมกลุ่ม

แบ่งกลุ่ม กลุ่มละประมาณ ๗-๘ คน เลือกทำกิจกรรมตามเวลาที่เวลาและสถานที่ จะอำนวย

- ๑) ในชีวิตประจำวันของนักเรียน นักเรียนอาจเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารในสถานการณ์ต่าง ๆ ให้ยกตัวอย่างมาให้ดู กลุ่มละ ๓ ตัวอย่าง
- ๒) ยกตัวอย่างอาชีพที่ต้องใช้ความสามารถในการสื่อสารเป็นพิเศษมา ๑ อาชีพ และส่งตัวแทนของกลุ่มมาแสดงหน้าชั้น สมมุติตัวเป็นบุคคลในอาชีพนั้น มาชี้แจงรายละเอียดและเหตุผลประกอบ
- ๓) ยกตัวอย่าง สารที่เป็นคำถาม คำบอกเล่า คำขอร้อง คำวิงวอน ข้อสังเกต ข้อท้วงติง ข้อสนับสนุน และข้อเสนอแนะ มากลุ่มละ ๒ ตัวอย่าง (เขียนเพียงสั้น ๆ) ทั้งนี้กำหนดให้ตัวนักเรียนเองเป็นผู้ส่งสาร และเพื่อนร่วมชั้นเป็นผู้รับสาร สารที่ยกตัวอย่างมานี้ควรให้สมจริง
- ๔) ยกตัวอย่างข้อความที่เป็นสำนวนภาษาการประพันธ์ และสำนวนภาษาสื่อมวลชน อาจจะเรียบเรียงขึ้นเอง หรือคัดลอกมาจากงานเขียนของผู้อื่นก็ได้ ความยาวประมาณ ๕-๑๐ บรรทัด

๓. กิจกรรมเสริม

ตัดภาพจากหน้าหนังสือพิมพ์ เลือกภาพที่มีบุคคลกำลังสื่อสารกันอยู่ สังเกตดูการใช้ อวัจนภาษาของบุคคลในภาพนั้น ชี้ให้เห็นว่าเป็นอวัจนภาษาประเภทใด มีความหมายอย่างไร

บทที่ ๒

การสื่อสารด้วยภาษาไทย

ดังได้กล่าวแล้วว่า ในการสื่อสารจะต้องมีทั้งผู้ส่งสาร ผู้รับสาร สาร และภาษาที่ใช้สื่อสาร เมื่อคนไทยสื่อสาร ตามปกติใช้ภาษาไทย การสื่อสารด้วยภาษาไทยจะมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อผู้ใช้ภาษามีความรู้เกี่ยวกับผู้ใช้และประโยคในภาษาไทย ในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

๑. การออกเสียงคำ
๒. การสะกดคำ
๓. ความหมายของคำ
๔. การใช้คำในสถานการณ์ต่าง ๆ
๕. การเรียงคำ
๖. ส่วนประกอบของประโยค

การออกเสียงคำ

คำไทยส่วนมากเราออกเสียงกันได้ถูกต้อง คำที่มีปัญหาในการออกเสียงมักเป็นคำที่ขียนมาจากภาษาอื่น

ปัญหาในการออกเสียงที่ผู้ใช้ภาษาควรคำนึงมีดังนี้

๑. คำนั้นควรออกเสียงเรียงพยางค์หรือไม่ คำที่ขียนมาจากภาษาบาลีสันสกฤต เราอ่านออกเสียงเรียงพยางค์โดยออกเสียงกึ่งมาตรา เช่น

สระ	ออกเสียงว่า	สะ - ระ - นะ
อรหันต์	”	อะ - ระ - หัน

แต่ก็มีคำบาลีสันสกฤตบางคำที่ไม่ออกเสียงเรียงพยางค์ เช่น

กลศาสตร์	ออกเสียงว่า	กน - ละ - ศาด
คชบาล	”	คด - ชะ - บาน

และมีคำบาลีสันสกฤตหลายคำที่ออกเสียงได้ ๒ แบบ ออกเสียงเรียงพยางค์ก็ได้ ไม่เรียงพยางค์ก็ได้ เช่น

กรณี	ออกเสียงว่า	กะ - ระ - นี หรือ กอ - ระ - นี
พิเรนทรเทพ	”	พิเรนทะ - ระ - เทบ หรือ พิเรนทอ - ระ - เทบ
กมนาคม	”	กะ - มะ - นา - คม หรือ คม - มะ - นา - คม

การออกเสียงเรียงพยางค์เป็นการออกเสียงตามหลักเกณฑ์ในภาษาเดิม ส่วนการออกเสียงไม่เรียงพยางค์เป็นการออกเสียงตามความนิยม ถึงจะไม่ถูกหลักเกณฑ์แต่เมื่อประชาชนส่วนใหญ่รวมทั้งผู้มีการศึกษานิยมอ่านเช่นนั้น ก็ต้องยอมรับว่าใช้ได้

๒. คำนั้นควรออกเสียง อะ ที่ตัวสะกดหรือไม่ หลักทั่วไปในการออกเสียงคำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตมีว่า คำที่มีตัวสะกดตัวตาม ถ้าตัวสะกดเป็นพยัญชนะวรรค มักไม่ต้องออกเสียง อะ ที่ตัวสะกด เช่น

สัปดาห์	ออกเสียงว่า	สับ - ดา
มุกดา	”	มูก - ดา

แต่ก็มีบางคำที่มีผู้ออกเสียง อะ ที่ตัวสะกดซึ่งเป็นพยัญชนะวรรคด้วย โดยออกเสียงกึ่งมาตราเช่นกัน เช่น

อาชญา	ออกเสียงว่า	อาด - ยา หรือ อาด - ชะ - ยา
ปรัชญา	”	ปรัด - ยา หรือ ปรัด - ชะ - ยา

คำทั้งสองนี้มีผู้ถกเถียงกันมากกว่าควรออกเสียงอย่างไรแน่ แต่หากจะถือว่าการออกเสียงแบบหนึ่งเป็นการออกเสียงตามหลักเกณฑ์ อีกแบบหนึ่งเป็นการออกเสียงตามความนิยมก็น่าจะหมดปัญหาไป

หมายเหตุ ในภาษาบาลีสันสกฤต จัดพยัญชนะไว้เป็นวรรค ๆ พยัญชนะวรรคได้แก่ พยัญชนะตั้งแต่วรรค ก ถึง วรรค ป ดังนี้

วรรค ก	ก ข ก ฌ ง
วรรค จ	จ ฉ ช ฌ ญ
วรรค ฎ	ฎ ฐ ฑ ฒ ณ
วรรค ต	ต ถ ท ธ น
วรรค ป	ป ผ พ ภ ม
เศษวรรค	ย ร ล ว ส ศ ษ ห พ °

๓. คำนั้นควรออกเสียงสระ อะ หรือ อี ระหว่างคำที่สมาสกันหรือไม่ หลักการออกเสียงคำสมาส มีอยู่ว่า จะต้องออกเสียง อะ หรือ อี ซึ่งเป็นพยางค์ท้ายของคำหน้าด้วยเสมอ แม้ในรูปเขียนจะไม่ประวิสรรชนีย์ไว้ก็ตาม แต่ออกเสียงเพียงกึ่งมาตรา ทั้งนี้เป็นเพราะคำสมาสเกิดจากคำตั้งแต่ ๒ คำขึ้นไปเชื่อมหรือประสมกัน จึงต้องออกเสียงให้ต่อเนื่องกัน เช่น

กิจกรรม	ออกเสียงว่า	กิด - จะ - กำ
ประวัติการณ์	”	ประ - หวัด - ดิ - กาน
อุบัติเหตุ	”	อุ - บัด - ดิ - เหน

แต่ก็มีคำสมาสหลายคำที่ไม่นิยมออกเสียงสระกลางคำ เช่น

สมุทรปราการ	ออกเสียงว่า	สะ - หมุด - ปรา - กาน
อุบลรัตน์	”	อุ - บน - รัต
สกลนคร	”	สะ - กน - นะ - คอน
ชลบุรี	”	ชน - บุ - รี

และมีชื่อจังหวัดอีกบางชื่อที่ออกเสียงเป็น ๒ แบบ เช่น

ราชบุรี	ออกเสียงว่า	ราด - ชะ - บุ - รี หรือ ราด - บุ - รี
เพชรบุรี	”	เพ็ด - ชะ - บุ - รี หรือ เพ็ด - บุ - รี

เราก็คงต้องถือว่าการอ่านแบบหนึ่งเป็นการอ่านออกเสียงตามหลักเกณฑ์ อีกแบบหนึ่งเป็นการออกเสียงตามความนิยม นับว่าถูกทั้ง ๒ แบบ

๔. คำนั้นควรออกเสียงวรรณยุกต์อย่างไร คำที่เราขี้มมาจากภาษาเขมรนั้นมีคำที่แผลงจากพยางค์เดียวให้เป็น ๒ พยางค์ได้ เรียกว่าคำแผลง คำแผลงที่มาจากคำเดิมซึ่งพยัญชนะต้นเป็นอักษรควบ พยางค์หลังจะออกเสียงวรรณยุกต์ตามวรรณยุกต์ของคำเดิม เช่น

ตรวจ	แผลงเป็น	ตำรวจ	ออกเสียงว่า	ตำ - หรวด
ปราบ	”	บำราบ	”	บำ - หราบ
ตรี	”	คำริ	”	คำ - หริ

ถ้าคำเดิมเป็นพยัญชนะตัวเดียวเมื่อแผลงเป็น ๒ พยางค์แล้ว พยางค์หลังไม่ออกเสียงวรรณยุกต์ตามคำเดิม เช่น

แจก	แผลงเป็น	จำแนก	ออกเสียงว่า	จำ - แนก	ไม่ใช่	จำ - แหนก
อาจ	”	อำนาจ	”	อำ - นาด	ไม่ใช่	อำ - หนาด

แต่ก็มีคำแผลงที่ออกเสียงวรรณยุกต์พยางค์หลังตามคำเดิม ทั้ง ๆ ที่คำเดิม พยัญชนะต้นไม่ใช่อักษรควบ เช่น

เกิด แผลงเป็น กำเนิด ออกเสียงว่า กำ - เนิด หรือ กำ - เหนิด การออกเสียงว่า กำ - เหนิด เป็นการออกเสียงตามความนิยม ไม่ถือว่าผิด

ตัวอย่างต่าง ๆ ที่ยกมานั้น แสดงว่าคำในภาษาไทยนั้น บางคำอ่านออกเสียงตามหลัก บางคำออกเสียงต่างจากหลักไปได้ ถือว่าเป็นการออกเสียงตามความนิยม แต่ทั้งนี้มิใช่ว่า คำทุกคำจะออกเสียงต่างจากหลักไปได้หมด การออกเสียงผิด บางทีก็ทำให้ความหมายผิดไป สื่อสารไม่ได้ดังประสงค์ เช่น ประโยคว่า “กระทรวงสาธารณสุข จัดสัปดาห์แห่งการป้องกันวัณโรค” คำว่า วัณโรค ออกเสียงว่า วัน - นะ - โรค ไม่ใช่ วัน - โรค เมื่อพูดว่า วัน - โรค ผู้ฟังอาจตีความไปว่า เป็นวันของโรค ซึ่งไม่ใช่ความหมายที่ผู้พูดต้องการ

สำหรับนักเรียนนั้น ควรอ่านออกเสียงตามที่พจนานุกรมให้ไว้ แต่ถ้าคนอื่นออกเสียงต่างออกไปตามความนิยม ก็ไม่ควรตำหนิว่าเขาออกเสียงผิดหรือตำหนิว่าเขาไม่มีความรู้

การสะกดคำ

ถ้าเราสื่อสารด้วยการเขียน การสะกดคำให้ถูกต้องก็จำเป็น ปัญหาในการสะกดคำเกิดขึ้นเพราะเสียงเดียวกันอาจจะเขียนได้หลายอย่าง เช่น คำต่อไปนี้สะกดต่าง ๆ กัน แต่ออกเสียงอย่างเดียวกัน

๑. ประพาส ประพาต ประภาส ประภาส
๒. พุทธ พุช พุด ภูษ
๓. (สัง)เกต เกตุ เกศ เกด (ศรีสะ)เกษ
๔. พันธุ์ พันธุ์ พัน พรณ ภัณท์
๕. (เลือก)สรร (สร้าง)สรรค์ ศัลย์
๖. หน้า น้า

คำแต่ละคำในแต่ละชุดมีความหมายต่าง ๆ กัน เราเรียกว่าคำพ้องเสียง ซึ่งหมายถึงคำที่เขียนต่างกันแต่ออกเสียงเหมือนกัน น่าสังเกตว่า ทำไมจึงมีคำพ้องเสียงเกิดขึ้นได้ ถ้าเราพิจารณาเปรียบเทียบคำในตัวอย่าง จะสังเกตเห็นว่า

๑. พยัญชนะต้นเสียงเดียวอาจใช้รูปพยัญชนะต่างกัน เช่น พุช ภูษ
๒. พยัญชนะสะกดเสียงเดียวอาจใช้รูปพยัญชนะต่างกัน เช่น ประพาส ประพาต
๓. พยัญชนะสะกดอาจมีรูปสระกำกับอยู่ด้วยในบางคำแต่บางคำก็ไม่มี เช่น เกตุ เกศ
๔. พยัญชนะสะกดอาจมีพยัญชนะตามมาโดยไม่ออกเสียงในบางคำ แต่บางคำก็ไม่มี พยัญชนะตาม เช่น พุทธ พุช

๕. พยัญชนะการันต์อาจมีในบางคำ แต่บางคำก็ไม่มี เช่น พัน พันธุ์
๖. พยัญชนะการันต์อาจมีสระอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ เช่น พันธุ์ พันธุ์
๗. พยัญชนะการันต์มีได้ต่าง ๆ เช่น สรรพ์ สันต์ สันห์ สันจ์ สรรค์
๘. สระเสียงเดียวกันอาจเขียนต่างกัน เช่น พรรณ พัน
๙. เสียงสูงต่ำเสียงเดียวกันอาจใช้เครื่องหมายวรรณยุกต์ต่างกัน เช่น หน้า น้ำ

ในเมื่อเสียงเดียวกันอาจเขียนไปได้ต่าง ๆ เช่นนี้ นักภาษาแต่ก่อนจึงได้ให้หลักการใช้อักษรไว้ เช่น หลักการเขียนคำที่ออกเสียง อะ การเขียนคำที่ออกเสียง อ่า (อัม) และการใช้ไม้ทัณฑฆาต การใช้ ช ทร การใช้ น ฌ การใช้ รร การใช้เครื่องหมายวรรณยุกต์ ฯลฯ หลักเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ใช้ภาษาสะกดคำได้ถูกต้อง เหตุที่เราต้องพยายามสะกดคำให้ถูกต้องก็เพราะการสะกดคำมีความสำคัญต่อการสื่อสาร ถ้าสะกดคำผิด ความหมายอาจจะผิดไป เช่น

ฝนโปรยลงมาสู่พสกนิกรนาพันันในสวนนั้น

คำว่า พันธุ์ หมายความว่า ผูก มัด ตรึง พันธุ์ หมายความว่า พวกพ้อง พี่น้อง วงศ์วาน เทือกเถา เหล่ากอ พืช และ พรรณ หมายความว่า สีของผิว ชนิด จึงน่าจะใช้ว่า นานาพันธุ์ หรือ นานาพรรณ ไม่ใช่ นานาพันธุ์

ในบางกรณี การสะกดคำผิด แม้จะทำให้ผู้รับสารเดาได้ว่าผู้ส่งสารเจตนาจะสื่อความหมายอย่างไร แต่ก็ทำให้หน้าขำ หรือนำรำคาญ และที่สำคัญคือทำให้ผู้ส่งสารหมดความเชื่อถือได้ เช่น

เมืองจันทบุรีเป็นเมืองหน้าด่าน
เขาทำหนังสือตกลงไปในน้ำคร่ำ
กุหลาบออกดอกเป็นพลวง

ความหมายของคำ

เราจะใช้คำสื่อสารได้ก็ต่อเมื่อรู้ความหมายของคำดีพอ การรู้ความหมายของคำแต่ละคำเท่านั้นยังไม่พอ ต้องรู้ด้วยว่าคำ ๆ หนึ่งมีความหมายใกล้เคียงกับคำใด มีความหมายขัดแย้งกับคำใด หรือมีความหมายร่วมกับคำใดบ้างเป็นบางส่วน เช่น

ส่วนมาก	มีความหมายใกล้เคียงกับ	ส่วนใหญ่
ไม่มาก	” ”	น้อย
ปลาน้ำจืด	มีความหมายตรงข้ามกับ	ปลาทะเล
เบื้องหลัง	” ”	เบื้องหน้า
ชาวต่างประเทศ	มีความหมายร่วมกันบางส่วนกับ	ฝรั่ง
ผู้ป่วย	” ”	ผู้บาดเจ็บ

การรู้ความหมายของคำจะช่วยให้เราใช้คำได้ถูกต้อง ไม่ใช่คำผิดความหมาย ไม่ใช่คำที่มีความหมายคล้าย ๆ กันในประโยคเดียวกัน ไม่ใช่คำขัดแย้งกันในประโยคเดียวกันหรือ ไม่ใช่คำที่ความหมายไม่คลุมกว้างพอ

ประโยคต่อไปนี้มีข้อบกพร่องเกี่ยวกับความหมายของคำ

๑. อย่าจอดรถขัดขวางการจราจร
๒. สุรรัตน์ชอบรับประทานอาหารจุกจิก
๓. ข้าพเจ้าไม่คิดเลยว่าเหตุการณ์ร้ายแรงเช่นนี้จะอุบัติขึ้นในบ้าน
๔. การเรียนในขณะนี้ส่วนมากจะเรียนเกี่ยวกับภาษาเป็นส่วนใหญ่
๕. ข้าพเจ้าประสบเห็นรัศมีอันเรืองจ้าของดวงอาทิตย์
๖. นักเรียนส่วนใหญ่เรียนวิชาภาษาอังกฤษทุกคน
๗. กุ้งทะเลเป็นสัตว์น้ำจืดที่ราคาแพงมาก
๘. เราตั้งใจจะไปงานศพทหารหาญของชาติ ซึ่งมีทั้งพลเรือนทหาร และตำรวจ

ประโยคที่ ๑-๓ ใช้คำผิดความหมาย ประโยคที่ ๑ ควรใช้กีดขวาง ไม่ใช่ ขัดขวาง ประโยคที่ ๒ ควรใช้ จุกจิก ไม่ใช่ จุกจิก ประโยคที่ ๓ ควรใช้ อุบัติ ไม่ใช่ อุบัติ เหตุที่ใช้คำสับสนกันเป็นเพราะ คำที่ใช้ผิดมีเสียงคล้ายกัน

ประโยคที่ ๔-๕ ใช้คำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในประโยคเดียวกัน เป็นการใช้คำฟุ่มเฟือย ถือเป็นข้อบกพร่องอย่างหนึ่ง คำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในประโยคที่ ๔ คือ “ส่วนมาก” กับ “ส่วนใหญ่” และคำที่คล้ายคลึงกันในประโยคที่ ๕ คือ “ประสบ” กับ “เห็น” ควรเลือกใช้แต่เพียงคำใดคำหนึ่งเท่านั้น

ประโยคที่ ๖-๗ ใช้คำที่มีความหมายขัดแย้งกัน หรือเกือบขัดแย้งกัน กุ้งทะเล เป็นสัตว์น้ำจืดไม่ได้ และนักเรียนส่วนใหญ่ หมายถึงนักเรียนเกือบทุกคน ไม่ใช่ นักเรียนทุกคน การแก้ไขก็คือตัดคำที่มีความหมายขัดแย้งคำใดคำหนึ่งออก จะเลือกคำใดออก ก็ต้องแล้วแต่ความหมายของประโยคจะเป็นอย่างไร เช่น

นักเรียนส่วนใหญ่เรียนวิชาภาษาอังกฤษ หรือ
นักเรียนเรียนวิชาภาษาอังกฤษทุกคน

กุ้งทะเลเป็นสัตว์ที่ราคาแพงมาก หรือ
กุ้งเป็นสัตว์น้ำจืดที่ราคาแพงมาก

ประโยคที่ ๘ คำที่ใช้สรุปความหมายยังมีความหมายไม่กว้างพอ ไม่ครอบคลุมความหมายของคำอื่น เช่น ทหาร ย่อมไม่ใช่พลเรือน หรือ ตำรวจ เราควรที่จะเลือกใช้คำอื่นที่มีความหมายกว้างกว่า ทหาร เช่น ใช้คำว่า วีรชน เมื่อแก้แล้ว ประโยคที่ ๘ จะเป็นว่า

เราตั้งใจจะไปงานศพวีรชนของชาติ ซึ่งมีทั้งทหาร พลเรือน และตำรวจ

การใช้คำในสถานการณ์ต่าง ๆ

มีคำไทยอยู่หลายคำที่ถือกันว่ามีความหมายเหมือนกัน แต่อันที่จริง คำที่มีความหมายเหมือนกันและใช้แทนกันได้ทุกกรณีมีน้อยมาก คำที่ถือว่ามีความหมายเหมือนกันแต่ใช้ในสถานการณ์ต่างกัน มีดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑. คำหนึ่งใช้ในภาษาพูด อีกคำหนึ่งใช้ในภาษาเขียน เช่น โรงหนัง-โรงภาพยนตร์
ทาน-รับประทาน
๒. คำหนึ่งใช้ในร้อยแก้ว อีกคำหนึ่งใช้ในร้อยกรอง เช่น น้ำ-วารี ไฟ-อัคคี
๓. คำหนึ่งใช้ในภาษากลาง อีกคำหนึ่งใช้ในภาษาถิ่น เช่น พัด-วี พุด-อู๋ หรือ เว้า
๔. คำหนึ่งใช้ในภาษาแบบแผน อีกคำหนึ่งใช้ในภาษาไม่เป็นแบบแผน เช่น เรียน-บอก
บริโภค-กิน
๕. คำหนึ่งใช้กับบุคคลกลุ่มหนึ่งหรือฐานะหนึ่ง อีกคำหนึ่งใช้กับบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งหรืออีก
ฐานะหนึ่ง เช่น กิน-เสวย-ฉัน นอน-บรรทม-จำวัด
๖. คำหนึ่งใช้ในภาษาสุภาพ อีกคำหนึ่งใช้เป็นคำคะนอง หรือเป็นคำหยาบ เช่น
รับประทาน-ฟาด(คะนอง) ผม-กู (หยาบ)

ด้วยเหตุที่คำอาจจะแตกต่างกันไปได้หลายประการเช่นนี้ ความหมายอย่างหนึ่งจึงอาจ
ใช้คำแทนได้หลายคำ ตัวอย่าง คำที่มีความหมายว่า “สิ้นชีวิต” อาจใช้คำได้หลายคำ เช่น

ล้ม	ใช้กับช้าง
ตาย	ใช้อย่างสามัญ
ถึงแก่กรรม	ใช้เป็นสำนวนสุภาพ
สิ้น	ใช้เมื่อกล่าวถึงผู้ใหญ่ในตระกูลที่เคารพกันมาก
มรณภาพ	ใช้เมื่อกล่าวถึงพระภิกษุ
ถึงแก่อนิจกรรม	ใช้เมื่อกล่าวถึงข้าราชการชั้นสูง
ถึงแก่สัจกรรม	ใช้เมื่อกล่าวถึงรัฐมนตรีหรือเสนาบดีในสมัยก่อน
สิ้นชีพิตักษัย	ใช้เมื่อกล่าวถึงหม่อมเจ้า
สิ้นพระชนม์	ใช้เมื่อกล่าวถึงพระราชวงศ์สูงกว่าหม่อมเจ้า
สวรรคต	ใช้เมื่อกล่าวถึงพระเจ้าแผ่นดิน

นอกจากนี้ก็มีคำคะนองอีกหลายคำ

ในเมื่อภาษาไทยมีคำใช้ต่างกัน สำหรับบุคคล โอกาส และสถานที่ต่างกันเช่นนี้ เราก็
จำเป็นต้องพิถีพิถันเลือกใช้คำให้เหมาะสม ไม่ใช้คำคะนองในโอกาสที่เป็นทางการ ไม่ใช้ภาษา
พูดในข้อเขียนที่เป็นแบบแผน ใช้คำที่ควรใช้ในร้อยกรองและในชีวิตประจำวัน ขอบกพร่อง
ดังที่ปรากฏในประโยคต่อไปนี้จะไม่เกิดขึ้นถ้าเราระมัดระวังใช้คำให้เหมาะสม

๑. พระมหาธาตุนี้เป็นที่บรรจุพระอัฐิของพระพุทธเจ้า
๒. ท่านผู้อ่านก็รู้ยู่กันว่าใครโดนกล่าวหาบ้าง
๓. ประชานว่าอย่าเพิ่งพิจารณาเรื่องนี้
๔. หลังจากที่ดินงสุริยาโลกาไปแล้ว ข้าพเจ้าก็กลับบ้านข้างวัดประดู่

ประโยคที่ ๑ ใช้คำไม่เหมาะสมกับฐานะ ควรใช้ว่า พระบรมสารีริกธาตุ แทนพระอัฐิ

ประโยคที่ ๒ ใช้ภาษาพูดในภาษาเขียน ควรตัดคำว่า นั้นา และใช้คำว่า ถูก แทนคำว่า โดน ดังนี้ “ท่านผู้อ่านก็รู้ยู่กันว่าใครถูกกล่าวหาบ้าง”

ประโยคที่ ๓ ใช้ภาษาไม่เป็นแบบแผนในโอกาสที่ควรใช้ภาษาแบบแผน เพราะเป็นบันทึกการประชุม ประโยคนี้ควรใช้ว่า “ประชานเสนอว่ายังไม่ควรพิจารณาเรื่องนี้”

ประโยคที่ ๔ ได้มาจากเรื่องที่เล่าตามประสบการณ์ คำว่า ดวงสุริยา มักใช้ในร้อยกรอง หรือในร้อยแก้วที่เป็นสำนวนภาษาการประพันธ์ ถ้าใช้คำว่า ดวงอาทิตย์ จะเหมาะกว่าเพราะเป็นสำนวนภาษาสามัญ หรือถ้าจะให้เหมาะไปกว่านั้น น่าจะเขียนสั้น ๆ ว่า “คำลง ข้าพเจ้า ก็กลับบ้านข้างวัดประดู่”

การเรียงคำ

ในภาษาไทย การเรียงคำมีความสำคัญมาก ถ้าเรียงลำดับคำผิด ความหมายก็ผิดไป หรือไม่มีความหมายเลย เช่น

ฉันตีกลอง มีความหมาย แต่ กลองตีฉัน ไม่มีความหมาย

ฉันตีเธอ และ เธอตีฉัน ต่างมีความหมายแต่ความหมายต่างกันตรงกันข้าม

ที่เป็นเช่นนี้ ก็เพราะในภาษาไทยมีหลักทั่วไปในการเรียงคำอยู่ว่า

คำที่ทำหน้าที่ประธานอยู่หน้าตัวแสดง ถ้าตัวแสดงมีกรรมหรือมีส่วนเติมเต็ม คำที่ทำหน้าที่กรรมหรือส่วนเติมเต็มก็อยู่หลังตัวแสดง ถ้ามีคำขยายประธาน คำขยายอยู่หลังประธาน ถ้ามีคำขยายกรรมหรือส่วนเติมเต็ม คำขยายก็อยู่หลังกรรมหรือส่วนเติมเต็ม และถ้ามีคำขยายตัวแสดง คำขยายก็อยู่หลังตัวแสดง นอกจากว่าประโยคนั้นมีกรรมหรือส่วนเติมเต็มปรากฏอยู่ กรรมหรือส่วนเติมเต็มจะอยู่ชิดตัวแสดง คำขยายตัวแสดงก็มักจะตั้งอยู่หลังกรรม หรือส่วนเติมเต็มอีกทีหนึ่ง

ประโยคต่อไปนี้เป็นไปตามหลักดังกล่าว

เด็กดีอ่านหนังสือนั้นอย่างตั้งใจ

ประธาน	ขยายประธาน	ตัวแสดง	กรรม	คำขยายกรรม	กลุ่มคำขยายตัวแสดง
เด็ก	ดี	อ่าน	หนังสือ	นั้น	อย่างตั้งใจ

อย่างไรก็ตามประโยคที่การเรียงคำไม่เป็นไปตามหลักข้างต้นก็มีอยู่บ้าง เช่น

หนังสือเล่มนี้ฉันยังไม่ได้อ่าน
(หนังสือ เป็นกรรมแต่อยู่หน้าประธาน)

เขาให้หนังสือน้องเล็ก ๒ เล่ม
(๒ เล่ม ขยายหนังสือแต่ไม่ได้อยู่ชิดกับคำว่าหนังสือ)

เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะในประโยคที่ว่า “หนังสือเล่มนี้ฉันยังไม่ได้อ่าน” นั้นเราต้องการกล่าวเน้นถึงหนังสือเล่มนี้ จึงให้กลุ่มคำว่า หนังสือเล่มนี้ อยู่ต้นประโยค กรรมอาจย้ายมาอยู่ต้นประโยคได้ ถ้าเป็นกลุ่มคำที่เราต้องการเน้น

ส่วนประโยคที่ว่า “เขาให้หนังสือน้องเล็ก ๒ เล่ม” เราต้องการบอกเล่าจำนวนหนังสือ จึงให้ ๒ เล่มอยู่ท้ายประโยค ทั้งนี้ผิดกับประโยคที่ว่า “เขาให้หนังสือ ๒ เล่มแก่น้องเล็ก” ประโยคนี้เราต้องการเน้นการบอกเล่าว่าผู้รับหนังสือคือ น้องเล็ก

มีผู้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ประโยคอาจเรียงลำดับคำได้ต่าง ๆ เช่น

๑. อาจารย์เป็นผู้สอนเรา
๒. เราเป็นผู้สอนอาจารย์
๓. เราเป็นอาจารย์ผู้สอน
๔. ผู้สอนเราเป็นอาจารย์

ประโยคเหล่านี้ ถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นว่า หน้าที่ของคำในประโยคเปลี่ยนไปเพราะการเรียงลำดับคำ

๑. อาจารย์	เป็นประธาน	เป็น	เป็นตัวแสดง	ผู้สอนเรา	เป็นส่วนเติมเต็ม
๒. เรา	”	เป็น	”	ผู้สอนอาจารย์	”
๓. เรา	”	เป็น	”	อาจารย์ผู้สอน	”
๔. ผู้สอนเรา	”	เป็น	”	อาจารย์	”

การที่ประโยคในภาษาไทยเปลี่ยนลำดับคำไปได้ต่าง ๆ ก็เพราะคำไทย ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำเพื่อแสดงความสัมพันธ์ของคำนั้นกับคำอื่น คำ ๆ หนึ่งมักทำหน้าที่ได้หลายอย่างแล้วแต่ว่าปรากฏอยู่ที่ตำแหน่งใดในประโยค เช่น

๑. ดิอยู่ไหน	ดี	เป็นประธาน
๒. คนดีใคร ๆ ก็รัก	ดี	เป็นคำขยายประธาน
๓. เขาดีเหลือเกิน	ดี	เป็นตัวแสดง
๔. เขาทำงานดี	ดี	เป็นคำขยายตัวแสดง

ด้วยเหตุที่คำ ๆ หนึ่ง ทำหน้าที่ได้หลายอย่างและปรากฏในประโยคได้หลายตำแหน่ง คำในประโยคภาษาไทยจึงมักเรียงสับไปสับมาได้ ความหมายของประโยคก็จะเปลี่ยนไป ทุกครั้งที่มีการสับตำแหน่งของคำ มียกเว้นบ้างบางประโยคที่สับตำแหน่งของคำแล้วความหมายเปลี่ยนไปเล็กน้อย เช่น

๑. เอาแกงใส่ชามช	เอาชามใส่แกงช
๒. ไฟไหม้ฟาง	ฟางไหม้ไฟ
๓. เอารถบรรทุกหิน	เอาหินบรรทุกรถ
๔. นิดเหมือนน้อย	น้อยเหมือนนิด
๕. นิดทะเลาะกับน้อย	น้อยทะเลาะกับนิด
๖. รถบรรทุกชนกับรถไฟ	รถไฟชนกับรถบรรทุก

แต่ประโยคส่วนมาก ถ้าสับตำแหน่งของคำแล้วความหมายก็จะเปลี่ยนไปเสมอ

เมื่อใช้คำผิดตำแหน่ง บางประโยคจะผิดไวยากรณ์ บางประโยคความหมายก็จะเปลี่ยนไป บางประโยคก็มีความหมายกำกวม ดีความได้หลายนัย เช่น

๑. ฉันเห็นนกปรือนบินออกจากโรง
๒. คุณแม่ไปส่งลูกสาวที่โรงเรียนอนุบาล ฝากบอก กับอาจารย์ แล้วก็รีบกลับบ้าน
๓. ในเรื่อง “นิกกับพิม” มีการกล่าวถึงมนุษย์ในทรศนะของสุนัขต่าง ๆ
๔. หนังสือพิมพ์ที่กรุสภาขายดี
๕. การเดินทางให้ความรู้แก่ผู้เดินทางทางอ้อม
๖. คนไข้มคอขยหมอกคน

ประโยคที่ ๑ ถือได้ว่าผิดไวยากรณ์ คำว่าปรือ ทำหน้าที่ขยายตัวแสดง ควรจะอยู่หลังคำว่า บิน เป็น บินปรือ ไม่ใช่ ปรือนบิน

ประโยคที่ ๒ และ ๓ ความหมายของประโยคน่าจะไม่ตรงกับที่ผู้เขียนต้องการ คุณแม่ที่ไปส่งลูกสาว คงบอกฝากอาจารย์ ซึ่งหมายถึงฝากฝัง ไม่ใช่ฝากบอก เพราะ ฝากบอก หมายถึงขอให้ลูกสาวนำความไปบอกซึ่งไม่น่าเป็นไปได้ และในเรื่องนิกกับพิม ก็กล่าวถึงมนุษย์ในทรศนะต่าง ๆ ของสุนัข ไม่ใช่ทรศนะของสุนัขต่าง ๆ

ประโยคที่ ๔-๖ มีความหมายกำกวม ถ้าจะให้หายกำกวม จะต้องเรียงประโยคใหม่ ดังนี้

๔. หนังสือที่กรุสภาพิมพ์ขายดี
๕. การเดินทางให้ความรู้ทางอ้อมแก่ผู้เดินทาง
๖. คนไข้ทุกคนคอยหมอ

ส่วนประกอบของประโยค

นักเรียนได้เรียนมาแล้วว่าประโยคในภาษาไทยมี ๓ ชนิด คือ

๑. ประโยคความเดียว
๒. ประโยคความซ้อน
๓. ประโยคความรวม

ประโยคความเดียวเป็นประโยคที่มีเนื้อความอย่างเดียว มักประกอบด้วย ประธาน และ ตัวแสดง บางทีก็มีกรรมอยู่ด้วย ทั้งประธาน ตัวแสดง และกรรมจะมีคำขยายหรือไม่ ก็ได้ เช่น

๑. ใคร ๆ ไม่ชอบเด็กคนนี้นักทั้งนั้น
๒. พระพินิจราชศักดิ์มองหน้าธิดาอย่างห่วงใย
๓. พี่ชายของผมมีสัตว์เลี้ยงมากจริง ๆ

ประโยคความซ้อนเป็นประโยคที่มีเนื้อความมากกว่าหนึ่งความ ซ้อนกันอยู่ มีประโยค ขยายประธาน หรือตัวแสดง หรือกรรม หรือคำขยายต่าง ๆ ในประโยค เช่น

๑. สัตว์เลี้ยงของผมเป็นสัตว์ป่าที่เชื่องแล้ว
๒. โคมไฟที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังต้นไม้ทำให้เกิดเงาที่กำพราง
๓. ด้อยตังได้ที่เล่นที่ถูกละทิ้งบนหาดฟ้า

ส่วนประโยคความรวม เป็นประโยคที่มีเนื้อความเชื่อมต่อกัน มักจะมีคำเชื่อมหรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สันธาน ช่วยแสดงว่า เนื้อความที่เชื่อมต่อกันนั้นสัมพันธ์กันในลักษณะใด เช่น

๑. ถ้าฝนไม่ตกหนัก น้ำก็ไม่ท่วมมากอย่างนี้
(ถ้า....ก็ เชื่อมความ แสดงเงื่อนไข)
๒. เขาอยากได้เงินแต่ไม่อยากทำงาน
(แต่ เชื่อมความ แสดงความขัดแย้ง)
๓. เขาเล่นการพนันจึงหมดตัว
(จึง เชื่อมความ แสดงผล)

ความรู้ในเรื่องประโยคมีความสำคัญอยู่มาก ผู้ที่คำนึงถึงส่วนประกอบของประโยคอยู่เสมอ ไม่ควรจะใช้ภาษาบกพร่องดังประโยคต่อไปนี้

๑. เสียงไก่ขันดังกังวานมากระทบ
๒. ผู้คนล้วนความสุขยิ้มแย้มแจ่มใส
๓. เขาเคยร่วมในขบวนการต่อสู้ความยุติธรรม
๔. แม้ว่าเราจะประสบความสำเร็จก็ตามแต่จะเอาชีวิตไม่รอด
๕. เด็กที่เคยมาหาผมที่ทำงานเมื่อ ๒ เดือนก่อน
๖. เรากล่าวถึงการให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนควรเริ่มกันแต่ต้น

ประโยคที่ ๑-๓ มีคำขาดหายไป คำที่ขาดหายไปในประโยคที่ ๑ คือ กรรมของตัวแสดง กระทบ ซึ่งน่าจะเป็นคำว่า โสตประสาท

คำที่ขาดหายไปในประโยคที่ ๒ คือ ตัวแสดงของประโยค ซึ่งน่าจะเป็นคำว่า มี

คำที่ขาดหายไปในประโยคที่ ๓ คือคำบุพบทที่จะเชื่อมตัวแสดง ต่อสู้ กับคำนาม ความยุติธรรม การที่ ความยุติธรรม อยู่หลังคำว่า ต่อสู้ โดยไม่มีบุพบทมาคั่น ทำให้ต้องตีความว่า ความยุติธรรม เป็นกรรมของ ต่อสู้ ซึ่งไม่ควรจะเป็นเช่นนั้น คำที่ขาดหายไปน่าจะเป็นคำว่า เพื่อ ซึ่งเป็นบุพบทแสดงจุดประสงค์ และในบางประโยคคำว่า เพื่อ นี้ใช้เป็นสันธานก็ได้

ประโยคที่ ๔ มีคำสันธาน แม้ว่า อยู่ต้นประโยค แสดงว่าเป็นประโยคความรวม ควรจะมีประโยคอื่นเชื่อมต่อกับประโยคนี้ ประโยคจึงจะได้ความสมบูรณ์ เช่น “แม้ว่าเราจะประสบความสำเร็จก็ตามแต่จะเอาชีวิตไม่รอด เราก็ไม่ย่อท้อ”

ประโยคที่ ๕ คำประพันธ์สรรพนาม ที่ ซึ่งอยู่หลังคำว่า เด็ก แสดงว่าเป็นประโยคความซ้อน ควรจะมีทั้งประโยคหลัก และประโยคขยาย แต่ประโยคที่ ๕ มีแต่ประโยคขยาย ไม่มีประโยคหลัก ประโยคจึงไม่สมบูรณ์ ควรแก้ไขให้ได้รับความสมบูรณ์ โดยเติมประโยคเข้าไปเช่น “เด็กที่เคยมาหาผมที่ทำงานเมื่อ ๒ เดือนก่อนถูกรถชนหน้าโรงพยาบาล”

ประโยคที่ ๖ น่าจะเป็นประโยคความรวม หรือประโยคความซ้อน แต่ไม่มีคำเชื่อมใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นสันธานหรือประพันธ์สรรพนามช่วยแสดงว่าเป็นประโยค ๒ ชนิดดังกล่าว เพื่อให้ประโยคชัดเจนขึ้น ควรเติมคำว่า ว่า เป็น “เรากล่าวถึงการให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนว่าควรเริ่มกันแต่ต้น” เมื่อเติมคำว่า ว่า เช่นนี้ ก็ทำให้เห็นชัดว่า มีอนุประโยค “ว่าควรเริ่มกันแต่ต้น” ขยายตัวแสดง กล่าว ซึ่งเป็นตัวแสดงในประโยคหลัก

จะเห็นได้ว่า ความรู้เกี่ยวกับคำและประโยคในภาษาไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการออกเสียง คำ การสะกดคำ ความหมายของคำ การใช้คำในสถานการณ์ต่าง ๆ การเรียงคำ หรือส่วนประกอบของประโยค มีความสำคัญไม่น้อยต่อการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ

กิจกรรม

๑. ทบทวนความรู้

- ๑) คำต่อไปนี้อ่านออกเสียงอย่างไร มีหลักในการอ่านอย่างไร
กมลตา กรกฏาคม คมนาคม ครหา จรณะ สมณะ สรภัญญะ กรมท่า กรรตุการก
กรรมธิการ อุบัติเหตุ มหரசพ รจเรข อสรพิษ
- ๒) คำต่อไปนี้อ่านออกเสียงอย่างไรจึงจะถูก
ชัยภูมิ ชัยนาท ชันสูตร ชันโรง พลการ พลความ มลทิน สมุทรสาคร สมุทรเสน
ศัลยกรรม อัจฉริยะ
- ๓) บอกเสียงวรรณยุกต์ ของพยางค์ที่สองของคำต่อไปนี้
ประมาท ประมุข ประโยชน์ ประยูรศักดิ์ ประวัติ ประวิช ดำรับ บำราศ ดิลก ดิเรก
สมรรถภาพ หิริ อัปลักษณ์
- ๔) ในช่องว่างต่อไปนี้ เติมพยางค์ที่ออกเสียงเหมือนกับคำที่กำหนดให้ข้างหน้าของ
แต่ละชุด และสะกดให้ถูกต้องด้วย

จัน : โฉม.....	อรรธ.....	ดอก.....	มหัส.....	ผล.....
กัน : ทศ.....	กุมภ.....	โล.....	ณิการิ	ภิรมย์
วัน : อภิ.....	เถา.....	โรค	ยุคต์	ทนา
ทัน : กรม.....	ราช.....	จัน.....	คกรรม	อา.....
				พืช

- ๕) แต่งประโยคโดยใช้คำที่กำหนดให้ในแต่ละชุด เพื่อแสดงว่านักเรียนเข้าใจความหมายของคำแต่ละคำในชุดนั้น ๆ
ก) กัด กัดกัน กัดขวาง	ข) ปก ปกป้อง ปกครอง
ค) รีบ รีบเร่ง เร่งรัด	ง) คับ คับแคบ คับแค้น
จ) ชม ชมเชย ชื่นชม	ฉ) นัด นัดแนะ นัดหมาย
- ๖) จงเติมกลุ่มคำในช่องว่างของประโยคต่อไปนี้ ตามหน้าที่ที่กำหนดให้ในวงเล็บ
- ก)คุณแม่ให้ฉันเป็นรางวัล (กรรม)
- ข) ข้าราชการผู้นี้เป็น (ส่วนเติมเต็ม)
- ค) แพ้ อยู่ในลิ้นชัก (ขยายประธาน)
- ง) เพื่อน ๆ จนเสร็จเรียบร้อย (ตัวแสดง)
- จ) นักกีฬาเริ่มแข่งขัน (ขยายตัวแสดง)
- ฉ) ผู้เชี่ยวชาญการพลังงานแนะนำวิธี (ขยายกรรม)

๒. กิจกรรมกลุ่ม

แบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๗ คน ช่วยกันรวบรวมคำที่ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดให้ข้างล่างนี้ ข้อละ ๔ คู่ เขียนเป็นรายงานส่งครู สถานการณ์ต่าง ๆ มีดังนี้

- ๑) คำหนึ่งใช้ในภาษาพูด อีกคำหนึ่งใช้ในภาษาเขียน
- ๒) คำหนึ่งใช้ในร้อยแก้ว อีกคำหนึ่งใช้ในร้อยกรอง
- ๓) คำหนึ่งใช้ในภาษากลาง อีกคำหนึ่งใช้ในภาษาถิ่น
- ๔) คำหนึ่งใช้กับบุคคลฐานะหนึ่ง (ผู้น้อย) อีกคำหนึ่งใช้กับบุคคลอีกฐานะหนึ่ง (ผู้ใหญ่)
- ๕) คำหนึ่งใช้ในภาษาสุภาพ อีกคำหนึ่งใช้ในภาษาคะนอง

๓. กิจกรรมเสริม

แบ่งกลุ่มทำเพิ่ม “การสื่อสารด้วยภาษาไทย” กลุ่มละ ๑ เพิ่ม โดยสมาชิกในกลุ่มช่วยกันรวบรวมความรู้เกี่ยวกับ การใช้คำ การเรียงคำ และ การสับตำแหน่งของคำในประโยค แล้วแลกเปลี่ยนกันอ่านระหว่างกลุ่ม ดังตัวอย่าง

- ๑) การใช้คำ - ใช้ผิดความหมาย เช่น เขากักกันสัตว์เลี้ยงไว้ในกรง
- ใช้ได้หลายความหมาย เช่น เกาะ (นาม กริยา ฯลฯ)
- ๒) การเรียงคำ - เรียงคำ ๔ คำที่สลับที่กัน และอ่านได้ความทุกแบบ เช่น ขอใครมาให้ ขอมมาให้ใคร ให้ใครมาขอ ฯลฯ
- ๓) การสับตำแหน่งของคำในประโยค สับจากประธานเป็นกรรม หรือจากประธานเป็นส่วนเติมเต็ม เช่น ยายเลี้ยงหลาน-หลานเลี้ยงยาย

กำนันเป็นผู้แจกรางวัล-ผู้แจกรางวัลเป็นกำนัน

บทที่ ๓

ทักษะภาษาในการส่งและรับสาร

ทักษะ คือ สมรรถภาพในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างคล่องและผิดพลาดน้อย ทักษะภาษา ทั้งสี่ คือ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน เป็นทักษะที่จำเป็นในการสื่อสารขั้นพื้นฐาน ในสังคมที่เจริญแล้ว ในสังคมไทย เราก็นิยมใช้ทักษะทั้งสี่ อยู่ตลอดเวลา ใช้มากน้อยแตกต่างกันไปตามความเป็นอยู่ของแต่ละบุคคล บางคนอาจฟังมากกว่าพูดและอ่าน บางคนอาจอ่านมากกว่าฟัง การใช้ทักษะใดมากน้อยไม่ใช่ประเด็นสำคัญ สิ่งที่เราควรทราบและทำความเข้าใจให้ตรงกันก็คือ ทักษะทั้งสี่ จะต้องได้รับการฝึกฝน ถ้ามีละนั้นก็จะไม่ก้าวหน้า และอาจเสื่อมลงได้ เช่น การอ่าน ถ้าไม่ได้อ่านหนังสือเป็นเวลานาน ผู้ที่เคยอ่านหนังสือได้เร็ว ได้คล่อง ก็อาจกลายเป็นคนอ่านได้ช้า และอ่านผิดบ่อย ๆ ทักษะทั้งสี่อาจแบ่งออกได้เป็น ๒ พวก คือ ทักษะรับสาร ซึ่งได้แก่ การฟัง กับ การอ่าน และทักษะส่งสาร หรือแสดงออก ซึ่งได้แก่ การพูด กับ การเขียน

ในการใช้ทักษะภาษาเพื่อการสื่อสาร มีสิ่งที่เราต้องสังวรอยู่เสมอ คือ มารยาท กล่าวโดยส่วนรวม ทุกสังคมต้องมีขนบธรรมเนียมในการสื่อสาร ถ้ามีผู้ละเมิดย่อมจะก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจ อันจะทำให้การสื่อสารไม่ราบรื่น จนกระทั่งไม่เกิดสัมฤทธิ์ผลก็มี

อนึ่ง นักเรียนควรตระหนักถึงการมีศิลปะประกอบในการสื่อสารด้วย เพราะศิลปะการใช้ภาษาเกิดขึ้นเกือบตลอดเวลา ทั้งในวัจนภาษาและอวัจนภาษา โดยเฉพาะในการใช้ภาษาของเราเอง ศิลปะในการใช้ภาษานั้น ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพเฉพาะบุคคล ต้องมีกลวิธีที่เหมาะสมกับเวลา สถานที่ สถานการณ์ และประกอบด้วยการใช้จินตนาการ อันจะยังผลให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้รับสาร

ในการใช้ภาษาต่างประเทศ ผู้เริ่มเรียนใช้เพียงทักษะสื่อสารกันได้ ครั้นมีทักษะสูงขึ้น ก็ต้องใช้ศิลปะดังที่กล่าวมาเช่นกัน

ภาษาคือชีวิต ถ้าใช้ผิดผิด ชีวิตอัปมงคล

การฟัง

การฟังในสมัยปัจจุบันนี้ ควรแยกออกเป็น การฟังโดยตรงจากบุคคล และการฟังจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ฟังแถบบันทึกเสียง ฟังวิทยุกระจายเสียง เราจะต้องฝึกฝนให้มีทักษะการฟัง ไม่ว่าสารจะผ่านมาทางสื่อชนิดใด

ในชีวิตประจำวันของเรา อาจสันนิษฐานว่าเราใช้การฟังมากกว่าทักษะอื่น บางโอกาสเราจะใช้การฟังในเรื่องที่สำคัญและจำเป็น เช่น ฟังประกาศที่สถานีรถไฟ ที่โรงพยาบาล ฟังประกาศของโรงเรียนหรือในที่อื่น ๆ ในชีวิตนักเรียนระหว่างการเรียน การฟังเป็นทักษะที่สำคัญมาก เพราะนักเรียนจะต้องฟังครูอบรมสั่งสอนและอธิบายให้ความรู้เป็นนิมิต มีผู้เข้าใจว่า คนแต่ละคนมีสมรรถภาพการฟังอยู่แล้วโดยธรรมชาติ ไม่จำเป็นจะต้องฝึกฝนความจริงไม่เป็นเช่นนั้น ผู้ที่ผ่านการฝึกทักษะการฟังจะมีทักษะสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้ฝึกเป็นอันมาก นอกจากนั้นเราเคยสังเกตเห็นอยู่เสมอว่า ผู้ที่ฟังอยู่ร่วมกัน เรื่องเดียวกัน โอกาสเดียวกัน รับสารได้ไม่เท่ากัน ถ้าจะทดสอบโดยวิธีขอให้เล่าเรื่องที่ได้อ่าน ผู้ที่ได้ฟังบางคนเล่าได้เนื้อความครบถ้วน บางคนเล่าได้เพียงครึ่งเดียว และมีบางคนเล่าขัดแย้งกันเอง จะเห็นได้ว่าทักษะการฟังไม่ได้มีมาเท่ากันโดยธรรมชาติ อาจเพิ่มพูนขึ้นโดยการฝึก ซึ่งเราจะต้องทำเป็นเวลานาน อาจกล่าวได้ว่าต้องฝึกตลอดชีวิต เพราะในเวลาที่เรามีอายุมากขึ้น เราย่อมมีความรับผิดชอบมากขึ้น จะต้องฟังเรื่องราวที่ซับซ้อนและสำคัญมากขึ้นไป

การฟังที่มีประสิทธิภาพ

ผู้มีทักษะในการฟัง ย่อมฟังได้โดยมีประสิทธิภาพ ซึ่งหมายความว่า

๑. **เข้าใจเรื่อง** เมื่อฟังข้อความที่เป็นเรื่องติดต่อกัน สามารถจับประเด็นสำคัญ แล้วถ่ายทอดให้คนอื่นฟังต่อไปได้ และอยู่ในความทรงจำเป็นเวลานานพอควร ความเข้าใจเรื่องขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของผู้ฟังเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่ง ผู้ที่ฟังไม่เข้าใจ บางครั้งไม่ใช่เพราะขาดสมรรถภาพในการฟัง แต่เป็นเพราะเรื่องที่ฟังไม่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์พอเพียง ความเข้าใจเรื่องมีความสัมพันธ์กับสมรรถภาพทางสมองด้วย สมรรถภาพนี้ทำให้เลือกได้ว่าข้อความใดเป็นใจความและข้อความใดเป็นผลความ

๒. **จับประเด็นได้** เมื่อฟังแล้วสามารถจับประเด็นที่สำคัญที่สุด และประเด็นรอง ๆ ลงไป มาเรียบเรียงเป็นเรื่องราวย่อ ๆ หรือสามารถบอกกล่าวแก่ผู้อื่นต่อไปได้พอเป็นสังเขป การที่สามารถทำได้เช่นนี้ ต้องอาศัยสมรรถภาพทางสมองเช่นกัน

๓. **วิเคราะห์ได้** ผู้ฟังสามารถแยกแยะเนื้อความที่ได้ฟัง และบอกได้ว่า อะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผล เช่น เมื่อได้ฟังเรื่องเด็กคนหนึ่งกระทำความผิดอย่างหนึ่งและได้ทราบเรื่องสภาพครอบครัวตลอดจนอุปนิสัยของเด็กคนนั้น ก็สามารถวิเคราะห์ออกมาได้ว่า อะไรเป็นเหตุให้เด็กกระทำอย่างนั้น และวิเคราะห์ได้ว่า ส่วนใดให้ข้อเท็จจริง ส่วนใดบอกความรู้สึคนึกคิดของผู้พูด ผู้ฟังควรสามารถสังเกตน้ำเสียง แววตา และท่าทางทั่วไปของผู้พูดประกอบด้วย

๔. **ตีความได้** บางคราวข้อความที่ฟังมีความหมายไม่ตรงตามตัวอักษร ผู้ฟังต้องตีความ กล่าวคือ ทำความเข้าใจว่า อาจมีความหมายอะไรบางอย่างที่ใกล้เคียง หรือเบี่ยงเบนไปบ้าง ผู้พูดอาจซ่อนความหมายไว้ในโวหารซึ่งอาจเป็นสุภาษิต หรือคำพังเพย หรือบทกลอนสั้น ๆ บางคราวผู้ฟังแต่ละคนอาจตีความไม่ตรงกัน ขึ้นอยู่กับความรอบรู้ อุปนิสัย และประสบการณ์ บางคราวการตัดสินใจว่าใครตีความถูกหรือผิดเป็นการยาก แต่ถ้าไม่เกิดการเสียหายก็ไม่จำเป็นต้องตัดสินใจให้แน่ลงไป ว่าใครตีความถูกหรือผิด โดยเฉพาะในการฟังการสื่อสารที่เป็นศิลปะ เช่น บทร้องมโหรี หรือบทละครบางเรื่อง

๕. **ประเมินค่าได้** เมื่อฟังแล้วสามารถบอกได้ว่า ข้อความที่ฟังมาดีหรือไม่ดี ด้วยเหตุผลอะไร ตามความคิดเห็นของตน เช่น ดีเพราะเป็นประโยชน์ในด้านการเผยแพร่ความรู้ หรือให้สติเตือนให้ระมัดระวังสิ่งใด การแยกออกว่าส่วนใดเป็นข้อเท็จจริง ส่วนใดเป็นความเห็นส่วนตัวของผู้พูด จะช่วยให้สามารถประเมินค่าได้เที่ยงตรง

มีสิ่งที่ต้องคำนึงถึงอยู่เสมอคือ ความพร้อมในการฟัง ถ้าผู้ฟังมีความพร้อมในการฟัง ประสิทธิภาพในการฟังก็ย่อมสูง สิ่งที่ทำให้ผู้ฟังไม่พร้อม นอกจากขาดความรู้และประสบการณ์ในเรื่องที่ฟังแล้ว คือสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ฟังไม่เอื้ออำนวย เช่น ความหิว ความเจ็บป่วย หรือความวิตกกังวล สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้ฟังขาดสมาธิ แต่ถ้ามีความพร้อมทั้งทางร่างกาย

และจิตใจอยู่แล้ว สมาธิยังไม่ดี หมายความว่าผู้ฟังยังขาดการฝึกให้ใจแน่วแน่ หรือให้นิ่งอยู่กับเรื่องที่กำลังฟัง ถ้านักเรียนลองฝึกตนเอง ก็จะได้รู้ว่า สมาธิเป็นของสำคัญในการฟัง และสมาธิเป็นสิ่งที่ฝึกได้ ถ้าฝึกบ่อย ๆ เข้า ก็จะดีขึ้นเรื่อย ๆ

มารยาทในการฟัง

เนื่องจากการฟังในโอกาสต่าง ๆ เป็นพฤติกรรมทางสังคม ยกเว้นการฟังจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งผู้ฟังฟังอยู่โดยลำพัง ผู้ฟังจึงจำเป็นต้องรักษามารยาท เพื่อมิให้เป็นการรบกวนสมาธิของผู้ฟังคนอื่น ๆ รวมทั้งสมาธิของผู้ที่กำลังพูดให้ฟังอยู่นั้นด้วย นอกจากนี้การรักษามารยาทในขณะที่ฟังยังเป็นการแสดงถึงความเคารพ ที่ผู้ฟังมีต่อผู้พูดและต่อสถานที่อีกด้วย มารยาทเช่นนี้ คือเครื่องหมายของความเป็นผู้มีวัฒนธรรมดีงาม ต่อไปนี้จะได้ชี้ให้เห็นถึงมารยาทที่เราควรรักษาไว้เสมอตามโอกาสต่าง ๆ

๑. เมื่อฟังอยู่เฉพาะหน้าผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะอยู่แต่ลำพังหรือมีผู้อื่นฟังอยู่ด้วยกันก็ตาม ผู้ฟังพึงสำรวมกิริยาอาการ สบตากับผู้พูดเป็นระยะ ๆ ให้พอเหมาะ แต่ไม่ถึงกับจ้องหน้า ไม่ชิงพูดก่อนที่คู่สนทนาพูดจบความ ถ้าฟังไม่เข้าใจควรถามเมื่อผู้พูดพูดจบกระแสความ

๒. เมื่อฟังผู้อื่นพูดในที่ประชุม ซึ่งมีประธานของที่ประชุม ขณะประธานหรือผู้ร่วมประชุมคนอื่นพูด จำเป็นต้องตั้งใจฟัง อาจจดความสำคัญลงไว้ ไม่ควรกระซิบพูดกับคนที่อยู่ข้างเคียง ไม่ทำกิจธุระส่วนตัวอย่างอื่น ไม่ควรพูดแซงขึ้น ต้องฟังจนจบแล้ว จึงให้สัญญาณขออนุญาตพูด เช่น ยกมือขึ้น

๓. เมื่อไปดูภาพยนตร์หรือละคร ไปฟังดนตรีหรือฟังการพูดในที่ประชุมชน ไม่ควรกระทำการใด ๆ ที่ก่อความรำคาญให้แก่บุคคลที่ชม หรือฟังร่วมอยู่ด้วย ข้อควรระวัง คือ

๑) รักษาความสงบ ไม่พูดคุ้ย ไม่วิพากษ์วิจารณ์เรื่องที่กำลังดูหรือฟังอยู่ การพูดแม้จะค่อย แต่ถ้าหลายคนพูดติดต่อกันก็จะเกิดเสียงที่ก่อความรำคาญได้ ไม่ทำเสียงอื่น ๆ เช่น รับประทานของขบเคี้ยวที่มีเสียงดัง ไม่นำเด็กที่เล็กเกินไปเข้าดูหรือฟังด้วย เพราะอาจส่งเสียงรบกวนผู้ฟังอื่น ๆ ด้วยความไม่เจียมตัว

๒) ไม่นำอาหารหรือวัตถุที่มีกลิ่นแรงหรือที่นำรังเกียจเข้าไปในสถานที่นั้น

๓) ไม่เดินเข้าออกบ่อย ๆ ถ้าจำเป็นจะต้องทำเช่นนั้น ควรเลือกที่นั่งซึ่งอยู่ริมหรือใกล้ประตูทางเดิน

๔) ไม่ควรแสดงกิริยาอาการที่ไม่สมควรระหว่างเพื่อนต่างเพศในโรงมหรสพ เพราะการแสดงเช่นนั้นเป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคล ไม่ควรแสดงในสถานที่สาธารณะ มีผู้เข้าใจผิดว่า ในวัฒนธรรมตะวันตกนิยมกันว่าเป็นการสมควร แท้จริงชาวตะวันตกที่มีการอบรมดี ก็ไม่ยกย่อง เพียงแต่ให้อภัยและอดทนได้เท่านั้น

กิจกรรม

๑. ให้นักเรียนลองสำรวจตนเองดูว่า ตนยังขาดประสิทธิภาพในการฟังในข้อใดบ้าง เท่าที่ผ่านมานักเรียนมีประสบการณ์ในด้านการฟังมากน้อยเพียงไร เขียนเรียบเรียงย่อ ๆ ส่งครูผู้สอน

๒. นักเรียนได้เคยพบเห็นบุคคลที่ไม่รักษามารยาทในการฟังในที่ประชุมตามที่กล่าวไว้ในบทนี้มาแล้วด้วยตนเองหรือไม่ ในข้อใดบ้าง เล่าให้ฟังย่อ ๆ ว่า บรรยากาศในที่ประชุมนั้นมีลักษณะเป็นอย่างไร

๓. เมื่อมีกิจกรรมการพูดในที่ประชุมชน หาโอกาสไปฟัง แล้วนำมารายงานให้อาจารย์และเพื่อนร่วมห้องเรียนทราบ บอกองค์ประกอบของการสื่อสารในสถานการณ์นั้นให้ครบและให้ชัดเจนพอ

การพูด

การพูดมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์เป็นอันมาก ไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใด ประกอบกิจการงานใด หรือคบหาสมาคมกับผู้อื่น ก็จะต้องสื่อสารกันด้วยการพูดเสมอ เพราะฉะนั้นเราจึงมักจะพบว่า ผู้ที่ประสบความสำเร็จในกิจธุระการงาน การคบหาสมาคมกับผู้อื่น ตลอดจนการทำประโยชน์แก่สังคมเป็นส่วนรวม ล้วนแต่เป็นคนที่มีประสิทธิภาพในการพูดทั้งสิ้น

ส่วนหนึ่งของการพูด เราสอนและฝึกได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าวิชาการพูดเป็น “ศาสตร์” มีหลักการและกฎเกณฑ์ เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะถึงขั้นเป็นที่พอใจ อีกส่วนหนึ่งเป็นความสามารถพิเศษหรือศิลปะเฉพาะตัวของผู้พูดแต่ละบุคคล บางคนมีความสามารถที่จะตรึงผู้ฟังให้นั่งอยู่กับที่ จิตใจจดจ่ออยู่กับการฟังเรื่องที่พูด ผู้พูดบางคนก็สามารถพูดให้คนฟังหัวเราะได้ตลอดเวลา ศิลปะเฉพาะตัวนี้เป็นสิ่งลอกเลียนกันได้ยาก แต่อาจพัฒนาขึ้นได้ในแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตาม การพูดที่มีประสิทธิภาพเกิดจากการสังเกตวิธีการที่ดีและมีโอกาสฝึกฝน

การพูดที่มีประสิทธิภาพ

การพูดจะมีประสิทธิภาพหรือไม่เพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับตัวผู้พูดเองเป็นสำคัญ กล่าวคือผู้พูดต้องมีความสามารถหลายอย่างประกอบกันดังต่อไปนี้ และความสามารถเหล่านั้นอาจพัฒนาให้เป็นคุณสมบัติติดตัวผู้พูดต่อไปได้

๑. **มีความรู้ในเรื่องที่จะพูด** การพูดไม่ว่าจะเป็นการสนทนาระหว่างบุคคลต่อบุคคล หรือการพูดอภิปรายในกลุ่มย่อย ความรู้ในเรื่องที่จะพูดเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง คนที่พูดโดยไม่รู้จริงย่อมพูดอย่างหลักฐานไม่ได้ คำพูดย่อมไม่มีน้ำหนัก

๒. **มีวัตถุประสงค์** ผู้พูดที่มีประสิทธิภาพย่อมรู้ตัวอยู่เสมอว่า การพูดของตนในทุกโอกาสจำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์แน่ชัด เช่น พูดเพื่อสนทนากันตามปกติ เพื่อสังสรรค์ เพื่อความบันเทิง เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ เพื่อปรึกษาหารือ เพื่อกิจธุระ หรือเพื่อแก้ปัญหา เมื่อมีวัตถุประสงค์ในการพูดที่แน่ชัดแล้ว ก็จะเกิดการสื่อสารที่ดีขึ้นได้ตามควรแก่โอกาส

๓. **รู้จักวิเคราะห์ผู้ฟัง** ผู้พูดที่ดีจะต้องสนใจว่า ผู้ร่วมสนทนาหรืออภิปรายเป็นใคร มีความสนใจในเรื่องใดบ้าง ต้องรู้จักจับจุดสนใจของผู้ฟัง สามารถเลือกสรรเนื้อหาที่จะพูด ใช้ถ้อยคำ ใช้เสียง ใช้จังหวะ ยกตัวอย่าง และให้แง่คิดได้อย่างเหมาะสมแก่โอกาสและรสนิยมของผู้ฟัง

๔. **รู้จักวิเคราะห์โอกาสที่จะพูด** ต้องเข้าใจโดยถูกต้องว่า โอกาสที่จะพูดนั้น ต่อเนื่องกันกับกิจกรรมใด หรือเนื่องในโอกาสใด เช่น ในการเปิดหรือปิดการประชุม ในงานพิธี ในการอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ควรวิเคราะห์ด้วยว่าโอกาสนั้น ๆ ใช้เวลาเท่าใด กระทำในตอนเช้าหรือตอนบ่าย คนหนึ่ง ๆ จะต้องใช้เวลาพูดนานเท่าใด ทั้งนี้จะได้เตรียมเนื้อหาสาระที่จะพูดให้เหมาะสมแก่เวลา ตามโอกาสนั้น

๕. **สามารถรวบรวมเนื้อหา** ได้ตรงประเด็นเหมาะสมกับผู้ฟังและโอกาส เนื้อหาเหล่านี้ ได้แก่ ข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น ตัวเลข สถิติ ตัวอย่าง เป็นต้น

การมีเนื้อหาเพียงพอจะทำให้สามารถสื่อสารได้ตรงตามที่ประสงค์ และตรงประเด็น ไม่วกวนไปมา จนคู่สนทนาหรือผู้ร่วมอภิปรายจับต้นชนปลายไม่ถูก

๖. **สามารถพูดได้ชัดเจน** เสียง ร ล และเสียงควบกล้ำถูกต้องเป็นนิจ การออกเสียงคำต่าง ๆ ชัดเจน ถูกต้องตามอักขรวิธี หรือตามความนิยม เช่น คำ มหาวิทยาลัย ก็ต้องออกครบทั้ง ๖ พยางค์ หนักเบาตามพยางค์ที่ควร คำว่า โรงพยาบาล ออกเสียงครบ ๔ พยางค์ คำว่า นายกรัฐมนตรี ต้องออกเสียงครบ ๖ พยางค์ หนักเบาตามพยางค์ที่ควรเช่นกัน ทั้งนี้ให้เสียงดังสมควรแก่สถานที่และจำนวนผู้ฟัง มีจังหวะในการพูดนุ่มนวล

๗. **มีบุคลิกลักษณะน่าเชื่อถือ** ผู้พูดต้องปรับปรุงบุคลิกลักษณะของตนหลายด้าน เช่น แต่งกายให้เหมาะสมกับโอกาส ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นกันเอง หรือจริงจังตามควรแก่กรณี ใช้ท่วงท่าทาง ท่าทางการประกอบการพูดให้เหมาะสม

๘. **รู้จักสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเอง** ผู้พูดควรวางตนให้เป็นกันเองกับผู้ฟัง และรู้จักสำรวจกายและใจอยู่เสมอ ให้ความสนใจตลอดระยะเวลาที่กระทำการสื่อสารกันอยู่นั้น ไม่ที่จะเป็นการพูดในที่ประชุมหรือในการสนทนา หรือการอภิปรายร่วมกันก็ตาม

มารยาทในการพูด

มารยาทในการพูดที่นักเรียนควรศึกษา ฝึกปฏิบัติเพื่อเกิดประโยชน์แก่ตนเอง และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย แบ่งเป็น ๒ ประเภทใหญ่ คือ

๑. มารยาทในการพูดระหว่างบุคคล และ
๒. มารยาทในการพูดในที่สาธารณะ

มารยาทในการพูดระหว่างบุคคล

กล่าวโดยทั่วไป ในการพูดระหว่างบุคคล จะต้องมีการตอบสนองซึ่งกันและกันหรือที่เรียกว่ามีปฏิริยาสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังตลอดเวลา เป็นการแสดงไมตรีจิตต่อกัน บางครั้งคนหนึ่งยอมรับฟังความคิดเห็นของอีกคนหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันก็เสนอข้อคิดของตนเองแก่คู่สนทนา จะเห็นว่ามีทั้งการให้และการรับ ซึ่งทำให้ทุกคนเกิดความสุข สนุกสนาน เกิดความชื่นบาน มารยาทในการพูดระหว่างบุคคลอาจกล่าวเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

๑) เรื่องที่พูดกันนั้นควรเป็นเรื่องที่ทั้ง ๒ ฝ่ายมีความสนใจ พอใจร่วมกัน อาจเป็นข่าวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือเป็นเรื่องที่กำลังอยู่ในความสนใจ เช่น วิกฤตการณ์น้ำมัน การประหยัดพลังงาน การแข่งขันกีฬา เป็นต้น

๒) ไม่พูดเรื่องของตนเองมากเกินไปนัก ฟังในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งพูด ไม่สอดแทรกเมื่อเขาพูดยังไม่จบ พูดเมื่อถึงโอกาส พูดพอได้ความ ไม่ใช่เวลานานเกินไปนัก พูดเสริมหรือต่อเติมเพื่อให้การพูดออกรส

๓) พูดตรงประเด็น จะออกนอกเรื่องบ้างก็เพียงเล็กน้อยพอผ่อนคลายอารมณ์

๔) เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่นตามสมควร ไม่พยายามข่มให้ผู้อื่นเชื่อถือหรือคิดเห็นเหมือนตน หรือแสดงว่า ตนรู้ดีกว่าผู้ร่วมสนทนา

๕) ไม่ถามคำถามที่เป็นเรื่องส่วนตัวซึ่งทำความลำบากใจให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง

๖) ต้องคำนึงถึงโอกาสและสถานการณ์ เช่น ในขณะที่รับประทานอาหารไม่ควรพูดถึงเรื่องที่น่าเกลียด น่ากลัว สะอิดสะเอียน ในงานมงคลไม่ควรพูดเรื่องที่เศร้าโศก ถ้าไปเยี่ยมผู้ป่วย ไม่ควรพูดเรื่องที่ทำให้เกิดความวิตกกังวล

๗) หลีกเลี่ยงการกล่าวร้าย หรือการนินทาผู้อื่น หลีกเลี่ยงการใช้ถ้อยคำที่แสดงการดูหมิ่นผู้ที่เราพูดด้วย ในขณะที่พูดควรวางตนสุภาพเรียบร้อย ไม่แสดงท่าทีข่มข่มท่าน หรือแสดงกิริยาท่าทางที่ดูเหมือนว่าอีกฝ่ายหนึ่งด้อยกว่าตน

๘) ควบคุมอารมณ์ในขณะที่สนทนา หลีกเลี่ยงคำโต้แย้งที่รุนแรง เช่น “คุณพูดผิด” “คุณไม่รู้หรือว่า ...”

๔) สร้างบรรยากาศที่ดี หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส แสดงไมตรีจิตต่อผู้ร่วมพูดจากัน มีท่าทีที่มีชีวิตชีวา แสดงความสนใจในเรื่องที่กำลังพูดกัน

๑๐) ไม่ใช้คำหยาบ ใช้ภาษาที่สุภาพ ถ้าจะใช้คำคะนองต้องใช้ให้เหมาะสมแก่กาลเทศะ และบุคคลที่เราพูดด้วยเท่านั้น

๑๑) ใช้เสียงดังพอสมควร ไม่พูดตะโกน หรือใช้น้ำเสียงกระด้าง ไม่พูดเสียงเบาเกินไป

๑๒) ขณะที่พูด ควรมองหน้าหรือสบตาอีกฝ่ายหนึ่ง ขณะที่ผู้อื่นพูด ควรฟังอย่างตั้งใจ ไม่กระซิบกระซาบกับผู้ที่นั่งอยู่ใกล้เคียง

มารยาทในการพูดในที่สาธารณะ

ผู้ที่พูดในที่สาธารณะจำเป็นต้องรักษามารยาทให้มากเป็นพิเศษยิ่งขึ้นกว่าการพูดระหว่างบุคคล เพราะการพูดในที่สาธารณะนั้น ย่อมมีผู้ฟังซึ่งมาจากที่ต่าง ๆ กัน มีวัยวุฒิ คุณวุฒิ และพื้นฐานความรู้ ความสนใจ ตลอดจนรสนิยมต่าง ๆ กันไป ผู้พูดจึงจำเป็นต้องระมัดระวัง ทั้งในด้านการแสดงออกด้วยท่วงที และกิริยาอาการ การเลือกใช้ถ้อยคำ การวางตัว ตลอดจนการแต่งกาย อันที่จริงมารยาทในการพูดระหว่างบุคคลที่กล่าวมาแล้ว อาจนำมาใช้ได้ สำหรับการพูดในที่สาธารณะทุกข้อมีข้อแนะนำเพิ่มเติมที่นักเรียนพึงยึดถือปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑) ควรแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อย เหมาะแก่โอกาสและสถานที่ ไม่ใช่เครื่องแต่งกายที่นิยมกันเฉพาะกลุ่ม เช่น เฉพาะกลุ่มวัยรุ่นเท่านั้น หรือใช้เครื่องแต่งกายที่ดึงดูดความสนใจของผู้ฟังมากเป็นพิเศษ

๒) ควรมาถึงสถานที่พูดให้ตรงตามเวลา หรือก่อนเวลาเล็กน้อย การปล่อยให้ผู้ฟังต้องรอคอยนอกจากเป็นการเสียมารยาท ยังทำให้ผู้ฟังคลายความนับถือในตัวผู้พูด

๓) ควรแสดงความเคารพต่อผู้ฟังตามธรรมเนียมเช่น อาจประนมมือไหว้ หรือ ก้มศีรษะคำนับทั้งเมื่อก่อนจะเริ่มพูดและเมื่อพูดจบแล้ว

๔) ไม่แสดงกิริยาอาการอันไม่สมควรหน้าที่ประชุม เช่น ทำกิริยาทักทายผู้หนึ่งผู้ใด ในฐานะส่วนตัว หรือล้วงแคะส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกาย

๕) ใช้คำพูดที่ทำให้เกียรติแก่ผู้ฟังไว้เสมอ แม้ผู้ฟังจะมีวัยวุฒิหรือคุณวุฒิต่ำกว่าตน

๖) ไม่พาดพิงถึงเรื่องส่วนตัวของบุคคลอื่นในที่ประชุม แม้จะเป็นการให้ตัวอย่างประกอบเรื่องที่พูดก็ตาม

๗) ละเว้นการพูดหยาบโลนหรือตลกคะนอง

๘) พูดให้ดังพอได้ยินทั่วกัน ไม่ดังหรือค่อยจนเกินไป ถ้าพูดผ่านไมโครโฟน ควรใช้เสียงดังพอประมาณเท่านั้น เพราะระบบเครื่องขยายเสียงจะช่วยให้ผู้ฟังได้ยินทั่วกันทั้งห้อง

๙) ไม่ควรพูดเกินเวลาที่กำหนด

กิจกรรม

๑. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ กลุ่มละประมาณ ๑๐ คน อ่านข้อความตอน การพูดที่มีประสิทธิภาพ แล้วอภิปรายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการพูดที่มีประสิทธิภาพ ใช้เวลาอภิปราย ๑๐-๑๕ นาที แล้วรายงานผลปากเปล่า หรือเป็นข้อเขียนก็ได้ ต่อนักเรียนทั้งห้อง เพื่อแสดงว่านักเรียนเข้าใจถูกต้องตรงกัน

๒. อ่านคำประพันธ์หรือร้องเพลงต่อไปนี้ เพื่อฝึกการออกเสียงตัว ร ล และตัวควบกล้ำ นักเรียนฟังแล้วผลัดกันวิจารณ์การออกเสียง ร ล และควบกล้ำ

๑)	สกุณารำร้อง เริงรมย์
รอนรอน คำแล้วคั่นรัง
เราโสก เราเศร้า
เรามิด เราหม่น
เราเปลี่ยว เราเปล่า เสร้าใจใครจะเหมือน
ไร้คู่ ขาดเรือน เคียงเรียง	รำรำระงม ขวนพัง
นกล้อยยังคั่นรัง เรียงเคียง
เราซึมเซาจมล
เราทนมาแรมเดือน
เราเปลี่ยว เราเปล่า เสร้าใจใครจะเหมือน
ไร้คู่ ขาดเรือน เคียงเรียง
๒)	เรื่อยเรื่อยมารอนรอน
สนรยามาใกล้คำ
เรื่อยเรื่อยมาเรียงเรียง
ตัวเดียวมาพลัดคู่	ทิพาครจะตกต่ำ
คำนึงหน้าเจ้าดาตรู
นกบินเฉียงไปทั้งหมู่
เหมือนฟุ้งอยู่ผู้เดียวดาย

๓. แบ่งนักเรียนเป็นคู่ ๆ หรือเป็นกลุ่ม ๆ กลุ่มละประมาณ ๓-๕ คน สนทนากันในเรื่องที่ตนเองสนใจ เสร็จแล้วประเมินผลการสนทนา โดยอาศัยความรู้ที่ได้เรียนมาแล้วในบทนี้

๔. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย ๆ กลุ่มละ ๓-๔ คน ช่วยกันเขียนบทสนทนาสั้น ๆ เสร็จแล้วอ่านบทสนทนานั้น ๆ ให้นักเรียนทั้งห้องฟัง ในการอ่านนั้น อ่านให้เป็นธรรมชาติเหมือนพูด

การอ่าน

การอ่านมีหลายชั้นหลายระดับ ตามปกติคนทั่วไป รวมทั้งครูอาจารย์ นักเรียน นักศึกษา เมื่อมีผู้กล่าวถึงการอ่าน จะนึกถึงการอ่านระดับที่ตนเองเข้าใจ และไม่ค่อยคำนึงถึงระดับอื่นในที่นี้เพื่อประหยัดเวลา จำเป็นจะกล่าวแต่เฉพาะระดับที่นักเรียนมัธยมต้องเอาใจใส่เท่านั้น ระดับที่เหมาะสมกับนักเรียนประถม หรือนักศึกษาชั้นอุดมศึกษา จะไม่กล่าวให้ละเอียด

การอ่านระดับที่นักเรียนมัธยมต้องเอาใจใส่ก็คือ (ก) การอ่านเพื่อเก็บความรู้และการอ่านเอาเรื่อง (ข) การอ่านวิเคราะห์ (ค) การอ่านตีความ นอกจากนั้นนักเรียนควรประเมินค่าของสิ่งที่ได้อ่านด้วย

นักเรียนมัธยมควรอ่านบันเทิงคดี โดยเข้าใจเรื่อง และตีความได้ สิ่งที่จะต้องอ่านก็คือ นวนิยายและเรื่องสั้น และควรอ่านสารคดีบางประเภทได้ เช่น ชีวประวัติ อุตชีวประวัติ บทความรายงานเชิงวิทยาศาสตร์อย่างง่าย และรายงานชนิดอื่น ที่อยู่ภายในประสบการณ์ของนักเรียน รวมทั้งประกาศและคำชี้แจงต่าง ๆ ก็ควรจะสนใจอ่านด้วย และที่สำคัญมากคือ นักเรียนควรอ่านหนังสือวิชาการที่กำหนดให้เรียนตามชั้นและวิชาของตน นักเรียนอาจต้องการความช่วยเหลือบ้าง คือ บางตอนที่นักเรียนไม่เข้าใจ ก็ขอให้ครูอธิบายให้ การอ่านหนังสือวิชาการมีความสำคัญต่อความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียนทุกระดับชั้น

มนุษย์ที่อยู่ในสังคมที่กำลังก้าวหน้าจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการอ่านหลายวิธีด้วยกัน จะขอชี้แจงพอเป็นสังเขป ดังต่อไปนี้

การอ่านเพื่อเก็บความรู้และการอ่านเอาเรื่อง

มนุษย์อ่านหนังสือเพื่อประโยชน์หลายอย่าง สำหรับนักเรียน นักศึกษา การอ่านเพื่อเก็บเอาความรู้เป็นกิจกรรมที่สำคัญ วิธีอ่านเก็บความรู้เป็นวิธีธรรมชาติ เมื่อเราอ่านสิ่งที่เขียนเรียบเรียงไประยะหนึ่ง เช่น ๒๐๐ คำ หรือ ๒๐ บรรทัด เราก็ได้รับความรู้ใหม่จากสิ่งนั้นไปโดยไม่รู้ตัว แต่การรับความรู้ อาจสมบูรณ์ หรือไม่สมบูรณ์ก็ได้ ถ้าเรารับความรู้ได้สมบูรณ์ เราก็แยกออกได้ว่าข้อความใดสำคัญมาก ข้อความใดสำคัญน้อย ถ้าจะให้เรียงลำดับข้อความรู้ต่าง ๆ เราก็เรียงลำดับได้ในลักษณะที่ช่วยความจำของเรา และเราอาจบอกผู้อื่นได้ด้วยว่า เราได้รับความรู้กี่ข้อ ความรู้อะไรบ้าง และเรียงลำดับให้ผู้อื่นฟังหรือชวนให้ผู้อื่นได้มีความรู้เพิ่มเติมอีกด้วย

ถ้าหากการรับความรู้ของเรายังไม่สมบูรณ์ เราก็อาจเกิดความสับสน ยึดเอาข้อความที่สำคัญมาก เป็นสำคัญน้อย หรือไม่สำคัญ เรียงลำดับความไม่ได้ จึงไม่เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และไม่สามารถช่วยผู้อื่นได้ หรือได้บ้างแต่ก็ไม่อยู่ในขั้นที่อำนวยความสะดวก

สำหรับหนังสือที่มุ่งให้ความเพลิดเพลิน ไม่ใช่หนังสือที่มุ่งให้ความรู้ เช่น นิยาย หรือนวนิยาย หรือเรื่องสั้น ถ้าเราอ่านเข้าใจเรื่อง เราก็สามารถเล่าอย่างย่อ ๆ ได้ ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้เป็นเรื่องราว เล่าให้ผู้อื่นฟังแล้วเข้าใจเรื่องได้ การอ่านดังที่กล่าวมานี้คือการอ่านเอาเรื่องนั่นเอง ทั้งนี้ เราต้องไม่โทษผู้เขียนว่า เขียนไม่ดีทำให้เราเข้าใจยาก และต้องไม่โทษสิ่งที่เราอ่านว่าเป็นงานเขียนที่ไม่ดี ยากแก่การเข้าใจ ความดีหรือไม่ดีของงานเขียน นักเรียนระดับมัธยมยังไม่ควรขบ่งลงไป คนที่จะมีความสำเร็จในชีวิต ต้องเป็นคนไม่โทษคนอื่น ต้องสำรวจตนเองและใช้ความพยายามให้มากที่สุดเสียก่อน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด

การอ่านวิเคราะห์

การอ่านวิเคราะห์ คือ อ่านโดยพิจารณาส่วนต่าง ๆ ของบทที่อ่านเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างละเอียดถี่ถ้วน อาจต้องอ่านซ้ำหลาย ๆ ครั้ง มักใช้ในการอ่านหนังสือวิชาการ เช่น หนังสือเรียนประจำวิชา หรือหนังสือวิชาการอื่น ๆ นอกจากนั้นการอ่านวรรณกรรมร้อยกรองก็มักต้องอ่านวิเคราะห์เช่นกัน

การอ่านหนังสือเรียน เราต้องอ่านอย่างเพ่งเล็งเกือบทุกคำ เมื่ออ่านจบแล้วก็พยายามสรุปเรื่อง พยายามจับข้อความสำคัญมาเรียงลำดับกัน เพื่อให้เราจำข้อความรู้ให้ได้มากที่สุดเท่าที่ความสามารถของเราจะรับได้

การอ่านบทร้อยกรอง เราก็เพ่งเล็งทุกคำในบทเช่นเดียวกับหนังสือเรียน ผิดกันแต่ว่าบทร้อยกรองมักจะมีข้อความน้อย แต่มีศิลปะการใช้ถ้อยคำมาก ความเอาใจใส่ของเราอยู่ที่ถ้อยคำที่เป็นสำนวนโวหารต่าง ๆ เรามักอ่านบทร้อยกรองเพื่อความเพลิดเพลิน ถ้าถูกใจก็อ่านซ้ำหลายครั้ง แต่ถ้าเรามีนิสัยไม่ชอบการร้อยกรอง เราก็มักจะไม่วิตกกะเทียมน้อย ซึ่งก็เป็นธรรมชาติของมนุษย์ ที่คนบางคนจะชื่นชมกับศิลปะชนิดหนึ่ง อีกคนหนึ่งก็นิยมชมชื่นต่างกันไป

การอ่านตีความ

เมื่อเราอ่านรู้เรื่องแล้ว ต่อจากนั้นเราก็พยายามตีความ การตีความนั้นมักจะเป็นไปตามประสบการณ์ และความรู้สึกละเอียดของแต่ละคน ไม่จำเป็นว่าทุกคนจะตีความ บทความ เรื่องสั้น หรืองานเขียนประเภทใดก็ตามตรงกันเสมอไป

บทความเป็นงานเขียนที่ตีความได้ง่าย เมื่อเราอ่านบทความจบ เข้าใจข้อความและลำดับข้อความได้แล้ว เราก็คิดค้นต่อไปว่า ผู้เขียนบทความต้องการจะให้ผู้อ่านเกิดความคิด หรือความรู้สึกละเอียดอะไรบ้าง นอกเหนือไปจากเนื้อเรื่อง เช่น ผู้เขียนต้องการให้ความรู้แก่ผู้อ่านอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีอะไรเคลือบแฝง หรือผู้เขียนต้องการจะยกย่องหรือต้องการจะเยาะเย้ยผู้หนึ่งผู้ใด หรือใครจะชักชวนให้ผู้อ่านนิยมหรือรังเกียจอะไร หรือผู้ใด ผู้เขียนอาจมีเจตนาหลายอย่างต่างกัน เมื่อเราอ่านบทความบทหนึ่ง ๆ เราก็พยายามตีความตามความสามารถของเรา

ถ้าอ่านเรื่องสั้นหรือนวนิยาย บางครั้งการตีความก็ยากขึ้น เพราะผู้เขียนใช้กลวิธีที่ทำให้งานเขียนเข้าใจได้ไม่ถนัดนัก งานเขียนเหล่านี้ซับซ้อน มีส่วนประกอบหลายอย่าง บางทีสารก็อยู่ในลักษณะนิสัยของตัวละครตัวเอกในเรื่อง บางทีก็อยู่ในบทสนทนาของตัวละครหลาย ๆ ตัวประสมกัน บางทีสารก็จะอยู่ในคติชีวิต ที่เราได้รับจากส่วนประกอบต่าง ๆ ประสมกัน และถ้าเราอ่านงานที่เขียนอย่างแยบยล การตีความก็ยากยิ่งขึ้น แต่ในการศึกษาระดับนี้ เราจะไม้อ่านงานเขียนที่ซับซ้อนเกินวัยของเรานัก ตัวอย่างเช่น นวนิยาย ผู้เขียนจะส่งสารผ่านตัวละครในเรื่อง เช่น อาจจะมีตัวเอกเป็นคนดี ได้รับอุปสรรคในชีวิตหลาย ๆ ครั้ง แต่

ตัวเอกมีความอดทน ใช้ความบากบั่นจนลุล่วงอุปสรรคได้ เราก็คิดความว่า นวนิยายเรื่องนี้ โน้มน้าวใจให้นิยมผู้ที่มีความมานะพยายาม เราอาจพบว่า นวนิยายบางเรื่อง ผู้แต่งผูกเรื่องให้ตัวเอกที่มีอุปนิสัยไม่ดี ไม่ต้องได้รับความทุกข์ทรมาน โดยได้รับความช่วยเหลือทันแก่การณ์ ทุกครั้งไป เราก็คิดความว่า ผู้แต่งนวนิยายนี้ใครจะให้ผู้อ่านเห็นว่า ในบางกรณี คนที่มีอุปนิสัยไม่ดีก็อาจไม่ต้องทนทุกข์ (ซึ่งผู้ที่เชื่อในกฎแห่งกรรมมักจะอธิบายว่า คน ๆ นั้นมีบุญ แต่ชาติก่อนมาช่วยเหลือไว้ ส่วนผลร้ายอันเนื่องมาจากความไม่ดีนั้นจะได้รับในชาติต่อ ๆ ไป)

ในบางกรณี ผู้อ่านนวนิยายบางเรื่องชี้ว่า ตัวละครในเรื่องตัวใดเป็นตัวเอกต่างกันไป ไม่ตรงกันทุกคนก็มี ความเข้าใจและความรู้สึกนึกคิดไม่ตรงกันนี้ เป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์ ไม่ควรก่อให้เกิดความวิตกกังวล โดยเฉพาะไม่ควรขัดเคืองกัน ถ้ามีการถกเถียงกัน ควรถือเป็นความรื่นเริงของคนที่มีมันสมอง มีความสามารถที่จะคิด และสนุกกับการที่จะได้ใช้ความคิด และได้แย้งกันโดยอาศัยเหตุผลตามหลักวิชา

การประเมินค่าสิ่งที่เราได้อ่าน

การประเมินค่า คือ ชี้อธิบายว่าสิ่งไหนมีความดีในด้านใด บกพร่องในด้านใด ในการประเมินค่า เราจะต้องพิจารณารูปแบบของสิ่งนั้นเสียก่อน แล้วพิจารณาว่า จุดประสงค์ในการสรรค์สร้างสิ่งนั้นขึ้นคืออะไร ยกตัวอย่าง เราพิจารณารถจักรยาน และประเมินค่าว่า จักรยานคันนี้ดีเพียงไหนอย่างไร เราพิจารณาว่าจุดประสงค์ในการผลิตจักรยาน คือ ใช้ยานที่ไม่ต้องอาศัยพลังอย่างอื่น นอกจากพลังขาของผู้ขี่ และรูปแบบของจักรยานก็คือ มีสองล้อ อาศัยการทรงตัวของผู้ขี่ เหมาะสมกับรูปของจักรยาน เราย่อมเห็นว่า จักรยานที่เบา ขี่ขึ้นได้คล่องแคล่วนั้นเป็นที่พอใจดีกว่าจักรยานที่หนัก แต่ถ้าเราพิจารณารถยนต์ ซึ่งเป็นยานมีสี่ล้อ อาศัยพลังน้ำมัน เราย่อมพิจารณาว่าเปลืองน้ำมันมากน้อยแค่ไหน ใช้วัสดุสร้างตัวถังที่คงทนหรือไม่ และความคงทนของเครื่องยนต์และตัวถังจะประมาณได้นานเพียงไหน

ในเมื่อจะประเมินค่าของสิ่งที่เราได้อ่าน เราใช้หลักเดียวกัน คือ พิจารณารูปแบบและจุดประสงค์ในการผลิต ถ้าเราพิจารณานิทานหรือนิยาย หรือเรื่องสั้น เราก็คิดว่าเนื้อเรื่องมีข้อบกพร่องอย่างไร ขั้วความคิดอย่างไรหรือไม่ มีสิ่งใดที่แยบคาย ควรจดจำหรือไม่ ถ้าเราอ่านนวนิยาย การประเมินค่าย่อมยากกว่า เพราะนวนิยายมีส่วนประกอบหลายอย่าง มากกว่านิทานหรือนิยาย นวนิยายเป็นเรื่องยาว เราตีความนวนิยายไม่ค่อยได้ง่ายนัก โดยเฉพาะนวนิยายของนักเขียนที่มีวิธีการแยบยล เราจะชี้บอกว่า นวนิยายเรื่องนี้ดีในส่วนไหน ไม่ดีในส่วนไหน ไปตามอารมณ์ย่อมไม่สมควร เพราะเราอยู่ในระดับการศึกษาที่ค่อนข้างสูงแล้ว เราจะต้องประเมินค่าของนวนิยายว่า ส่วนประกอบต่าง ๆ นั้นเข้ากันเหมาะหรือไม่ เช่น ลักษณะของตัวละคร เหมาะสมกับเนื้อเรื่องหรือไม่ บทสนทนาเหมาะแก่ยุคสมัยหรือไม่ มีบทสนทนา

ที่คมคาย ควรที่จะสังเกตไว้หรือไม่ ผู้ประพันธ์ส่งสารโดยอาศัยส่วนใด อาศัยการบรรยายของตนเองหรือคำพูดของตัวละคร และการกระทำเช่นนั้นทำให้นวนิยายน่าสนใจขึ้น หรือทำให้คุณค่าด้อยลง ในการอ่านบทร้อยกรองสั้น ๆ เรามักตีความได้ง่ายและซับซ้อนว่า เราเห็นว่าตรงไหนดี ตรงไหนคุณภาพหย่อนไปได้โดยไม่ยากนัก แต่บทร้อยกรองที่เป็นเรื่องยาวอย่างวรรณคดีมรดกนั้น เป็นวรรณคดีที่มีความหมายต่อชีวิต ผู้ประพันธ์มักเป็นผู้เจนจัด มีประสบการณ์มามาก และมักใช้กลวิธีแบบเนิ่นนและแบบขลุ่ย ต้องอาศัยความชำนาญในการอ่านจึงจะเข้าถึง หนังสือเช่นนี้เราประเมินค่ายาก ในระหว่างที่เราอยู่ในวัยเยาว์ ประสบการณ์ชีวิตยังน้อย เพราะได้ผ่านโลกมาไม่กี่ปีนัก วรรณคดีชนิดนี้เมื่อเราอ่านในวัยหนึ่ง เราจะตีความอย่างหนึ่ง และนิยมตอนหนึ่ง แต่ครั้นวันเวลาล่วงไป ย้อนกลับมาอ่านอีกครั้ง จะพบว่าเราจะตีความผิดแปลกไปจากที่เราเคยกระทำเมื่อเราอยู่ในวัยเยาว์ และส่วนที่เราเคยนิยมว่าดี เราอาจไม่สนใจนัก ตอนที่เราไม่นิยมเลยเมื่อครั้งเรายังอายุน้อย เรากลับเห็นคุณค่าว่าสูงยิ่ง ทั้งนี้เพราะเราได้ผ่านชีวิตมามากพอแล้ว เหตุการณ์เช่นนี้เกิดแก่ผู้ที่มีประสบการณ์ในการอ่านวรรณคดีทั่วไปทุกประเทศ

แต่เราไม่จำเป็นจะต้องเป็นห่วงว่า การประเมินค่าของเราถูกต้องหรือไม่ ตรงกับความคิดเห็นของใครอย่างไร เราควรพิจารณาส่วนต่าง ๆ ของหนังสือที่เราอ่านให้ถี่ถ้วน แล้วพยายามดูว่าแต่ละส่วนนั้นเหมาะสมกับเรื่องทั้งเรื่องหรือไม่ ถูกใจเราในตอนไหน เพราะอะไร ไม่ควรกังวลว่าผู้ที่มีวัยสูงกว่าเรา จะเห็นด้วยกับเราหรือไม่ ถ้าผู้ที่มีวัยสูงกว่า หรือครู หรือเพื่อนร่วมชั้น มีความเห็นแตกต่างไปจากเรา เราก็ฟังไว้ เพราะธรรมชาติมนุษย์ที่ฉลาด ย่อมฟังความเห็นของคนอื่นไว้ประกอบความคิดเห็นและประสบการณ์ของตนอยู่เป็นนิจ การประเมินค่าทุกอย่างที่เรากระทำเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ที่สามารถใช้ความคิด หรืออย่างที่ยกย่องนี้ใช้คำว่า “คิดเป็น” ซึ่งหมายความว่า เป็นผู้ประกอบด้วยปัญญา อีกทั้งมีสติคอยควบคุมตนด้วย

มีงานเขียนอีกชนิดหนึ่งที่เรควรพิจารณาและประเมินค่า แต่เรามักมองข้ามไป งานเขียนชนิดนี้ คือ ประกาศ เราควรพิจารณาประกาศที่เราเห็น ว่าให้ข้อความที่เราควรรู้แจ่มแจ้งหรือไม่ ใช้ถ้อยคำประหยัด หรือใช้คำเกินโดยไม่จำเป็น งานเขียนอีกอย่างหนึ่งที่เรควรพิจารณาและประเมินค่า คือ คำสวดดี อาเศียรวาท ในโอกาสต่างๆ ถ้าใช้ร้อยกรอง ควรเป็นร้อยกรองที่ดี ควรทำอย่างประณีต หากผู้ที่มีวิจารณ์งานช่วยกันขัดเกลาจึงจะเป็นเกียรติยศแก่ท่านผู้ที่เราสวดดี และแก่ผู้ประพันธ์เอง

ในการประเมินค่าสิ่งที่เราอ่าน ไม่ว่าจะเป็นงานเขียนชนิดใด ต้องคำนึงถึงคุณภาพของถ้อยคำสำนวนที่ใช้ ควรพิจารณาว่าใช้ถ้อยคำถูกต้องระดับหรือไม่ และเหมาะสมแก่สำนวนภาษาสำหรับการสื่อสารประเภทต่าง ๆ ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ ๑ หรือไม่ด้วยเสมอไป

กิจกรรม

คำถามทบทวนความรู้

๑. การอ่านถ้าจะให้ได้ดี นักเรียนจะต้องเอาใจใส่ในด้านใดบ้าง
๒. การอ่านที่มุ่งความรู้กับที่มุ่งความเพลิดเพลินนั้นต่างกันอย่างไร
๓. นักเรียนเข้าใจการอ่านดีอย่างไรบ้าง
๔. การอ่านวิเคราะห์นั้นนักเรียนควรทำอย่างไรบ้าง
๕. นักเรียนมีหลักในการประเมินค่าสิ่งที่ตนอ่านอย่างไร

การเขียน

การเขียน คือการแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึก และความต้องการของผู้ส่งสารออกไปเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ผู้รับสารสามารถอ่านเข้าใจ ได้รับทราบความรู้ ความคิด ความรู้สึก และความต้องการเหล่านั้น ถ้ามุขมนุษย์ไม่รู้จักเขียนก็ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิด และประสบการณ์แก่บุคคลชั้นหลัง ๆ ได้โดยถูกต้องสมบูรณ์ การถ่ายทอดโดยวิธีบอกเล่าปากต่อปาก หรือที่เรียกว่า มุขปาฐะ อาจทำให้สารตกหล่นหรือคลาดเคลื่อนได้ง่าย

ลายลักษณ์อักษรหรือตัวหนังสือที่เขียนเอาไว้แล้ว แท้ที่จริงก็คือเครื่องหมายที่ใช้แทนคำพูดนั่นเอง

ในการเขียนภาษาไทย มีแบบแผนที่ต้องรักษา มีถ้อยคำสำนวนสำหรับใช้โดยเฉพาะ และต้องเขียนให้แจ่มแจ้งเพราะผู้อ่านไม่สามารถได้ถามผู้เขียนได้เมื่ออ่านไม่เข้าใจ ผู้ที่จะเขียนให้ได้ดีจำเป็นต้องเลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะแก่ผู้รับสาร โดยพิจารณาว่าผู้รับสารสามารถรับสารที่ส่งมาให้ได้มากน้อยเพียงใด

การเขียนที่มีประสิทธิภาพ

ในการทำงานเกี่ยวกับที่ได้กล่าวมาในหัวข้อการพูดที่มีประสิทธิภาพ การเขียนจะมีประสิทธิภาพหรือไม่เพียงใด ย่อมขึ้นกับผู้เขียนในฐานะที่เป็นผู้ส่งสารเป็นสำคัญ ผู้เขียนจำเป็นต้องมีความสามารถหลายอย่างประกอบกัน ดังต่อไปนี้

๑. มีความรู้ดีพอในเรื่องที่ตนเขียน และมีวัตถุประสงค์ของตนเองแจ่มแจ้งว่าตนส่งสารเพื่อเหตุใด และใครให้ผู้รับสารรับได้ว่าสารของตนคืออะไร

ถ้าผู้เขียนขาดความรู้ในเรื่องที่เขียน ข้อเขียนที่แสดงออกไปย่อมจะไม่มีแก่นสาร และถ้าผู้เขียนไม่มีวัตถุประสงค์แจ่มแจ้ง ข้อเขียนก็จะสับสนวุ่นวายยากที่ผู้อ่านจะจับจุดสำคัญได้ว่าผู้เขียนจะส่งสารมาว่าอย่างไร

การที่จะเขียนได้ดีนั้น ต้องอาศัยความตั้งใจและการฝึก การเขียนมีหลายขั้น ควรฝึกทุกขั้นถ้าสามารถทำได้ มีความเข้าใจไขว่ไขว่กันว่า นักเรียนชั้นมัธยมเขียนสิ่งต่างๆ เช่น การคัดลอกข้อความได้เป็นอย่างดีแล้ว ไม่จำเป็นต้องฝึกอีก แต่แท้ที่จริงการคัดลอกเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ในสังคมอยู่มาก การคัดลอกที่ผิดพลาดอาจทำให้เสียประโยชน์ เช่น ถ้าเสมียนอำเภอเขียนชื่อ และนามสกุลของราษฎรผิดตัวสะกดการันต์ ก็อาจทำให้ราษฎรเสียประโยชน์ เช่น เบิกเงินที่ควรได้ล่าช้า กิจกรรมการเขียนทุกชนิด ถ้ามีเวลาฝึกควรฝึกโดยสม่ำเสมอ

๒. เลือกรูปแบบเหมาะกับเนื้อหา เช่น การส่งสินค้าต้องเขียนเป็นรูปจดหมายกิจธุระที่สั้นและชัดเจน การเขียนคำอวยพรปีใหม่ในหน้าหนังสือพิมพ์อาจเขียนเป็นบทกวี บทร้อยกรอง จะเป็นโคลง ฉันท์ กาพย์ หรือกลอนก็ได้

๓. ใช้ถ้อยคำสำนวนเหมาะกับเนื้อหา โดยคำนึงถึงวัย เพศ ความรู้ และประสบการณ์ของผู้รับสาร เช่น สำนวนว่า หายหกตกหล่น ไม่ควรใช้กับเนื้อหาที่เป็นวิชาการ แต่ถ้าพูดจากกันอย่างไม่เป็นทางการก็ใช้ได้

๔. ใช้ถ้อยคำสำนวนมีความหมายชัดเจน ทั้งนี้เพื่อจะทำให้สื่อสารได้ตรงตามวัตถุประสงค์

๕. ใช้ถ้อยคำสำนวนอันเป็นที่ยอมรับว่าเป็นภาษาสุภาพ ได้แก่ถ้อยคำสำนวนที่นิยมใช้เป็นภาษาเขียนโดยทั่วไป ไม่เฉพาะแต่ในท้องถิ่น และไม่ใช่นำมาภาษาต่างประเทศ

กระบวนการเขียนและกระบวนการคิด

ในการฝึกทักษะเขียน เราต้องแบ่งเล็งกระบวนการ ๒ ประการคือ ประการที่ ๑ ได้แก่กระบวนการเขียนภาษาไทยที่ดี ประการที่ ๒ ได้แก่กระบวนการคิด เพื่อสื่อสารให้เกิดประสิทธิผล

กระบวนการเขียนภาษาไทยที่ดี ประกอบด้วยความสามารถของผู้เขียนซึ่งแจ่มแจ้งเป็นพฤติกรรมได้ดังต่อไปนี้

๑. เลือกใช้คำที่สื่อความหมายได้แจ่มแจ้ง ใช้ถ้อยคำกะทัดรัด เหมาะสมแก่ระดับของผู้อ่าน และแก่รูปแบบการเขียน

๒. เขียนตัวอักษรให้อ่านง่าย และให้มีขนาดพอเหมาะแก่หน้ากระดาษ และความสะดวกของผู้อ่าน

๓. เขียนถูกต้องตามอักขรวิธี คำนึงถึงการสะกดคำ การวางรูปสระ รูปวรรณยุกต์ และเครื่องหมายต่าง ๆ ให้ถูกต้อง

๔. แต่งประโยคมีใจความบริบูรณ์ แล้วลำดับประโยค ลำดับความให้เข้าใจง่าย ไม่วกวน ไม่ก่อให้เกิดความงุนงงสงสัย

๕. เขียนเว้นวรรคตอน ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจสารได้ง่าย

๖. ขยายย่อหน้าใหม่เมื่อมีข้อคิดที่จะเสนอเป็นตอนใหม่ ให้มีความสัมพันธ์กับย่อหน้าที่มาก่อน

กระบวนการคิดเพื่อสื่อสารให้เกิดประสิทธิผลมักเป็นไปตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

๑. เกิดความต้องการ อาจเป็นความต้องการของตนเอง หรือเป็นการเสนอความต้องการของผู้อื่น เช่น ต้องการให้ปิดภาคเรียนในระหว่างฤดูฝน หรือต้องการเขียนรายงานการไปชมกิจการในโรงงานอุตสาหกรรมตามที่ครูสั่ง

๒. เมื่อเกิดความต้องการแล้ว คิดหาวิธีทางต่าง ๆ ให้ได้บรรลุความประสงค์ เช่น เขียนบทความไปลงหนังสือพิมพ์ เขียนจดหมายไปถึงผู้ที่รับผิดชอบโดยตรง

๓. เปรียบเทียบและเลือกว่าวิธีทางใดจะยากง่ายกว่ากัน และเป็นที่พอใจแก่ตนมากน้อยกว่ากัน

๔. เมื่อเลือกวิธีทางแล้ว ก็แยกแยะว่าในการเขียนนั้นจะเริ่มกล่าวตรงไหนก่อน เช่น ในกรณีที่เขียนรายงานการไปชมโรงงาน จะเริ่มกล่าวถึงสิ่งใดก่อน บางคนจะคิดไว้หลาย ๆ ข้อ เช่น กำหนดการเดินทาง พาหนะที่ใช้ การแต่งกาย การพักรับประทานอาหารระหว่างทาง การพบปะกับเจ้าหน้าที่ที่คอยต้อนรับ มาตรการในการป้องกันอุบัติเหตุ การชมกิจการสิ่งที่น่าสนใจที่ได้พบเห็นในโรงงาน การกล่าวอำลาและแสดงความขอบคุณเมื่อได้ชมกิจการเสร็จแล้ว อุปสรรคต่าง ๆ สรุปผลที่ได้จากการไปชมโรงงานครั้งนี้

๕. ลำดับข้อคิดที่เกิดขึ้นในสมอง ตัดสินใจว่าจะกล่าวข้อคิดใดก่อน ข้อใดตามกันไปเป็นเรื่องราวที่ติดต่อกันตามที่คิดว่าจะทำให้ข้อเขียนเป็นที่ถูกใจของผู้อ่าน

๖. พยายามลงมือเขียน ต้องตัดสินใจอีกครั้งหนึ่งว่า จะเริ่มการเขียนอย่างไร จึงจะชวนให้ผู้อ่านรับสารได้สะดวก และเป็นที่พอใจ

๗. ตัดสินใจว่าจะใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาชนิดใด ใช้ถ้อยคำที่สื่อสารได้ตรง ๆ สั้น ๆ หรือจะใช้ถ้อยคำที่แสดงอารมณ์ขัน หรือจะเขียนสำนวนภาษาการประพันธ์ หรือสำนวนอื่น ๆ

๘. เมื่อได้เขียนข้อความที่คิดได้จนครบแล้ว ก็พยายามจบงานเขียนของตน ต้องตัดสินใจอีกครั้งหนึ่งว่าจะจบอย่างไร จบโดยเสนอความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ไปเห็น ซึ่ง

อาจเป็นการแสดงความพอใจหรือไม่พอใจ หรืออาจเสนอแนะให้มีการปรับปรุงบางสิ่งบางอย่าง เช่น เสนอให้เลือกพาหนะที่เร็วกว่าที่ได้ใช้ไป หรือพาหนะควรมีสิ่งที่ให้ความสบายมากกว่าที่มีอยู่ เสนอแนะว่าคนขับรถที่เป็นพาหนะควรแสดงมารยาทให้ดีกว่าที่แสดงในวันทั่วไป หรือเสนอแนะให้เปลี่ยนเวลาการนัดหมายให้ผู้ทั่วไปในคณะมาพร้อมกันได้สะดวกยิ่งขึ้น ฯลฯ

การลำดับชั้นในกระบวนการคิดที่แสดงให้ดูนี้ อาจไม่เหมือนกันทุกคน แต่ไม่มีผู้ใดที่ใครจะสื่อสารโดยการเขียน จะละเว้นการรวบรวมข้อคิดกับการลำดับความไปได้ บางคนลงมือเขียนโดยมีข้อคิดเพียง ๒-๓ ข้อ เมื่อเขียนไป ข้อคิดก็เกิดเพิ่มเติมมาเรื่อย ๆ บางคนต้องเขียนหลายครั้งเพราะต้องเปลี่ยนลำดับข้อคิดจนกว่าจะเป็นที่พอใจของตน บางคนลำดับข้อคิดได้เป็นที่พึงพอใจโดยไม่รู้ตัว บางคนมีระเบียบดีมาก จัดข้อคิดเข้าเป็นหมวด ๆ ก่อนที่จะลงมือเขียน

รูปแบบการเขียน

การเขียนในภาษาไทยปัจจุบันนี้มีหลายรูปแบบ บางรูปแบบเรามีมาตั้งแต่โบราณ บางรูปแบบเราได้มาจากการติดต่อกับชาวตะวันตก บางรูปแบบเราได้เค้าจากชาวตะวันตก แล้วเรดัดแปลงเป็นรูปแบบใหม่ขึ้นมา

งานเขียนต่าง ๆ อาจแบ่งออกเป็น ๒ พวกใหญ่ คือ งานเขียนร้อยกรองและงานเขียนร้อยแก้ว ซึ่งนักเรียนได้เรียนมาแล้วจากชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในที่นี้จะกล่าวถึงงานเขียนที่จำเป็นต้องฝึก เพราะต้องใช้มากในชีวิตในสังคม คือ (ก) จดหมาย (ข) บันทึก (ค) รายงาน ส่วนงานเขียนร้อยกรองนั้น โรงเรียนก็จะส่งเสริมนักเรียนที่มีสมรรถภาพเฉพาะตน ให้แต่งตามควรแก่กรณี

การเขียนจดหมาย

การเขียนจดหมาย ในระดับชั้นนี้ควรแยกออกเป็น ๒ แบบใหญ่ คือ จดหมายส่วนตัว และ จดหมายกิจธุระ

จดหมายส่วนตัว จดหมายชนิดนี้เราเขียนเพื่อให้ญาติหรือมิตรทราบถึงทุกข์สุขของกันและกัน หรือมีฉันทันทีเพื่อขอความช่วยเหลือ หรือแจ้งข่าวที่น่ายินดี หรือโศกเศร้า ให้ทราบกันในหมู่ญาติมิตร การเขียนจดหมายส่วนตัว นิยมใช้ถ้อยคำอย่างเดียวกับที่ใช้พูดกัน เช่น ผู้เขียนเป็นหลาน เขียนจดหมายถึงคุณยาย ขอเชิญให้คุณยายไปพักที่บ้านของตนที่ต่างจังหวัด เพื่อพักผ่อน ผู้เขียนก็คงใช้ถ้อยคำเหมือนกับที่ใช้พูดกับคุณยายแต่ก็ต้องมีแบบแผนบ้างเล็กน้อย ส่วนที่ใช้ในจดหมาย ถึงแม้ผู้เขียนเป็นหลานรักของคุณยาย เกยพุดจาศพยกกันอย่างน่าเอ็นดู ในจดหมายก็ต้องระมัดระวัง แสดง सम्มาคารวะ และที่สำคัญที่สุดคือ ต้องเขียนตัวอักษรให้เรียบร้อย อ่านง่าย ใช้หมึกสีน้ำเงินเข้ม หรือสีดำ เพื่อให้อ่านสบายตา

ในจดหมายส่วนตัว สิ่งที่ไม่ควรลืม คือ การแสดงน้ำใจถึงญาติมิตรที่ใกล้ชิดกับผู้รับ ให้เกิดความรู้สึกดีต่อกันในวงญาติมิตร เพื่อไม่ให้ความห่างไกลพาไปสู่ความห่างเหิน และต้องเขียนคำบาลีที่อยู่ให้แจ่มแจ้ง ทั้งของผู้รับและผู้ส่งไว้ข้างนอกซอง ควรเขียนตามที่ทางการไปรษณีย์แนะนำ ดัดดวงตราไปรษณียตามที่ทางการกำหนด ผู้เขียนต้องเขียนวันที่ที่เขียนให้แจ่มแจ้งด้วย เพื่อผู้รับจะได้ทราบว่า ระหว่างวันเขียนกับวันรับ เวลาล่วงไปมากน้อยเท่าใด และผู้เขียนรอคอยคำตอบอยู่แล้วนานเท่าใด

จดหมายกิจธุระ จดหมายชนิดนี้เราเขียนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่เป็นการงาน เรื่องเดียวกัน เราอาจเขียนเป็นทำนองจดหมายส่วนตัว หรืออาจเขียนเป็นทำนองกิจธุระก็ได้ เช่น การเชิญคุณชายไปพักผ่อนที่บ้าน ผู้เขียนอาจเขียนเป็นธุระการงาน เมื่อเชิญคุณชายแล้ว ก็นัดหมายสถานที่ที่จะพบกัน บอกทางไปสู่สถานที่โดยละเอียด ผู้เขียนต้องใช้จินตนาการ คิดคำนึงไปถึงผู้รับสารว่า เป็นผู้ไม่เคยชินต่อสถานที่ ตัวอย่าง ถ้าผู้เขียนบอกว่า เมื่อถึงกิโลเมตรที่ ๑๐ ให้เลี้ยวซ้าย เผอิญใกล้หลักกิโลเมตรที่ ๑๐ มีถนนสองสายห่างกันไม่ถึงหนึ่งกิโลเมตร ขนาดกว้างผิวกันเล็กน้อย ผิวถนนเรียบเท่า ๆ กัน ผู้เขียนจดหมายซึ่งเป็นผู้เคยชินมักเลี้ยวเข้าสายที่จะพาไปยังบ้าน และมักไม่ค่อยคิดถึงอีกสายหนึ่งที่ตนไม่ใช่ ในจดหมายบอกทาง ผู้เขียนต้องกล่าวให้ผู้รับทราบว่า ใกล้กิโลเมตรที่ ๑๐ นั้น มีถนนสองสายที่แยกออกไปจากทางใหญ่ และบอกผู้รับให้เลี้ยวเข้าถนนที่ถึงก่อน หรือให้เลยไปเลี้ยวถนนถัดไป การส่งสารในจดหมายกิจธุระ ต้องให้แจ่มแจ้งทุกโอกาส จะกล่าวถึงเรื่องการเขียนจดหมายต่อไปในบทที่ ๗

การเขียนบันทึก

บันทึกเป็นรูปแบบงานเขียนสำหรับส่งสารภายในวงงานหนึ่ง ๆ ใช้เขียนเรื่องราวที่เป็นกิจธุระของวงงาน บันทึกใช้สำหรับส่งสารอย่างรวบรัด ให้ได้ความมาก โดยใช้เวลาและหน้ากระดาษน้อย นอกจากนั้น บันทึกมักใช้เป็นเอกสารที่เปิดเผย ส่งจากผู้เริ่มส่งสาร ผ่านสายงานไปตามลำดับ จนถึงผู้ที่อยู่ในฐานะจะรับสาร เป็นอันยุติ และลงมือกระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เป็นจุดหมายของผู้เริ่มส่งสาร ตัวอย่าง ในส่วนราชการ ผู้เริ่มส่งสารเป็นพนักงานขับรถ เห็นว่ารถยนต์ได้ใช้วิ่งมาเป็นเวลานาน ถึงกำหนดจะให้ช่างตรวจสภาพว่ารถสึกหรอในที่ใด ควรเปลี่ยนน้ำมันเครื่อง หรือควรล้างหม้อน้ำ หรืออย่างอื่น พนักงานขับรถก็เริ่มเขียนบันทึกเสนอความเห็นไปยังผู้บังคับบัญชาของตนตามลำดับชั้น เพื่อให้สั่งการนำรถไปตรวจสภาพที่ซ่อมรถ

สำหรับนักเรียน บันทึกที่นักเรียนอาจจะต้องเขียนก็มี เป็นต้นว่า บันทึกขอความช่วยเหลือจากอาจารย์ใหญ่ หรือครูประจำชั้น ให้นักเรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน หรือร่วมงานตามเทศกาลในท้องถิ่น หรือในโอกาสพิเศษ เช่น อาจมีละครของกรมศิลปากรมาแสดงในจังหวัดที่ตั้งโรงเรียนหรือที่ใกล้เคียง นักเรียนก็เขียนบันทึกส่งถึงครูที่ปรึกษาขุมกิจกรรมเพื่อให้ติดต่อขอเข้าชมเป็นหมู่คณะ แล้วครูที่ปรึกษาส่งต่อเป็นลำดับขึ้นไปจนถึงผู้ที่

จะสั่งการ บันทึกต้องเดินตามสายงาน จากผู้เริ่มส่งสาร ขึ้นไปตามลำดับจนถึงผู้สั่งการเป็น
 สุดทาง ได้กล่าวแล้วว่า บันทึกไม่ใช่งานเขียนเฉพาะบุคคล ถ้อยคำที่ใช้จึงต้องเป็นไปตาม
 แบบแผน นักเรียนชายควรใช้สรรพนามสำหรับตนเองว่า กระผม นักเรียนหญิงใช้ ดิฉัน
 บุรุษที่สองควรใช้ว่า ท่าน หรือเรียกตามฐานะของหน่วยงาน เช่น แทนที่จะเรียกว่า อาจารย์
 ใหญ่ อาจใช้คำ โรงเรียน

การเขียนรายงาน

รายงานคือ การแสดงพฤติกรรมที่ได้เกิดขึ้น ให้ผู้ใดผู้หนึ่ง หรือบุคคลคณะใดคณะหนึ่ง
 ทราบ รายงานอาจเขียนได้เป็นหลายแบบ เขียนเป็นรายงานโดยตรง แบ่งเป็นตอนใหญ่ตอนเล็ก
 เพื่อให้ผู้รับสารรับได้สะดวก หรืออาจเขียนเป็นรูปแบบบันทึกหรือจดหมายก็ได้ แล้วแต่ความ-
 ประสงค์ที่จะใช้รายงาน รายงานอาจเขียนด้วยถ้อยคำสำนวนที่แสดงความหมายตรงๆ หรือ
 อาจเขียนเป็นสำนวนการประพันธ์ก็ได้ รายงานอาจส่งเฉพาะผู้หนึ่งผู้ใด หรือทำเป็นรูปเล่ม
 หรือเอกสารสำหรับให้คนทั่วไปได้รับทราบก็ได้

สำหรับนักเรียน การเขียนรายงานอาจต้องเขียนรายงานในรูปใดรูปหนึ่งต่อไปนี้ คือ
 (ก) รายงานการอภิปรายกลุ่มเล็กประมาณ ๑๐ คน (ข) รายงานการอภิปรายในห้องเรียน
 ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ประมาณ ๓๕-๔๕ คน (ค) รายงานค้นคว้าเกี่ยวกับวิชาใดวิชาหนึ่งที่ครูสั่ง
 (ง) รายงานการไปศึกษานอกสถานที่ (จ) รายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนหรือนอก
 โรงเรียน เช่น มีขโมยเข้ามาลักสิ่งของ หรือ ระหว่างการเดินทางไปทำกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง
 เกิดอุบัติเหตุ หรือนักเรียนคนหนึ่งเกิดป่วย ฯลฯ

การเขียนรายงานโดยทั่วไป ควรใช้ถ้อยคำที่ผู้รับสารจะเข้าใจได้ชัดเจน และควรให้ตรง
 กับความจริงโดยไม่ใช้ความรู้สึกของผู้เขียนเป็นเกณฑ์ ถ้ารายงานได้สั้นและได้ความครบ ย่อม
 เป็นที่พอใจของผู้รับสารมากกว่าเขียนยาวโดยไม่จำเป็น ส่วนการเขียนรายงานเป็นบทความ
 เป็นจดหมาย หรือรายงานโดยใช้ศิลปะการประพันธ์นั้น ก็เป็นการเขียนที่มีลักษณะพิเศษ

การเขียนทั้ง ๓ รูปแบบที่กล่าวมานี้ ต้องอาศัยกระบวนการคิดที่ได้กล่าวไว้แล้ว แต่
 ยังมีการเขียนอีกอย่างหนึ่งที่แตกต่างไป ได้แก่การเขียนย่อความ ดังจะได้ชี้ให้เห็นต่อไป

การย่อความ

การย่อความนั้น เราทำเป็นปกติอยู่เกือบตลอดเวลาที่มีการสื่อสาร เราถามเกี่ยวกับ
 สินค้าในตลาด ผู้ตอบก็จะเล่าย่อ ๆ ให้ฟัง ผู้ปกครองถามนักเรียนถึงการเรียนวันหนึ่ง ๆ
 นักเรียนก็ตอบท่านย่อ ๆ ถ้าเราไปดูภาพยนตร์ เมื่อกลับมา มีคนถามถึงเรื่องที่เรารู้ เราก็เล่า
 ย่อ ๆ ให้ฟัง

ผู้เขียนย่อความไม่ได้ใช้กระบวนการคิดเหมือนกับการเขียนจดหมาย การเขียนรายงาน
 และการเขียนบันทึกทีเดียว แต่ผู้ย่อความรับสารมาจากต้นเรื่องล้วน ๆ แล้วนำมาส่งสารเรื่อง
 เดียวกันต่อไปให้ผู้รับสารอื่น พอให้ทราบได้ว่า ในต้นเรื่องมีสาระอะไรที่สำคัญ ผู้ย่อความ

อาจเก็บมาเฉพาะสารที่เป็นข้อเท็จจริงไม่เก็บข้อคิดเห็นมาด้วย หรืออาจเก็บข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น แต่เว้นความรู้สึกรอคอยเสีย หรืออาจเก็บมาทั้งสามอย่าง เฉพาะที่ผู้อ่านเห็นว่า เป็นแก่นสำคัญ การย่อความมีลักษณะไม่เหมือนกันเสมอไป สุดแล้วแต่จุดประสงค์ของผู้อ่าน ผู้อ่านอาจจะต้องการถ่ายทอดเฉพาะข้อความที่จะโน้มน้าวความเลื่อมใส หรือเฉพาะที่จะเตือนสติ หรือเฉพาะที่จะให้เกิดความบันเทิงก็ได้ ถ้าหากผู้อ่านไม่เปลี่ยนแปลงสารที่เป็นแก่นสำคัญ หรือดัดแปลงจนผู้รับสารเข้าใจเจตนาของผู้ส่งสารต้นฉบับเป็นการตรงข้ามไป ก็เป็นการยากที่จะกล่าวหาว่า ผู้อ่านรับสารมาผิดถูกประการใด

กิจกรรม

นักเรียนอ่านช่วงที่ ๖ ด้วยการเขียนให้แจ่มแจ้ง แล้วตอบคำถามต่อไปนี้ โดยใช้คำพูดของนักเรียนเอง

๑. การเขียนที่ดีอาศัย “รูปแบบเหมาะกับเนื้อหา” ยกตัวอย่างให้เห็นว่านักเรียนเข้าใจข้อความที่กล่าวมา
๒. จงยกตัวอย่างถ้อยคำที่ไม่ควรใช้เขียน ใช้แต่เฉพาะในการพูดมา ๕ ตัวอย่าง
๓. ในการฝึกทักษะเขียน เราต้องฟังถึงพฤติกรรมเป็น ๒ กระบวน ได้แก่ อะไรบ้าง
๔. ในการเขียนเราควรระวังเรื่องลายมืออย่างไรบ้าง
๕. เราอาจเขียนโดยไม่เกิดความต้องการที่จะเขียนได้หรือไม่ ให้ยกตัวอย่างมาสนับสนุนคำตอบของนักเรียน
๖. การเขียนรายงาน เราอาจเขียนแถมให้ผู้อ่านทราบเรื่องใดบ้าง ตอบเท่าที่คิดออก
๗. ในการเขียนไม่ว่าจะใช้รูปแบบใด เราควรจบลงอย่างไร
๘. การลำดับข้อคิดที่จะสื่อสารมีความสำคัญอย่างไร อธิบายโดยมีความยาวประมาณ ๓ บรรทัด
๙. ถ้าเราจะเขียนจดหมายถึงญาติผู้ใหญ่เป็นคำกลอนชมบ้านของเราที่อยู่นอกพระนคร จะเรียกว่าใช้รูปแบบเหมาะสมแก่สารหรือไม่ ให้เหตุผลประกอบคำตอบด้วย
๑๐. ถ้านักเรียนจะต้องเขียนบันทึกขอความช่วยเหลือจากอาจารย์ใหญ่ นักเรียนหญิงควรใช้สรรพนามบุรุษที่ ๑ อย่างไร นักเรียนชายควรใช้อย่างไร

บทที่ ๔

การพัฒนาสมรรถภาพการฟัง

การฟัง คือ การรับรู้ความหมายจากเสียงที่ได้ยิน เป็นการรับสารทางหู ในชีวิตประจำวันของเรา เราใช้เวลาในการฟังมีใช้น้อย ทั้งที่ฟังจากบุคคลโดยตรง และที่ฟังผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะข่าวสาร ความรู้ และศิลปวิทยาการต่าง ๆ ที่มนุษย์ถ่ายทอดถึงกันตั้งแต่สมัยโบราณมาจนถึงปัจจุบัน ก็ยังใช้วิธีการพูดอธิบายให้ฟัง แม้จะมีหนังสือบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแล้วก็ตาม การฟังที่ดีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการก่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างมนุษย์ด้วยกัน

ตามคติไทยแต่โบราณ ถือว่าการฟังมีความสำคัญมาก จึงกำหนดไว้เป็นข้อแรกในหัวใจนักปราชญ์ คือ สุ จิ ปุ ลิ ยิ่งกว่านั้นผู้ที่มีความรอบรู้ก็ได้รับยกย่องว่าเป็นพหูสูต ซึ่งแปลว่าผู้ฟังมาก

การติดต่อสื่อสารทางการพูดจะสัมฤทธิ์ผลได้ เมื่อผู้รับสารคือผู้ฟัง กับผู้ส่งสารคือผู้พูด มีความเข้าใจตรงกัน การสื่อสารที่ล้มเหลวเพราะการฟังมีอยู่เป็นอันมาก จึงมีคำกล่าวถึงข้อบกพร่องในการฟังไว้ต่าง ๆ เช่น ฟังหูซ้ายทะลุหูขวา ฟังไม่ได้ศัพท์จับไปกระเดียดสืงขอให้ควายฟัง

คนเป็นจำนวนมากมองไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาทักษะการฟัง ทั้งนี้คงเป็นเพราะเข้าใจว่า สมรรถภาพในการฟังเป็นเรื่องธรรมดาสามัญมาก ไม่จำเป็นต้องพัฒนาเป็นพิเศษแต่อย่างใด ไม่เหมือนสมรรถภาพในการสื่อสารด้านอื่น แท้ที่จริงแล้วสมรรถภาพในการฟังมิได้เกิดแก่บุคคลได้อย่างง่าย ๆ เหมือนกับการได้ยิน การได้ยินเป็นจุดเริ่มต้นของการฟัง เป็นเพียงการกระทบกันของเสียงกับประสาทหูตามปกติเท่านั้น ส่วนการฟังเป็นกระบวนการทำงานของสมองอีกหลายขั้นตอนต่อเนื่องจากการได้ยิน การได้ยินเป็นความสามารถทางร่างกายโดยตรง แต่การฟังเป็นความสามารถที่จะรับรู้สิ่งที่ได้ยิน ตีความและจับความสิ่งที่รับรู้นั้น เข้าใจและจดจำไว้ได้ ซึ่งเป็นความสามารถทางสติปัญญา

ในบทนี้เราจะแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ ตอนแรก ว่าด้วยหลักการฟังที่ดี ตอนที่สอง ว่าด้วยวิธีการปรับปรุงประสิทธิภาพการฟัง และตอนที่สาม เป็นกิจกรรมฝึกการฟัง

หลักการฟังที่ดี

การฟังที่ดีมีหลักสำคัญหลายข้อด้วยกัน ในที่นี้จะประมวลไว้เฉพาะที่สำคัญ ๆ ๕ ข้อคือ

๑. ฟังให้ตรงตามความมุ่งหมาย โดยทั่วไปแล้วการฟังมีความมุ่งหมายหลัก ๓ ข้อ คือ ฟังเพื่อความเพลิดเพลิน ฟังเพื่อความรู้ และฟังเพื่อให้ได้รับคติชีวิต หรือความจรรโลงใจ

ฟังเพื่อความเพลิดเพลิน ได้แก่ การฟังเรื่องราวที่สนุกสนาน เบาสมองหรือเรื่องที่ชวนให้ใช้ความนึกฝันหรือจินตนาการ ผลที่เกิดจากการฟังประเภทนี้คือ ความหรรษา ความรู้สึกผ่อนคลายจากความตึงเครียดอันเนื่องมาจากกิจการงานและภาวะแวดล้อม ตลอดจนความวิตกกังวลใจที่เกิดจากเหตุต่าง ๆ ทั้งภายนอกและภายใน การฟังประเภทนี้อาจจัดเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมประเภทนันทนาการได้

ฟังเพื่อความรู้ ได้แก่ การฟังเรื่องราวที่เกี่ยวกับวิชาการ ข่าวสาร และข้อแนะนำต่าง ๆ การฟังเพื่อความรู้จะต้องฟังให้เข้าใจ ใช้ความคิดและจดจำสาระสำคัญไว้ได้

ฟังเพื่อให้ได้รับคติชีวิตหรือความจรรโลงใจ ได้แก่ การฟังที่ก่อให้เกิดสติปัญญา ความสุขุม และวิจรรณญาณ เพื่อคำซุจริตใจให้สูงขึ้น ประณีตจัน การฟังประเภทนี้ ผู้ฟังจะต้องใช้ความคิดที่พิจารณา เลือกเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ รู้จักปฏิเสธในสิ่งที่ตนได้พิจารณาแล้วว่าไม่ชอบด้วยเหตุผลหรือขัดต่อสภาพความเป็นจริง การฟังเพื่อให้ได้คติมีความสำคัญมากในการดำรงชีวิต เพราะจะช่วยให้ผู้ฟังมีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่งดงาม และเป็นไปในทางสร้างสรรค์ เพื่อประโยชน์แก่ตนเองและสังคม

การฟังทั้ง ๓ ประเภทนี้ หมายรวมทั้งที่ได้ฟังโดยตรงอยู่เฉพาะหน้าผู้พูด และที่ฟังโดยผ่านสื่ออื่น ๆ มีวิทยุและโทรทัศน์ เป็นต้น

การฟังแต่ละครั้งอาจได้ประโยชน์หลายด้านพร้อมกัน เช่น ฟังปาฐกถา นอกจากจะได้รับความรู้โดยตรงแล้ว อาจจะได้รับ ความเพลิดเพลิน ได้คติชีวิตหรือความจรรโลงใจ ในการฟังนิทานและเรื่องขำขัน นอกจากจะได้รับความเพลิดเพลินเป็นสำคัญแล้ว ก็ยังอาจได้รับความรู้หรือข้อคิดไปด้วย

อนึ่ง เราอาจเลือกฟังเพื่อความมุ่งหมายใดมุ่งหมายหนึ่งโดยเฉพาะได้ เช่น ถ้าต้องการความรู้ก็ควรฟังการอภิปรายหรือบรรยายที่มุ่งให้ความรู้โดยเฉพาะ

๒. ฟังโดยมีความพร้อม ความพร้อมในที่นี้ หมายถึง ความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งความพร้อมทางสติปัญญาด้วย ความพร้อมทางร่างกายได้แก่การมีสุขภาพทางร่างกายเป็นปกติ ไม่เหน็ดเหนื่อย อิดโรย หรืออ่อนเพลียจนเกินไป ไม่อึดหรือหิวเกินไป ไม่ร้อนหรือหนาวเกินไป เช่น บุคคลที่อดนอนมาตลอดคืน และรุ่งเช้าต้องมานั่งฟังคำบรรยายต่ออีก หรือแม้แต่ฟังการพูดเพื่อให้ความเพลิดเพลินก็ตาม ก็ไม่อาจฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เท่าที่ควร ความพร้อมทางจิตใจ หมายถึง จิตใจที่ปราศจากความวิตกกังวลร้อนด้วยประการต่าง ๆ ความพร้อมทางสติปัญญา หมายถึง การมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ อย่างเพียงพอที่จะสามารถติดตามเรื่องราวที่ได้ฟังด้วยความเข้าใจโดยตลอด ตัวอย่าง ฟังคำอภิปรายเกี่ยวกับการปรับปรุงระบบการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ถ้าขาดความพร้อมในแง่พื้นฐานความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ เช่น ไม่ทราบว่า การบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นคืออะไร มีขอบเขตครอบคลุมถึงอะไรบ้าง ทางราชการได้จัดโดยใช้หลักสำคัญอะไร มีปัญหาอะไรบ้าง มีข้อวิพากษ์วิจารณ์กันมาแล้วอย่างไร ผู้ฟังก็อาจเบื่อหน่ายและไม่สามารถติดตามฟังจนจบได้

๓. ฟังโดยมีสมาธิ หมายถึง ฟังด้วยความตั้งใจมั่น จดจ่ออยู่กับเรื่องที่ฟัง ไม่ปล่อยให้จิตใจเลื่อนลอยไปที่อื่น โดยปกติสมาธิเป็นสิ่งที่ไม่อยู่ในอำนาจควบคุมได้ง่ายนัก โดยเฉพาะเมื่ออยู่ในสิ่งแวดล้อม และปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่อำนวยให้ ความตั้งใจที่จะจดจ่ออยู่กับผู้พูดและเรื่องที่พูดมักจะกระทำไม่ได้ไม่นานนัก อาจจะตั้งใจฟังได้ชั่วคราว ความตั้งใจนั้นก็จางหายไป สักครู้งก็กลับมาตั้งใจฟังใหม่ กลับไปกลับมาอยู่เช่นนี้ เหตุผลทางจิตวิทยาที่อธิบายเรื่องนี้ก็คือตามปกติแล้ว ผู้พูดอาจจะพูดได้โดยเฉลี่ยประมาณ ๑๒๕ ถึง ๑๖๐ คำต่อนาที ในขณะที่จิตใจของผู้ฟังอาจจะคิดไปด้วยความเร็วยังน้อยสามถึงห้าเท่า ผู้ฟังจึงต้องพยายามยั้งความคิดที่แล่นไปเร็วกว่านี้ ให้มาจดจ่ออยู่ที่ถ้อยคำของผู้พูด ถ้าผู้ฟังสนใจเรื่องที่พูดเป็นพิเศษ หรือได้รับการเร้าใจให้เห็นความสำคัญของเรื่องที่กำลังพูดอย่างเพียงพอ สมาธิของผู้ฟังก็อาจจะเกิดขึ้นได้ง่าย

๔. ฟังด้วยความกระตือรือร้น ผู้ที่ฟังด้วยความกระตือรือร้น มักจะเป็นผู้ฟังที่มองเห็นประโยชน์หรือเห็นคุณค่า จึงสนใจเรื่องที่ตนจะต้องฟัง นอกจากนี้ก็ไม่มีอุปาทานว่า ผู้พูดไม่มีอะไรแปลกใหม่ หรือไม่มีเรื่องที่มีคุณค่าเท่าที่ควรมาพูดให้ตนฟัง

เมื่อมีความกระตือรือร้น ประสิทธิภาพในการฟังก็จะสูง ตัวอย่างเช่น เมื่อมีผู้มาให้คำแนะนำเรื่องการสอนเข้ามหาวิทยาลัย นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายย่อมจะมีความกระตือรือร้นเป็นพิเศษ และยิ่งถ้าผู้พูดสามารถสร้างจุดเร้าใจให้เกิดความพิศวงขึ้นในใจผู้ฟังได้ในบางตอน หรือเปลี่ยนให้เป็นบรรยากาศของความหรรษาขึ้นมาบ้าง ก็อาจจะเปลี่ยนความเฉื่อยชาให้กลับกลายเป็นความกระตือรือร้นขึ้นมาได้ และทำให้ผู้ฟังตั้งใจฟังยิ่งขึ้น ตามปกตินักเรียนในวัยนี้ก็มีมีความกระตือรือร้นอยู่แล้วตามธรรมชาติ จึงควรรักษาคุณลักษณะนี้ของตนไว้ให้คงอยู่ตลอดไป

๕. ฟังโดยไม่มียกติ ยกติ คือ ความลำเอียงได้แก่ ลำเอียงเพราะความรัก ลำเอียงเพราะความโกรธ ลำเอียงเพราะความหลง และลำเอียงเพราะความกลัว การฟังโดยไม่มียกตินั้น อาจหมายถึงยกติที่มีต่อผู้พูดหรือที่มีต่อเรื่องที่พูดหรือทั้งสองอย่างก็ได้ ผู้ที่ฟังโดยไม่มียกติ ย่อมจะพินิจพิเคราะห์ให้ถ่วงถ่วงว่าสิ่งที่ผู้พูดพูดนั้นมีเหตุผลสมจริงเพียงใด การลงสรุปหรือการตัดสินใจของผู้ฟังที่ไม่มียกติจึงไม่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง สมเหตุสมผล การฟังโดยไม่มียกติเป็นคุณแก่ตัวเอง และไม่เป็นโทษแก่ใครทั้งสิ้น

การปรับปรุงประสิทธิภาพการฟัง

ประสิทธิภาพในการฟัง คือความสามารถของผู้ฟังในการรับรู้ เข้าใจ จดจำ และวิเคราะห์ข้อความที่ผู้พูดได้กล่าวออกมา ทั้งนี้โดยพิจารณาว่า การรับรู้และความเข้าใจนั้นถูกต้องสมบูรณ์เพียงไร จดจำไว้ได้แม่นยำเพียงใด วิเคราะห์ได้ถี่ถ้วนและมีหลักเกณฑ์เพียงใด ผู้ฟังที่มีพัฒนาสมรรถภาพการฟังของตน ย่อมจะมีประสิทธิภาพในการฟังต่ำ

วิธีการพัฒนาสมรรถภาพการฟังเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการฟังมีดังนี้

๑. เตรียมตัวก่อนฟัง มีผู้สำคัญผิดว่า การฟังเป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องเตรียมตัวล่วงหน้า ซึ่งจะเป็นความจริง เฉพาะการฟังผ่าน ๆ หรือการฟังเพื่อฆ่าเวลาเท่านั้น แต่การฟังในหลายโอกาส เช่น ฟังคำอภิปราย ฟังปาฐกถา ที่ทราบล่วงหน้าในระยะเวลาอันพอสมควร ผู้ฟังควรจะต้องเตรียมตัวไว้ล่วงหน้าจึงจะสามารถฟังได้ด้วยความเข้าใจและได้ประโยชน์เต็มที่ ตามธรรมดาข้อเท็จจริงหรือข้อคิดเห็นใด ๆ ก็ตาม จะเกี่ยวโยงพาดพิงกับสิ่งอื่น ๆ เสมอ สิ่งนั้นอาจเป็นบุคคล เหตุการณ์ สถานที่ หรือความเป็นมา ฯลฯ ก็ได้ ถ้าผู้ฟังมีความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้นบ้างแล้ว ย่อมสามารถรับสารได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น ฉะนั้น นักฟังที่ดีจึงควรเตรียมหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ตนจะฟังไว้ล่วงหน้าเสียก่อน เมื่อได้ฟังเรื่องนั้นก็เกิดความเข้าใจและมองเห็นภาพได้ถนัดชัดเจนและน่าสนใจยิ่งขึ้น

นอกจากการเตรียมตัวให้มีพื้นฐานความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่จะฟังแล้ว ผู้ฟังที่ดี ควรหาความรู้บางประการ เกี่ยวกับผู้พูด เช่น ผู้พูดคือใคร ได้เคยทำอะไรมาแล้วบ้าง สนใจในเรื่องใดเป็นพิเศษ มีความเชื่อโน้มเอียงไปในทางใดเกี่ยวกับกรณีที่เป็นข้อโต้แย้งกันอยู่ในสังคมขณะนั้น เพราะจะทำให้ผู้ฟังเข้าใจแนวความคิดของผู้พูดได้ง่ายขึ้น

๒. เลือกที่สำหรับนั่งฟังให้เหมาะสม การเลือกที่สำหรับนั่งฟังมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพของการฟังเป็นอย่างมาก เพราะถ้านั่งในตำแหน่งที่ได้ยินไม่ชัดก็ยากที่จะจับความได้ ในที่สุดก็จะหมดสมาธิในการฟัง หรือถ้ามองไม่เห็นหน้าตาและอากัปกิริยาของผู้พูด การรับสารจากผู้พูดก็จะไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ในที่ประชุมบางแห่ง ปรากฏว่า บริเวณที่นั่งด้านหลังหรือบริเวณที่เหมาะสมสำหรับฟังได้อย่างสะดวกสบายถูกปล่อยทิ้งว่างไว้ คนฟังพากันไปนั่งแถวหลัง ๆ หมด ยิ่งผู้ที่มาถึงสถานที่ประชุมในตอนหลัง ๆ แล้วมักจะออกันอยู่ทางด้านหลังของที่ประชุม ซึ่งนอกจากจะมองไม่เห็นหน้าตาท่วงท่าของผู้พูดแล้ว ยังฟังได้ไม่ชัดเจนอีกด้วย

๓. ฟังด้วยความตั้งใจจริง ในการประกอบกิจการงานใด ๆ ความตั้งใจจริงของผู้กระทำย่อมเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะทำให้การงานนั้นมีประสิทธิภาพ การฟังนับเป็นกิจการงานอย่างหนึ่ง ซึ่งต้องอาศัยความตั้งใจจริงเช่นเดียวกัน ที่ว่าฟังด้วยความตั้งใจจริงนั้น หมายความว่าตั้งใจที่จะจับสาระสำคัญที่ผู้พูดกล่าวออกมาให้ได้ ตั้งใจจะจับให้ได้ว่า จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของผู้พูดคืออะไร ตั้งใจที่จะแยกให้ได้ว่า อะไรคือใจความ และอะไรคือผลความอันเป็นเรื่องราวประกอบใจความ ตั้งใจที่จะกรองให้ได้ว่าอะไรเป็นแก่นแท้ของความจริง อะไรเป็นข้อคิดเห็น อะไรเป็นข้อโน้มน้าวชักจูงใจ พยายามตั้งใจฟังให้รู้ต้นสายปลายเหตุหรือความเป็นมาทั้งหมด มิใช่จับแต่เฉพาะข้อสรุปในตอนท้ายเท่านั้น พยายามฟังเรื่องราวที่มีความสลับซับซ้อนในตัวของมันเองให้เข้าใจให้ได้ ไม่เลือกฟังแต่สิ่งที่เข้าใจง่าย ๆ แต่สถานเดียว

๔. ฟังโดยมีปฏิกิริยาสัมพันธ์กับผู้พูดโดยจริงใจ ปฏิกิริยาสัมพันธ์ระหว่างผู้ฟังกับผู้พูดที่เห็นได้ง่ายคือ การจับตามองผู้พูด การแสดงออกทางดวงหน้า การเคลื่อนไหวศีรษะน้อย ๆ เป็นต้น ปฏิกิริยาเหล่านี้จะช่วยให้ผู้พูดรับรู้ได้ว่า ผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้งในเรื่องราวหรือข้อประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้พูดกำลังนำเสนออยู่นั้น ชัดเจนเพียงไรหรือไม่ การพยักหน้าน้อย ๆ อย่างสุภาพ ก็ช่วยแสดงว่าผู้ฟังเห็นด้วยหรือเข้าใจตรงตามกับผู้พูด การนั่งตัวตรงจับตามองผู้พูดโดยสม่ำเสมอ ย่อมแสดงได้ว่าผู้ฟังกำลังให้ความสนใจในสิ่งที่ผู้พูดกำลังพูดอยู่ขณะนั้น ทั้งนั้นจะต้องกระทำด้วยความจริงใจ มิใช่ทำที่ประหนึ่งว่าสนใจ แต่แท้ที่จริง จิตใจล่องลอยไปเสียที่อื่น การทำเช่นนั้นทำให้การสื่อสารระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังขาดตอนลงอย่างสิ้นเชิง โดยผู้พูดอาจจะไม่รู้สีกตัวก็ได้

๕. รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพที่ผิดปกติ ผู้ฟังที่มีประสิทธิภาพย่อมรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพผิดปกติทุกประเภท ตรงกันข้ามกับผู้ฟังที่หย่อนประสิทธิภาพมักจะทนไม่ใคร่ได้ ถ้าสภาพแวดล้อมในที่ประชุมนั้นเกิดผิดปกติขึ้นมา ตัวอย่างเช่น ห้องประชุมร้อนอบอ้าวจนเกินไป ขาดการระบายอากาศที่ดี ผู้ฟังที่ดีย่อมจะไม่แสดงกิริยาอาการรำคาญออกมา แต่จะพยายามมองหาช่องทางที่จะช่วยให้ภาวะที่ไม่ปกตินั้นบรรเทาลง เช่น หาทางเปิดพัดลมเปิดหน้าต่าง หรืออย่างน้อยที่สุดก็ทำใจยอมรับสภาพที่แก้ไขอะไรไม่ได้ นั่นเสีย มองให้เห็นความจริงว่า แม้จะแสดงความรำคาญอย่างไรออกไปเพียงไร ก็แก้ไขอะไรให้ดีขึ้นไม่ได้ พยายามไม่หงุดหงิดเสียดีกว่า ในกรณีที่ได้อินไม่ถนัด ผู้ฟังที่ดีควรพยายามทำให้ผู้พูดทราบว่าผู้ฟังในบริเวณนั้นไม่ได้ยินชัด ไม่ควรหันไปกระซิบกับคนที่อยู่ข้างเคียง

๖. จดบันทึกสิ่งที่ได้ฟังให้ถูกวิธีและนำไปใช้ประโยชน์ ในขณะที่ฟังเรื่องราวอันเป็นสาระ มีคุณค่าควรแก่การจดจำ และน่าจะนำไปใคร่ครวญต่อไปนั้น ผู้ฟังที่ดีควรจะจดบันทึกลงไว้ด้วย การพยายามบันทึกทุกถ้อยคำจะทำให้ฟังไม่ทัน ควรจับความหมายที่แท้จริงของผู้พูดให้ได้ก่อนแล้วจึงบันทึกลงไป อาจบันทึกถ้อยคำของผู้พูดที่มีนัยสำคัญเป็นพิเศษลงไว้ก็ได้ และใส่เครื่องหมายคำพูดกำกับไว้ด้วย ควรหาโอกาสทบทวนบันทึกย้อนนั้น หลังจากที่ได้ฟังมาแล้วให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ อาจตกแต่งเพิ่มเติมถ้อยคำสำนวนให้ถูกต้องรัดกุมและสมบูรณ์ด้วยก็ได้ การทำเช่นนี้เป็น การฝึกความเข้าใจได้อย่างดียิ่ง และทำให้สามารถกำหนดจดจำสาระสำคัญที่ได้ฟังไว้ได้แม่นยำตลอดไป เป็นวิธีสร้างประสิทธิภาพในการฟังที่จำเป็นอย่างยิ่ง

ในการจดบันทึกนั้น นักเรียนควรรู้จักใช้เครื่องหมายแทนข้อความ เช่น ∴ แทนคำว่า เพราะฉะนั้น หรือ ∴ แทน เพราะว่า เป็นต้น

การฟังเป็นทักษะที่ฝึกได้ ผู้ที่ได้ฝึกทักษะการฟังย่อมจะมีสมรรถภาพการฟังสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้ฝึก กิจกรรมการฟังเท่าที่มีในหนังสือนี้ยังไม่เพียงพอ นักเรียนต้องพยายามฟังเรื่องต่างๆ รอบตัว เท่าที่โอกาสอำนวย

เวลาที่โรงเรียนจัดกิจกรรมพิเศษให้สัมพันธ์กับการเรียนวิชาต่างๆ เช่น เชิญวิทยากรมาบรรยายหรืออภิปรายเรื่องที่เรียนในวิชาสังคมศึกษา นิมนต์พระมาเทศน์ รวมทั้งการออกไปฟังการอภิปรายนอกโรงเรียน ฟังเทศน์มหาชาติ นักเรียนย่อมมีโอกาสดีที่จะได้ปรับปรุงสมรรถภาพการฟังของตน กิจกรรมเหล่านี้ยังมีหลายประเภทยิ่งช่วยส่งเสริมสมรรถภาพการฟังให้สูงขึ้น

กิจกรรมฝึกการฟัง

กิจกรรมฝึกการฟังที่นักเรียนจะได้เรียนต่อไปนี้เป็นกิจกรรมฝึกการฟังตามความมุ่งหมายสำคัญที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ได้แก่ ฟังเพื่อความเพลิดเพลิน ฟังเพื่อความรู้ และฟังเพื่อให้ได้รับคติชีวิตหรือข้อจรรยา

การฟังเพื่อความเพลิดเพลิน

ความเพลิดเพลินจากการฟัง ขึ้นอยู่กับรสนิยม เวลา สถานที่ และอารมณ์ เสียงที่เราได้ฟังอาจเป็นเสียงของมนุษย์ ธรรมชาติ และเสียงดนตรี แต่ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะที่เกี่ยวกับภาษาเท่านั้น

ความเพลิดเพลินที่ได้รับจากสิ่งที่เราฟัง ช่วยให้เราได้พักผ่อน คลายความเคร่งเครียด เมื่อฟังแล้วก็รู้สึกเป็นสุข สิ่งที่จะทำให้เกิดความเพลิดเพลินได้อาจเป็นความน่าสนใจของเนื้อเรื่องในนิยาย ความไพเราะของถ้อยคำหรือทำนอง หรือเสียงของผู้พูดหรือผู้อ่าน หรือเหตุการณ์ที่เล่ามีความเข้มข้นเข้ากับอารมณ์ขันของเรา

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างของเรื่อง ที่ครูหรือเพื่อนอ่านให้ฟัง อาจทำให้เราเพลิดเพลินได้

นายมิ่งซื้อตัวรถไฟ

นายมิ่ง มุ่งมั่น เป็นคนต่างจังหวัด มินิสัยเป็นคนไม่ชอบถามอะไรใคร เพราะกลัวเขาจะหาว่าแกไม่มีภูมิรู้ แกจึงมักใช้วิธีคอยดูว่าคนอื่นเขาทำกันอย่างไร แล้วก็ทำตาม ๆ เขาไปบ้างหรือทำตามที่เขาเข้าใจเอาเองบ้าง

วันหนึ่ง นายมิ่งประสงค์จะขึ้นรถไฟไปจังหวัดราชบุรี เพื่อไปเยี่ยมญาติ แต่แกไม่ทราบเป็นเวลาไปซื้อตัวรถไฟจะต้องพูดอย่างไรจึงจะได้ตัว ครั้นจะถามใครแกก็เกรงจะเสียหน้า เขาจะว่าได้ว่าเรื่องแค่นี้ก็ไม่มีรู้ แกจึงตกลงใจว่าไปคอยดูที่สถานีก็แล้วกัน ใครเขาพูดอย่างไรเวลาซื้อตัว ก็พูดอย่างที่เขาพูด ไม่จำเป็นต้องไปถามใครให้เสียเวลา

ขณะที่แกกำลังยืนรรออยู่ใกล้ ๆ ที่ขายตั๋ว เพื่อจะฟังว่าคนอื่นพูดอย่างไรเวลาซื้อตัวนั้น แกก็เห็นผู้หญิงคนหนึ่งอายุราว ๆ ๓๐ ปี เดินไปที่ช่องขายตั๋ว แล้วพูดว่า “ประจวบศิริจันทร์ ชั้น ๓ คนเดียว” นายมิ่งได้ฟังก็นึกในใจว่า อ้อ ง่ายนิดเดียวผู้หญิงคนนี้จะบอกชื่อตัวเองว่า “ประจวบ” นามสกุล “ศิริจันทร์” หล่อนคงเรียนจบชั้น ป. ๓ และคงจะยังเป็นโสดจึงได้บอกว่าเป็นคนเดียว นายมิ่งจึงสรุปเอาเองว่าเวลาไปซื้อตัวจะต้องบอกชื่อ นามสกุล บอกว่าเรียนจบชั้นไหน และบอกว่าเป็นโสดหรือมีครอบครัวแล้ว แกกระหยิ่มใจว่า แกจบชั้น ป. ๔ สูงกว่าแม่คนนั้นด้วยซ้ำ

พอสรุปเช่นนั้นแล้ว นายมิ่ง มุ่งมั่น ก็เดินเข้าไปที่ช่องขายตั๋วด้วยท่าทางมั่นใจ และพูดด้วยเสียงดังชัดเจนว่า

“มิ่ง มุ่งมั่น ชั้น ๔ มีเมียแล้ว”

พนักงานขายตั๋วได้ยินเช่นนั้นก็มองหน้านายมิ่งดาค้าง เพราะไม่ทราบว่าเขาจะขายตั๋วให้นายมิ่งได้อย่างไร

เมื่อฟังเรื่องนี้จบลง นักเรียนเห็นว่าสนุกหรือไม่ ถ้าสนุก สนุกเพราะอะไร นักเรียนสังเกตหรือไม่ว่า ด้วยนิสัยไม่ชอบซักถามในเรื่องที่ไม่รู้ แต่ชอบคิดเอาเอง ในคราวนี้บังเอิญนายมีงสรุปผิดทุกอย่างจึงไม่ได้รับผลตามที่ต้องการ

นอกจากบทร้อยแก้ว บทร้อยกรองที่อ่านเป็นทำนองเสนาะนั้นเมื่อเราได้ฟัง ก็จะได้รับ ความเพลิดเพลิน เพราะได้ยินถ้อยคำที่คล้องจองกัน เมื่อส่งและรับสัมผัส รวมทั้งยังมีเนื้อ เรื่องชวนฟัง ทำให้เกิดจินตนาการนึกเห็นภาพตามไปด้วย

ตัวอย่าง

๑. ขึ้นกกตกทุกข์ยาก	แสนลำบากจากเวียงชัย
มันเผือกเลือกเผาไฟ	กินผลไม่ได้เป็นแรง
รอนรอนอ่อนแอสด	พระสุริยงเย็นขอแสง
ช่วงดั่งน้ำครึ่งแดง	แผ่เมฆมาหาเงามรุทร

(จาก กาพย์พระไชยสุริยา ของ สุนทรภู่)

๒. จอมเจ้าเขาไกลาส	ตื่นจากอาสน์เทพประทม
นางแมนแสนสนม	ต่างระดมขับประโคม
ดนตรีมีสนั่น	บันลือลั่นครั่นครื้นโครม
บรรเลงเพลงบรรโลม	ประนังโน้มนำหนดชม
เข้าที่ศรีสมาน	สุคนธ์ธารประทีนฉม
ไปรยปราชสุหร่ายพรม	พระรินรมย์สราญองค์
เสร็จการสนานกิจ	พระภูษิตนงเสื่อทรง
เปล่งปลั่งสงวาลวง	ล้วนภูษงค์ทรงประจำ
กระหมวดกวดเมافی	ดั่งฉวีประพุดติธรรม
พระกัณฐ์อันสัค่า	สวมประจำกะโหลกผี

ฯลฯ

จึ่งองค์ทงคาร	ให้นักรเทพดา
พร้อมสุรางค์นางกัลยา	เล่นกีฬากระบี่กระบพร
ดนตรีมีตลบ	เดินตามหาพระบำสวรค์
จับคู่อยู่พัลวัน	สลัดกันแลดระการ
เจ้าหล้าอุมาเจ้า	ออกหน้าเหล่าบวราร
รำรับขับประสาน	นันทนาการดีตะโพน
ซัดแซนแอ่นอุระ	ปะเท่งปะจังหะโพน
เอื้องกายสำเภาโอน	อ่อนแอ่นโยนยะยรรยง

(จาก คำประพันธ์บางเรื่อง ของ พระยาอุปกิตศิลปสาร)

หมายเหตุ ตามภาพ อ่านว่า ตาม-ดบ

ข้อความที่ฟังจบไปนั้นเป็นบทร้อยกรอง ความสนุกเพลิดเพลินอยู่ที่การใช้คำคล้องจองกัน (สัมผัส) และการลงจังหวะเมื่อส่งและรับสัมผัส โดยเฉพาะสำหรับตัวอย่างที่ ๒ เนื้อเรื่องชวนให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการนึกเห็นภาพตามไป คือภาพของเทพเจ้าแต่งองค์ทรงเครื่อง เช่น มีกระโหลกที่ร้อยเป็นประคำสวมคอ และภาพของพระอุมาพื่อนรำกับจังหวะตะโพนหรือโทน เมื่อนักเรียนฟังจบแล้วมีความรู้สึกละเอียดอย่างไร ชอบหรือไม่ชอบ ตอนไหน เพราะอะไร

การฟังเพื่อความรู้

การฟังเพื่อรู้นั้นเราต้องตั้งใจฟังและฟังโดยมีสมาธิดีพอ จึงจะบรรลุความมุ่งหมาย ความรู้ อาจได้จากข่าววิทยุ บทความ การสนทนา การอภิปราย หรือมีผู้อ่านหนังสือให้ฟัง ฯลฯ ความรู้ที่เราได้รับการฟังต้องอาศัยประสบการณ์ ระหว่างฟังเราต้องเทียบประสบการณ์ หรือความรู้เดิมกับความคิดของตนเองที่แตกฉานขึ้นจากการพินิจพิจารณาเรื่องที่ได้อ่าน ฟัง ซึ่ง อาจจะเป็นความคิดหาเหตุและผลของสิ่งต่าง ๆ ความสามารถในการจับจุดประสงค์ของผู้พูด หรือความสามารถที่จะแยกแยะอะไรเป็นข้อเท็จจริง อะไรเป็นความรู้สึกลึกซึ้ง หรือความคิดเห็นของผู้พูด

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างของเรื่องที่มีผู้อ่านให้ฟัง ซึ่งทำให้เราได้ความรู้

เรื่องของมหาตมะ กานธี

กล่าวกันว่า ท่านมหาตมะ กานธีเป็นผู้มีกำลังใจเข้มแข็งมาก วันหนึ่งท่านจะไปเมืองหนึ่งในชนบทของอินเดีย บริวารของท่านก็จัดรถให้ ท่านมหาตมะ บอกว่าท่านจะกลับไปตลอดทาง เมื่อถึงจึงจะขึ้น ว่าแล้วท่านก็ขึ้นรถและกลับทันที บริวารของท่านก็ขับรถไปด้วยความระมัดระวัง ครั้นใกล้ออกไปถนนหนทางขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อ รถเกิดเสียหลักคว่ำลงอย่างไม่เป็นท่า บริวารตกใจกลัวว่าตัวจะผิอออย่างร้ายแรง เมื่อได้สติต่างก็มาดูท่านมหาตมะปรากฏว่าท่านยังหลับอยู่อย่างสบาย บริวารแปลกใจ พวกเขาบาดเจ็บกันทั้งนั้น แต่ท่านมหาตมะ กานธีไม่รู้ว่ารถคว่ำ

เมื่อจัดการแก้ไขรถเรียบร้อยแล้ว เขาก็พาท่านมหาตมะเดินทางต่อไปจนถึงเมืองปลายทาง พอรถหยุดก็ลงท่านมหาตมะ กานธีก็ตื่น เป็นไปตามคำของท่าน ก็จะกลับไปตลอดทางและตื่นเมื่อถึง นี่แสดงว่าท่านมหาตมะ กานธีมีมโนะปณิธิหรือกำลังใจเข้มแข็งมาก บังคับใจได้อย่างประหลาด จะให้หลับก็หลับได้ทันที จะให้ตื่นก็ตื่นได้ตามใจ

(จาก "สมบัติของนักภาษา" ของคิลลี่ ในวารสาร ภาษาและหนังสือ ของสมาคมภาษา และหนังสือแห่งประเทศไทย ฉบับที่ ๑๘ วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๑๔)

นักเรียนจะเห็นได้ว่า เรื่องมหาดมะ คานธีให้ความรู้เกี่ยวกับบุคคลสำคัญของโลกคนหนึ่ง ซึ่งมีกำลังทางจิตเข้มแข็งผดกับคนทั่วไป ถ้าจะตั้งข้อสังเกตว่า บุคคลสำคัญของโลกมักมีลักษณะพิเศษอย่างใดอย่างหนึ่ง นักเรียนจะเห็นด้วยหรือไม่ นักเรียนได้รู้ศัพท์ใหม่เพิ่มขึ้นหรือไม่ มีอะไรบ้าง ศัพท์เหล่านี้ แปลว่าอะไร

อนึ่ง ระหว่างรับสารโดยการฟังเพื่อความรู้ ควรพยายามฟังเล็งว่า ผู้ส่งสารกล่าวข้อความตอนใดเป็นข้อเท็จจริง (ข้อความรู้) หรือเป็นข้อคิดเห็น เมื่อจับประเด็นได้ ควรจดลงไว้เพื่อช่วยการฟัง

การฟังเพื่อความจรรโลงใจ

ในหนังสือวรรณวิภังค์เรื่อง “เมื่อหัวถึงหมอน” ในนำเรื่อง ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า “ความจรรโลงใจ” ไว้บ้างแล้ว คำว่า “จรรโลงใจ” นั้นบางคนเข้าใจความหมายอย่างแคบ และบางคนเข้าใจความหมายอย่างกว้าง ผู้ที่เข้าใจอย่างแคบคิดว่า ความจรรโลงใจคือ ความมีใจสูงขึ้นทางศีลธรรมจรรยาเท่านั้น แท้จริงคนเราอาจมีใจสูงขึ้นในทางความงาม หรือที่เรียกเป็นศัพท์เฉพาะว่า สุนทรียภาพ ซึ่งบางครั้งก็ไม่เกี่ยวกับศีลธรรม แต่อาจมีผลส่งให้เป็นคนมีศีลธรรมดี เพราะความงามทำให้คนประณีต คลายความคร่ำครึลง เราอาจได้รับความจรรโลงใจเฉพาะทางความรู้ซึ่งไม่เกี่ยวกับศีลธรรมจรรยา เช่นเดียวกับที่เราได้รับความจรรโลงใจในทางความงาม ความรู้ทำให้เราพ้นจากความงมงาย และนำเราไปสู่ความจริง จึงอาจสรุปเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายว่า ความจรรโลงใจนั้น อาจเป็นไปในทางความดี ความงาม หรือความจริง (ความรู้) ก็ได้ ขอให้นักเรียนพิจารณาพระบรมราโชวาทที่อัญเชิญมาพิมพ์ไว้ต่อไปนี้

พระบรมราโชวาท

ในพิธีสวนสนามเนื่องในวันคล้ายวันสถาปนาคณะลูกเสือแห่งชาติ

ณ กรีฑาสถานแห่งชาติ

วันอังคาร ที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๒๑

ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้มาร่วมพิธีปฐกฐินสวนสนามของคณะลูกเสือ และที่ได้รับรายงานว่างานของคณะลูกเสือดำเนินก้าวหน้ามาเป็นลำดับ

การลูกเสือเป็นกิจการที่ผู้ใหญ่จัดขึ้นสำหรับเด็ก คือผู้ใหญ่ผู้มีความเสียสละ มีความมุ่งมั่นเจริญต่ออนาคตของเด็ก มาร่วมมือกันอุทิศกำลังกายกำลังความคิด อุทิศเวลาและประโยชน์ส่วนตัว จัดกิจการลูกเสือขึ้น ทำตัวเป็นผู้นำ ผู้ฝึกสอน พร้อมทั้งผู้อุปถัมภ์แก่เด็ก ช่วยกันฝึกฝนอบรมเด็กให้มีความรู้ดี มีความเข้มแข็งมีกบีน และมีความเฉลียวฉลาด เพื่อให้เด็กเติบโตขึ้น

เป็นคนมีค่าในสังคมและในขณะเดียวกันก็เป็นคนที่ทำให้สังคมเป็นสังคมที่มีค่าด้วย ในโอกาสสำคัญนี้ ข้าพเจ้าจึงขอฝากหลักการที่กล่าวข้างต้นไว้กับผู้บังคับบัญชาลูกเสือและผู้บริหารกิจการลูกเสือทุกคน เพื่อท่านจะได้ทราบตระหนักถึงเจตนารมณ์อันแท้จริงของการลูกเสือ และร่วมกันรักษาเจตนารมณ์นั้นไว้ให้เที่ยงตรง เพื่อความมั่นคงของคณะลูกเสือและเพื่อประโยชน์ของเยาวชนของเรา

ในส่วนตัวลูกเสือนั้น ขอเตือนว่า การที่ได้เข้ามาเป็นลูกเสือย่อมเป็นโอกาสให้ได้เข้ารับการฝึกฝนอบรมความรู้และความดีต่าง ๆ เป็นอันมาก ที่จะทำให้เป็นคนมีความเข้มแข็ง มีความสามารถ มีความคิด มีความสุจริต และมีน้ำใจ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่การดำเนินชีวิตในอนาคต ลูกเสือจะต้องพิจารณาให้เห็นประโยชน์ดังนี้ แล้วตั้งใจรับการฝึกหัดอบรมโดยเต็มกำลังความสามารถ และระมัดระวังประพฤติ ปฏิบัติตนตามกฎหมายข้อบังคับ และอุดมคติของลูกเสือโดยเคร่งครัด จักได้เป็นลูกเสือที่สมบูรณ์ในวันนี้ และเป็นกำลังดำรงความเป็นปึกแผ่นรุ่งเรืองของการลูกเสือต่อไปในวันข้างหน้า

ที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขอแสดงความชื่นชมกับผู้ที่ได้รับเหรียญลูกเสือสดุดีทุกท่าน และขออวยพรให้งานวันคล้ายวันสถาปนาคณะลูกเสือแห่งชาติครั้งนี้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสำเร็จประโยชน์ตามความมุ่งหมายทุกประการ ขอให้ผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ลูกเสือ ตลอดจนทุกท่านที่มาประชุมพร้อมกันในงาน ประสบความสุขความสวัสดิโดยทั่วกัน

เมื่อนักเรียนฟังแล้ว คงจะได้รับความจริงใจ นักเรียนควรสังเกตด้วยว่า สำนวนภาษาไทยที่ใช้ในพระบรมราโชวาทนี้ เป็นสำนวนที่ประกอบไปด้วยถ้อยคำที่แต่ละคำมีความหมายมาก และไม่มีความกำกวมเลย

นักเรียนยังได้ข้อความรู้อะไรอีกบ้างจากพระบรมราโชวาทนี้ และความจริงใจที่ได้รับนั้น มีในด้านใดบ้าง น่าจะได้บันทึกไว้ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในกลุ่มเพื่อน

กิจกรรม

๑. ทบทวนความรู้

- ๑) นักเรียนเข้าใจความหมายของการฟังว่าอะไร
- ๒) ในชีวิตประจำวันของคนทั่วไป การฟังมีความสำคัญอย่างไรบ้าง
- ๓) เหตุใดคนจำนวนมากจึงไม่ค่อยเห็นความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาทักษะการฟัง
- ๔) หลักการฟังที่ดีในบทนี้มีอะไรบ้าง นักเรียนเห็นว่าข้อใดสำคัญที่สุด ให้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

- ๕) จุดมุ่งหมายสำคัญของการฟังมีอะไรบ้าง
- ๖) การเตรียมตัวก่อนฟัง จะช่วยให้การฟังสัมฤทธิ์ผลดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร
- ๗) ที่กล่าวว่า “ผู้ฟังควรมีปฏิภาณสัมพันธ์กับผู้พูดอย่างจริงจัง” นั้นหมายความว่าอย่างไร
- ๘) บอกวิธีบันทึกสิ่งที่ได้ฟังตามที่ได้แนะไว้ในบทนี้มาอย่างสั้น ๆ นักเรียนได้ใช้วิธีดังกล่าวนี้บ้างหรือไม่ เพราะเหตุใด

๒. กิจกรรมกลุ่ม

- ๑) ให้จัดบันทึกว่า ในรอบสัปดาห์ที่ผ่านมา นักเรียนได้ฟังอะไรบ้างที่มีสาระประโยชน์ ให้บอกด้วยว่า เหตุใดจึงเห็นว่าสิ่งที่ได้ฟังนั้นมีสาระประโยชน์ นำบันทึกมาเปรียบเทียบกันในชั้นเรียน สรุปสิ่งที่มีลักษณะร่วมกัน และบันทึกไว้
- ๒) เมื่อนักเรียนชมรายการข่าวจากโทรทัศน์ นักเรียนเห็นว่า สารที่ได้รับจากภาพและสารที่ได้รับจากเสียง อย่างไหนมีความสำคัญกว่ากัน เพราะเหตุใด จงอภิปราย
- ๓) การอ่านบทอภิปรายที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร การฟังบทอภิปรายที่ได้บันทึกเสียงไว้ และการฟังการอภิปรายโดยตรง ทั้ง ๓ อย่างนี้ นักเรียนเห็นว่า การรับสาร มีผลแตกต่างกันอย่างไร ให้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน
- ๔) แบ่งกลุ่มวิจารณ์ข่าวและสารคดีซึ่งเป็นรายการที่ออกอากาศในวันและเวลาเดียวกัน ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ตามหัวข้อต่อไปนี้
 - ก) สารที่สำคัญที่สุด
 - ข) สารที่สำคัญรอง ๆ ลงไป
 - ค) วิธีการนำเสนอและการใช้ภาษา
 - ง) ประโยชน์
 - จ) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรายการนั้นในฐานะของผู้ฟัง

๓. กิจกรรมเสริม

ให้นักเรียนออกมาเล่าประสบการณ์ของตนในหัวข้อ “การฟังที่ให้ความเพลิดเพลิน และความจรรโลงใจแก่ข้าพเจ้า” ให้เพื่อนในชั้นเรียนฟัง ใช้เวลาพูดประมาณคนละ ๑๐ นาที

บทที่ ๕

การพูดขั้นพื้นฐาน

ในชีวิตประจำวันนั้น โดยทั่วไปแล้ว มนุษย์ส่งสารโดยใช้การพูดมากกว่าการเขียน และใช้จนเป็นอัตโนมัติ ไม่ค่อยพินิจพิจารณาว่า ควรไม่ควรอย่างไร การพูดสำคัญเพียงไรนั้น จะเห็นได้ดังที่สุนทรภู่กล่าวไว้ว่า

เป็นมนุษย์สุดนิยมเพียงลมปาก
แม้พูดดีมีคนเขาเมตตา

จะได้ยากโทษหิวเพราะชีวหา
จะพูดจาจงพิเคราะห์ให้เหมาะสม

นักเรียนจะต้องพูดทั้งในชีวิตประจำวัน และในการศึกษาเล่าเรียน นักเรียนคงเคยเห็นอยู่ทั่วกันว่า ผู้ที่มีความสามารถในการพูดนั้น จะประกอบกิจการใด ๆ ก็มักจะประสบผลสำเร็จ เพราะสามารถติดต่อสื่อสารทำความเข้าใจกับผู้มาติดต่อเกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี ก่อให้เกิดความเข้าใจ มีมนุษยสัมพันธ์อันดีต่อกัน

นักเรียนควรจะต้องตั้งใจฝึกฝนทักษะการพูดของตนให้ดี เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และผู้อื่นที่นักเรียนติดต่อเกี่ยวข้องด้วย

ในการพูด สิ่งแรกที่เราควรคำนึงถึงคือจรรยาบรรณ ซึ่งได้กล่าวอย่างละเอียดแล้วในบทที่ ๓ แต่ที่จะใคร่เน้นในบทนี้ก็คือ จรรยาบรรณนั้นไม่ใช่เรื่องที่ยากลำบากแต่อย่างใดเลยที่จะปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวเรา เพราะเพียงแต่เรามีพื้นฐานของจิตใจดีงาม มีรสนิยมประณีต มีความสำรวมอยู่เป็นนิจ การแสดงออกทางกายและวาจาของเรา ก็จะเป็นไปตามระเบียบแบบแผนที่ดีงามของสังคมได้โดยง่าย

อย่างไรก็ดี นักเรียนควรสังวรอยู่เสมอว่า เราควรมีไมตรีจิตและความเคารพนับถือผู้อื่น เช่น คนวัยเดียวกับเรา ย่อมมีความคิดนึกเป็นของเขา ไม่จำเป็นต้องคิดเหมือนตัวเรา ถ้าเป็นผู้สูงอายุ เราก็เคารพนับถือในฐานะที่ท่านมีประสบการณ์มากกว่าเรา ประสบการณ์ของท่านถ้าเราได้เรียนรู้ไว้ ก็จะเป็นประโยชน์แก่เราไม่วันใดก็วันหนึ่ง

จรรยาบรรณในการพูดที่มีความสำคัญขั้นพื้นฐาน คือ เมื่อเราพูดกับผู้อื่นหนึ่งผู้ใด เรามีสีหน้าเป็นมิตร เราฟังเขาและให้เขาเห็นจากสายตาว่าเราสนใจสิ่งที่เขาพูด ท่าทางยิน นิ่ง เคลื่อนไหวเหมาะสมแก่สถานที่ บางครั้งเรายินพูด บางครั้งเราควรนิ่งพูด ต้องแล้วแต่ว่าสถานที่นั้นมีคนเดินผ่านไปมา เป็นที่สาธารณะหรือไม่ สะอาดหรือไม่ ข้อสำคัญเราต้องมีอาการ

สำรวจ ไม่ควรมีอาการเกือเงิน คนที่เกือเงินมักเป็นคนที่ห่วงตนเองมากเกินไป คิดไปว่าคนคอยจ้องดูเรา แท้จริงคนโดยมากต่างมุ่งธุระของตน นอกจากนี้เราไม่ควรแสดงตัวทำกิริยาที่คนไทยไม่นิยม เช่น สอดมือไว้ในกระเป๋ากางเกง หรือกระเป๋าเสื้อ ยื่นเอามือไขว้หลัง หรือนั่งไขว้ห้าง

เรื่องที่ควรระวังต่อไปคือ การใช้ถ้อยคำ เราควรเลือกเฟ้นใช้คำที่ไม่สะเทือนใจผู้ฟัง ไม่แสดงความสนิทสนมจนเกินไปกับญาติหรือเพื่อนสนิท ถ้ามีบุคคลอื่นอยู่ด้วย เช่น เพื่อนชาย ไม่ควรทักกันด้วยคำหยาบและไม่ใช้คำคะนอง ในการพูดกับผู้ใหญ่หรือผู้ไม่คุ้นเคย ควรนอบน้อม ให้เหมาะแก่สถานที่และประชุมชน ไม่ควรกล่าวอ้างบุคคลสำคัญว่าเป็นญาติหรือผู้สนิทกับตน ไม่กล่าวเรื่องที่อาจสะเทือนใจผู้ฟัง เช่น เมื่อรู้ว่าญาติของผู้ที่เราสนทนาอยู่ด้วยต้องคดีเป็นข่าวในหนังสือพิมพ์ เราก็ไม่ควรพูดถึงอีก เมื่อจบการสนทนาและได้เวลาจากกัน ควรแสดงความหวังว่าจะได้พบกันอีก ควรแสดงความคารวะผู้ที่วัยสูงกว่าตามสมควร แก่ฐานะและสภาพการณ์

ต่อจากนี้จะกล่าวถึงการพูด ๒ ประเภท คือ การพูดระหว่างบุคคล และการพูดในกลุ่ม

การพูดระหว่างบุคคล

การพูดระหว่างบุคคลที่นักเรียนใช้มากที่สุด และควรศึกษาฝึกฝนให้ใช้การได้คล่องแคล่ว ที่สำคัญได้แก่ การพูดทักทายปราศรัย การแนะนำตนเอง การสนทนา และการเจรจา

๑. การทักทายปราศรัย

คนไทยได้ชื่อว่าเป็นผู้มีอัธยาศัยไมตรีอันดียิ่ง เพราะโดยทั่ว ๆ ไปแล้วมักจะมีหน้าตา ยิ้มแย้มแจ่มใสรื่นเริง รู้จักโอภาปราศรัย ชอบช่วยเหลือเอื้อเฟื้อผู้อื่นอยู่เสมอ จนกระทั่งชาวต่างประเทศกล่าวขวัญถึงประเทศไทยว่า เป็นดินแดนแห่งการยิ้มแย้ม เวลาที่คนไทยพบปะกับผู้ใด แม้จะเป็นคนแปลกหน้าก็ตาม มักจะยิ้มให้ก่อนเป็นการทักทายปราศรัยด้วยอวัจนภาษา การที่เป็นผู้ที่ยิ้มง่าย ยิ้มเก่งนี้เอง ทำให้ผู้กมิตรไมตรีกับผู้อื่นได้ง่าย แต่ก็ทำให้เกิดจุดอ่อนคือ บางคนไม่ใคร่จะสนใจเรื่องการทักทายปราศรัยที่ถูกต้องตามแบบแผนนัก และทักทายปราศรัยกับผู้อื่นโดยขาดความระมัดระวัง คือล้วงล้าเรื่องส่วนตัวของผู้อื่นโดยไม่เจตนา

ตัวอย่างที่ ๑

ถาม “ไปไหน”

ตอบ “ไปบ้านคุณลุง” (ตอบตรงไปตรงมา)

ถามต่อ “ไปทำไมล่ะ ไปขอเงินละซี” (ถามซอกแซกจนเกินไป)

(ผู้ตอบเกิดความไม่พอใจ อาจนึกในใจว่าผู้ถามไม่มีมารยาทเลย)

ตัวอย่างที่ ๒

ถาม “ไปไหน”

ตอบ “ไปเที่ยว” (เลียงตอบเพราะว่าไม่สามารถให้คำตอบตรง ๆ ได้ เนื่องจากจะไปยังที่ที่ไม่จำเป็นให้อีกคนทราบ)

ถามต่อ “ไปเที่ยวไหน ไปด้วยคนซิ”

(ผู้ตอบเกิดความไม่พอใจเช่นเดียวกับตัวอย่างแรก)

จากตัวอย่างข้างบนนี้ จะเห็นได้ว่า ในการทักทายปราศรัยนั้นควรหลีกเลี่ยงการถามเรื่องส่วนตัว ยังเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเงิน ยังต้องพยายามละเว้น

นอกจากนั้น การทักทายที่ทำให้ผู้อื่นไม่สบายใจ ก็เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ เช่น “สวัสดีค่ะ คุณสมทรง เป็นอะไรไปคะหน้าซัดซัด” หรือ “สวัสดีค่ะ คุณสมทรง เป็นอะไรไปหรือเปล่าคะ ผอมดิ่งลงไปตั้งเยอะ”

ถ้านักเรียนประสงค์จะเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพดี และรู้จักทักทายปราศรัยได้อย่างเหมาะสม ก็ควรศึกษาเรื่องการทักทายปราศรัยไว้บ้าง

ลักษณะการทักทายปราศรัยที่ดีมีดังนี้ คือ

๑) หน้ายิ้มแย้มแจ่มใส แสดงอาการยินดีที่ได้พบผู้ที่เราทักทาย

๒) กล่าวคำปฏิสันถารที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม เช่น สวัสดีครับ... สวัสดีค่ะ ...

๓) แสดงกิริยาอาการประกอบคำปฏิสันถาร กิริยาอาการที่แสดงออกนั้นขึ้นอยู่กับฐานะของบุคคลที่เราทักทาย ถ้าเป็นบุคคลที่มีฐานะเสมอกัน ก็อาจเป็นเพียงการยิ้มและผงกศีรษะเล็กน้อย ซึ่งเรามักทำโดยไม่รู้ตัว การจับมือกันแบบตะวันตกหรือจับแขนหรือตบไหล่เบา ๆ ก็เป็นสิ่งที่พอจะทำได้ ถ้ารู้จักกันดี

สำหรับการทักทายผู้ที่มีอาวุโสสูงกว่า ผู้ทักทายจะกล่าวคำ “สวัสดี” แล้วยกมือไหว้ ก้มศีรษะลงเป็นการแสดงการวะ ส่วนผู้ถูกทักทายที่เป็นผู้ใหญ่กว่าก็จะกล่าวคำว่า “สวัสดี” ตอบ พร้อมกับรับไหว้ และแสดงกิริยาอาการประกอบ การทักทายผู้ที่มีอาวุโสน้อยกว่า อาจใช้มือตบ่าประกอบคำทักทายว่า “เป็นอย่างไรสบายดีหรือ” ถ้าผู้ที่เราทักทายเป็นญาติผู้ใหญ่ หรือผู้สูงอายุที่เรารู้จัก มีความสนิทสนม เราก็อาจกล่าวคำ เช่น “คุณป้าจะไปซื้อของหรือคะ (ครับ) หนู (ผม) ไปช่วยถือของดีไหมคะ (ครับ)”

๔) ข้อความที่ใช้ประกอบการทักทาย ควรเป็นเรื่องที่ดีก่อให้เกิดความสบายใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย เช่น

สวัสดีครับ	คุณสมพงษ์	สบายดีหรือครับ
สวัสดีครับ	คุณสมพงษ์	แต่งตัวทำทางทะมัดทะแมงจะไปวิ่งออกกำลังกายหรือครับ
สวัสดีค่ะ	คุณสมศรี	วันนี้หน้าตาอึมเศร้าเสียใจเลยคะ
สวัสดีค่ะ	คุณสมศรี	ออกไปเดินเล่นหรือคะ อากาศดีจริงนะคะวันนี้

นอกจากนี้ควรแสดงน้ำใจ และความเห็นอกเห็นใจ เช่น

สวัสดีค่ะ	คุณสุดา	ดีใจที่ได้พบคะ กำลังคิดถึงทีเดียวกะ
สวัสดีค่ะ	คุณสุดา	ดีใจที่ได้พบคะ เพื่อน ๆ พูดถึงคุณอยู่เมื่อก่อนนี่เอง อายุขึ้นจริงนะคะ
สวัสดีค่ะ	คุณสุดา	ดีใจด้วยจริง ๆ ค่ะ อ่านหนังสือพิมพ์พบว่า คุณเขียนเรื่อง ความได้รับรางวัลที่ ๑
สวัสดีค่ะ	คุณสุดา	ทำทางคุณสดชื่นดีนะคะ คุณพ่อคุณแม่สบายดีหรือคะ (ผู้พูดรู้จักคุณพ่อคุณแม่ของผู้ที่ตนทักทาย)

โอภาปราศรัย จิตใจเข้มข้น

ตัวอย่างบทสนทนาปราศรัย

ทักทายปราศรัยด้วยในศรีจิต

ที่บ้านของสมศรี และสมทรง สมศรีผู้เป็นพี่ไม่อยู่ ออกไปซื้อของนอกบ้าน สมทรงกำลังนั่งอ่านหนังสืออยู่บนม้ายาวริมสนามหน้าบ้าน มาลีซึ่งเป็นเพื่อนของสมศรีมาหาสมศรี เห็นแต่สมทรง กำลังนั่งอ่านหนังสืออยู่ เสียงสุนัขในกรงเห่าดังขึ้น สมทรงจึงเงยหน้าขึ้นดู เห็นมาลีกำลังเดินเข้ามาตามทางรอยกรวดอย่างช้า ๆ

“สวัสดีค่ะ พี่มาลีมาหาพี่สมศรีหรือคะ” สมทรงลุกขึ้นเดินเข้าไปหาด้วยความดีใจ

“สวัสดีค่ะ น้องสมทรง พี่มาหาสมศรีค่ะ” มาลียิ้มสาวยตาอ่อนโยน แสดงความเอ็นดู

“พี่สมศรีไม่อยู่ค่ะ ออกไปข้างนอก ประเดี๋ยวก็กลับค่ะ เชิญนั่งก่อนซิค่ะ” ทั้งสองนั่งลงบนม้ายาวตัวนั้น

“ขอบคุณค่ะ ขยันจริงนะค่ะ เห็นกำลังอ่านหนังสืออย่างตั้งอกตั้งใจทีเดียว” มาลีพูดยิ้มและสีหน้าแสดงความจริงใจ

“ว่าง ๆ ก็นั่งอ่านไปอย่างนั้นแหละค่ะ แต่ก็เพลินดี แล้วก็ได้ความรู้รอบตัวดีด้วยค่ะ พี่ต้องการหนังสือบ้างไหมคะ ของเรามีหลายเล่มค่ะ” สมทรงหันไปทางกองหนังสือที่วางอยู่บนโต๊ะเล็ก ๆ ใกล้ ๆ นั้น พร้อมกับกล่าวต่อไปว่า “ในบ้านก็มีอีกค่ะ” ใบหน้ายิ้มแย้ม และน้ำเสียงร่าเริง

“ขอบคุณค่ะ” มาลีและโหล่สมทรงด้วยความเอ็นดู “แหมน้องละก็น่ารักอย่างนี้แหละ พี่อยากให้สมทรงเป็นน้องของพี่จริง ๆ เสียแล้วซี พี่โชคไม่ดีเลยเป็นลูกคนเดียวไม่มีน้อง” มาลีทำหน้าเศร้าเล็กน้อย “แต่ถ้ามีละก็ขอให้พี่เป็นเด็กดี ขยันอย่างน้องนี้แหละ” มาลีพูดแสดงอาการพึงพอใจ

“ก็น้องเป็นน้องของพี่แล้วไงคะ กรุณาคอยเดี๋ยวนะค่ะ น้องจะเข้าไปหาน้าเย็นมาให้ค่ะ” สมทรงขยับตัวลุกขึ้น

“ไม่ต้องหรอกค่ะ พี่เพิ่งดื่มน้ำก่อนมานี่เอง” มาลียึดมือสมทรงไว้

“ดื่มนิดเดียวแหละค่ะ จะได้คุยกันนาน ๆ ใจค่ะ” สมทรงลุกเดินเข้าไปในบ้าน

“ขอบคุณค่ะ” มาลีกล่าวขอบคุณเบา ๆ มองตามร่างของสมทรงที่เดินเข้าประตูห้องไปด้วยสายตาชื่นชม

จากการทักทายปราศรัยระหว่างมาลีกับสมทรงจะเห็นได้ว่าบรรยากาศเต็มไปด้วยไมตรีจิตต่างคนต่างโอภาปราศรัยกัน ทำให้เกิดความสบายใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย

ต่อไปนี้เป็นกรทักทายอีกตัวอย่างหนึ่ง

ทักทายไม่คิด มักผิดใจกัน

ที่บ้านของสีดาและสาลี สีดาไม่ยอมออกไปธุระนอกบ้าน สาลีกำลังนั่ง ร้อยดอกมะลิเพลินอยู่บนเลื้อยที่สนามหน้าบ้าน ดวงใจซึ่งเป็นเพื่อนของสีดา มาหาสีดา พบสาลีกำลังนั่งร้อยดอกมะลิ สาลีได้ยินเสียงคนเดินใกล้เข้ามาจึง เงยหน้าขึ้นมอง

“พี่ดวงใจมาหาพี่สีดาหรือคะ” สาลีถามเสียงเรียบ ๆ

“เปล่า เดินผ่านมาก็แวะเรื่อยเปื่อยมาอย่างนั้นแหละ” ดวงใจพูดหน้าเฉย ยักไหล่เล็กน้อย

“อ้อ นึกว่ามาขอยืมสมุดจดงานของพี่สีดาเสียอีก” สาลีพูดยิ้ม ๆ มือยังคงร้อยดอกมะลิอยู่เรื่อย ๆ

ดวงใจจ้องหน้าสาลีเขม็ง ขึ้นเสียงเล็กน้อย “ฉันนะหรือจะมาขืม ไม่ มีวันเสียละ มีแต่พี่ของเธอนั่นแหละ จะมาขืมของฉัน”

สาลีวางดอกมะลิลงทันที หันไปจ้องหน้าดวงใจบ้าง และขึ้นเสียงอย่าง ไม่ลดละ “ไม่จริงหรือคะ พี่สีดาขยันเรียนออกจะตายไป”

“ขยันหรือ จริงชนะ ขนาดขยันยังเรียนได้ผลอย่างนี้ ถ้าไม่ขยันละก็ น่าดูละ” ดวงใจพูดและหัวเราะผสมไปด้วย

“ไม่เอาแล้วเข้าบ้านดีกว่า” สาลีพรวดพราดลุกขึ้นด้วยความไม่พอใจ แล้วรีบสาวเท้าเข้าไปในบ้านทันที ทั้งดวงใจและกองดอกมะลิไว้อย่างนั้นเอง

“อ้าว เจ้าของบ้านทำไมหนีไปเสียเล่า แย่จริง” ดวงใจพูดแสดงน้ำเสียง ไม่พอใจ

การทักทายปราศรัยทำนองนี้ เป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงอย่างยิ่ง เพราะต่างฝ่ายต่างพูดจา โดยปราศจากมารยาท พูดจากความรู้สึกที่มีอยู่ในใจ ไม่คำนึงถึงความเสียหายของผู้อื่น การ ทักทายผู้ที่เราไม่ชอบหรือไม่นับถือ ถ้าหากหาคำพูดที่เหมาะสมไม่ได้ ควรหลีกเลี่ยงเสียดีกว่า

การทักทายผู้มีอาวุโส

การทักทายญาติผู้ใหญ่ หรือครูอาจารย์ที่มีวัยสูงกว่านักเรียนนั้น คนไทยเรานิยมให้ ผู้น้อยกระทำความเคารพโดยประนมมือไหว้ และก้มศีรษะลงให้ได้จังหวะ จะก้มต่ำมาก หรือไม่มาก สุดแล้วแต่ได้เคยฝึกสอนกันมาในครอบครัว ผู้มีอาวุโสนั้นบางครั้งอาจจำผู้ น้อยได้ และบางครั้งอาจจำไม่ได้ ไม่ต้องอายหรือเคอะเขินถ้าผู้ใหญ่จำไม่ได้ เพราะเป็นธรรมชาติ ของมนุษย์ ยิ่งวัยล่วงไปก็ยิ่งลืมน่าย ยกเว้นผู้ทำงานด้านวิชาการ มักไม่ลืมนเฉพาะหลักใหญ่ ๆ ของวิชา รายละเอียดปลีกย่อยมักลืมน หน้าตาและชื่อบุคคล มักจะถูกลืมนก่อนสิ่งอื่น ดังนั้น ถ้าผู้ใหญ่จำเราไม่ได้ เราควรแนะนำตนเอง ช่วยให้ท่านรำลึกได้โดยเร็ว เพราะท่านนั่นเอง

ย่อมรู้สึกกระดากที่จำผู้ที่เขาเคารพจนไม่ได้ การแนะนำตนเองในวัฒนธรรมไทย จะกล่าวในข้อต่อไป

๒. การแนะนำตนเอง

การแนะนำตนเองเป็นสิ่งที่จำเป็น และมีความสำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนเรา เพราะแต่ละวันเรามักจะได้พบ ได้รู้จัก สังสรรค์ และติดต่อกิจธุระการทำงานกับบุคคลอื่น ๆ อยู่เสมอ ตามปกติแล้วคนไทยมักไม่ใคร่คุ้นเคยกับการแนะนำตนเองนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแนะนำตนเองตรง ๆ แบบชาวตะวันตก แต่มักจะใช้การแสดงออกด้วยการข่ม การช่วยเหลือ การให้บริการ เช่น ช่วยรินน้ำ ตักอาหารให้ ส่งปากกาหรือดินสอให้ เมื่อสังเกตเห็นว่าบุคคลที่อยู่ใกล้เคียงต้องการ แล้วจึงเริ่มการสนทนา ในบางครั้งก็จะสนทนากันถึงเรื่องดินฟ้าอากาศ บรรยากาศของงานในวันนั้น แล้วก็ดำเนินการสนทนาต่อไปจนจบ บางครั้งก็จากกันไปโดยไม่ทราบชื่อของคู่สนทนาแต่ประการใด ในบางโอกาส เช่น ในงานเลี้ยงฉลองหรืองานมงคลสมรส เนื่องจากมีผู้ไปร่วมงานเป็นจำนวนมาก และสถานการณ์บังคับให้ผู้ที่ไม่รู้จักกัน ต้องไปร่วมนั่งรับประทานอาหารที่โต๊ะเดียวกัน บางครั้งการติดต่อสังสรรค์ก็ดำเนินไปด้วยดี เพราะผู้ร่วมโต๊ะอาหารโอภาปราศรัยเข้าหากัน ช่วยเหลือให้บริการซึ่งกันและกัน สนทนากันบ้างเล็กน้อยเกี่ยวกับดินฟ้าอากาศ เรื่องงานในวันนั้นหรือเรื่องอาหาร เมื่อสนทนากันไปเล็กน้อยแล้ว ผู้ที่ร่วมสนทนาคคนหนึ่งอาจแนะนำตนเองขึ้นมาก่อน เช่น “ผมชื่อรักษ์ครับ” แล้วผู้อื่นก็จะแนะนำตนเองบ้าง แต่ในบางครั้ง ผู้ที่ร่วมโต๊ะอาหารกันก็รู้สึกอึดอัด เพราะแม้แต่จะมีผู้พยายามให้บริการหรือเริ่มการสนทนากันแล้วก็ตาม ผู้ร่วมโต๊ะอาหารรู้สึกไม่ใคร่สนใจ ไม่ต้องการวิสาสะด้วย หรือไม่ก็พูดด้วยอย่างเสียไม่ได้ หรือสนใจกับการรับประทานอาหารมากกว่าคู่สนทนา ผู้เริ่มการสนทนาจะรู้สึกเก้อเขิน ผลสุดท้ายก็เลิกสนทนา ต่างคนต่างตั้งหน้ารับประทานอาหารต่อไปเสมือนว่าการรับประทานอาหารเป็นงานสำคัญที่สุด ไม่ต้องการสังสรรค์สมาคมอย่างใดทั้งสิ้น สภาพการณ์ดังกล่าวมาแล้วนี้นับว่า เป็นสภาพการณ์ที่ไม่พึงปรารถนา และคงไม่มีผู้ใดต้องการที่จะให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง เพราะฉะนั้น การแนะนำตนเองจึงเป็นสิ่งที่มิใช่ประโยชน์ ที่นักเรียนควรจะได้มีความรู้ และลองฝึกไว้บ้าง

โอกาสที่จะมีการแนะนำตนเอง

บุคคลอาจแนะนำตนเองในหลายโอกาสด้วยกัน อาทิ แนะนำตนเองในการพบปะสนทนากับบุคคลอื่น ๆ โดยทั่วไป ในงานเลี้ยงสังสรรค์ต่าง ๆ ไปพบปะเจรจาธุระ ไปขอสัมภาษณ์ผู้ใหญ่ หรือสมัครงาน ในการประชุมกลุ่มย่อย หรือการอภิปรายในกลุ่มเล็ก ๆ

การแนะนำตนเองในการพบปะสนทนากับบุคคลอื่นในที่สาธารณะ

ในวันหนึ่ง ๆ คนเรามักจะได้พบปะกับบุคคลอื่น ๆ อยู่เป็นประจำ อาจจะเป็นบนรถประจำทาง ที่ตลาด ที่โรงเรียน ในที่ประชุมชน และในที่ประชุมต่าง ๆ ก่อนที่จะแนะนำตัวมักจะมีการสนทนาสั้น ๆ เริ่มขึ้น อาจเป็นการปรารภลอย ๆ ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เช่น ณ ที่พักผู้โดยสารรถประจำทาง ขณะที่รอรถ อาจมีผู้โดยสารผู้หนึ่งปรารภขึ้นว่า “ฝนจะตกแล้ว แอ้จริง รดยังไม่มาอีก คอยตั้งนานแล้ว” ผู้โดยสารอื่นก็อาจจะกล่าวเสริมขึ้นว่า “ฝนคงจะตกแล้วทางด้านโน้น เดี่ยวคงตกทางนี้แน่ ผมก็รอมานานแล้วเหมือนกัน” ต่อจากนั้น ก็อาจจะมีการสนทนาโต้ตอบกันอีกเล็กน้อย เมื่อมีความรู้สึกว่าคุณสนทนามีอรรถาธิบายไม่ตรี ก็อาจจะมีคนหนึ่งกล่าวแนะนำตนเองขึ้นมาว่า “ผม แก้ว สันติสมบูรณ์ นักเรียนโรงเรียนประเสริฐสิทธิ์ครับ” คุณสนทนาอีกคนหนึ่งก็จะแนะนำตัวตามมาด้วยว่า “ผม แมน ศรีสุจริต นักเรียนโรงเรียนประสาทวิชา ที่อยู่ถัดจากโรงเรียนคุณไปนี่เองครับ”

จะเห็นได้ว่าการแนะนำตนเองในการพบปะสนทนากันตามปกตินั้น มักจะมีการสนทนาหรือการพูดจากันเล็กน้อยนำมาก่อน แล้วจึงมีการแนะนำตนเองขึ้น มิใช่ว่าจู่ ๆ ก็แนะนำตนเองขึ้นมาก่อน จึงควรระมัดระวังในเรื่องนี้ด้วย

การแนะนำตนเองในงานเลี้ยง

ในงานเลี้ยงต่าง ๆ จะเป็นงานวันเกิด งานมงคลสมรส งานฉลองใด ๆ ก็ดี แม้จะได้มีการตระเตรียมทางด้านอาหารเป็นเรื่องใหญ่ก็ตาม แต่การรับประทานอาหารมิใช่เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญ แต่มีเรื่องอื่น ๆ ที่เราต้องคำนึงถึงอยู่ด้วย การไปร่วมงานเลี้ยงมิใช่ตั้งหน้าตั้งตาไปรับประทานอาหาร ควรคำนึงถึงมารยาททางสังคมเพราะมีความสำคัญมาก ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ในวัฒนธรรมไทยไม่ค่อยจะแนะนำตนเองตรง ๆ มักจะเริ่มด้วยการแสดงสีหน้า ทำทาง ซึ่งแสดงอาการเป็นมิตร การช่วยเหลือ การให้บริการซึ่งกันและกันก่อนแล้ว จึงแนะนำตนเอง เวลาแนะนำควรกล่าวชื่อ และบางกรณีนามสกุลของตนเองให้ชัดเจน เสียงดังพอสมควร แต่ไม่ดังจนกลายเป็นเป้าสายตาของบุคคลทั่วไป สีหน้าทำทางแสดงความยินดีพอใจที่ได้รู้จักผู้ที่กำลังสนทนาอยู่ด้วย นอกจากนั้นอาจจะบอกชื่อโรงเรียนหรือสถานที่ทำงานด้วยเพื่อให้คู่สนทนาได้รู้จักเพิ่มขึ้นอีกเล็กน้อย แต่ควรใช้ความระมัดระวังไม่ยกชื่อตำแหน่ง หรือสถานที่ทำงาน อันจะทำให้ตนเองเด่น จนคู่สนทนาารู้สึกด้อย

สำหรับคู่สนทนา เมื่อมีผู้แนะนำตนเองแล้วก็ควรที่จะกล่าวแนะนำตนเองบ้าง ไม่ควรอ้ออึ้งรีรอ เพราะอาจทำให้อีกฝ่ายหนึ่งไม่สบายใจ เป็นการเสียมารยาท

การแนะนำตนเองในการเจรจาธุระ

ในการติดต่อเจรจาธุระนั้น มักจะต้องไปพบผู้ที่ยังไม่รู้จักกัน แต่มีความจำเป็นที่จะต้องให้ธุระดำเนินไปโดยเรียบร้อย ในการนี้จะต้องนัดหมายล่วงหน้า เมื่อไปตามนัด ควรแต่งกายให้เรียบร้อย กล่าวแนะนำชื่อและนามสกุลของตนอย่างชัดเจนด้วยน้ำเสียงสุภาพ

ไม่ดังหรือค่อยเกินไป เพื่อการสื่อสารจะได้ดำเนินไปราบรื่น เมื่อบอกชื่อ และนามสกุลแล้ว ก็ควรบอกกิจกรรมของตน เช่น

ผมมาติดต่อซื้อหนังสือครับ ผมชื่ออุดม สุขจรัส เป็นประธานชุมนุมภาษาไทยของโรงเรียนเชิดชูปัญญา ได้ทราบว่าถ้าซื้อหนังสือเรื่อง “ศิลปะการประชุม” เป็นจำนวนมาก ทางบริษัทจะลดราคาให้ ๑๕ เปอร์เซ็นต์ อย่างนั้นใช่ไหมครับ ผมอยากสั่งซื้อในนามของชุมนุมสีก ๒๐๐ เล่ม ครับ

จากการแนะนำตนเองและชี้แจงให้ผู้ที่เราติดต่อด้วยเข้าใจกิจกรรมของเราแจ่มแจ้งเช่นนี้ จะทำให้สื่อสารได้ผล กิจกรรมก็จะลุล่วงไปด้วยดี

การแนะนำตนเองเมื่อไปขอสัมภาษณ์ผู้สูงกว่าตน

ในปัจจุบันนี้ โอกาสที่จะต้องไปพบผู้ใหญ่หรือผู้มีอาวุโสสูงกว่า เพื่อกิจต่าง ๆ นั้นมีมากมาย แต่ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะถึงการไปพบผู้ใหญ่ เพื่อขอสัมภาษณ์

การแนะนำตนเองกับผู้ใหญ่เมื่อไปขอสัมภาษณ์นั้นจะต้องเตรียมให้เป็นขั้นตอน ก็นัดหมายวันเวลาที่จะไปสัมภาษณ์ เตรียมหัวข้อหรือแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการถาม แต่งกายให้เรียบร้อย เมื่อไปถึงห้องทำงานหรือสถานที่ที่จะเข้าไปพบ ควรเข้าไปด้วยอาการสำรวม ความเคารพให้เป็นที่ ไม่ตื่นตกใจจนเกินไป ถ้ามีเจ้าหน้าที่ที่ต้องพบก่อน ควรแจ้งให้ทราบว่าตนเองเป็นใคร ได้นัดไว้และได้มาตามเวลา เมื่อได้รับอนุญาตให้เข้าไปพบ หากมีบังคากันอยู่หน้าห้อง ควรเคาะบังคาเบา ๆ เมื่อได้รับอนุญาตให้เข้าไปแล้ว ควรไหว้แสดงความเคารพ แล้วกล่าวแนะนำตนเองเช่น “กระผม อุดม สุขจรัส นักเรียนโรงเรียนเชิดชูปัญญา ที่ได้ขออนัดท่านมาสัมภาษณ์ เรื่อง การสงวนทรัพยากรธรรมชาติ” ทั้งนี้ควรใช้น้ำเสียงที่ชัดเจน แจ่มใส เสียงดังพอประมาณ ท่วงท่าทางเรียบร้อย แสดงกิริยาสำรวมเคารพผู้ที่เราไปติดต่อด้วย จึงจะนับได้ว่าเป็นการแนะนำตนเองต่อผู้ใหญ่อย่างเหมาะสม สรุปได้ว่า การแนะนำตนเองต่อผู้ใหญ่เมื่อเข้าไปขอสัมภาษณ์เพื่อรับความรู้หรือข้อมูลต่าง ๆ นั้น เป็นการพูดสั้น ๆ สุภาพ แต่ครบกระบวนการ คือแจ้งให้ทราบว่าตนเป็นใครมาจากไหน มาเพื่อการใด

สำหรับการแนะนำตนเองเมื่อไปสมัครงานนั้น ก็มีลักษณะใกล้เคียงกับการเข้าไปพบเพื่อขอสัมภาษณ์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ต้องศึกษากระบวนการที่สำนักงานนั้นบอกไว้ในระเบียบการ หรือใบสมัคร เช่น ถ้าได้เขียนวุฒิในใบสมัครแล้วก็ไม่ต้องบอกอีก ถ้าในใบสมัครไม่มี ก็ควรที่จะได้บอกคุณวุฒิให้ชัดเจนด้วย เมื่อถูกถามก็ควรตอบให้ตรงคำถาม

การแนะนำตนเองในกลุ่มย่อย

ในการอภิปรายหรือในการประชุมกลุ่มย่อย ที่มีสมาชิกเข้าร่วมประชุมประมาณ ๑๐-๑๕ คน และสมาชิกส่วนใหญ่ไม่รู้จักชื่อของกันและกัน ก่อนเริ่มประชุมสมาชิกควรจะต้องทำความรู้จักกันก่อน เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นกันเอง จะได้แสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการประชุมอย่างสะดวกใจ ในการแนะนำตนเองก็บอกชื่อ นามสกุล สถาบันที่ตนเองสังกัด เมื่อสมาชิกแนะนำตนเองแล้ว สมาชิกของกลุ่มก็น่าจะแสดงกิริยาต้อนรับ โดยยิ้ม และก้มศีรษะเล็กน้อย ในการแนะนำควรกล่าวซ้ำ ๆ ชัดเจน เช่น “กระผม อุดม สุขจรดี ประธานชมรมภาษาไทย โรงเรียนเชิดชูปัญญาครับ”

๓. การสนทนา

ถ้า “สนทนา” พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายไว้ว่า การคุยกัน ปรีกษาหารือกัน เพราะฉะนั้น การสนทนาจึงหมายถึงการที่บุคคลสองคนหรือมากกว่านั้น พุดจาเพื่อสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ความรู้สึก และประสบการณ์ระหว่างกัน

ในชีวิตประจำวันของเรานั้น จะมีการรับสาร ส่งสารกันอยู่ตลอดเวลา การรับสารส่งสารที่ทำได้รวดเร็ว และง่ายที่สุดก็คือการสนทนา มนุษย์ย่อมพอใจที่จะมีเพื่อนไว้ปรึกษาหารือ พุดคุยกันเพื่อความรู้บ้าง เพื่อความบันเทิงบ้าง ถ้ามนุษย์จะต้องอยู่ตามลำพังคนเดียวโดยไม่มีโอกาสได้สื่อสารกับบุคคลอื่น คงจะเหงาและไม่มีความสุขนัก

การสนทนาถ้าดูแต่ผิว ๆ ก็อาจคิดว่าเป็นเรื่องง่าย เพราะเป็นพฤติกรรมตามธรรมชาติของมนุษย์ ดังที่ได้กล่าวแล้ว แต่การสนทนาเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง และมีจรรยาที่เราควรสังวร แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า การสนทนานั้นมีกฎเกณฑ์ตายตัวที่จะต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด มนุษย์ที่ได้รับการศึกษาอบรมดี ควรมีความสามารถที่จะคิดปรับปรุงพฤติกรรมการสนทนาให้เหมาะสมแก่สมัยและสังคมของตน

ต่อจากนี้จะแยกกล่าวถึงการสนทนาระหว่างบุคคลที่คุ้นเคยกันก่อน แล้วจะกล่าวถึงการสนทนากับบุคคลที่เรารู้จักกันตามลำดับ

การสนทนาระหว่างบุคคลที่รู้จักคุ้นเคย

การสื่อสารชนิดนี้ คนโดยมากจะเห็นว่าเป็นเรื่องสามัญชนไม่ต้องคำนึงถึง แต่แท้จริงแล้ว ชีวิตในครอบครัวก็ดี ในที่ทำงานก็ดี หรือในสถานศึกษา เช่น โรงเรียนก็ดี การสนทนาที่ดี จะนำความราบรื่น ความเจริญ และความสุขมาให้ ตรงกันข้ามกับการสนทนาที่ไม่ดี จะก่อให้เกิดความแตกร้าง และนำไปสู่ความเสื่อม ทำให้กิจการงานไม่ก้าวหน้า สับสนวุ่นวาย การสนทนาระหว่างบุคคลที่รู้จักคุ้นเคย ควรคำนึงถึงข้อต่อไปนี้

การเลือกเรื่องที่จะสนทนา

การเลือกเรื่องที่จะสนทนามีข้อควรปฏิบัติที่สำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

๑) เลือกเรื่องที่ตนเองและคู่สนทนามีความรู้และมีความสนใจร่วมกัน การสนทนาจึงจะดำเนินไปด้วยดี

๒) เลือกเรื่องที่เป็นเหตุการณ์ปัจจุบันหรือเป็นข่าว เช่น ข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์รายวัน การแข่งขันกีฬา ปัญหาค่าครองชีพ เป็นต้น

๓) เลือกเรื่องที่เหมาะสมแก่กาลเทศะ และเหตุการณ์ เช่น ถ้าเป็นการสนทนาในงานมงคลก็ควรจะพูดในสิ่งที่ดีงาม ไม่พูดเรื่องร้ายที่ทำให้เกิดความหม่นหมองใจ หรือในขณะที่รับประทานอาหาร ก็ไม่ควรที่จะคุยถึงเรื่องที่ทำให้เกิดความหวาดเสียวหรือความขะเขย่ง

๔) เลือกเรื่องที่เหมาะสมกับวัย เพศ และอาชีพของคู่สนทนา ถ้าสนทนากับเด็กควรสนทนากันถึงเรื่องที่เด็กพอเข้าใจ เช่น ของเล่น ภาพยนตร์ รายการโทรทัศน์ วัยรุ่นชายชอบเรื่องตื่นเต้นผจญภัย การท่องเที่ยว เรื่องลึกลับ วัยรุ่นหญิงชอบเกี่ยวกับดอกไม้ การบ้าน การเรียน สัตว์เลี้ยงและอื่น ๆ ผู้ใหญ่ทั้งชายและหญิงสนใจเรื่องเกี่ยวกับการงาน การเมือง เศรษฐกิจ การกีฬา การเลี้ยงสัตว์ การปลูกต้นไม้ เป็นต้น การสนทนาจึงต้องเลือกเรื่องให้เหมาะสมตามที่กล่าวมานั้น

๕) เลือกเรื่องที่ไม่ทำให้คู่สนทนาเคร่งเครียดเกินไป ควรให้มีความสนุกสนานบ้าง ทั้งนี้ควรงดเว้นเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้

- (๑) เรื่องส่วนตัวของผู้พูดเอง และที่ผู้อื่นไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง
- (๒) การคุยโอ้อวดความสามารถของตนเอง
- (๓) การประทุษร้าย การกล่าวถึงความเคราะห์ร้ายของตนเองเพื่อเรียกร้องความสนใจ ยกเว้นเมื่อสนทนากับผู้ที่สนิทกันจริง ๆ
- (๔) การนินทาว่าร้ายผู้อื่น การพูดส่อเสียด การพูดเพื่อจ้อ

คุณลักษณะของผู้ร่วมสนทนาที่ดี

การเป็นผู้ร่วมสนทนาที่ดีควรมีคุณลักษณะสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

๑) มีหน้าตาขี้มยิ้ม

๒) ใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาที่ง่าย ๆ สุภาพ คำพูดและน้ำเสียงน่าฟังเป็นกันเองกับคู่สนทนาไม่คุยโอ้อวดความสามารถของตน ไม่พูดทับถมคู่สนทนา ถ้าจำเป็นต้องค้าน ควร

ขอภัยก่อน แสดงความเป็นมิตร เอาใจใส่คู่สนทนา ด้วยกิริยาอาการ (อวัจนภาษา) รวมทั้งชักถามและใช้คำขานรับเป็นระยะ ตามสมควร เพื่อให้คู่สนทนาทราบว่าสนใจในเรื่องที่เขา กำลังพูด เช่น ใช้คำ ครับ อ้อ ใช่ครับ หรือครับ ถูกแล้วครับ ไม่น่าเป็นเช่นนั้นเลย ฯลฯ

๓) เป็นนักฟังที่ดี มองหน้าคู่สนทนาอยู่เสมอ ในขณะที่ฟังอาจนึกอยากที่จะพูดบ้าง แต่ถ้าเขายังพูดไม่จบ ควรรอให้พูดจนจบแล้วจึงพูดโต้ตอบไปบ้าง ขณะที่ฟังก็แสดงว่าฟังด้วยความยินดี ไม่แสดงอาการอึดอัด เมื่อนำย

๔) ช่วยให้การสนทนามีชีวิตชีวา โดยการขัดแย้งกันบ้างและโต้ตอบกันด้วยอารมณ์ดี ในระหว่างผู้ร่วมสนทนา ถ้าปรากฏว่าคู่สนทนาพูดยาวเกินไป ก็อาจขัดจังหวะด้วยอาการสุภาพ และเป็นการขัดจังหวะที่คู่สนทนารู้สึกว่าช่วยให้การสนทนามีรสชาติขึ้น ไม่ใช่เป็นการขัดคอ

๕) ถ้าสังเกตเห็นได้ว่าระหว่างการสนทนา ผู้ร่วมสนทนาไม่ค่อยสนใจ ควรเปลี่ยนเรื่องสนทนา โดยใช้วิธีการที่แนบเนียน อาจโยงความคิดไปสู่เรื่องอื่นที่ตนคิดว่าคู่สนทนาสนใจและพอใจ

๖) พูดตรงประเด็นไม่อ้อมค้อม ถ้าโอกาสเหมาะ ควรแทรกอารมณ์ขันลงไปบ้าง และไม่พูดยาวเกินไป จนกระทั่งกลายเป็นการบรรยาย และคู่สนทนากลายเป็นผู้ฟังแทนที่จะเป็นคู่สนทนา

๗) เปิดโอกาสให้คู่สนทนาได้พูด ได้แสดงความคิดเห็นให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เมื่อคู่สนทนาแสดงความคิดเห็น แม้ไม่เห็นด้วยก็ควรเคารพในความคิดเห็นของเขา ไม่ควรมีความรู้สึกว่าคู่สนทนาจะต้องมีความเชื่อถือ หรือคิดเหมือนตน

๘) ถ้าปรากฏว่าคู่สนทนาพูดผิดใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสม พูดส่อเสียด หรือนินทาว่าร้ายผู้อื่น ก็ไม่ควรขัดคอ ควรหาวิธีเปลี่ยนไปสนทนาเรื่องอื่นที่น่าสนใจกว่า

๙) สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีตลอดการสนทนา เช่น เมื่อเกิดความรู้สึกไม่พอใจ ก็ไม่แสดงออกนอกหน้า จนดูน่าเกลียด หลีกเลี่ยงการโต้แย้งที่รุนแรง ควรหาวิธีเบนความสนใจด้วยการกระทำอย่างอื่น เช่น หาเครื่องดื่ม หรือของว่างมาให้

๑๐) กล่าวคำอำลาเมื่อการสนทนาสิ้นสุดลง เมื่อจะแยกจากกันควรใช้ถ้อยคำที่ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน แสดงความหวังว่าจะได้พบและสนทนากันอีกในโอกาสต่อไป

การสนทนากับบุคคลแรกรู้จัก

ในการสนทนากับผู้ที่แรกรู้จัก ก็ควรรักษามารยาททั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว มีส่วนที่เพิ่มขึ้นมา คือ ควรสำรวจมโนคติและกิริยามารยาทและควรสังเกตว่า ผู้นั้น เป็นคนชอบพูดหรือชอบฟังมากกว่ากัน ถ้าสังเกตว่าชอบพูด เราก็ควรจะเป็นฝ่ายฟังและพูดแต่น้อย ควรปล่อยให้เขาเป็นฝ่ายพูด ถ้าสังเกตว่าเป็นคนชอบฟัง เราก็ควรหาเรื่องพูดคุยด้วย หรือแสดงความเอื้อเฟื้อเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ถ้านั่งรถไฟไปด้วยกัน ก็ให้เขาขอมินหนังสือ หรือนิตยสารอ่าน เป็นต้น

๔. การเจรจาธุระ

การเจรจาธุระเป็นการพูดที่มีลักษณะเป็นงานเป็นการกว่าการสนทนาปกติ เพราะผู้พูดจะเป็น ๒ คนหรือมากกว่า ๒ คนก็ตาม ต้องการให้ธุระเกิดสัมฤทธิ์ผลตามที่มุ่งหมาย ควรคำนึงถึงข้อต่อไปนี้

๑) กำหนดสถานที่และเวลาที่จะเจรจากันให้แน่นอน หากมีความจำเป็นที่จะเปลี่ยนวันหรือเวลาหรือเลิกนัดหมาย ควรแจ้งให้ทราบล่วงหน้า การแจ้งการเลิกนัดหมายอาจทำได้ด้วยจดหมาย ควรเขียนข้อความสั้น ๆ หรือบอกเลิกนัดหมายทางโทรศัพท์ ใช้ภาษาที่สุภาพ แสดงความเสียใจและขอภัยต่ออีกฝ่ายหนึ่งเสมอ

๒) พูดตรงประเด็นไม่อ้อมค้อม เมื่อทักทายปราศรัยได้ถามทุกข์สุขกันแล้ว ก็เข้าสู่ธุระโดยเร็ว

๓) ท่วงท่าทางดี หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส น้ำเสียงดี วางตนถูกต้องตามโอกาส สุภาพ แต่ในขณะเดียวกันก็แสดงว่ามีความรู้จริงเกี่ยวกับธุระที่พูดถึง

๔) ไม่เอารัดเอาเปรียบคู่เจรจา แต่พูดเรื่องเป็นทำนองประสานประโยชน์ในธุระที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน การใดที่พอช่วยทำได้ก็ควรเอื้อเฟื้อแก่กัน ต่างคนต่างอาสาช่วยเหลือ ไม่ปิดการะไปให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดต้องทำแต่ฝ่ายเดียว เมื่อมีการโต้แย้ง ควรใช้เหตุผล ไม่ถือประโยชน์ตนเป็นที่ตั้ง

๕) เปิดโอกาสให้คู่เจรจาได้แสดงความคิด แสดงเหตุผลอย่างเสรี ถ้าเห็นว่า จะเป็นการเสียประโยชน์ ควรโต้แย้งอย่างสุภาพ มีหลักการและเหตุผล

การพูดในกลุ่ม

การพูดในกลุ่ม เป็นกิจกรรมที่สำคัญในสมัยปัจจุบัน ทั้งในชีวิตประจำวันและการศึกษา การให้นักเรียนแบ่งเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ประมาณ ๔-๑๐ คน ให้ไปอภิปรายถกเถียงกัน ค้นหาหลักฐานมาแสดงให้กันเห็น เหล่านี้ เป็นกิจกรรมในโรงเรียนที่ส่งเสริมกันอยู่แล้วเป็นปกติ เพราะการพูดในกลุ่มเล็ก สมาชิกไม่ค่อยกระดากที่จะถามซักหรือแสดงความคิดเห็น ทำให้นักเรียนทุกคนเติบโตในด้านความคิด และในด้านทักษะภาษา ในกลุ่มเล็กนี้มีพฤติกรรม การสื่อสารหลายอย่าง อาจมีการเล่าเรื่องจากหนังสือที่ได้อ่านมา หรือจับประเด็นใดมาประเด็นหนึ่งเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วนำมาเล่าให้กันฟัง เช่น มีพวกปล้นที่เขารว้ยได้ก่ออาชญากรรมออกอาชญาขึ้นในท้องที่แห่งหนึ่ง นำเรื่องนี้มาเป็นหัวข้อพิจารณาร่วมกัน นักเรียนอาจอภิปรายกันถึงปัญหาเช่นว่า เหตุใดคนในวัยนั้นจึงประพฤติอย่างนั้นได้ ฯลฯ หลังการอภิปราย สมาชิกในกลุ่มคนหนึ่งจะต้องร่างคำรายงาน ซึ่งจะอ่านหรือรายงานปากเปล่า การอ่านรายงาน และการรายงานปากเปล่านั้นก็เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งล้วนแต่ต้องฝึกฝนให้เกิดความชำนาญทั้งสิ้น

๑. การเล่าเรื่องราวที่ได้อ่านหรือฟังมา

ตามปกตินักเรียนมักจะได้อ่านเรื่องราว นิทาน นิยาย หรือนวนิยายจากหนังสือ หรือได้ยินได้ฟังเรื่องราวจากการบอกเล่า หรือจากสื่อมวลชน ทั้งนี้ นักเรียนอาจทำโดยใจสมัคร หรือได้รับมอบหมายก็ได้ นักเรียนอาจนำเรื่องที่ได้รับความมานั้นมาเล่าให้ฟังในกลุ่ม ลีลาในการเล่าในกลุ่ม ต่างจากการเล่านิทานหรือเทพนิยายให้เด็ก ๆ ฟัง การเล่าเรื่องในกลุ่มมักเป็นไปในทำนองเล่าเนื้อหาหรือประเด็นสำคัญ ๆ มากกว่าการให้รายละเอียด ตัวอย่าง ผู้เล่าเรื่อง อาจเล่าแต่เพียงว่า “พ่อมีลูกหลายคน ลูกชอบทะเลาะวิวาทกัน พ่อจึงหาวิธีแก้ด้วยการไปหาเรียวไม้มาแล้วมัดรวมกันเข้า ให้ลูกแต่ละคนหักไม้มัดนั้น ก็ไม่มีลูกคนใดหักได้ เมื่อไอแก่มัดออกแล้วให้ลูกหักไม้คนละอันก็หักได้ นั่นเป็นวิธีการที่พ่อสอนลูกเรื่องความสามัคคี เพราะฉะนั้นในการดำเนินชีวิตของคนเรานั้น ก็อาจจะนำเรื่องนิทาน นิยายมาใช้เป็นอุทาหรณ์ หรือเป็นแนวทางได้”

จากตัวอย่างที่ได้กล่าวมาแล้ว พอที่จะสรุปได้ว่า การเล่าเรื่องราวที่ได้อ่านได้ฟังมาให้ผู้อื่นในกลุ่มได้รับทราบ ควรมีวิธีการดังต่อไปนี้ คือ

๑) เล่าถึงเนื้อหาและประเด็นสำคัญ ๆ ว่ามีอะไรบ้าง ไม่ต้องกล่าวถึงรายละเอียด เช่น การสนทนาของตัวละคร ยกเว้นในกรณีที่ การสนทนายระหว่างตัวละครนั้นจะเป็นเรื่องช่วยย้ำประเด็นสำคัญให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

๒) ภาษาที่ใช้ในการเล่าควรเป็นภาษาง่าย ๆ ไม่ใช่ศัพท์ยาก ประโยคที่ใช้ควรเป็นประโยคสั้น เข้าใจได้ง่าย

๓) น้ำเสียงชัดเจนน่าฟัง เน้นเสียงในตอนที่สำคัญ ระดับเสียงอาจจะต้องเปลี่ยนเป็นสูงบ้าง ต่ำบ้าง เพื่อแสดงความรู้สึกหรืออารมณ์ต่าง ๆ บางคราวก็จะต้องทำเสียงให้หนักแน่นดูเข้มแข็งเป็นจริงเป็นจัง ทั้งนี้ทำให้พอควร

๔) ใช้กิริยา ท่าทางประกอบในการเล่าเรื่องตามความเหมาะสม เช่น การใช้มือประกอบ การเคลื่อนไหวร่างกาย

๕) ผู้เล่าเรื่องควรจำเรื่องได้เป็นอย่างดี เรียงลำดับเรื่องถูกต้อง ไม่ควรหลงลืม หรือเล่าเรื่องสับสน เพราะจะได้เน้นตอนที่สำคัญ เพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้ฟังได้ดี ถ้าหากผู้เล่าจำเรื่องไม่ใคร่ได้ พุดตะกุกตะกัก อึกอัก สับสนไม่แน่ใจแล้ว จะทำให้เรื่องที่เล่าหมดรสชาติ ผู้ฟังไม่ศรัทธา ไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร

๖) มีการสรุปให้ข้อคิดในตอนท้าย หรือทิ้งแง่คิดไว้ให้ผู้ฟังคิด หรือใช้เป็นประเด็นที่จะอภิปรายต่อไป

๒. การเล่าเหตุการณ์

ในชีวิตประจำวันของเรานั้น มักจะมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นเสมอ น่าสนใจบ้าง ไม่น่าสนใจบ้าง ในบางครั้งผู้พูดก็มีความจำเป็นที่จะต้องเล่าเหตุการณ์เหล่านั้นให้ผู้อื่นฟัง เหตุการณ์ที่เล่าอาจจะเป็นเรื่องที่ประทับใจ เรื่องตื่นเต้น หรือเป็นเหตุการณ์ที่เกิดเป็นปกติ ตัวอย่างในที่ประชุมของชุมนุมภาษาไทย นักเรียนอาจจะเล่าเหตุการณ์ประทับใจให้เพื่อน ๆ ฟังว่า เมื่อนักเรียนนำหนังสือ เสื้อผ้า และขนมไปแจกเด็กในแหล่งเสื่อมโทรมหรือในท้องที่ก้นดาร์ และเล่านิทานให้เด็กเล็ก ๆ เหล่านั้นฟังด้วย ปรากฏว่า เด็กเหล่านั้นยินดีที่มีผู้ไปเยี่ยม ตื่นเต้นดีใจที่ได้รับของแจก และตั้งใจฟังการเล่านิทาน เด็กหลายคนขอร้องไห้กลับไปหาเขาอีก

การที่จะเล่าเหตุการณ์ให้น่าฟังน่าสนใจ ประทับใจผู้ฟัง ผู้เล่าควรมีกลวิธีในการเล่าพอสมควร ซึ่งอาจจะทำได้ดังนี้ คือ

๑) กล่าวเริ่มต้นด้วยการแสดงเหตุผลของการเล่าเหตุการณ์นั้น ๆ เช่น อาจจะให้เหตุผลว่า การที่เล่าเรื่องไปแจกของให้แก่เด็กในแหล่งเสื่อมโทรมหรือในท้องที่ก้นดาร์ให้เพื่อน ๆ ฟังนั้น ก็เพื่อจะให้ทราบว่าเป็นอย่างไร และหนังสือที่เขาบริจาคมีผลดีต่อจิตใจของผู้ที่กำลังประสบความทุกข์ยากเพียงใด และเพื่อชี้ให้เห็นว่า การบำเพ็ญประโยชน์ต่อบุคคลอื่นเป็นสิ่งที่มีความหมายเพียงไร

๒) ระบุวัน เวลา สถานที่ที่เกิดเหตุการณ์นั้น ๆ

๓) กล่าวถึงบุคคลที่สำคัญแก่เหตุการณ์นั้น

๔) เล่าเหตุการณ์ตามลำดับที่เกิดขึ้น ให้ความต่อเนื่องกัน เพื่อผู้ฟังจะได้ติดตามเรื่องได้ดีและเข้าใจเหตุการณ์นั้นได้ถูกต้อง และเกิดความประทับใจหรือตื่นเต้นตามไปด้วย

๕) ใช้ถ้อยคำและภาษาสำนวนที่ทำให้ผู้ฟังเห็นภาพ ใช้ภาษา สำนวน และประโยคง่าย ๆ กระชับรัดกุมเพื่อจะได้สื่อความหมายได้ดี

๖) น้ำเสียงแจ่มใส ดังชัดเจน เน้นเสียง และใช้ระดับเสียงพอเหมาะ เช่น เมื่อเล่าถึงเรื่องเศร้าประทับใจก็ควรทำเสียงให้เข้ากับเหตุการณ์ เมื่อเล่าเรื่องตื่นเต้นก็ทำเสียงให้เร้าใจ เป็นการดึงดูดหรือเรียกร้องความสนใจจากผู้ฟัง แต่ผู้พูดต้องมีความรู้สึกอยู่ภายใน มิฉะนั้น จะเป็นการแสร้งทำ

๗) ใช้สีหน้า ท่าทาง กิริยาประกอบการเล่าเหตุการณ์ด้วย จะได้ดูเป็นธรรมชาติ

๘) แสดงข้อคิดเพิ่มเติมตามควร เช่น เมื่อเล่าถึงกิจกรรมของชุมชนที่ขยายออกไปยังชุมชน ก็ชักชวนสมาชิกให้ช่วยกันคิดต่อไปว่า ชุมชนควรจะได้มีโครงการอันใดอีกที่จะได้ออกไปช่วยเหลือที่กำลังประสบความทุกข์ยากเหล่านั้น

๓. การอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์และทรรศนะ

ดังได้กล่าวแล้ว การอภิปรายกลุ่มย่อยนั้น เป็นกิจกรรมที่นักเรียนมักจะต้องทำอยู่เสมอ บางครั้งก็เป็นการอภิปรายในชั้นเรียน หลังจากฟังการบรรยายแล้ว บางครั้ง ก็มีการอภิปรายปรึกษาหารือเกี่ยวกับงานที่ได้รับมอบหมายให้ไปศึกษาค้นคว้า นอกจากนั้นก็อาจจะเป็นการอภิปรายของคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งให้ทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเมื่อไปร่วมประชุมใด ๆ ก็มักจะแบ่งเป็นกลุ่มย่อย เปิดโอกาสให้ผู้เข้าประชุมได้แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ การอภิปรายกลุ่มย่อยนั้นมักจะมีบุคคลประมาณ ๕-๑๐ คน มาประชุมร่วมกัน ช่วยกันวางจุดมุ่งหมาย ตั้งประเด็นที่จะอภิปราย มีการแสดงความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ทั้งสนับสนุน คัดค้าน ช่วยกันระดมความคิด วางแผนการ หรือหาวิธีการแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง การอภิปรายในกลุ่มย่อยจะประสบผลดีนั้น ผู้ร่วมอภิปรายทุกคนจะต้องรู้บทบาท และหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี พยายามให้ความร่วมมือกับกลุ่มด้วยการช่วยแสดงความคิดเห็น ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

การอภิปรายกลุ่มย่อยที่ดีมีขั้นตอนที่จะต้องปฏิบัติคือ สมาชิกในกลุ่มทุกคนควรที่จะได้รู้จักคุ้นเคยกัน ตั้งวัตถุประสงค์ ขอบเขตและประเด็นที่จะอภิปราย อภิปรายแสดงความคิดเห็น และสรุปรวบรวมความคิดเห็นของกลุ่ม เสนอผลการอภิปราย และประเมินผลการอภิปรายว่าเป็นไปตามความมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้หรือไม่

ต่อไปนี้จะได้นำเสนอวิธีการบางประการที่นักเรียนมักจะต้องใช้เสมอในการอภิปรายกลุ่มย่อย

๑) การชี้ประเด็นหรือการตั้งประเด็นในการอภิปราย

การชี้ประเด็นเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะจะช่วยให้สมาชิกได้เห็นทิศทางของการอภิปราย ว่าควรจะไปในทางใด ควรครอบคลุมเรื่องใดบ้าง เมื่อแบ่งกลุ่มย่อยและมีการเลือกประธาน และเลขานุการประจำกลุ่มแล้ว ประธานมักจะขอให้สมาชิกตกลงกันเกี่ยวกับประเด็นที่จะอภิปราย ว่าต้องการจะอภิปรายกันในเรื่องใดบ้าง เช่น เมื่อมีการอภิปรายกลุ่ม เกี่ยวกับกิจกรรมของชุมนุมภาษาไทย ผู้ร่วมอภิปรายอาจจะช่วยกันตั้งประเด็น ดังต่อไปนี้ คือ

- (๑) การจัดกิจกรรมของชุมนุมภาษาไทย
- (๒) อุปสรรคในการจัดกิจกรรมและวิธีแก้ไข
- (๓) กิจกรรมที่ชุมนุมภาษาไทยควรจัดทำ
- (๔) วิธีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม
- (๕) บทบาทของสมาชิกในชุมนุม

วิธีการก็คือ สมาชิกควรพยายามช่วยกันคิดถึงขอบเขตของเรื่องที่จะอภิปรายว่าควรครอบคลุมเรื่องใดบ้าง แล้วเลือกประเด็นที่สำคัญ ๆ ไว้ เพื่อความสะดวกมักจะเขียนประเด็นต่าง ๆ ลงบนกระดานดำ แล้วเลือกประเด็นที่เห็นสมควร ในกรณีที่ผู้จัดการประชุมจัดหัวข้อที่จะอภิปรายไว้แล้ว สมาชิกอาจช่วยกันชี้ว่า ควรจะเน้นประเด็นใดเป็นพิเศษในการอภิปราย

ในบางครั้งเมื่อสมาชิกอภิปรายแสดงความคิดเห็นกันแล้ว อาจอภิปรายออกไปนอกเรื่องนอกประเด็น ประธานหรือสมาชิกในกลุ่มคนใดคนหนึ่งอาจช่วยชี้ประเด็นที่กำลังอภิปรายกันอยู่ให้เด่นชัดขึ้นก็ได้ ในการแสดงความเห็นหรือชี้ประเด็นควรใช้ภาษาสุภาพ ใช้ภาษาที่กะทัดรัด เข้าใจง่าย ชัดเจน

๒) การแสดงความคิดเห็น สนับสนุน หรือคัดค้านในขณะอภิปราย

ในระหว่างการอภิปรายสมาชิกมักจะแสดงความคิดเห็นในแง่มุมต่าง ๆ กัน บางครั้งก็เป็นการแสดงความคิดเห็นของตนเอง แต่บางครั้งก็เป็นการแสดงความคิดเห็นสนับสนุนหรือคัดค้านความคิดเห็นของผู้อภิปรายอื่นๆ บางกรณีเมื่อมีผู้แสดงความคิดเห็นขัดแย้งกันก็จะมีผู้แสดงความคิดเห็นเพื่อประนีประนอมความคิดเห็นของทั้งสองฝ่าย อย่างไรก็ตาม ผู้อภิปรายควรจะได้มีกลวิธีในการแสดงความคิดเห็น ดังนี้คือ

(๑) การแสดงความคิดเห็นสนับสนุนหรือคัดค้านในขณะอภิปราย ควรทำความเข้าใจถึงความคิดเห็นของผู้อภิปรายที่ได้พูดมาแล้ว แสดงความคิดเห็นของตนเอง พร้อมทั้งแสดงเหตุผลประกอบ ควรหลีกเลี่ยงการอภิปรายสนับสนุนโดยไม่แสดงเหตุผลประกอบ เพราะจะทำให้ผู้อื่นรู้สึกว่าเป็นผู้ที่ไม่มีเหตุผลเป็นของตนเอง

(๒) นอกจากการใช้เหตุผลประกอบดังได้กล่าวมาแล้ว การสนับสนุนความคิดเห็นให้มีน้ำหนัก ควรมีการอ้างหลักฐาน ถ้ามีตัวเลขก็อาจอ้างถึง อาจมีการใช้แผนภูมิ สถิติ ตัวเลข หนังสือ เอกสาร ประกอบคำพูด ในการสนับสนุน หรือคัดค้าน

(๓) การแสดงความคิดเห็นขัดแย้งกับผู้อภิปรายอื่น ๆ ควรใช้ถ้อยคำสุภาพ อ้างเหตุผล และหลักฐานประกอบการคัดค้านนั้น

(๔) การแสดงความคิดเห็นสนับสนุน ควรใช้คำและสำนวนภาษาที่แสดงให้ผู้อภิปรายอื่นเห็นว่ามีความจริงใจและมีความปรารถนาดี

(๕) ถ้าสนับสนุนหรือคัดค้านด้วยกิริยาอาการที่ดี ด้วยน้ำเสียงที่นุ่มนวล

(๖) ไม่ควรทำกิริยาอาการที่น่ารำคาญ เช่น ใช้มือป้องปากด้วยความกระดาก ก้มหน้าพูด ฯลฯ ควรระวังที่จะไม่ใช้ถ้อยคำที่กระทบกระเทือนใจผู้อื่น เช่น “ที่คุณพูดมานั้นผมไม่เชื่อ” หรือ “ที่คุณพูดมานั้นผิด” ควรใช้คำพูดขัดแย้งว่า “ที่คุณพูดมานั้นน่าสนใจ แต่ผมคิดว่า.....”

(๗) ประธานต้องคอยดูว่าทุกคนในกลุ่มได้พูดออกความเห็น คอยถามและคอยเตือน ประธานควรช่วยเลขานุการในการบันทึกการประชุมเท่าที่จำเป็น เช่น อาจถามว่า จดทันหรือไม่ คำถามเช่นนี้พลอยให้เป็นการเตือนสมาชิกในกลุ่มที่อาจกำลังพูดสับสนวุ่นวาย หรือพูดออกนอกเรื่องให้รู้ตัว

๓) การระดมความคิดในการอภิปราย

การระดมความคิดในการอภิปราย คือการช่วยกันแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเสรี เพื่อจะประมวลความคิดเห็นของคนหลายคนไปประกอบการตัดสินใจว่า จะทำสิ่งใดอย่างไร ควรทำหรือไม่ เร่งร้อนเพียงใด ควรเริ่มอย่างไร เหล่านี้เป็นต้น เช่น โรงเรียนประสงค์จะย้ายห้องสมุดจากสถานที่ปัจจุบันไปอยู่ที่อื่น เพราะสถานที่ปัจจุบันนั้นไม่สะดวกด้วยประการทั้งปวง จึงให้คณะกรรมการห้องสมุดของโรงเรียนซึ่งประกอบด้วยบรรณารักษ์ ครู และผู้แทนนักเรียน ระดมความคิดกันว่า จะย้ายไปอยู่สถานที่ใดจึงจะเหมาะสมที่สุด ทุกคนก็จะช่วยแสดงความคิดเห็นว่าจะย้ายไปอยู่ที่ใด เพราะเหตุใด ทั้งนี้ แต่ละคนจะไม่วิพากษ์วิจารณ์ความคิดของผู้อื่น แต่จะนำเอาข้อคิดของแต่ละคนมาใช้ประโยชน์เพื่อช่วยในการตัดสินใจว่า ในที่สุดจะย้ายไปอยู่ ณ ที่ใด

อีกตัวอย่างหนึ่ง โรงเรียนคำรีให้มีโครงการส่งเสริมเอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทยขึ้น อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนักเรียน จึงนำมาหารือกับคณะกรรมการนักเรียนว่า ควรจะจัดโครงการอะไร คณะกรรมการนักเรียนก็ช่วยกันระดมความคิด บ้างก็ว่าควรจัดรำไทย บ้างก็ว่าควรจัดการแสดงตำนานพื้นเมือง บ้างก็ว่าควรจัดให้มีการประกวดการอ่านทำนองเสนาะ

ฯลฯ แต่ละคนแสดงความคิดเห็นออกไปอย่างเสรี ไม่วิพากษ์วิจารณ์กันว่า ความคิดของใคร มีเหตุผลหรือไม่ ดีหรือไม่อย่างไร แต่ผลที่ได้คือ อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนักเรียนสามารถรวบรวมความคิดเห็นมีคุณค่าที่ได้จากการระดมความคิดเห็นนั้น ไปประกอบในการตัดสินใจว่า โรงเรียนควรจัดกิจกรรมอะไรขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมเอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทย

อนึ่ง ในขณะที่ระดมความคิดเห็น จำเป็นจะต้องมีเลขานุการของกลุ่มบันทึกความคิดของทุกคนที่แสดงออกมาไว้ให้ครบถ้วน และจะต้องมีประธานคอยกระตุ้นและให้กำลังใจให้ทุก ๆ คนแสดงความคิดเห็นออกมาอย่างเต็มที่ สำหรับผู้ที่ร่วมระดมความคิดเห็นนั้นก็ต้องเข้าใจหลักการของการระดมความคิด โดยเฉพาะในข้อที่ว่า ตนจะไม่วิพากษ์วิจารณ์ กัดค้าน ท้วงติงความคิดของผู้อื่น แม้ตนจะไม่เห็นด้วยก็ตาม แต่ตนอาจจะใช้ความคิดที่ผู้อื่นแสดงออกมานั้นเป็นเครื่องช่วยให้ตนคิดสืบเนื่องต่อไปได้

๔) การรายงานด้วยวาจา

การรายงานคือ การเสนอผลการอภิปราย ผลการประชุม หรือผลการปฏิบัติงาน ของกลุ่มหรือของบุคคล ต่อกลุ่มใหญ่ หรือที่ประชุมใหญ่ให้รับทราบว่า ได้ทำอะไรไปบ้างได้ผลเป็นอย่างไร และมีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง การรายงานด้วยวาจาควรปฏิบัติดังนี้ คือ

(๑) เสนอเนื้อหาสาระที่มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อผู้ฟัง แยกเป็นข้อ ๆ ให้เห็นชัดเจน

(๒) ผู้รายงานควรเข้าใจเรื่องที่รายงานเป็นอย่างดี ถ้าได้จดสาระสำคัญ ๆ ไว้บ้างก็จะช่วยให้รายงานได้คล่อง ดึงดูดความสนใจของผู้ฟังได้

(๓) ถ้าทำได้ควรใช้แผนภูมิ กราฟ สถิติ หรือเอกสารประกอบการรายงานด้วย เพื่อให้ผู้ฟังจะได้ติดตามเรื่องได้ทันและเข้าใจแจ่มแจ้งขึ้น

(๔) ออกเสียงชัดเจนถูกต้อง เว้นจังหวะวรรคตอนในที่ที่ควร เน้นในสิ่งที่ควรเน้น เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจง่าย และสนใจอยู่ตลอดเวลา

(๕) รายงานด้วยท่วงทำนองการพูด คือ ให้คล้ายคลึงคนพูดจริง ๆ จะทำให้เป็นธรรมชาติ และดึงดูดความสนใจดีกว่าทำเสียงเหมือนการอ่านหนังสือออกใหม่ ๆ (ดูพบว่าด้วยการอ่านให้ผู้อื่นฟัง)

(๖) การใช้เวลาควรให้เหมาะสม ไม่ควรใช้เวลาในการรายงานนานจนเกินไปนัก ทำให้ผู้ฟังเกิดความเบื่อในการฟัง

กิจกรรม

๑. แบ่งนักเรียนเป็นคู่ ๆ สมมุติสถานการณ์ขึ้น เช่น นักเรียนพบกันที่สถานีรถไฟ หรือที่สวนพฤกษชาติหรือที่ร้านขายอาหารทะเล ฝึกทักทายปราศรัยกันและกัน ให้เพื่อนในชั้นช่วยกันวิจารณ์การใช้ภาษาว่าเหมาะสมถูกต้องเพียงใด

๒. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละประมาณ ๓-๕ คน ช่วยกันเขียนบทละครสั้น ๆ เน้นที่การแสดงการทักทายปราศรัย

๓. จัดการแสดงบทบาทสมมุติ ให้นักเรียนฝึกทักทายปราศรัยกันและกัน

๔. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละประมาณ ๓-๕ คน ช่วยกันเขียนบทละครสั้น ๆ เสร็จแล้วอ่านบทสนทนานั้น ๆ ให้ใช้ท่วงทำนองเป็นแบบการพูด

๕. แบ่งนักเรียนเป็นคู่ ๆ แต่งบทการเจรจาธุระขึ้นเอง นักเรียนคู่ใดจะเจรจาเรื่องใดก็ได้ เช่น ปรึกษากันเรื่องจะไปขอให้คหบดีท่านหนึ่งบริจาคหนังสือให้ห้องสมุดโรงเรียน หรือบริจาคแผนที่โลกให้ห้องสังคมศึกษา

๖. ครูนำแถบบันทึกเสียงการเล่าเรื่อง เล่านิทานใช้ดนตรีประกอบมาเปิดให้นักเรียนฟัง จากนั้นให้นักเรียนจับประเด็นสำคัญ ๆ แล้วเล่าให้เพื่อนในกลุ่มฟังอีกครั้งหนึ่ง

๗. ครูมอบหมายให้นักเรียน ๕ คน ไปเตรียมนิทานมาเล่าให้เพื่อนฟังคนละ ๑ เรื่อง ใช้ภาพ กระดานผ้าสาหล่า หรืออุปกรณ์ประกอบการเล่าเรื่อง ให้นักเรียนที่เป็นผู้ฟังเล่าเรื่องที่ตนได้ฟังนั้น ให้เพื่อนทั้งชั้นฟังอีกครั้งหนึ่ง โดยใช้ภาษาของตนเอง

๘. ให้นักเรียนผลัดกันเล่าเหตุการณ์ที่น่าสนใจต่าง ๆ ให้เพื่อนฟัง ใช้อุปกรณ์ประกอบการเล่า เช่น หนังสือพิมพ์ ภาพ แผนภูมิ สถิติประกอบการเล่า แล้วให้เพื่อน ๆ ช่วยกันวิจารณ์การเล่านั้น ๆ

๙. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อยๆ กลุ่มละประมาณ ๕-๘ คน อภิปรายเรื่องต่อไปนี้ ก่อนการอภิปรายแสดงความคิดเห็นให้นักเรียนช่วยกันตั้งประเด็นในการอภิปรายเสียก่อน

- ๑) การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ
- ๒) การรณรงค์เพื่อต่อต้านการติดยาเสพติดในหมู่เยาวชน
- ๓) วิธีการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก
- ๔) วิธีการช่วยกันรักษาความสะอาดบริเวณโรงเรียน

หลังจากอภิปรายแล้วรายงานผลการอภิปรายย่อ ๆ

๑๐. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละประมาณ ๑๐ คน อภิปรายระดมความคิดในเรื่องต่อไปนี้ หรือในเรื่องที่นักเรียนสนใจ

- ๑) ลักษณะของเยาวชนที่พึงปรารถนา
- ๒) ภาระและความรับผิดชอบของนักเรียนที่มีต่อโรงเรียน
- ๓) วิธีการเรียนที่ได้ผล
- ๔) บทบาทของนักเรียนในการยกระดับเศรษฐกิจในครอบครัว

๑๑. ฝึกการออกเสียงตัว ร ล และตัวควบกล้ำ ด้วยการอ่านคำประพันธ์ หรือร้องเพลงต่อไปนี้ นักเรียนผลัดกันออกเสียงแล้ววิจารณ์การออกเสียงตัว ร ล และควบกล้ำของเพื่อน

ลานโรงเรียนเลี่ยนราบและรื่นรม
 เด็กรื่นรมย์ซ่อนเร้นเล่นซ่อนหา
 ลูกลี้ลูกกลนนักซักระอา
 อัยารอราเร่งเร้าเข้าห้องเรียน
 การเล่าเรียนมากมวลด่วนหลายหลาก
 เรียนไม่ยากพูดฟังทั้งอ่านเขียน
 ครูรับรองลองวิชาถ้าปากเพียร
 จักเป็นเชิรคนเทิดเรียนเลิศจริง

(ทำนองเพลงโยสละสำหรับทำนองอื่นที่ร้องได้)

ไกรกร่างข่างขูงสูงลิ่ว
 ใบปลิวเกลื่อนกล่นบนแหล่งหล้า
 หนาวน้ำค้ำพร่างพรมตรมอร่า
 พี่ไขว่คว้าหาหนูสุดคร่ำครวญ

(ทำนองเพลงมอญคู่ดาวหรือทำนองอื่นที่ร้องได้)

บทที่ ๕

การอ่านให้ผู้ฟัง

การอ่านให้ผู้ฟังเป็นวิธีการสื่อสารอีกแบบหนึ่ง ซึ่งใช้กันอยู่เสมอในชีวิตประจำวันของคนทั่วไป ตัวอย่างเช่น ภายในครอบครัวหนึ่ง ๆ พ่อแม่อ่านนิทานให้ลูกเล็ก ๆ ฟัง ลูกที่โตพอที่จะอ่านข้อความต่าง ๆ ได้แล้ว อาจอ่านให้พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ หรือสมาชิกในครอบครัวฟัง ข้อความที่อ่านนั้นอาจเป็นข่าว หรือบทความจากหนังสือพิมพ์ อาจเป็นร้อยแก้วหรือร้อยกรองจากหนังสือ จดหมายจากญาติมิตร หรือข้อความในใบปลิวโฆษณา ประกาศ คำแนะนำ หรือเอกสารเผยแพร่อย่างใดก็ได้

ในการปฏิบัติหน้าที่การงานก็เช่นเดียวกัน อาจจะต้องมีผู้ใดผู้หนึ่งอ่านเรื่องราวต่าง ๆ ให้ผู้ร่วมงานของตนฟัง เช่น ในการประชุม ประชุมหรือเลขานุการของที่ประชุมอ่านรายงานการประชุม บางครั้งผู้เข้าประชุมอาจอ่านข้อความบางอย่างให้ที่ประชุมฟังเพื่อจะได้ร่วมกันพิจารณา นอกจากนี้ในการให้คำแนะนำ ให้คำอธิบายที่มีขั้นตอนละเอียดลออ ก็จำเป็นต้องอ่านให้ฟังโดยครบถ้วน เพื่อให้มั่นใจได้ว่าส่วนสำคัญไม่ขาดหายไป

การอ่านให้ผู้ฟังถือว่าสำคัญและใช้กันอยู่เป็นนิจ อีกประเภทหนึ่ง คือ การอ่านในที่ประชุม หรือในที่สาธารณะ เช่น ในพิธีเปิดสัมมนา คำกล่าวรายงานต่อประธานในพิธี ผู้รายงานอ่านจากต้นฉบับที่เตรียมไว้ และเมื่อประธานกล่าวเปิด ก็อ่านจากต้นฉบับที่เตรียมไว้เช่นเดียวกัน ในบางโอกาสมีการอ่านสารของบุคคลสำคัญให้ที่ประชุมฟัง การรายงานกิจการของสมาคม หรือของชมรมต่อที่ประชุมใหญ่ การแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน การปราศรัยเนื่องในโอกาสสำคัญ หรือการประกาศผลการตัดสินใจให้รางวัล เหล่านี้ล้วนเป็นตัวอย่างของการอ่านในที่ประชุม ซึ่งผู้กล่าวจะใช้วิธีอ่านจากต้นฉบับ สารที่อ่านในโอกาสสำคัญดังที่กล่าวมาแล้วนั้น จะผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อนไม่ได้ เนื่องจากมักมีผู้นำไปอ้างอิง กล่าวถึง หรือเผยแพร่เป็นลายลักษณ์อักษรในวงกว้างอีกต่อไปอยู่เสมอ หากผิดพลาดก็จะเป็นผลเสียหายได้

การอ่านให้ผู้ฟังในโอกาสต่าง ๆ ตามที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น จะต้องอาศัยทักษะหรือความสามารถในการอ่านที่พัฒนาสูงขึ้นตามลำดับ

อ่านชัดเจนถูกต้อง

ฟังสารลือสอดคล้อง โปร่งใจ

เมื่อเราจะอ่านให้ผู้ฟัง เราควรอ่านให้น่าฟัง หมายถึง อ่านให้ได้ผล ๒ ประการคือ

ประการที่ ๑ ผู้ฟังได้รับสารจากบทที่อ่านนั้นครบถ้วน ทั้งสารที่สำคัญที่สุดและสารที่สำคัญรอง ๆ ลงไป

ประการที่ ๒ ผู้ฟังสนใจฟังอยู่ตลอดเวลา

เรามักเข้าใจกันว่า คนที่อ่านได้น่าฟังคือคนที่มึเสียงดีเท่านั้น แต่ที่จริงแล้ว การอ่านให้น่าฟังขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญหลายประการ ได้แก่

๑. ความเข้าใจสารของบทอ่าน
๒. ความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ
๓. การทรงตัวและการใช้กิริยาอาการให้ถูกวิธี
๔. การใช้เสียงให้มีประสิทธิภาพ

จะอธิบายถึงปัจจัยทั้ง ๔ ข้อข้างต้น โดยละเอียดเป็นลำดับไป

ความเข้าใจสารของบทอ่าน

การอ่านข้อความให้น่าฟัง ผู้อ่านจะต้องเข้าใจสารของบทอ่านอย่างถูกต้องต้องแก่เสียก่อน เพราะเมื่อผู้อ่านเข้าใจสารแล้ว ก็สามารถที่จะปรับน้ำเสียงและกิริยาอาการให้สอดคล้องกับความหมายได้อย่างแนบเนียน รวมทั้งสามารถออกเสียงคำทุกคำได้ถูกต้องชัดเจนอีกด้วย

บุคคลจะเข้าใจความหมายของสารที่อ่านได้แจ่มแจ้งเพียงไรขึ้นอยู่กับความยากง่ายของบทอ่านนั้น รวมกับความรู้ ความชำนาญ และไหวพริบของผู้อ่านประกอบด้วย ดังนั้นเพื่อเป็นการฝึกตนเองอย่างรอบคอบก่อนอ่านข้อความใดให้ผู้อื่นฟัง ก็ควรอ่านและทำความเข้าใจสารในบทอ่านนั้นให้ชัดเจนเสียก่อน ควรหาเวลาเตรียมล่วงหน้าเสมอไป

ตัวอย่างบทอ่าน

พัสตุไพบรณีย์ที่บรรจุของน้ำหรือของที่ละลายเป็นน้ำได้ง่ายต้องหุ้มห่อลงในภาชนะ ๒ ชั้น ชั้นในควรเป็นขวด กระปุก ชั้นนอกควรเป็นหีบไม้ หรือหีบเหล็กวิลาส ระหว่างชั้นนอกกับชั้นในต้องมีขี้เลื่อย แกลบ ปุยฝ้าย หรือวัสดุอื่นที่ซับน้ำได้ บรรจุไว้ด้วยเพื่อป้องกันการเปราะเปื้อนเมื่อมีการรั่วไหล

(จาก ข้อเสนอแนะการใช้บริการของกรมไปรษณีย์โทรเลข : วิธีเข้าหีบพาสตุไพบรณีย์ พ.ศ. ๒๕๑๙)

วิธีทำความเข้าใจบทอ่าน ตามตัวอย่างข้างต้น มีขั้นตอนดังนี้

ก. ศึกษาหาความหมายของคำ กลุ่มคำ และสำนวนในบทอ่านให้เข้าใจ และจะต้องระลึกอยู่เสมอว่า ความหมายของคำขึ้นอยู่กับข้อความแวดล้อม หรือบริบทของคำนั้น ๆ เช่น คำว่า “หุ้มห่อ” ในข้อความนี้มีความหมายกว้างมาก น้ำที่บรรจุอยู่ในขวดหรือในกระปุกก็ถือว่ามีการ “หุ้มห่อ” แล้วหนึ่งชั้น

นอกจากนี้คำยากที่เราไม่เข้าใจ เช่น คำว่า วิลาส ก็ควรหาความหมายจากพจนานุกรมหรือถามผู้รู้ ไม่ควรเดาเอาเอง

ข. ศึกษาความหมายของกลุ่มคำ แล้วแยกกลุ่มคำในประโยคให้ถูกต้อง การแยกกลุ่มคำผิดพลาด อาจทำให้ความหมายคลาดเคลื่อน หรือผิดไปเลยก็ได้ เช่น ในประโยคแรก

พัสตุไพบรณีย์ที่บรรจุของน้ำหรือของที่ละลายเป็นน้ำได้ง่าย...

ถ้าแยกกลุ่มคำดังต่อไปนี้ ก็นับว่าแยกได้ถูกต้อง

พัสตุไพบรณีย์ / ที่บรรจุ / ของน้ำ / หรือของที่ละลายเป็นน้ำได้ง่าย...

แต่ถ้าแยกกลุ่มคำดังข้างล่างนี้ ก็นับว่าเป็นการแยกที่ผิด

พัสดุไปรษณีย์ / ที่บรรจุของ / น้ำ / หรือของที่ละลายเป็นน้ำได้ง่าย...

โดยนับเดียวกัน ประโยคที่ว่า “อ้อนือสุนัขข้าพเจ้าชอบกินน้ก”

ถ้าแยกเป็น

อ้อนือ / สุนัขข้าพเจ้าชอบกินน้ก

กับแยกอีกอย่างหนึ่งเป็น

อ้อ / เนื้อสุนัข / ข้าพเจ้าชอบกินน้ก

จะเห็นว่าความหมายผิดกันไกลมาก

ก. จับใจความสำคัญ หรือความคิดสำคัญของบทอ่าน และพิจารณาว่ามีการแสดงความรู้สึก หรืออารมณ์ชนิดใดแฝงอยู่ในบทอ่านนั้นบ้าง รวมทั้งตีความให้ได้ว่า ผู้เขียนมีเจตนาอย่างไร เช่น มุ่งประโยชน์ทางการค้า ชี้นำอุดมการณ์ โน้มนำเข้าหาศาสนา เยาะสั้งคม หรือเยาะบুদ্ধล แะให้คิด แสดงความหวังใย ประจบประแจง ระบายความอัดอั้นตันใจ ชี้ให้เห็นสิ่งที่มักถูกมองข้าม ให้เกิดความสนุกหรือความขบขัน ดิเพื่อก่อ เรียกเรื่องความเป็นธรรม ให้กำลังใจ ชักชวนให้ตั้งข้อสงสัย แจ้งข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมา เหล่านี้เป็นต้น เมื่อเราจับความ พิจารณาความ และตีความได้แล้ว ข้อที่ควรระลึกและกระทำต่อไปก็คือ ในขณะที่เราอ่านให้ผู้อื่นฟัง เราจะต้องทำให้ผู้ฟังได้ความคิด ความรู้สึก และเข้าใจเจตนาของผู้เขียนสารนั้น ทั้งนี้โดยอาศัยน้ำเสียงและกิริยาอาการประกอบกัน

อนึ่ง ควรเข้าใจด้วยว่า การจับความ และการตีความของแต่ละคนอาจผิดกันได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความรู้ ความชำนาญและไหวพริบของแต่ละคน แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่าต้องพยายามกระทำด้วยความจริงใจ มีความมั่นใจ และมีเหตุผลอธิบายความคิดของตนได้ ว่าเหตุใดจึงตีความเช่นนั้น

ตัวอย่างที่ ๑

ร้อน ร้อนจริง ๆ หน้าร้อนปีนี้ร้อนกว่าปีที่แล้วหลายเท่า แะงังไม่
อยากไปเดินเล่น หรือเล่นกับเพื่อน ๆ กลางลานวัดเลย อยากอยู่ใกล้โอ่งน้ำ
ใกล้คลอง เผื่อว่าร้อนเมื่อไหร่จะได้อาบน้ำดูมตามให้เย็นหัวใจชุ่มฉ่ำได้ทันที
พี่ ๆ อะ หน้าร้อนนอกจากร้อนดับแทบแตก ยังมีโรคพิษสุนัขบ้า
หรือโรคกลัวน้ำในหน้านี้นี้ด้วย โดยเฉพาะระหว่างเดือนเมษายน และเดือน

พฤษภาคม พี่ ๆ อย่างว่าแพะแก่แดดนะฮะ เวลาเดินตามถนน ครอก ซอก ซอย ตามวัด ควรวะวังสุนัข คือ ไอ้ต่าง ไอ้โก้ หมาที่บ้านก็ควรวะวัง อาจ ถูกกัดเป็นโรคนีก็ได้ใครจะรู้

โรคพิษสุนัขบ้านี้เกิดกับสุนัขและแมว เกิดจากน้ำลายสุนัข ปีหนึ่ง ๆ บ้านเรามีคนตายเพราะพิษสุนัขบ้าถึง ๓๐๐ คน หรือเฉลี่ยแล้วมีคนตายวันละ ๑ คนทีเดียว

ระยะแรก คนเป็นโรคนีจะมีไข้ต่ำ ๒ - ๓ วันแรกจะเจ็บคอ เบื่ออาหาร อ่อนเพลีย จะมีอาการคันบริเวณที่ถูกสุนัขกัด คันมาก จะกระสับกระส่าย ไม่ชอบลมและเสียงดัง ๆ กลืนอะไรลำบากและมักจะตายภายใน ๗๒ ชั่วโมง

สุนัขบ้ามี ๓ แบบ แบบดุร้าย จะมีอาการตื่นเต้น หางตก หลังแข็ง เวลาวิ่งไม่มีจุดหมาย เจอะอะไรก็กัดไม่เลือก ขากรรไกรตก ลิ้นห้อย สุนัข จะตายใน ๑ อาทิตย์ แบบซึม สุนัขแบบนี้ชอบนอนที่มืด กลัวแสงสว่าง ม่านตา ขยายกว้าง จะตายใน ๒ อาทิตย์ และแบบไม่แน่นอน แบบนี้สุนัขจะล้มเจ็บทันที หลังจากมีอาการผิดปกติ ๒ - ๓ ชั่วโมง จะชัก น้ำลายไหลแล้วตาย

พี่ ๆ ฮะ ถ้าเกิดถูกหางเลขโดนสุนัขบ้าหรือหมาบ้ากัดละก็ ทางที่ดี รีบล้างแผลบริเวณที่ถูกกัด หรือถูกเลีย ด้วยน้ำสะอาด ฟอกสบู่เบา ๆ อย่า ฟอกแรงจะทำให้แผลซ้ำ เช็ดแผลด้วยแอลกอฮอล์ ๕๐ - ๗๐ เปอร์เซ็นต์ ทา ทิงเจอร์ไอโอดีนแล้วรีบไปหาหมอ พร้อมกับจับสุนัขตัวนั้นขังไว้ดูอาการ ถ้า สุนัขตายภายใน ๑๐ วัน ต้องฉีดเซรุ่มหรือวัคซีนทันที ที่สถานเสาวภา หรือ ไปปรึกษาหมอที่สถานีอนามัยใกล้ที่สุด

(จาก “อยู่เย็นเป็นสุข” ใน ชัยพฤกษ์การ์ตูน)

ความคิดสำคัญ

โรคพิษสุนัขบ้ามีอันตรายมาก ถ้าถูกสุนัขบ้ากัด ต้องทำความสะอาด แล้วยรีบไปฉีดวัคซีนทันที

เจตนาของผู้เขียน

ให้ความรู้และข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์

ความรู้สึกที่แฝงอยู่

ห่วงใย

ตัวอย่างที่ ๒

ที่วัดใกล้ ๆ บ้าน มีโรงเรียนอยู่โรงเรียนหนึ่ง นานาถ เพราะเด็กยังคงนั่งเรียนกับพื้นกระดาน ซึ่งปลูกเป็นโรงสูงจากพื้นประมาณวากว่า ๆ ไม่มี ฝาห้อง มีกระดานดำเก่า ๆ แผ่นหนึ่ง เป็นอุปกรณ์การสอนที่ดีที่สุดเท่าที่

จะหาได้ ชีวิตที่เติบโตขึ้นที่นี่ ก็ต้องเป็นชีวิตที่โล่ง ๆ ไม่มีอะไรเป็นหลัก เหมือนห้องเรียนที่ไม่มีฝาผนังห้องนั่นเอง อนิจจา... การศึกษาของชาติในชนบท ถ้าเราไม่ได้ใช้ชีวิตที่คร่ำเคร่งอยู่กับแผนการศึกษาชาติ วิธีสอนทั่วไป การจัดโรงเรียนในประเทศไทย การจัดโรงเรียนในต่างประเทศ จิตวิทยา หลักการศึกษา ฯลฯ อะไรเหล่านั้นในห้องเรียนครุศาสตร์ เราอาจไม่ต้องพะวงใจกับสิ่งเหล่านั้นเลย แต่คนเล็ก ๆ อย่างฉัน จะทำอะไรได้มากไปกว่าการตั้งใจทำงาน และสอนอย่างดีที่สุด เท่าที่สิ่งแวดล้อมจะอำนวยให้คิดไป สันไป จนกว่าชีวิตจะทนไม่ได้ และไม่อาจทนได้

(จาก “ลาก่อน... อุดมคติ” ใน รวมเรื่องสั้น ของ ถาวร ชะนะภัย)

ความคิดสำคัญ	สภาพของโรงเรียนในชนบทยังล้าหลังอยู่มาก
เจตนาของผู้เขียน	ยืนยันอุดมคติว่าจะทำหน้าที่ครูให้ดีที่สุด แม้สภาพการณ์จะเป็นเช่นไรก็ตาม
ความรู้สึกที่แฝงอยู่	ห่วงใยแต่ไม่สิ้นหวัง ไม่โกรธแค้นชิงชัง

ตัวอย่างที่ ๓

พ่อแม่ครูบาอาจารย์สอนกันให้นักหนาเรื่องมารยาทในการกิน อันมีเหตุผลด้านอนามัยเป็นพื้นฐาน มือเป็นอวัยวะใช้งาน สกปรกอยู่เสมอ ก่อนจะกินต้องล้างมือ ของอะไรที่กินร่วมกับคนอื่น ต้องใช้ช้อนกลาง ไม่ใช่มีมารยาทเพราะนึกถึงตัวคนเดียว แต่เกิดจากนึกถึงผู้อื่นเป็นส่วนรวม โฆษณาขายนม ทำเป็นภาพเด็กใช้มือปามเข้าไปในกระป๋องนม แล้วยกมือขึ้นมาดูด แสดงว่านมอร่อย คงจะมีคนส่วนหนึ่งที่ไม่เห็นว่ามันเกลียด ผิดข้อความตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณาที่ตรงไหน ลูกหลานใครทำอย่างนั้นบ้างก็ไม่ห้าม เพราะเด็กในโฆษณายังทำได้ ผู้ได้รับการแพร่ภาพเป็นคนดั่งน้ำเอออย่าง

(จาก “สิทธิผู้บริโภค” ของ สมศรี สุขุมลันนันทน์ ใน สดศรีสาร)

ความคิดสำคัญ	มารยาทในการกินซึ่งอบรมสั่งสอนกันมาอย่างมีเหตุผล กำลังถูกตัวอย่างจากโฆษณาสินค้านำทำลายให้เสียหาย
เจตนาของผู้เขียน	ชี้ให้เห็นอิทธิพลในทางลบของการโฆษณาบางประเภทซึ่งทำให้คนยอมรับอย่างผิด ๆ ยากที่จะป้องกันได้
ความรู้สึกที่แฝงอยู่	ค่อนข้างไม่พอใจ

ตัวอย่างที่ ๔

ทุกคนมิได้เกิดจากโพรงไม้ แต่เกิดมาในโพรงเล็ก ๆ ในครรภ์มารดา มารดา ครั้นเกิดมาแล้ว มีชีวิตอยู่ได้ และเจริญเติบโตต่อไปบนความเสื่อสละของบิดามารดาและของเพื่อนมนุษย์ทุกคนที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง อันมีจำนวนมากเหลือที่จะนับ

บัณฑิตทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ยกบิดามารดาขึ้นเป็นบุคคลแรกในโลกนี้ ก็เพราะเป็นบุคคลแรกในการให้กำเนิด ให้ปัจจัยเครื่องยังชีพ ให้วิชาความรู้ ให้การอบรมทางอุปนิสัยที่ดี และอื่น ๆ ที่เป็นผลดีอีกมากมาย หากผู้ใดมีจิตทรมานจนถึงกับไม่รู้คุณของบิดามารดาแล้ว ก็เป็นการสุดวิสัยที่เขาจะรู้คุณของเพื่อนบ้านและเพื่อนมนุษย์ ดังที่กล่าวแล้วได้ การซึมซาบในพระคุณของบิดามารดา จึงเป็นความกตัญญูหมายเลขหนึ่ง ของคนทุกชาติทุกภาษา ในโลกนี้และโลกอื่น ๆ ทุกโลก ผู้ไม่รู้คุณบิดามารดาอย่าอมถูกจัดไว้ในฐานะเป็นบุคคลที่ใคร ๆ ไม่ควรไว้วางใจในโลก

(จาก “โลกจะรอดได้ แม้เพราะกตัญญูคนชาติ” ของ ท่านพุทธทาสภิกขุ ใน สวรรค์ของยูวชน)

ความคิดสำคัญ
เจตนาของผู้เขียน
ความรู้ลึกที่แฝงอยู่

ความกตัญญูต่อบิดามารดาเป็นคุณธรรมที่สำคัญอย่างยิ่ง
โน้มน้าวใจเยาวชนให้ยึดมั่นในธรรม
มั่นใจในคำสอนนี้

ตัวอย่างที่ ๕

คลื่นใหญ่และคลื่นน้อย
อุปสรรคคอยขวางหน้า
หวังสู้เพื่ออยู่รอด
ตื่นเต้นตระหนกใจ
เราต้องเผชิญภัย
อย่ามัวคิดเกลิบเกลิม
เมื่อไรที่ร่างกาย
นั้นแหละจึงจะสม

ต่างทยอยซัดเข้ามา
ต้องใจกล้าฝ่าฟันไป
คลื่นฟองพอดหาหัวไม่
คลื่นลูกใหม่ใหญ่กว่าเดิม
ปลุกหทัยให้อีกเหิม
หวังสงบหลบคลื่นลม
ฝั่งสุดท้ายถึงหรือจม
สุขสงบจบสิ้นเอย

(จาก “บทเรียนจากทะเล” ของ ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์ ใน สดริสสาร)

ความคิดสำคัญ	มนุษย์ต้องพยายามต่อสู้กับอุปสรรค โดยไม่ท้อถอยจนถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิต
เจตนาของผู้เขียน	ให้กำลังใจให้ต่อสู้อุปสรรค
ความรู้สึกที่แฝงอยู่	ประจักษ์ในคุณค่าของธรรมชาติว่าให้บทเรียนแก่มนุษย์ได้

ความพร้อมทั้งทางกายและจิตใจ

บุคคลที่จะอ่านให้น่าฟังได้จำเป็นจะต้องมีสุขภาพดี ร่างกายอยู่ในภาวะปกติ ไม่อยู่ในระหว่างเหน็ดเหนื่อย อ่อนเพลีย หรืออดโรย จิตใจไม่ว้าวุ่น สับสน ไม่สะทกสะท้าน หากเกิดความรู้สึกตื่นเต้นบ้างที่จะต้องปรากฏตัวต่อหน้าผู้อื่น หรือหน้าไมโครโฟน ก็พยายามระงับและควบคุมตนเองไว้ ความพร้อมจะทำให้ประสาทตาว่างไวพอที่จะแยกคำและกลุ่มคำได้ตรงความหมาย พร้อมทั้งจะออกเสียงได้ถูกต้องชัดเจน ตรงตามความหมาย และความนิยมของผู้ใช้ภาษาเดียวกัน

อนึ่ง ต้องสังเกตด้วยว่า ขณะที่อ่านนั้น ผู้ฟังมีต้นฉบับตามที่เรารับอ่านอยู่ในมือหรือไม่ มีทุกคน หรือมีเฉพาะบางคน ผู้ที่ไม่มีต้นฉบับอาจอาศัยดูร่วมกับผู้อื่นที่นั่งอยู่ใกล้ ๆ กันได้หรือไม่ ถ้าผู้ฟังมีต้นฉบับอยู่ในมือ ผู้อ่านอาจอ่านได้ในอัตราที่ค่อนข้างเร็ว อาจข้ามข้อความบางตอนไปได้ แต่ต้องบอกให้ผู้ฟังรู้ว่าข้ามตอนนั้น ๆ และจะเริ่มอ่านต่อตรงไหน ต้องบอกให้ชัด เช่น บอกว่า “ขอให้ข้ามไปหน้า ๕ ย่อหน้าที่ ๒” ดังนี้ เป็นต้น ถ้าผู้ฟังไม่มีต้นฉบับอยู่ในมือ การอ่านต้องให้ช้าลงและชัดถ้อยชัดคำเป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่ออ่านชื่อเฉพาะหรือถ้อยคำที่แปลกหูคนฟัง หรือเมื่ออ่านคำที่มีสำเนียงใกล้เคียง ๆ กับคำอื่น ซึ่งมักจะทำให้ฟังสับสนได้

คำที่ออกเสียงยาก ผู้อ่านควรฝึกอ่านไว้ล่วงหน้า เช่น คำ สฤษฏ์ นิยมออกเสียง สะ-หริด ชุกชี ออกเสียง ชุก - กะ - ชี สำหรับชื่อบุคคลและนามสกุล ควรระมัดระวังเป็นพิเศษ ถ้าไม่แน่ใจ ควรถามผู้รู้

นอกจากนั้น ในการอ่านควรแบ่งวรรคตอนว่าจะหยุดตรงไหน เริ่มตรงไหน ควรเขียนเครื่องหมายลงไว้ในหน้ากระดาษของบทที่ตนจะนำไปอ่านด้วย จุดที่ควรเน้นเป็นพิเศษอาจขีดเส้นใต้กำกับไว้ก็ได้

ถ้าอ่านจากข้อเขียนที่เป็นลายมือของตนเอง ควรเขียนต้นฉบับให้อ่านง่าย ตัวอักษรให้มีขนาดใหญ่พอ อย่าให้มีจุด ชิด น้ํา หรือโยงกลับไปกลับมา จนทำให้สับสนในขณะที่อ่าน เพราะการอ่านให้ผู้อื่นฟังนั้นจะต้องอ่านให้ต่อเนื่องกันไปโดยตลอด จะหยุดครึ่ง ๆ กลาง ๆ ไม่ได้

ถ้าอ่านจากสิ่งพิมพ์ ก็จะต้องตรวจทานดูให้ดีว่า การพิมพ์เว้นวรรคตอนไว้ถูกต้องเพียงไร คำที่อยู่ริมขวาสุดของบรรทัดของหน้ากระดาษพิมพ์ อาจจะเป็นคำสุดท้ายของวรรคพอดี

หรือยังอยู่ภายในวรรคก็ได้ ผู้อ่านต้องทำเครื่องหมายเตือนไว้ เพื่อจะได้เว้นวรรคตอนได้ถูกต้อง แม้ในกลางหน้ากระดาษ การเรียงพิมพ์ก็อาจมีผิดพลาดได้ โดยเฉพาะในเรื่องการแบ่งวรรค ผู้อ่านต้องตรวจดูให้ดีและทำเครื่องหมายไว้เช่นกัน

การทรงตัวและการใช้กิริยาอาการให้ถูกวิธี

การทรงตัวให้ถูกวิธี จะช่วยให้ระบบกล้ามเนื้อต่าง ๆ ทำงานประสานกัน ทำให้เปล่งเสียงได้ดี และทำให้มีท่วงท่าน่าเชื่อถือ

ลักษณะการทรงตัวที่ถูกต้องคือ ไม่ว่าจะยืนหรือนั่ง ลำตัวตั้งตรง และอยู่ในอาการอันสมดุล ขณะยืนอ่าน นำนกตัวตกลงบนกลางเท้า ๒ ข้าง ปลายเท้า ๒ ข้างเหลื่อมกันเล็กน้อย ไม่จำเป็นต้องเป็นแนวเส้นตรง ข้อศอกห่างจากลำตัวประมาณเกือบหนึ่งฝ่ามือ ขณะนั่งอ่านควรวางแขนไว้บนโต๊ะ ไม่ควรเอนหลังพิงพนักเก้าอี้หรือปล่อยให้ข้อศอกแนบชิดลำตัว เพราะจะทำให้อึดอัด ถ้านั่งเก้าอี้ที่ไม่มีโต๊ะอยู่ข้างหน้า ควรปล่อยข้อศอกพื่อให้สบาย ขณะอ่านพยายามให้ลำคอตั้งตรง เหยงหน้าเล็กน้อย สบตากับคนฟังเป็นระยะ ๆ โดยไม่ต้องก้ม ๆ เหยง ๆ อยู่ตลอดไป ระวังอย่าเกร็งส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายโดยไม่จำเป็น ในขณะที่ทรงตัวอย่างถูกวิธีที่กล่าวมา พยายามผ่อนคลายกล้ามเนื้อเพื่อให้เกิดความรู้สึกเบาสบาย ในบางระยะถ้าต้องการเคลื่อนไหวร่างกายบ้าง ก็ทำได้ตามธรรมชาติ เช่น อาจจะหย่อนขาข้างใดข้างหนึ่งชั่วคราวแล้วกลับมาสู่ท่าทรงตัวที่สมดุลตามเดิม

การใช้เสียงให้มีประสิทธิภาพ

เสียงที่เปล่งออกมาในขณะที่อ่านให้ผู้อื่นฟัง จะมีประสิทธิภาพในการสื่อสารมากน้อยเพียงใด นอกจากจะขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้ง ๓ ข้อที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังขึ้นอยู่กับทักษะในการใช้เสียงโดยตรงอีกด้วย การฝึกทักษะในการใช้เสียงให้มีประสิทธิภาพ มีข้อควรคำนึงอยู่ ๔ ประการ คือ

๑. อัตราเร็วในการเปล่งเสียง
๒. ความดังในการเปล่งเสียง
๓. ระดับความสูงต่ำของเสียง
๔. คุณภาพของเสียง

๑. อัตราเร็วในการเปล่งเสียง

การอ่านให้ผู้อื่นฟังควรอ่านพอให้ผู้ฟังฟังทัน และเข้าใจได้ชัดเจน ไม่ควรเร็วเกินไป แต่ก็ไม่ควรให้ช้าเกินไป จนผู้ฟังรำคาญ อัตราเร็วอาจแปรผันได้บ้าง ขึ้นอยู่กับเนื้อหาของบทอ่าน เช่น เมื่ออ่านเรื่องตลก อาจอ่านให้เร็วกว่าเรื่องที่ยาก หรือที่ซับซ้อนมาก การอ่านใน

ที่ประชุมที่มีคนฟังจำนวนมาก ควรให้ช้าลงกว่าเมื่ออ่านในที่ประชุมที่มีบรรยากาศกันเอง นอกจากนี้อัตราเร็วในการเปล่งเสียง จำเป็นต้องปรับให้เหมาะกับลีลาหรือท่วงทำนองของ ภาษาและให้เหมาะกับอารมณ์และความรู้สึกที่ปรากฏอยู่ในบทอ่าน

ขอให้นักเรียนสังเกตข้อความต่อไปนี้ โดยเปรียบเทียบกันระหว่าง ข้อความด้านขวามือ กับข้อความด้านซ้ายมือ ข้อความด้านขวามือเป็นการเล่าเรื่อง อาจอ่านให้เร็วกว่าข้อความด้านซ้ายมือ ซึ่งเป็นการอธิบายความ ข้อความทั้ง ๒ ตอนนี้คัดมาจากหนังสือเล่มเดียวกัน เรื่อง *ความกตัญญู* ของ พระเทพสิทธิมนี (โชดก ป. ๙)

ถาม คำว่า “บิดา” ศัพท์นี้ทุกคนก็ทราบคืออยู่แล้วว่าได้แก่ พ่อ แต่อยากทราบความหมายตามมูลรากของศัพท์อย่างละเอียดกว่านี้ จะมีความหมายเป็นอย่างไรบ้าง

ตอบ มีความหมายมากอยู่ จะยกมาพอเป็นตัวอย่าง ดังนี้

๑. บิดา หมายความว่า “เป็นที่ตั้งแห่งความยินดีของสัตว์โลกทั้งมวล” คือสัตว์โลกได้แก่ผู้ที่เกิดขึ้นมาในโลกทุกตัวตนต้องมีพ่อด้วยกันทั้งนั้น เมื่อเห็นพ่อต่างก็พากันดีใจ พอใจ ชื่นใจ รู้สึกมีความอบอุ่นกายและใจ เป็นอย่างยิ่ง ถ้าได้อยู่กับพ่อดูเหมือนจะไม่มี ความหวาดกลัวอะไรทั้งสิ้นคล้าย ๆ กับว่าพ่อสามารถจะป้องกันอันตรายให้ทุก ๆ อย่าง และลูกต้องการอะไรจากพ่อก็ดูเหมือนจะให้ทุก ๆ อย่าง

๒. บิดา หมายความว่า “ผู้รักษาลูก” คือพ่อของลูกทุกคนต้องรักษาคุ้มครองป้องกันลูกของตนจากอุปสรรคอันตราย ภัยพิบัติทุกอย่าง ด้วยกำลังกาย กำลังความสามารถ กำลังสติปัญญา ของท่านทุกวิถีทาง ทั้งนี้เพื่อให้ลูกได้มีความสุขสบายปลอดภัยทุกประการ มีความเกษมสำราญอยู่ภายใต้บารมีของพ่อ

ในอดีตกาลมีชายคนหนึ่งถูกภรรยาขี้แพ้ เมามา ล้มแม่ จนตกลงปลงใจจะฆ่าพ่อแม่ของตนซึ่งเป็นคนตาบอดทั้ง ๒ ข้าง ลูกชายที่เมามาเลี้ยงลงพ่อแม่ ว่า จะพาไปเยี่ยมญาติต่างบ้านต่างเมือง อัญเชิญท่านทั้งสองขึ้นเกวียน ตนขับไปเองจนถึงกลางดง พอถึงกลางดงบอกให้พ่อแม่ทราบว่า ในดงนี้มีโจรผู้ร้ายมาก ลูกจกกลงเตรียมรับมือกับโจรแล้ววางเชือกไว้บนมือของพ่อแม่ ส่วนตนเองลงจากเกวียนแล้วทำเป็นเสียงโจรดังขึ้น ทูตตีพ่อแม่ตน ท่านทั้งสองตาบอด จำลูกไม่ได้ จึงคร่ำครวญเพื่อลูกของตนอย่างเดียวว่า ลูกที่รักของพ่อแม่เอ๋ยพวกโจรกำลังจะฆ่าพ่อแม่ ขอให้ลูกรักจงรีบวิ่งหนีไปให้ไกล ๆ เถิด พอลูกได้ยินคำนี้เลยหายเมามาเมีย นึกถึงพระคุณของท่านได้ว่าพ่อแม่ของเรานี้ถูกทุบตีอยู่ ก็ยังคร่ำครวญเพื่อประโยชน์แก่เราฝ่ายเดียว เราทำกรรมหยาบช้าลามกมาก ไม่สมควรแก่เราเลย เขาจึงตัดสินใจปลอบพ่อแม่ เข้ามานวดมือ นวดเท้า พุดปลอบว่า คุณพ่อคุณแม่จำ พวกโจรหนีไปแล้ว แล้วได้นำท่านทั้งสองกลับมายังเรือนของตนอีก

ด้วยผลกรรมเพียงเท่านั้นเขาตายแล้วได้ไปตกนรกสถานกาลช้านานด้วยเศษบาปยังเหลืออยู่จึงถูกโจรทุบตีให้ตายตั้ง ๑๐๐ ชาติ ชาติสุดท้ายชายคนนั้นก็ คือ พระมหาโมคคัลลานะนั่นเอง ท่านได้บวชในพระพุทธศาสนาเจริญวิปัสสนาจนเป็นพระอรหันต์ เป็นอัครสาวกข้างซ้ายของพระศาสดา ถึงกระนั้นกรรมที่ท่านประหารพ่อแม่แต่ปางก่อนโน้น ยังตามมาให้ผล คือท่านถูกโจรล้อมทุบตีถึง ๓ ครั้ง จนท่านปรินิพพาน

๒. ความดังในการเปล่งเสียง

หลักทั่วไปในการเปล่งเสียงมีว่า ควรจะดังมากน้อยเพียงใด ให้พิจารณาขนาดของกลุ่มผู้ฟัง และสถานที่ที่อ่านเป็นสำคัญ ถ้ากลุ่มผู้ฟังมีขนาดใหญ่ก็ต้องพยายามเปล่งเสียงให้ดังขึ้นเพื่อให้ได้ยินทั่วกัน ถ้าสถานที่ที่เสียงรบกวน ก็ต้องเปล่งเสียงให้ดังกว่าเมื่ออ่านในที่เงียบ แต่ถ้ามีเครื่องขยายเสียงช่วย ก็อ่านโดยใช้เสียงดังเท่า ๆ กับเมื่ออ่านในกลุ่มขนาดเล็ก ควรรักษาระยะที่อยู่ห่างจากไมโครโฟนให้คงที่ และพยายามอ่านผ่านไมโครโฟนไปสู่ผู้ฟัง ไม่ใช่อ่านกับไมโครโฟนจนไม่สนใจผู้ฟังเลย ควรฝึกเปล่งเสียงให้ดังอย่างมีกำลังโดยไม่ต้องตะโกน เมื่อใครรู้สึกว่าต้องตะเบ็งเสียง เมื่อนั้นการอ่านย่อมลดประสิทธิภาพไปมาก นอกจากนี้ควรบังคับความดังของเสียง หรือนั้นเสียงให้เหมาะสมสอดคล้องกับความหมายและความรู้สึกที่มีอยู่ในบทอ่าน ตามที่เราได้วิเคราะห์ไว้แล้วนั้นด้วย ดังนั้นในการอ่านที่น่าฟัง ความดังของเสียงจึงไม่คงที่ แต่เพิ่มขึ้นบ้าง หรือลดลงบ้างเป็นระยะ ๆ ตามความหมายของข้อความในบทอ่าน การอ่านโดยใช้เสียงดังเท่ากันตลอดจะทำให้ไม่ชวนฟัง เพียงไม่นานผู้ฟังก็จะหมดความสนใจที่จะรับสาร การอ่านย่อมไม่สัมฤทธิ์ผลสมความมุ่งหมาย

โดยธรรมชาติเสียงของมนุษย์จะดังมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับกำลังแรงของลมหายใจที่ถูกขับดันออกมา ผ่านสายเสียงซึ่งเป็นแผ่นเนื้อเยื่อยืดหดได้อยู่ภายในกล่องเสียง สายเสียงนี้จะตึงตัวได้เมื่อต้องการจะเปล่งเสียงพูดและเมื่อถูกแรงลมที่ขับออกมาจากปอดกระทบเข้า ก็จะเกิดการสั่นสะเทือนขึ้น เกิดเป็นเสียงดัง เสียงจะดังกังวานเพิ่มขึ้นอีกเพียงไรขึ้นอยู่กับคุณภาพของลำคอ โพรงจมูก และช่องปาก ผู้ที่กำลังเจ็บคอ หรือโพรงจมูกอักเสบ เช่น กำลังเป็นหวัด ย่อมมีเสียงไม่ดังเท่าที่ควรและไม่น่าฟังด้วย

๓. ระดับความสูงต่ำของเสียง

ตามปกติเสียงของบุคคลแต่ละคนอาจมีระดับความสูงต่ำแหลมทุ้มต่างกันก็ได้ ความแตกต่างนี้อาจมีมากจนสังเกตได้ชัด เช่น ที่เราบอกว่าคน ๆ นั้น เสียงค่อนข้างแหลม คน ๆ นั้น เสียงทุ้ม หรือคน ๆ นั้น เสียงแหลมແບບແກ້วหู ดังนี้ เป็นต้น

สำหรับคนส่วนมาก ระดับเสียงที่พูดอยู่ตามปกติ เมื่อฟังแล้วอาจไม่รู้สึกรบกวน แต่มีบางคน ระดับเสียงนั้นไม่ค่อยเหมาะกับตัว จะเป็นด้วยเหตุใดก็ตาม สำหรับคนที่ใช้ระดับเสียงคงที่ตลอดไปไม่ผันแปรไปตามความหมายของข้อความ ผู้ฟังจะเหนื่อยเร็วและเกิดความรู้สึกเบื่อ

ข้อสำคัญประการแรกที่นักเรียนควรเข้าใจ ก็คือ ระดับเสียงของคนเราอยู่ในวิสัยที่จะปรับปรุงได้ ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมที่สุด ทั้งนี้อาจขอคำแนะนำได้จากครูผู้สอนและผู้ที่เราวิสาสะอยู่ด้วย

อีกประการหนึ่งซึ่งควรจะเข้าใจก็คือ ระดับเสียงตามปกติที่พอเหมาะของแต่ละบุคคล นั้น หมายความว่าพอดูเหมาะสำหรับธรรมชาติของอวัยวะที่ทำให้เกิดเสียงพูดของแต่ละคนนั่นเอง ที่สำคัญได้แก่ ขนาดและโครงสร้างของกล่องเสียงและสายเสียง กับสัดส่วนของช่องลำคอ

โพรงจมูก และช่องปาก ระดับเสียงที่พอเหมาะสำหรับตัวเราไม่จำเป็นต้องท่วมเทากันกับระดับเสียงของคนอื่น ๆ โดยเฉพาะคนที่เรานิยมชมชอบว่ามีน้ำเสียงลึกทึม น่าฟังเป็นพิเศษ ทั้งนี้เพราะโครงสร้างของอวัยวะที่ทำให้เกิดเสียงพูดของมนุษย์แต่ละคนย่อมต่างกันไป เช่นเดียวกับซอด้วงที่มีคุณภาพดีที่สุด จะมีเสียงที่ทึมเหมือนกับเสียงของซออู้ไม่ได้ ทั้งนี้เพราะขนาดของสาย และขนาดของกระพุ้งเสียง* และโครงสร้างอื่น ๆ ที่ประกอบเป็นเครื่องดนตรีทั้งสองชนิดนี้แตกต่างกัน แม้ว่าจะเป็นซอด้วยกันก็ตาม

๔. คุณภาพของเสียง

บุคคลย่อมจะมีคุณภาพของเสียงเป็นเอกลักษณ์ของตนโดยเฉพาะ แม้ผู้ที่เป็นฝาแฝดกันคุณภาพของเสียงก็ยังไม่เหมือนกันสนิท ทำให้เราจำเสียงของคนที่เราเคยรู้จักหรือเคยได้ยินได้ฟังมาก่อนได้ คุณภาพของเสียงตามปกติแล้ว จะไม่เปลี่ยนไปมากจนจำไม่ได้ แม้ว่าวัยและสังขารของบุคคลจะเปลี่ยนไปมากก็ตาม

กล่าวโดยทั่วไป คุณภาพของเสียงจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับคุณภาพของอวัยวะที่ทำให้เกิดเสียงพูด จะเห็นได้ว่า เวลาที่กลองเสียง โปรงจมูก หรือลำคออักเสบ เพราะเหตุใดก็ตาม เสียงก็จะเสียไปด้วย เวลาที่คนเกิดความตึงเครียดทางอารมณ์ เช่น ตื่นเต้นมากเกินไป หรือกำลังมีความหวาดวิตก หรือขาดความมั่นใจในตัวเอง เสียงก็อาจจะสั้น พร่า แปร่งเพี้ยนไปได้

นักเรียนคงจะเห็นได้ว่า คุณภาพของเสียงนั้น เป็นสิ่งที่อยู่ในวิสัยของตัวเราเองที่จะปรับปรุงให้ดีขึ้น นั่นคือ ต้องพยายามถนอมรักษาอวัยวะที่เกี่ยวกับการออกเสียง เช่น ลำคอ กลองเสียง และอวัยวะในช่องปาก ให้มีสุขภาพดีอยู่เสมอ นอกจากนี้ต้องพยายามรักษาสุขภาพจิต เช่น ไม่หวาดวิตกจนเกินไป พยายามสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ตนเอง อย่าปล่อยให้มัวอารมณ์ฉุนเฉียว โกรธง่าย เป็นต้น

เรื่องของการใช้เสียงให้มีประสิทธิภาพทั้งสี่หัวข้อที่กล่าวมานี้ ในภาษาไทยเรียกรวม ๆ ว่า น้ำเสียง น้ำเสียงอาจจะมีต่าง ๆ กันไป เช่น ที่เรากล่าวว่า พูดไม่มีหางเสียงหรือเสียงแข็งหรือ “พูดเป็นมะนาวไม่มีน้ำ” ในการอ่านให้ผู้อื่นฟังก็เช่นเดียวกัน เราควรระวังน้ำเสียงให้เหมาะสมกับสถานการณ์และบุคคลที่เราสื่อสารด้วย เช่น เมื่อเราอ่านมาถึงตอนที่สารมโนเป็นความเจ็บปวด น้ำเสียงของเราก็ควรทำให้ผู้ฟังรู้สึกได้ว่าเรากำลังแสดงความเจ็บปวด และในกรณีอื่น ๆ เช่น การปลอบโยน การวิงวอน ก็เช่นเดียวกัน

* กระพุ้งเสียงของซอด้วง ได้แก่ กระบอก และกระพุ้งเสียงของซออู้ ได้แก่ กระโหลก

กิจกรรม

๑. ให้นักเรียนเตรียมบทอ่านซึ่งมีความยาวประมาณครึ่งหน้ากระดาษ มีเนื้อความสมบูรณ์ ทำเครื่องหมายการหยุดเว้นระยะ การเน้นเสียง สำหรับการอ่านออกเสียงให้ผู้อื่นฟังให้ชัดเจน ฝึกอ่านข้อความนั้นมาล่วงหน้า แล้วนำมาอ่านในชั้นเรียน
๒. ให้นักเรียนหาประกาศที่มีเนื้อหาเหมาะสม และเป็นประโยชน์แก่บุคคลทั่วไป เตรียมแบ่งวรรคตอน เพื่ออ่านให้ผู้อื่นฟังไว้ล่วงหน้า แล้วนำมาอ่านในชั้นเรียน
๓. นัดหมายฟังข่าวหรือบทความทางวิทยุในรายการเดียวกัน แล้ววิจารณ์การอ่านนั้นในชั้นในแง่ต่อไปนี้
 - ๑) ความถูกต้องชัดเจน ในการอ่านออกเสียงถ้อยคำ
 - ๒) การเว้นจังหวะวรรคตอนในการอ่าน
 - ๓) คุณภาพของเสียง
๔. ให้นักเรียนนำบทร้อยกรองมาอ่านให้เพื่อนร่วมชั้นฟัง โดยอ่านเป็นทำนองเสนาะ และอ่านแบบธรรมดา ให้นักเรียนที่เป็นผู้ฟังพิจารณาเปรียบเทียบกันว่า ในฐานะผู้รับสารได้วรรธ-รส แตกต่างกันเพียงใด

บทที่ ๗

การสื่อสารผ่านจดหมาย

การเขียนจดหมายเป็นวิธีการที่คนเรานิยมใช้เพื่อสื่อสารแทนการพูด เมื่อผู้รับสารและผู้ส่งสารอยู่ห่างไกลกัน หรือมีความจำเป็นบางประการที่ทำให้ไม่สามารถพูดจากันได้ นอกจากนี้จดหมายยังใช้เป็นสื่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ไม่รู้จักกัน และจดหมายอาจใช้เป็นเอกสารสำคัญสำหรับอ้างอิงเป็นหลักฐานได้อีกด้วย

จดหมายที่เขียนส่งไปมาระหว่างกันนี้ มีหลายประเภท เป็นต้นว่า

จดหมายส่วนตัว เป็นจดหมายที่เขียนถึงกันในวงญาติสนิทมิตรสหาย หรือถึงครู อาจารย์ เพื่อส่งข่าวคราว ได้ถามทุกข์สุข แสดงความรักความระลึกถึงที่มีต่อกัน หรือเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ที่น่ารู้ น่าสนใจให้ฟัง ตลอดจนขอความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

จดหมายกิจธุระ เป็นจดหมายที่บุคคลเขียนติดต่อกับบุคคลอื่น หรือบริษัท ห้างร้าน องค์กร เพื่อแจ้งกิจธุระ เป็นต้นว่า นัดหมาย ขอความช่วยเหลือ ขอสมัครงาน และขอคำแนะนำ เพื่อประโยชน์ในด้านการงานต่าง ๆ

จดหมายธุรกิจ เป็นจดหมายที่เขียนติดต่อกันในเรื่องเกี่ยวกับพาณิชย์กิจและการเงินในระหว่างบริษัท ห้างร้าน และองค์กรต่าง ๆ

จดหมายราชการ ทางราชการเรียกว่าหนังสือราชการ เป็นจดหมายที่ติดต่อกันเป็นทางราชการ จากส่วนราชการหนึ่งถึงอีกส่วนราชการหนึ่ง ข้อความในหนังสือนั้นถือว่าเป็นหลักฐานทางราชการ และมีสภาพผูกมัดถาวรในราชการ หนังสือราชการนี้จะต้องมีเลขที่หนังสือ และลงทะเบียนรับ - ส่ง ตามระเบียบงานสารบรรณ

สำหรับในขั้นนี้ มุ่งที่จะให้เรียนและฝึกหัดเขียนจดหมายส่วนตัวกับจดหมายกิจธุระเท่านั้น

กลวิธีในการเขียนจดหมาย

การเขียนจดหมายให้มีประสิทธิผลนั้น จะต้องเขียนข้อความให้ชัดเจน ลายมือเรียบร้อย

อ่านง่าย สะดวกแก่ผู้อ่านหรือผู้รับจดหมาย สามารถทำความเข้าใจได้ตรงตามความประสงค์ ใช้ภาษาไทยถูกต้องตามความนิยม การเขียนจดหมายจะอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เขียนสมดังปรารถนาหรือไม่เพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับกลวิธีที่ผู้เขียนจะใช้ได้ถูกต้องตามอักษาสัยของผู้รับจดหมาย และตามแบบฟอร์มที่รับรองกันด้วย ดังนั้นผู้เขียนจดหมายควรระมัดระวังในด้านต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว

กลวิธีที่สำคัญในการเขียนจดหมายให้บรรลุจุดประสงค์มี ๒ ประการ คือ

๑. เขียนโดยใช้ถ้อยคำตรงไปตรงมา

ทั้งนี้ต้องระวังอย่าให้ห้วนหรือกระด้างจนเกินไป ควรใช้ถ้อยคำสุภาพกะทัดรัด สละสลวย ไม่อ้อมค้อม เพื่อให้ผู้รับจดหมายได้ทราบเรื่องอย่างรวดเร็วและเข้าใจทันที สามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง การเขียนแบบนี้มักใช้ในจดหมายกิจธุระและจดหมายธุรกิจ รวมทั้งจดหมายราชการด้วย

๒. เขียนเชิงสร้างสรรค์

หมายถึง เขียนโดยเรียบเรียงถ้อยคำให้เกิดความรู้สึกเข้มข้น ผู้เขียนเลือกเฟ้นใช้ถ้อยคำให้ชวนอ่าน ถ้าจำเป็นต้องส่งข่าวที่กระทบกระเทือนใจ อาทิ แจ้งข่าวร้าย จะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ เช่น เกิดอุบัติเหตุ ควรส่งข่าวเป็นขั้น ๆ เพื่อให้ผู้รับเตรียมใจได้ ก่อนที่จะได้รับข่าวร้ายแรง ตัวอย่างมีผู้เสียชีวิต ถ้าส่งข่าวไปถึงญาติมิตรทางไกล ก่อนที่จะกล่าวถึงข่าวร้ายนั้น ควรสืบทูให้รู้แน่ว่าญาติมิตรเขาปกติหรือไม่ ควรเขียนด้วยความระมัดระวัง แสดงน้ำใจต่อผู้รับจดหมาย ผู้แวดล้อม และบุคคลที่ใกล้ชิด การเขียนประเภทนี้มักใช้กับจดหมายส่วนตัวที่ต้องการแสดงไมตรีจิต เพื่อรักษาความสัมพันธ์ไม่ให้ห่างเหินกัน

มารยาทในการเขียนจดหมาย

มารยาทในการเขียนจดหมายเป็นเครื่องแสดงนิสัยใจคอ ความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน ตลอดจนความรู้สึกที่มีต่อผู้รับ ว่าเคารพนับถือและให้เกียรติผู้รับจดหมายหรือไม่ มารยาทในการเขียนจดหมายที่ควรสังวรอยู่เสมอ มีดังนี้

๑. ควรเลือกกระดาษและซองที่สะอาดเรียบร้อย ไม่มีรอยยับ ถ้าเป็นกระดาษสี ควรใช้สีสุภาพและเข้ากันกับซอง ขนาดให้ได้มาตรฐาน ไม่ควรฉีกกระดาษจากสมุดมาใช้เขียนจดหมาย นอกจากมีความจำเป็นจริง ๆ ควรขริบริมให้เรียบร้อย ซองที่มีลวดลายหรือมีสีฉูดฉาดอาจเหมาะที่จะใช้เขียนจดหมายถึงเพื่อนสนิท แต่ไม่เหมาะที่จะเขียนถึงผู้ใหญ่ ไม่ควรเขียนลวดลายหรือถ้อยคำที่ไม่จำเป็นลงบนซอง เพราะจะทำให้เลอะเลอะเทอะ บุรุษไปรษณีย์อ่านข้อความได้ไม่ชัดเจน

๒. ไม่ควรเขียนด้วยดินสอดำหรือหมึกสีแดง เพราะถือกันว่า เป็นมารยาทไม่ดี อย่าเขียนอักษร และตัวเลขที่อ่านไม่ชัด ทำให้ผู้อ่านต้องเดา พยายามเขียนให้ชัดเจน ไม่ขีดฆ่า ขูดลบ หรือเขียนทับลงไป วางรูปจดหมายให้เหมาะสม ย่อหน้า และเว้นช่องว่างริมกระดาษ ให้พองาม กระดาษให้ข้อความอยู่ในที่พอเหมาะกับหน้ากระดาษ

๓. ถ้าต้องการเขียนจดหมายติดต่อกับเป็นการ จะต้องศึกษาให้ดีว่าควรจะเขียนถึงใคร จึงจะถูกต้องตรงตามตำแหน่งหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้ได้รับผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และต้องสะกดชื่อ นามสกุล ยศ ตำแหน่งของผู้นั้นให้ถูกต้องด้วย หากเกิดความผิดพลาดขึ้น นอกจากจะทำให้จดหมายล่าช้า หรือสูญหายเพราะส่งผิดที่แล้ว อาจทำให้เสียผลประโยชน์ที่พึงมีพึงได้ไป ทั้งยังทำให้ผู้รับจดหมายเกิดความไม่พอใจอีกด้วย เช่น นักเรียนเขียนใบลา ควรเขียนถึงอาจารย์ประจำชั้นซึ่งเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบนักเรียนโดยตรง หรือถึงอาจารย์ที่ปรึกษาตามระบบที่โรงเรียนวางไว้ สำหรับจดหมายเกี่ยวกับกิจกรรมของชุมนุมหรือชมรม ต้องออกในนามของชุมนุมหรือชมรมนั้น ๆ

๔. ในการเขียนจดหมายส่วนตัว อาจใช้ถ้อยคำที่แสดงความสนิทสนมเป็นกันเองได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างผู้เขียนและผู้รับจดหมาย อย่างไรก็ตาม การเขียนจดหมายต้องแสดงความสำรวมให้มากกว่าการพูด เพราะจดหมายเป็นลายลักษณ์อักษร ไม่เหมือนกับที่พูดกันด้วยวาจา ยิ่งถ้าเป็นหนังสือราชการหรือจดหมายกิจธุระ ยิ่งควรใช้ภาษาเขียนที่กะทัดรัดชัดเจน ไม่อ้อมค้อมแต่แฝงความสุภาพไว้ด้วย อย่าเขียนห้วนจนเกินไป หรือเขียนเพียงให้ตนเองเข้าใจได้คนเดียว ซึ่งอาจทำให้ผู้อื่นตีความผิดได้

๕. เมื่อประสงค์จะเขียนจดหมายถึงผู้ใด จะต้องรู้จักใช้คำขึ้นต้นและคำลงท้ายให้เหมาะสมตามธรรมเนียมนิยม แสดงว่าผู้เขียนเป็นผู้มีสัมมาคารวะ รู้จักที่ต่ำที่สูง เช่น เราอาจเขียนถึงบิดามารดา ญาติผู้ใหญ่ บุคคลซึ่งเราเคารพนับถือ ว่า “กราบเท้า กราบเรียน หรือกราบ” และเมื่อเขียนจดหมายจบ ก็อาจใช้คำว่า “ด้วยความเคารพ” หรือ “ด้วยความรักและเคารพอย่างสูง” ถ้าเขียนจดหมายราชการต้องขึ้นต้นและลงท้ายตามแบบแผนที่กำหนดไว้ในหนังสือระเบียบงานสารบรรณ ของสำนักนายกรัฐมนตรี

๖. เมื่อเขียนจดหมายเสร็จแล้ว ต้องพับให้เรียบร้อย แล้วบรรจุซอง จ่าหน้าซอง โดยเขียนชื่อผู้รับ ตำบลที่อยู่ให้ชัดเจน ระบุเลขที่บ้าน ซื่อบ้าน ห้างร้านหรือสำนักงาน ซอย ตรอก ถนน หมู่บ้าน ตำบลหรือแขวง อำเภอหรือเขต จังหวัด และรหัสไปรษณีย์ให้ชัดเจน ถ้าจำเป็นควรระบุสถานที่ใกล้เคียง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี เช่น วัด โรงเรียน สะพาน หรือสถานที่ราชการ (ถ้ามี) ทั้งนี้เพื่อให้สะดวกแก่บุรุษไปรษณีย์ในการนำส่ง ควรเขียนคำนำหน้าชื่อผู้รับให้ถูกต้องตามความนิยม และตามความเหมาะสม สำหรับจดหมายส่วนตัว คำกลาง ๆ ที่ใช้ได้เกือบทุกโอกาส

คือ คุณ แต่ถ้าทราบว่ามีผู้รับเป็นแพทย์ เป็นอาจารย์ ก็ใช้คำนำหน้านามว่า นายแพทย์ แพทย์หญิง อาจารย์ ถ้าผู้รับมียศทางทหาร ดำรง ก็ใช้ยศนำหน้า ถ้าเป็นจดหมายราชการถึงส่วนราชการ ใช้ตำแหน่งของผู้รับ เช่น เรียน อธิบดีกรมวิชาการ

ที่มุมของบน ด้านซ้ายมือ หรือด้านหลังของซอง ควรเขียนนามผู้ส่ง ตำบลที่อยู่และเขตไปรษณีย์ของผู้ส่งด้วย เพื่อเจ้าหน้าที่จะได้ส่งจดหมายกลับคืนยังผู้เขียนได้ถูกต้อง ในกรณีที่มิเหตุขัดข้อง ไม่สามารถส่งจดหมายได้ตามที่ระบุไว้หน้าซอง

จดหมายที่ส่งทางไปรษณีย์ต้องผนึกตราไปรษณียากรที่มุมบนด้านขวาของซอง ถ้าจำเป็นต้องใช้ดวงตราไปรษณียากรหลายดวง ควรผนึกเรียงติดกัน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ประทับตราได้โดยสะดวก

ค่าไปรษณียากรต้องติดให้ถูกต้องตามอัตราที่ทางราชการกำหนด ซึ่งสอบถามได้ ณ ที่ทำการไปรษณีย์ทุกแห่ง

การจำหน่ายซอง ควรกระะยะให้พองาม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

จาก ค.ณ. สุวิมล สฤณวัฒน์ ๓๖๗ ถนนอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กทม. ๑๐๗๐๐ นายศักดิ์ ประเสริฐศรี ๒๓๗/๑ ค. สำโรงเหนือ อ.เมือง จ. สมุทรปราการ ๑๐๒๗๐	ดวงตรา ไปรษณียากร
--	------------------------------

อนึ่ง เมื่อได้รับจดหมายจากผู้ใดแล้ว จะต้องรีบตอบโดยเร็วที่สุด การละเลยไม่ตอบจดหมายเป็นการเสียมารยาทอย่างยิ่ง ทั้งอาจก่อให้เกิดความระแวงสงสัย คลายความสัมพันธกันไปได้

ส่วนประกอบของจดหมาย

จดหมายมีส่วนประกอบที่สำคัญดังนี้ คือ สถานที่เขียน วัน เดือน ปี คำขึ้นต้น เนื้อความ คำจบ เนื้อความ คำลงท้าย และลายมือชื่อผู้เขียน ถ้าเป็นจดหมายราชการ จะมีส่วนที่แสดงรายละเอียดเพิ่มเติม คือ มีเลขที่ เรื่อง อ้างถึง (ถ้ามี) และสิ่งที่ส่งมาด้วย (ถ้ามี) นอกจากนี้เพื่อความสะดวกในการติดต่อ บางทีก็ให้หมายเลขโทรศัพท์ของส่วนราชการที่ออกจดหมายฉบับนั้นไว้ด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ตราครุฑ)

ที่ ศธ. ๐๖๐๖/๑๕๖๖๐

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ กทม. ๑๐๓๐๐

๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอให้สถานศึกษาเพื่อประชุมปฏิบัติงาน

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการปฏิบัติงานจำนวน ๑ ฉบับ

เนื่องจากคณะกรรมการจัดทำหนังสือเรียนและคู่มือครูภาษาไทย
วิชาบังคับ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จะประชุมปฏิบัติงานเพื่อพิจารณาต้น
ฉบับ หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะพัฒนา เป็นครั้งสุดท้าย ระหว่างวันที่
๒๗-๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เวลา ๘.๓๐-๑๖.๓๐ น. โดยมีผู้เข้าประชุมประมาณ
๒๕ คน ในการนี้กรมวิชาการใคร่ขอให้สถานศึกษาของโรงเรียนสตรีวิทยาเพื่อ
การประชุมดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณอย่างยิ่ง
มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายกมล สุดประเสริฐ)

รองอธิบดี รักษาการแทน

อธิบดีกรมวิชาการ

ศูนย์พัฒนาหนังสือ

โทร. ๒๕๑๖๑๒๑

หมายเหตุ

จดหมายอาจเขียนส่งไปถึงผู้รับได้โดยใช้ไปรษณียบัตร

ไปรษณียบัตร คือ บัตรสำหรับเขียนจดหมายส่งทางไปรษณีย์โดยไม่บรรจุไว้ในซอง จะใช้บัตรที่กรมไปรษณีย์โทรเลขจัดทำจำหน่าย หรือที่เอกชนจัดทำขึ้นตามเงื่อนไขที่ทางราชการกรมไปรษณีย์โทรเลขกำหนดไว้ก็ได้

ด้านหน้าของไปรษณียบัตร ทางส่วนขวา เป็นที่สำหรับเขียนชื่อและที่อยู่ของผู้รับ มุมบนขวาพิมพ์ตราไปรษณีย์ ตามที่กรมไปรษณีย์โทรเลขกำหนดไว้ เนื้อที่ด้านหน้าส่วนซ้าย และเนื้อที่ด้านหลังทั้งหมดของไปรษณียบัตรเป็นที่สำหรับเขียนข้อความ ผู้เขียนไปรษณียบัตรควรระมัดระวังในการใช้ถ้อยคำให้สุภาพ ควรสังวรว่าข้อความที่เขียนส่งทางไปรษณียบัตรนั้นเขียนไปอย่างเปิดเผย มิได้ปกปิดมิดชิดอยู่ในซองเหมือนจดหมายโดยทั่วไป

ตัวอย่าง การใช้คำขึ้นต้น สรรพนาม และคำลงท้ายในการเขียนจดหมายตามมาตรฐานทั่วไป

ผู้รับ	คำนำหรือคำขึ้นต้น	สรรพนาม	คำลงท้าย
บิดามารดา ญาติผู้ใหญ่	กราบเท้าคุณพ่อที่เคารพอย่างสูง	คุณพ่อ คุณแม่ คุณปู่ คุณตา	ด้วยความเคารพอย่างสูง
	กราบเท้าคุณพ่อคุณแม่ที่รักและเคารพ	ลูก หลาน กระผม ดิฉัน	
ญาติผู้ใหญ่รองลงมา	กราบคุณน้าที่เคารพอย่างสูง	คุณน้า คุณอา	ด้วยความเคารพ
	กราบคุณอาที่เคารพ	หลาน กระผม ดิฉัน	ด้วยความรักและเคารพ
ผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ ครู อาจารย์	กราบเรียนท่านกำนันที่เคารพอย่างสูง	อาจารย์ คุณ คุณครู ท่าน	ด้วยความเคารพอย่างสูง
	เรียนคุณครูที่เคารพอย่างสูง	กระผม ดิฉัน	ด้วยความเคารพ
พระภิกษุ	นมัสการ พระเสริมฐานวโร	ท่าน พระคุณเจ้า	ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง
		กระผม ดิฉัน	ขอนมัสการด้วยความเคารพ

ถ้าขั้นต้น สรรพนามและคำลงท้าย อาจเปลี่ยนแปลงไปจากนี้ได้ ตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้เขียนและผู้รับจดหมาย

ตัวอย่างสรรพนามที่ให้ไว้นั้น เหนือเส้นประ เป็นสรรพนามแทนผู้รับ ใต้เส้นประเป็นสรรพนามแทนผู้ส่ง

การเขียนจดหมายส่วนตัว

แม้ว่าการเขียนจดหมายส่วนตัวจะเป็นการสื่อสารที่เป็นเรื่องเฉพาะระหว่างผู้เขียนจดหมายกับผู้รับจดหมายเท่านั้น เราก็ควรเขียนให้ชัดเจนและใช้ภาษาด้วยความระมัดระวังยิ่งกว่าการสื่อสารกันด้วยวาจา ทั้งนี้เพื่อรักษาความสัมพันธ์ส่วนตัวที่มีต่อกันให้คงไว้อยู่เสมอ หรือเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันให้เกิดขึ้น ถ้อยคำที่ใช้ ต้องไม่ทำให้ผู้รับจดหมายเกิดความรู้สึกหำเหิน หรือรู้สึกว่าคุณเขียนจดหมายวางตนผิดแปลกไปจากธรรมดา เราไม่สามารถวางหลักเกณฑ์ในการใช้ถ้อยคำในการเขียนจดหมายส่วนตัวให้ตายตัวลงไปได้ ผู้เขียนต้องใช้ดุลพินิจของตนทุกครั้ง เมื่อเขียนจดหมายส่วนตัวถึงผู้ใดก็ตาม

บุคคลที่เขียนจดหมายส่วนตัวถึงกันนั้น อาจเป็นเพื่อนเขียนถึงเพื่อนญาติพี่น้องกัน เขียนถึงกัน ผู้ที่ร่วมงานกันเขียนถึงกัน รวมทั้งครูอาจารย์เขียนถึงศิษย์ และศิษย์เขียนถึงครูอาจารย์ แม้แต่คนที่ไม่รู้จักกันมาก่อน ก็เขียนถึงกันได้ ทั้งนี้เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

ถึงอยู่ห่างไกล จดหมายช่วยให้ ได้ติดต่อกัน

ตัวอย่างจดหมายส่วนตัว ฉบับที่ ๑

บ้านเลขที่ ๓๖ ถนนท่าช้าง
อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี
๖๑๐๐๐

วันที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๓

กราบเท้า คุณตาคุณยายที่รักและเคารพอย่างสูง

หลานขอแจ้งข่าวดีให้คุณตาคุณยายทราบว่า หลานสอบเข้าเรียนที่โรงเรียนประจำจังหวัดได้แล้วค่ะ คุณพ่อคุณแม่และพี่ ๆ พวกกันดีใจมาก หลานรีบส่งข่าวมาเรียนให้คุณตาคุณยายทราบ จะได้ช่วยดีใจและหายกังวล โรงเรียนนี้มีระเบียบวินัยเคร่งครัดมากค่ะ ครูอาจารย์ล้วนเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เอาใจใส่นักเรียนโดยทั่วถึงทุกคน หลานรู้สึกภาคภูมิใจที่เป็นนักเรียนคนหนึ่งของโรงเรียนนี้ ตั้งใจว่าจะขยันหมั่นเพียรและตั้งใจเรียนให้ดีที่สุดค่ะ หลังจากจะเริ่มเรียนได้ ๒ อาทิตย์แล้ว หลานรู้สึกคลายวิตกกังวลในเรื่องการเรียนและการปฏิบัติตนไปได้มาก หลานพยายามรีบไปโรงเรียนแต่เช้า ออกจากบ้านก่อนโมงเช้าเพื่อได้มีเวลาทบทวนบทเรียนก่อนเข้าเรียนตามที่อาจารย์ประจำชั้นแนะนำ การเรียนแผนใหม่มีกิจกรรมมากและมีการทดสอบบ่อย อาจารย์มักไม่บอกให้นักเรียนทราบล่วงหน้า ด้วยเหตุนี้หลานคงจะไม่มีโอกาสเขียนถึงคุณตาคุณยายบ่อยนัก ทั้ง ๆ ที่ระลึกถึงคุณตา คุณยายเสมอ อย่างไรก็ตามดีตอนปิดภาคหลานก็คงจะได้มาเยี่ยมคุณตาคุณยายอีก

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยคุ้มครองคุณตาคุณยาย และคุณน้า ให้ความสุขความสบายทั่วกัน ทางครอบครัวของหลานสบายดีทุกคน

กราบมาด้วยความรักและเคารพอย่างสูง

แล้ว

ตัวอย่างจดหมายส่วนตัว ฉบับที่ ๒

บ้านเลขที่ ๓๘ ซอยวัดชินนรศ

ถนนอิสราภาพ กทม. ๑๐๗๐๐

๒๓ กรกฎาคม ๒๕๒๓

กราบเรียน อาจารย์ที่รักและเคารพยิ่ง

เนื่องด้วยเมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม สกนั กระผมเริ่มป่วยเป็นไข้หวัดใหญ่ วันรุ่งขึ้นรู้สึกปวดศีรษะมาก และปวดไปหมดทั้งร่างกาย หนาวสั่นมากด้วย หมอแนะนำให้กระผมพักรักษาตัวเป็นเวลา ๒ สัปดาห์ กระผมได้ส่งใบลาไปยังโรงเรียนตามระเบียบแล้ว วันนี้กระผมอยู่บ้านคนเดียว เพราะคุณพ่อคุณแม่ต้องไปทำงานและน้อง ๆ ก็ไปโรงเรียนกันหมด กระผมพยายามรับประทานยาและปฏิบัติตรงตามที่หมอแนะนำทุกประการ ตอนนี้อายุยังชั้วบ้างแล้ว แต่ยังรู้สึกอ่อนเพลียมาก และเหงาด้วย กระผมลองหยิบหนังสือมาอ่าน แต่อ่านได้เพียงหน้าเดียว รู้สึกเวียนศีรษะมาก พอเปิดวิทยุฟัง ก็รำคาญ กระผมรู้สึกเป็นห่วงเรื่องการเรียน ระลึกถึงอาจารย์และคิดถึงเพื่อน ๆ มาก ถ้ากระผมรู้สึกแข็งแรงพอ ซึ่งคงเป็นระยะที่ไม่แพร่เชื้อให้คนอื่นแล้ว ดังที่อาจารย์เคยสอนไว้ กระผมก็จะมาเรียนตามปกติ

ด้วยความรักและเคารพอย่างสูง

สุพล วิทยาเจริญ

ป.ล. ข้อความเรื่อง “เมื่อหัวถึงหมอน” ในหนังสือวรรณวิภรณ์ที่อาจารย์กำหนดให้ส่งเมื่อวันจันทร์ที่ผ่านมา กระผมทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว เผอิญป่วยเสียจึงยังไม่ได้ส่งครับ

สุพล

การเขียนจดหมายกิจธุระ

บุคคลทั่วไปย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องเขียนจดหมายกิจธุระอยู่เสมอ ๆ นักเรียนเองก็อาจจะต้องเขียนจดหมายขอลาหยุดเรียน เมื่อเจ็บไข้ไม่สบาย หรือเมื่อมีกิจธุระจำเป็นไม่สามารถจะไปโรงเรียนได้ นอกจากนี้โรงเรียนแต่ละโรงเรียนก็มักมีกิจกรรมของชุมนุมต่าง ๆ ซึ่งจะต้องติดต่อขอความร่วมมือ และขอความช่วยเหลือจากสถาบันอื่น ๆ หรือผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ อาทิ เชิญวิทยากรมาบรรยายหรือสาธิตเกี่ยวกับความรู้บางอย่าง ขอเข้าชมกิจการของโรงงาน หรือสถานประกอบการต่าง ๆ กิจธุระเหล่านี้มักต้องใช้การติดต่อทางจดหมาย และจดหมายดังกล่าว มักนิยมใช้ตามแบบหนังสือราชการ มีบ้างที่ใช้จดหมายแบบธรรมดาทั่วไป ดังจะแสดงให้เห็นในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างจดหมายลาครูใช้ตามแบบหนังสือราชการ

บ้านเลขที่ ๑๐ ถนนบ้านดินสอ เขตพระนคร
กทม. ๑๐๒๐๐

๓ กรกฎาคม ๒๕๒๓

เรื่อง ขอลาป่วย

เรียน อาจารย์ประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ข.

ด้วยดิฉันป่วยเป็นโรคไส้ติ่งอักเสบ ต้องเข้ารับการผ่าตัดที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และเมื่อออกจากโรงพยาบาลแล้วต้องหยุดพักรักษาตัวอยู่กับบ้านตามคำสั่งของแพทย์

ดิฉันจึงขอลาหยุดเรียนเป็นเวลา ๑๐ วัน ตั้งแต่วันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๒๓ ถึงวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๒๓ เมื่อดิฉันหายแล้วจะมาเรียนตามปกติ พร้อมนี้ดิฉันได้แนบใบรับรองแพทย์มาด้วยแล้ว

ด้วยความเคารพอย่างสูง
ภรณ์ เกียรติขจร
(นางสาวภรณ์ เกียรติขจร)

ดิฉันขอรับรองว่าเป็นความจริง

สุภา เกียรติขจร
(นางสุภา เกียรติขจร)
มารดา

เรียน อาจารย์ประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ข.
โรงเรียนสตรีวิทยา ถนนบ้านดินสอ
เขตพระนคร
กทณ. ๑๐๒๐๐

ตัวอย่างจดหมายลาครู แบบจดหมายธรรมดา

๒๕ ถนนดอนแก้ว อำเภอสารภี
จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๑๔๐

๒๕ มิถุนายน ๒๕๒๓

เรียน อาจารย์ประจำชั้น ม. ๔/๒๐๖

ด้วยในวันนี้ดิฉันมีกิจธุระจำเป็นที่จะต้องเดินทางไปต่างจังหวัดกับคุณแม่
และใคร่ขอลาออกนอกบริเวณโรงเรียนตั้งแต่เวลา ๑๒.๐๐ น.
จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาต

ด้วยความเคารพอย่างสูง

วิยะดา ประภาพร
(นางสาววิยะดา ประภาพร)

ดิฉันขอรับรองว่าเป็นความจริง
วิภา ประภาพร
(นางวิภา ประภาพร)
มารดา

ตัวอย่างจดหมายเชิญเป็นวิทยากร

โรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์

ถนนเทอดไทย กทม. ๑๐๖๐๐

๑๕ มิถุนายน ๒๕๒๓

เรื่อง ขอเชิญเป็นวิทยากร

เรียน อาจารย์วิบูลย์ศรี สมรรควัฒน์

ด้วยชุมนุมเกษตรศาสตร์ โรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์ กำหนดจัดสัปดาห์ “สารคดีตัดเย็บเสื้อผ้า” ขึ้นในสัปดาห์แรกของเดือนกรกฎาคม ศกนี้ ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียน รู้จักวิธีตัดเย็บเสื้อผ้าไว้ใช้เอง เพื่อเป็นการฝึกนิสัยที่ดีให้แก่นักเรียน และเป็นการช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองได้มาก ชุมนุมฯ ตระหนักดีว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการด้านนี้ และทราบว่าท่านกำลังทดลองใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการตัดเย็บเสื้อผ้าอยู่ในขณะนี้ จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นวิทยากรบรรยายและสาธิตหัวข้อ “เทคนิคการตัดเย็บเสื้อผ้าใช้เองอย่างประหยัดเวลา” ในวันศุกร์ที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๒๓ เวลา ๑๔.๐๐-๑๖.๐๐ น. ณ ห้องประชุม โรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์

ชุมนุมฯ หวังว่าท่านคงยินดีให้ความอนุเคราะห์ตามที่เรียนเชิญมา และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

จิรพันธุ์ ธนวัฒน์

(นางสาวจิรพันธุ์ ธนวัฒน์)

ประธานชุมนุมเกษตรศาสตร์ โรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์

ดวงตรา
ไปรษณียากร

เรียน อาจารย์วิบูลย์ศรี สมรรควัตน์
๑๒ ถนนพหลโยธิน ๗
กทม. ๑๐๔๐๐

(มีชื่อผู้ส่งและตำบลที่อยู่ของผู้ส่งหลังซอง)

ตัวอย่างจดหมายขอความช่วยเหลือ

โรงเรียนวัดเขมาภิรตาราม
จังหวัดนนทบุรี ๑๑๐๐๐

๑๕ มีนาคม ๒๕๒๓

เรื่อง ขอรทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการบรรพชาภาคฤดูร้อน

เรียน นายกชวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

ด้วยชมรมศึกษาพุทธศาสนา ของโรงเรียนวัดเขมาภิรตาราม มีความสนใจใคร่ทราบรายละเอียดต่าง ๆ ของโครงการบรรพชาสามเณรในระหว่างปิดภาคฤดูร้อน ตามที่ขุวพุทธิกสมาคมจัดเป็นประจำทุกปี จึงเรียนมาเพื่อขอรับเอกสารเกี่ยวกับโครงการดังกล่าว พร้อมทั้งขอรับใบสมัครรวม ๑๐ ชุด หากทางสมาคม ฯ จะกรุณาจัดส่งให้แก่ชมรม ตามตำบลที่อยู่ข้างบนนี้ ก็จะเป็นพระคุณยิ่ง หรือหากจะให้ไปรับด้วยตนเองที่สมาคม ก็ขอได้โปรดแจ้งให้ทราบด้วย

ชมรมขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ของท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

สุวรรณ สารกิจ

(นายสุวรรณ สารกิจ)

ประธานชมรมศึกษาพุทธศาสนา โรงเรียนวัดเขมาภิรตาราม

จาก นายสุวรรณ สารกิจ
 ว.ร.วัดเขมาภิรตาราม
 จ.นนทบุรี ๑๑๐๐๐

ดวงตรา
 ไปรษณียากร

เรียน นายกยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย
 วัดกันมาตุยาราม ซอยมังกร
 ถนนเขาวราช
 กทม. ๑๐๑๐๐

กิจกรรม

๑. ให้นักเรียนเขียนจดหมายถึงหัวหน้ากองวิชาการ กรมประชาสัมพันธ์ หรือหัวหน้าฝ่ายจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น แจ้งความประสงค์ขอให้สถานีดิจการภาคความรู้หรือรายการตอบปัญหานำรู้สำหรับนักเรียนทั่วไปเป็นประจำ สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง หรือตามแต่ที่ทางสถานีจะอนุเคราะห์ได้
๒. ให้นักเรียนเขียนจดหมายถึงเพื่อนเก่าคนหนึ่งที่อยู่ต่างโรงเรียน เนื่องจากได้ข่าวมาว่า เพื่อนคนนั้นขาดเรียนบ่อย นักเรียนจึงเขียนจดหมายมาได้ถามทุกข์สุข แสดงความห่วงใย ด้วยความปรารถนาดี
๓. ให้นักเรียนเขียนจดหมายถึงหัวหน้าฝ่ายจัดหางาน กรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย เพื่อขอสมัครทำงานในระหว่างปิดภาคฤดูร้อน ตามความสามารถและความถนัดของนักเรียน ควรแจ้งความรู้และกำหนดเวลาในการทำงานที่นักเรียนสามารถจะปฏิบัติได้ ส่งทางไปรษณีย์
๔. ให้นักเรียนเขียนจดหมายปลอบขวัญให้กำลังใจแก่ทหารหรือตำรวจที่กำลังปฏิบัติหน้าที่อยู่ทางชายแดน เพื่อแสดงความเข้าใจ เห็นใจในความทุกข์ยากและซาบซึ้งในความเสียสละของเขา
๕. ให้นักเรียนเขียนจดหมายถึงหัวหน้ากองรักษาความสะอาดกรุงเทพมหานครหรือเจ้าหน้าที่ของจังหวัดหรือของอำเภอ แจ้งความเดือดร้อนของประชาชนในชุมชนที่นักเรียนอยู่อาศัย อาจเป็นเรื่องใดเรื่องหนึ่งต่อไปนี้ เช่น การทิ้งขยะหรือการเก็บขยะในชุมชน ถนนหรือตรอกซอยชำรุดมีน้ำขัง การปล่อยน้ำเสีย ของเสียลงในแม่น้ำลำคลอง การปล่อยสัตว์เลี้ยงฟันฟันในที่สาธารณะ ฯลฯ ตอนท้ายขอร้องให้ส่งเจ้าหน้าที่มาตรวจตราหาทางแก้ไขให้ดีขึ้น เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม

บทที่ ๘

การย่อความ

ได้กล่าวไว้พอเป็นสังเขปในบทที่ ๒ ว่า การย่อความเป็นการเขียนประเภทหนึ่ง แต่ที่จริงตลอดชีวิตเรา เราย่อความเป็นคำพูดและการเขียนเกือบจะเท่า ๆ กัน แต่การพูดย่อความเรามักไม่สังเกต จึงมองข้ามไป อย่างไรก็ตาม จะเขียนพูดหรือเขียนก็ตาม มีกระบวนการคิดที่พอจะชี้ให้เห็นได้

ก่อนจะชี้ให้เห็นกระบวนการคิดในการย่อความ ขอทำความเข้าใจให้ตรงกันในเรื่องต่อไปนี้

ใจความ หมายถึง ข้อความที่สำคัญที่สุดในบทเขียน หรือบทพูด ถ้าเอาใจความออกเสียจากบทเขียนหรือพูด ก็จะเปลี่ยนแปลงสารทั้งหมด และข้อความที่เหลืออยู่อาจเข้ากันไม่ได้ เกะกะกันไม่ติด เพราะข้อความทุก ๆ ข้อในบทเขียนหรือบทอ่าน จะต้องสัมพันธ์กับใจความ

ผลความ คือข้อความที่สำคัญน้อยกว่าใจความ ทำหน้าที่ขยายใจความให้ชัดเจน ในบทเขียนหรือบทพูด ถ้าจะตัดผลความออกเสียจากบท สารที่ส่งมาก็ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ผู้รับสารสามารถรับสารจากผู้ส่งได้ ตรงความมุ่งหมายของผู้ส่ง

ในบทพูด หรือในบทเขียน อาจจำแนกเนื้อหาทั้งที่เป็นใจความและผลความออกได้ ๓ ชนิด คือ ข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น และข้อความที่แสดงอารมณ์หรือความรู้สึก

ข้อเท็จจริง เป็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งทำอะไรหรืออยู่ในสภาพอย่างใด ที่ไหน เมื่อไร มีปริมาณหรือขนาดเท่าใด หรือมีลักษณะอย่างไร เหล่านี้เป็นต้น อาจเป็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้ว หรือกำลังปรากฏอยู่ ผู้ส่งสารนำมารายงานให้ทราบตามที่ได้ประสบพบเห็น ได้รับรู้หรือได้ยินได้ฟังมา เราอาจตัดสินได้ว่า การรายงานนั้นเป็นความจริงหรือคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง หรือเป็นความเท็จ บางทีเรายังไม่อาจตัดสินได้เพราะเรายังไม่รู้หรือยังไม่มีข้อมูลเพียงพอ

ตัวอย่าง

ประเทศไทยตั้งอยู่บนคาบสมุทรอินโดจีน เป็นประเทศในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นประเทศเดียวในภูมิภาคนี้ที่เป็นเอกราชตลอดมา เนื้อที่ของประเทศเท่า ๆ กับประเทศฝรั่งเศส แบ่งเขตการปกครองส่วนท้องถิ่นออกเป็น ๗๒ จังหวัด กรุงเทพฯ เป็นเมืองหลวง ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๓) มีพลเมือง ๔๕ ล้านคนเศษ มีภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติ

ข้อคิดเห็น เป็นข้อความแสดงความเชื่อหรือแนวคิดหรือความรู้สึกที่ผู้กล่าวมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นบุคคล วัตถุ เหตุการณ์ หรือพฤติกรรมก็ตาม เป็นความเชื่อ แนวคิด หรือความรู้สึกส่วนตัวของผู้กล่าวเท่านั้น ผู้อื่นอาจเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้ ข้อคิดเห็นอาจจะเกี่ยวกับข้อเท็จจริงว่าน่าจะเป็นอย่างไร เกิดขึ้นเพราะอะไร หรือจะผันแปรไปอย่างไร อาจเกี่ยวกับหลักการหรือวิธีการว่าควรจะเป็นอย่างไร อาจเกี่ยวกับคุณค่าว่ามากน้อย สูงต่ำ ดีเลว เป็นคุณเป็นโทษ เพียงไร *

ตัวอย่าง

ในกระบวนการทดลองเสภาของไทย เห็นจะไม่มีเรื่องใดที่มีผู้นิยมชมชอบเท่าเรื่อง ขุนช้างขุนแผน คงเป็นเพราะเนื้อเรื่องสนุกและมีเค้าความจริงอยู่มาก ตัวละครก็ล้วนแต่เป็นคนธรรมดาสามัญ มีความรู้สึกนึกคิด มีโลก โกรธ หลง คล้าย ๆ กับเรา ๆ ท่าน ๆ ที่เห็น ๆ กันอยู่ในสังคมทุกวันนี้แน่นอน

ข้อความแสดงอารมณ์ ข้อความชนิดนี้ทำให้ผู้รับสารจากบทเขียนหรือบทพูด รู้ได้ว่าผู้ส่งสารมีอารมณ์หรือความรู้สึกเป็นอย่างไรระหว่างที่ส่งสาร สารของเขาแสดงให้เห็นว่าเขามีความขุ่นเคืองหรือชื่นชม เบิกบานหรือโศกเศร้า ข้อความชนิดนี้เรียกว่า ข้อความแสดงอารมณ์

ตัวอย่าง

ฝนซึ่งตกลงในที่ลุ่มซึ่งสมบูรณ์ด้วยน้ำ เพราะนองเจิ่งทั่วทั้งผืนนาจนมากเกินไปแล้ว ย่อมไม่มีประโยชน์อะไรแก่ต้นข้าวและไม่เป็นที่ยินดีของชาวนา มีแต่จะทำให้ชาวนาต้องเป็นทุกข์ เกรงไปว่าถ้าตกหนักลงมามาก ต้นข้าวที่หวานปักดำเอาไว้จะถูกน้ำท่วมจนตายไปหมด

* ความหมายของ “ข้อเท็จจริง” และ “ข้อคิดเห็น” ที่กล่าวไว้ข้างต้นนำมาจากหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย หลักสูตรการสื่อสาร ท ๓๕๑ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๒๓ นักเรียนควรดูรายละเอียดจากหนังสือดังกล่าว

แต่ว่า เมื่อแห่งแล้งกันดารน้ำ บึงนาดอนด้วย ขาดน้ำหล่อเลี้ยงต้นข้าว
“เจ้าประคุณเอ๋ย พระช่วยด้วย ขอให้ฝนตกหนักลงมาโปรดต้นข้าวซึ่งกำลัง
แห้งให้ชุ่มชื้นงอกงามต่อไปจนได้เถิดแก้วเบรวงเถิด”^๑

เราจะสังเกตได้ว่า ข้อความไหนเป็นข้อเท็จจริงหรือข้อคิดเห็นหรือข้อความแสดงอารมณ์
ก็ต่อเมื่อเราได้ฟัง ได้อ่านข้อความที่แวดล้อม ซึ่งเรียกว่า บริบทนั้นด้วย

หมายเหตุ บางคนมีความกังวลเกี่ยวกับคำว่า “ข้อเท็จจริง” เพราะเกรงว่าจะต้องมีเรื่อง
เท็จปนอยู่ด้วย แต่คำนี้เป็นคำเก่าในภาษาไทย ใช้นานแล้ว ความหมายก็เป็นเช่นที่กล่าว
มาข้างต้น คือ เป็นข้อความที่หมายถึงปรากฏการณ์ หรือเหตุการณ์ที่มีอยู่ เช่น ในกรณีเราเชิญ
บุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์มาให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นปัญหาอยู่ กรณีเช่นนี้เราไม่ได้หมาย
ความว่าจะเชิญเขามาให้ข้อเท็จแต่อย่างใดเลย ต้องการให้เขาให้เฉพาะข้อจริงเท่านั้น แต่เรา
ก็ยังเรียกว่าข้อเท็จจริงอยู่นั่นเอง ส่วนเขาจะให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงหรือไม่เพียงใด
นั้นเป็นอีกปัญหาหนึ่ง

ต่อไปนี้จะได้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการคิดในการย่อความ ซึ่งที่จริงก็ไม่ซับซ้อนแต่
เพราะเราไม่คุ้นกับการพิจารณากระบวนการคิด เราจึงอาจคิดว่ายุ่งยาก ถ้าเราไม่ฝึกสังเกต
ตนเองเรามักไม่รู้ว่าเกิดกระบวนการคิดในสมองของเราอย่างไร เมื่อได้ฝึกพอสมควรแล้ว
เราก็จะเข้าใจทำให้สามารถย่อเรื่องราวที่เราได้ยิน และงานเขียนที่เราได้อ่าน โดยจับประเด็น
สำคัญได้เป็นอย่างดี

กระบวนการคิดในการย่อความ

กระบวนการคิดในการย่อความ อาจพิจารณาได้เป็นขั้นตอนที่สำคัญตามลำดับ ดังนี้

๑. กระบวนการคิดในการย่อความจะเริ่มต้น โดยผู้ย่อใช้ความคิดวิเคราะห์ต้นเรื่องที่
จะย่อ ในการวิเคราะห์นั้นก่อนอื่นก็ต้องพิจารณาว่า ต้นเรื่องนั้นเป็นงานเขียนชนิดใด เช่น
เป็นบทความ นิยาย นิทาน ดำเนิน นวนิยาย เรื่องสั้น ปาฐกถา บทร้อยกรอง ที่มีเนื้อเรื่อง
มีตัวละคร บทพรรณนาร้อยแก้วที่เต็มไปด้วยสำนวนการประพันธ์ ฯลฯ ทั้งนี้จะต้องให้เหตุผล
ได้ด้วยว่าเหตุใดจึงถือว่าเป็นงานเขียนชนิดนั้น

๒. เมื่อทราบแล้วว่าเป็นงานเขียนชนิดใด ผู้ย่อก็ใช้ความคิดวิเคราะห์ต่อไป เป็นต้นว่า
ถ้าเป็นบทความ จะต้องแยกได้ว่า บทความนั้นแสดงข้อเท็จจริงเป็นส่วนใหญ่ หรือข้อคิด
เห็นเป็นส่วนใหญ่ หรือเป็นข้อความแสดงอารมณ์ความรู้สึกมากกว่าอย่างอื่น ส่วนใดตอนใด

^๑บุญนิธิ ก.ศ.ม. “จงให้สิ่งที่เขาต้องการ” ใน *แสงธรรม* (กรุงเทพมหานคร : บริษัทประชาชน จำกัด (แผนกการพิมพ์), ๒๕๑๗), หน้า ๒๔๕.

ที่เป็นข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น ข้อความแสดงอารมณ์ ผู้ย่อดึงแยกออกมาให้ได้ ถ้าเป็นนวนิยายก็ต้องแยกพิจารณาเนื้อเรื่องได้ว่า เริ่มเรื่องอย่างไร ดำเนินเรื่องไปอย่างไร และจบอย่างไร ฉากและเหตุการณ์ที่สำคัญอะไรบ้าง มีตัวละครตัวใดซึ่งเป็นตัวสำคัญที่สุด ตัวใดสำคัญรอง ๆ ลงไป ถ้าเป็นบทพรรณนา ก็ต้องแยกออกว่าพรรณนาถึงอะไรบ้าง ในแง่ใด และพรรณนาอย่างไร

๓. เมื่อวิเคราะห์ได้แล้วตามที่กล่าวข้างต้น ผู้ย่อก็จะพยายามตีความค้นเรื่องว่าผู้เขียนมุ่งที่จะสื่อสารเพื่อวัตถุประสงค์อันใด เช่น ผู้ย่อาจตีความได้ว่า เจ้าของต้นเรื่องเจตนาจะสื่อสารเพื่อให้ความรู้ หรือเพื่อโน้มน้าวให้คนกล้อยตาม หรือยั่วล้อด้วยความเอ็นดูให้เห็นข้อบกพร่อง หรือเพื่อยั่วล้อด้วยจงใจจะให้เสียหาย หรือเจตนาจะยกย่องชมเชยผู้ใดผู้หนึ่งมาจนเห็นชัดว่าต้องการประจบ หรือต้องการจะเผยแพร่คุณความดีเพื่อให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่คนทั่วไป

ในการตีความนี้ จะตรงกับเจตนาของผู้เขียนต้นเรื่องหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับว่า ผู้ย่จะความใช้ความคิดจนสามารถรับสารได้เพียงไหนและร่วมรู้สึกกับเจ้าของต้นเรื่องเพียงไร สามารถจับได้หรือไม่ว่าสารที่สำคัญที่สุดในต้นเรื่องคืออะไร สารรอง ๆ ลงไปคืออะไร

ถ้าเป็นงานเขียนงานประพันธ์ที่เจ้าของล่วงลัดไปนานแล้ว วัฒนธรรมหรืออภินิหารหนึ่งความเป็นไปในชีวิตได้เปลี่ยนแปลงไปจากสมัยของผู้เขียนเป็นอันมาก ย่อมจะมีบางตอนที่ผู้ย่อาจไม่เข้าใจตรงตามเจตนาของต้นเรื่อง ก็อาจตีความไปตามประสบการณ์ในชีวิตปัจจุบัน อาจมีผู้อ่านคนอื่นตีความแตกต่างไป เป็นเหตุให้เกิดการโต้แย้งขึ้น ในกรณีเช่นนี้ไม่ต้องมีความวิตกเพราะเป็นเรื่องธรรมดาที่อาจมีขึ้นได้บ่อย ๆ ดังจะเห็นในตัวอย่างการย่อความจากเรื่องขุนช้างขุนแผน ในบทนี้ ซึ่งจะชี้ให้เห็นต่อไป

๔. เมื่อตีความด้วยความรอบคอบแล้ว ผู้ย่จึงพิจารณาหาใจความต่อไป ใจความคืออะไร ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้นของบทนี้ ขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า วิเคราะห์หาใจความก็คือพิจารณาว่าถ้าตัดข้อความใดออกแล้ว ต้นเรื่องจะไม่คงรูปเดิม ความในต้นเรื่องจะเสียขบว่นหมด ข้อความนั้นก็คือใจความ ผู้ย่อาจพบว่าสารที่สำคัญในต้นเรื่องนั้นประกอบด้วยข้อความสำคัญ ๆ เท่า ๆ กันหลายข้อ ถ้าเป็นเช่นนั้น เราก็เรียงใจความที่มีความสำคัญระดับเดียวกันไว้ด้วยกันแล้วหาข้อความที่สำคัญรอง ๆ ลงไป เรียงข้อความตามความสำคัญก่อน แล้วพิจารณาควมไปด้วยว่าข้อไหนเป็นข้อความรู้ ข้อไหนเป็นข้อคิดเห็น ข้อไหนเป็นข้อความแสดงอารมณ์ อนึ่ง ถ้าต้นเรื่องที่จะย่อนั้นเป็นนิยายหรือนวนิยายที่มีตัวละคร ผู้ย่ไม่ควรสรุปง่าย ๆ ว่า ข้อคิดเห็นในต้นเรื่องนั้นเป็นของผู้เขียน เพราะผู้เขียนอาจเจตนาให้เป็นข้อคิดเห็นของตัวละครเท่านั้น

สารที่สำคัญของงานเขียนที่กล่าวมานี้ บางทีผู้ย่อาจจะจับจากประโยคที่เป็นข้อความรู้ หรือข้อคิดเห็น หรือข้อความแสดงความรู้สึก ที่ปรากฏในงานเขียนนั้น ก็ได้

เมื่อผู้ย่อความได้ใช้กระบวนการคิดดังกล่าวข้างต้นนี้แล้ว ก็จะเรียบเรียงข้อความโดยใช้ถ้อยคำของตนเองเป็นส่วนใหญ่ เพื่อสื่อความหมายให้ผู้อ่านรับสารได้ตามที่ตนต้องการ การเลือกใช้ถ้อยคำที่ดี การผูกประโยคที่ดี การลำดับความที่ดี เหล่านี้ผู้ย่อก็ต้องใช้ความคิดเช่นกัน จึงจะสามารถเรียบเรียงบทย่อของตนให้สละสลวยกระทัดรัดทำให้อ่านเข้าใจอย่างแจ่มชัดได้

อนึ่ง ทั้งกระบวนการคิดและการเขียนเรียบเรียงนั้น ต้องอาศัยการฝึกฝนอยู่เสมอ จึงจะสามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขอให้นักเรียนสังเกตตัวอย่างการใช้กระบวนการคิด และการเรียบเรียงบทย่อความที่แสดงให้ดูดังต่อไปนี้ ส่วนในการปฏิบัติจริงนั้น นักเรียนอาจไม่จำเป็นต้องแสดงการวิเคราะห์ และตีความให้เห็นเป็นข้อเขียนโดยละเอียดเหมือนที่ปรากฏในตัวอย่าง อาจเขียนเพียงคร่าว ๆ เท่านั้น แต่สำหรับบทย่อต้องเขียนให้เรียบร้อยสมบูรณ์

ตัวอย่างกระบวนการคิดเพื่อย่อความ

ต้นเรื่อง : ผลพลอยได้จากการออกพรรษา

ในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณวิถักษ์ณ์ เล่ม ๑

วิเคราะห์เนื้อเรื่อง

ย่อหน้าที่ ๑-๕ ผู้บรรยายแสดงความเคารพและสรรเสริญพระพุทธเจ้าว่าทรงพระคุณอย่างไบบ้าง (แสดงความรู้สึกล้อมโอบในพระองค์)

กล่าวถึงวันออกพรรษาว่าเป็นวันที่พระภิกษุที่จำพรรษามาครบไตรมาส ทำการปวารณา พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของไทย แต่พิธีต่าง ๆ มาจากลัทธิพราหมณ์ ต่อมาศาสนาพุทธกับลัทธิพราหมณ์ก็ปะปนกัน ลำพังพระพุทธศาสนาไม่มีพิธีการต่าง ๆ พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุผล บางคราวจึงนำเอาลัทธิพราหมณ์มาช่วยให้คนบางคนได้อาศัยก้าวไปสู่ธรรมะที่แท้จริง (ข้อเท็จจริง)

วันออกพรรษาชาวบ้านมักทำบุญตักบาตร เรียกว่า ตักบาตรเทโว ย่อมาจาก เทโวโรหนะ เชื่อว่าตรงกับวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จกลับจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ลงมาสู่มนุษยโลก หลังจากการเทศนาโปรดพระพุทธมารดา วันนี้เรียกว่า วันพระพุทธเจ้าเปิดโลกด้วย คือ ในวันนี้ได้ทรงแสดงธรรมให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจบาปบุญคุณโทษ และเรื่องนรกสวรรค์อย่างแจ่มแจ้ง (ข้อเท็จจริง)

ในวันออกพรรษาทางวัดตกแต่งสถานที่ให้สวยงาม ประดับโคมไฟ และธงต่าง ๆ และจุดดอกไม้ไฟสว่างไสวเป็นพุทธบูชา บางแห่งในชนบท เวลากลางวันมีการแข่งเรือ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสามัคคีระหว่างประชาชนในถิ่นใกล้เคียง และเป็นการฝึกซ้อมฝีพายไว้ใช้เมื่อมีสงครามทางเรือ จะเห็นว่าประเทศชาติกับพระพุทธศาสนามักอาศัยกัน (ข้อเท็จจริงในประโยคแรก ๆ และข้อคิดเห็นในประโยคสุดท้าย)

ย่อหน้าที่ ๖-๘ เหตุที่ต้องมีการปวารณา ก็คือในตอนแรกที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนพระธรรม พระภิกษุสงฆ์มีจำนวนน้อย เป็นพระอรหันต์เจ้า เกือบทุกคน พระอรหันต์เจ้าปฏิบัติดี ปฏิบัติถูกต้อง ไม่ผิดพลาดในข้อใดตามที่พระพุทธเจ้ากำหนดให้ปฏิบัติ ต่อมาพระสาวกมีจำนวนมากขึ้น บางองค์ที่ยังไม่ได้เป็นพระอรหันต์ ย่อมประพฤติพลาด ไม่เหมาะสมเป็นบางข้อ ทำให้มีเสียงนินทาจากฆราวาส และบุคคลในศาสนาอื่น ๆ (ข้อคิดเห็นประกอบข้อเท็จจริง ความรู้)

ระหว่างเข้าพรรษา พระภิกษุอยู่ร่วมกันในวัด ทุก ๑๕ วัน คือกลางเดือนครึ่งหนึ่ง และสิ้นเดือนครึ่งหนึ่ง จะต้องไปร่วมกันลงอุโบสถ พระองค์หนึ่งจะเป็นผู้สวดปาติโมกข์ คือบททวนพระวินัย หรือข้อปฏิบัติของพระภิกษุ ท่านสวดเป็นหมวด ๆ จบหมวดหนึ่งก็ถามพระภิกษุที่ฟังว่า ท่านผู้ใดละเมิดข้อหนึ่งข้อใดบ้างหรือไม่ พระที่ได้ปฏิบัติผิดพลาด ก็จะรับว่าได้ผิดพลาดไปในข้อนั้นข้อนี้ เมื่อได้รับคำชี้แจงตักเตือน ก็จะประพฤติให้ดีขึ้น ถ้ามีพระบางองค์ยังขึ้นทำ ไม่เชื่อฟังคำตักเตือน ก็จะถูกห้ามไม่ให้ลงอุโบสถร่วมกับพระอื่น ๆ (ความรู้)

เมื่อมีการเตือนกันอยู่ทุก ๑๕ วัน เช่นนี้ การปฏิบัติผิดพลาดจนทำให้เกิดเสียงคำหึงเตือนก็เกือบจะไม่มีเลย ดังนั้นเมื่อถึงวันออกพรรษา ถึงเวลาที่พระจะต้องแยกย้ายกันไป เพื่อเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า พระพุทธเจ้าจึงทรงกำหนดให้ประชุมกันให้พระทั้งที่เป็นผู้น้อย และผู้ใหญ่ ตักเตือนกันและกัน ผู้ใหญ่ต้องฟังคำตักเตือนจากผู้น้อย และผู้น้อยต้องฟังคำตักเตือนของผู้ใหญ่ และปฏิบัติให้ดี ไม่ให้มีข้อตำหนิได้ (ข้อคิดเห็นประกอบข้อเท็จจริง)

ย่อหน้าที่ ๑๐-๑๑ ข้อสำคัญของปวารณาก็คือ ผู้ที่อยู่ร่วมกัน เห็นความประพฤติของกันและกันอย่างใกล้ชิด ถ้าหากรับหลักการว่า มีหน้าที่ต้องเตือนกัน และผู้ที่ได้รับคำเตือน ต้องพยายามประพฤติให้ดีขึ้น ความสามัคคีก็บังเกิดขึ้นและเข้าถึงจิตใจกัน อยู่ร่วมกันด้วยความรักใคร่ ทางพระพุทธศาสนาถือว่า การปวารณาเป็นกิจกรรมสำคัญที่สุดในวันออกพรรษา (ข้อเท็จจริง)

ย่อหน้าที่ ๑๒-๑๔ ถ้าพวกเราที่เป็นคฤหัสถ์ (ฆราวาส - ผู้ครองเรือน) จะนำการปวารณาของพระภิกษุมาใช้โดยอนุโลม ก็จะทำให้เกิดความสุขแก่สังคมยิ่งขึ้น เช่นในครอบครัว ถ้าสามีภรรยา พ่อแม่ ลูกหลาน ตักเตือนกันได้ดีย่อมจะเป็นผลดี มีความเห็นใจกัน ห่วงใยกันมากขึ้น (ข้อคิดเห็น)

ย่อหน้าที่ ๑๕-๑๗ ในครอบครัว บิดามารดาก็อาจอนุญาตให้ลูกตักเตือนกันได้ เพราะรับความจริงว่าในบางสิ่งบางอย่างลูกที่โตแล้วได้เห็นโลกกว้างขวางกว่าพ่อแม่ในบางเรื่อง ก็อาจจะเตือนพ่อแม่ได้ ส่วนลูกนั้นก็ป็นธรรมดา ถ้าพ่อแม่เห็นว่าอะไรจะประพฤติดอกนอกทางที่สมควร ก็ควรได้รับคำตักเตือนสั่งสอนจากพ่อแม่ ถ้าถือเช่นนั้นด้วยกันทั้งสองฝ่าย แม้ลูกที่ยังเป็นเด็กนักเรียนก็อาจเตือนพ่อแม่ได้ เพราะบางครั้งพ่อแม่ก็อาจลืมตัว โกรธเคืองกันโดยไม่มีเหตุผลก็ได้ ถ้ารับหลักการว่า ต่างคนต่างเตือนกันได้ ถึงจะมีการกระทำผิดพลาด ก็จะไม่ไปถึงความโกรธแค้นรุนแรง (ข้อคิดเห็น)

ย่อหน้าที่ ๑๘ การปวารณาจะสัมฤทธิ์ผลได้

๑. ต้องอาศัยผู้ปวารณาเต็มใจที่จะแก้ไขตนเอง
 ๒. แก้ไขด้วยความจริงใจ
 ๓. การตักเตือน ทำด้วยความหวังดี (พูดจาดี มีมารยาท) และ
 ๔. ถือว่าผู้ตักเตือนเป็นผู้มีคุณแก่ผู้ที่ฟังคำตักเตือน
- ทั้ง ๔ อย่างนี้ต้องปฏิบัติร่วมกันอยู่เป็นนิจ (ข้อคิดเห็น)

ย่อหน้าที่ ๑๙-๒๐ ถึงแม้ว่าการปวารณากัน หรือการตกลงยินยอมรับฟังคำตักเตือนกันและกัน ทั้งผู้น้อยและผู้ใหญ่เป็นกิจกรรมของพระภิกษุ แต่ถ้าฆราวาสนำหลักการมาใช้ ก็จะได้รับคุณประโยชน์ทั้งทางส่วนตัวและในการปกครองบ้านเมืองด้วย ผู้ที่ขาดคนตักเตือนเปรียบเหมือนช้างป่าบ้าเถื่อนขาดผู้ควบคุมและให้การฝึกฝน (ข้อคิดเห็นที่โน้มน้าวใจ)

การตีความ

ผู้เขียนคำบรรยายนี้ ตั้งชื่อเรื่องว่า ผลพลอยได้จากการออกพรรษา ซึ่งหมายความว่า มีผลได้โดยตรงที่สำคัญของการออกพรรษาคือการตักเตือนกันและกัน ทั้งผู้น้อยและผู้ใหญ่ ในหมู่พระภิกษุที่ได้อยู่ร่วมกันมาตลอดพรรษา และกำลังจะต้องจากกันไปเผยแผ่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ส่วนผลพลอยได้ก็คือ ถ้าฆราวาสจะนำวิธีการปวารณามาใช้ในชีวิตทุกระดับย่อมได้ประโยชน์

ผู้เขียนกล่าวถึงประวัติของวันออกพรรษา ขนบประเพณีของชาติไทย ทั้งในทางวัดและทางบ้าน ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ก็โดยเจตนาจะส่งสารเพื่อเป็น วิทยาทานแก่ผู้ฟัง พร้อมกันนั้นผู้เขียนเสนอแนะให้พุทธศาสนิกชนที่เป็น ฆราวาส นำเอาหลักการปวารณาของพระมาใช้ในชีวิตคฤหัสถ์ และชี้ให้เห็น ว่าการที่จะกระทำการปวารณากันให้ได้ผลสมบูรณ์ เราต้อง

๑. ตั้งใจจริง ที่จะแก้ไขตนเอง
 ๒. พอใจที่จะได้รับคำตักเตือนและมีความพยายามที่จะแก้ไขตนเอง
 ๓. ผู้เตือนหวังดีจริง ๆ จึงต้องใช้กิริยาและวาจาที่สุภาพอ่อนโยน แสดง ความหวังดีให้ปรากฏ
 ๔. ผู้รับคำเตือนเห็นคุณค่าของคำตักเตือน และคุณความดีของผู้เตือน
- ผู้เขียนส่งสารย้ำเพื่อให้น้ำใจผู้อ่านว่า ควรระลึกว่า ผู้ขาดคนว่ากล่าว ตักเตือน ก็จะกลายเป็นผู้ที่ประพฤติดุร้ายไม่มีหลักการ ไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ เปรียบเหมือนสัตว์ป่าประพฤติดุร้ายไปตามสัญชาตญาณ

หมายเหตุ ควรสังเกตว่า การวิเคราะห์ที่ดี การตีความที่ดี บางตอนก็ เป็นการขยายความ บางตอนก็เป็นการตัดความ บางตอนก็แปลความหมาย ของศัพท์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความต้องการของผู้อ่านแต่ละคน

แยกใจความออกจากผลความ

ใจความ คือ วันออกพรรษาเป็นวันสำคัญของพระภิกษุ ท่านต้องปฏิบัติ ตามที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดไว้ คือ ก่อนจะจากกันไป เพื่อเผยแผ่พระธรรม คำสอนแก่ประชาชน ต้องหาโอกาสตักเตือนกันและกัน เพราะจะไม่มีโอกาส ที่จะทำเช่นนั้นโดยง่ายอีกแล้ว ต้องช่วยกันพิจารณาความประพฤติ และแนะนำ กันให้กระทำให้อีก ให้ดี มิให้ผู้ใดตำหนิได้ การกระทำของพระในวันออก พรรหานี้ ฆราวาสน่าจะนำหลักการมาใช้ ทั้งในครอบครัวและในกิจการของ บ้านเมือง การตักเตือนกันได้ ทำให้เกิดความไว้วางใจกัน และหวังดีต่อกัน ยิ่งยืนนานโดยบริสุทธิ์ใจ

ผลความ คือ ความรู้เรื่องขนบธรรมเนียมและประเพณี การปฏิบัติ ภายในครอบครัวที่ผู้เขียนยกตัวอย่างให้ดู ข้อคิดเห็นและคำอธิบายที่ผู้เขียน แสดงไว้ในบทบรรยาย เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจใจความชัดเจน และรับความคิ-
เห็นของผู้เขียนง่ายขึ้น

บทย่อ

(จากคำบรรยายเรื่อง “ผลพลอยได้จากการออกพรรษา” นายประภาส อวยชัย บรรยายออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในวันออก

พรรษา พ.ศ. ๒๕๑๙ การยอঁเพื่อให้ผู้ที่ไม่มีโอกาสได้ฟัง หรือได้อ่านบทบรรยายของนายประภาส อวยชัย ได้รับความรู้และข้อคิดเห็นที่มีคุณค่าร่วมกันผู้ที่ได้มีโอกาสอ่านหรือฟัง)

วันออกพรรษา เป็นวันที่พุทธศาสนิกชนควรระลึกถึงเป็นพิเศษ วันออกพรรษานี้เป็นวันสุดท้ายที่พระภิกษุสงฆ์ที่อยู่ร่วมวัดเดียวกัน ตลอดเวลาเข้าพรรษา จะแยกย้ายไปจากกัน พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติว่า ในวันนี้แทนที่จะมีการสวดปาติโมกข์ตามพระวินัยของพระภิกษุ ให้มีการกระทำที่เรียกว่า สังฆปวารณา คือ เมื่อพระภิกษุที่ได้อยู่ร่วมกันได้มาประชุมกันแล้ว ก็ให้มีการตักเตือนกัน ทั้งพระผู้ใหญ่และพระผู้น้อย ขอมตให้พระด้วยกันว่ากล่าวตักเตือน ทุกองค์รับฟังและพิจารณาตนเอง และรับว่าจะพยายามประพฤติปฏิบัติให้ดีขึ้น ถ้าพระองค์ใดได้ถูกตักเตือนในความผิดพลาดที่มีไข่ความจริง ก็แสดงเหตุผลชี้แจงให้พระด้วยกันเข้าใจให้แจ่มแจ้ง เพื่อให้หมดความระแวงสงสัย เพราะพระทุกองค์ต้องรับผิดชอบในความประพฤติของกันและกัน ร่วมกัน

ประเพณีปวารณาต่อกัน ดังที่พระภิกษุท่านทำกันในวันออกพรรษานี้ ถ้าฆราวาสจะนำหลักการมาใช้ในครอบครัว หรือในกิจการทั้งหลาย ก็จะเป็นมงคลให้เกิดความสุขแก่สังคมยิ่งขึ้น เมื่อผู้ที่อยู่ร่วมกันไม่ว่าผู้ใหญ่และผู้น้อย ไม่มีทิฐิมานะ รับความจริงว่าทุกคนย่อมผิดพลาดได้ และในบางโอกาส ก็เตือนกันได้ และเห็นขวัร้งกันไว้ได้ เมื่อประพฤติผิดแนวทางที่ชอบ ถ้ารับหลักการดังกล่าวมานี้ และประพฤติตามด้วยความจริงใจ ก็จะทำให้ผู้ที่ร่วมสังคม จนกระทั่งผู้ที่ร่วมชาติกัน มีความเข้าใจกันหวังดีต่อกันยิ่ง ๆ ขึ้นตลอดไป นับเป็นการสร้างความสามัคคี ที่ไม่มีอะไรจะยิ่งไปกว่า

ผลที่ได้จากวันออกพรรษายังมีในด้านวัฒนธรรม ความสนุกสนาน ความงดงามอีกด้วย และประเพณีบางอย่าง เช่น การแข่งเรือ ในบางท้องที่ ก็จะช่วยให้มีการฝึกการพายเรือไม่ให้หย่อนฝีมือลงไปอีกทั้งให้ความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน ในการจัดงานฉลองวันสำคัญทางศาสนา ในโอกาสเดียวกันก็คำนึงถึงประโยชน์ที่ประชาชนอาจกระทำต่อประเทศชาติ ตลอดจนถึงช่วยส่งเสริมศาสนาด้วย

ข้อเสนอแนะวิธีการยอঁความเพื่อประโยชน์ต่าง ๆ สำหรับนักเรียน

การยอঁความสำคัญมาก สำหรับนักเรียนที่กำลังศึกษาวิชาต่าง ๆ คงจะต้องยอঁในใจหรือบันทึกยอঁคำอธิบายของครู และคำอภิปรายของเพื่อนร่วมชั้น นอกจากนั้นงานที่นักเรียนจะต้องทำอยู่เป็นประจำ โดยต้องใช้สมรรถภาพการยอঁความ ก็คือ

๑. การบันทึกรายงานการประชุมกลุ่ม ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนคงจะได้เข้าประชุมกลุ่มย่อยมาแล้ว ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนักเรียนก็คงมีโอกาสดำเนินการประชุมกลุ่มย่อยอีกเช่นกัน ในการประชุมชนิดนี้ นักเรียนคงจะต้องผลัดเปลี่ยนกันทำหน้าที่เลขานุการ มักมีคำสั่งให้เลขานุการทำการงานสั้น ๆ ถึงเรื่องที่อภิปรายกันในกลุ่มย่อย แล้วนำมาอ่านให้นักเรียนทั้งห้องฟัง การเขียนรายงานสั้น ๆ ก็คือ การย่อความชนิดหนึ่งนั่นเอง มีข้อที่ควรสังวรในการเขียนรายงานแบบนี้ คือ ถ้าเป็นไปได้ ผู้เขียนรายงานควรหาโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มได้อ่านทั่วกันทุกคน เพื่อจะได้ทราบว่า เป็นที่พอใจของกลุ่มหรือไม่ ถ้าไม่เช่นนั้นแล้ว สมาชิกบางคนอาจตกท้วงในภายหลังได้ว่า เลขานุการมิได้บันทึกข้อคิดของเขาไว้ในรายงาน แต่โดยมากในการประชุมในโรงเรียนมักจะไม่ค่อยมีเวลาพอที่จะให้สมาชิกในกลุ่มอ่านรายงานได้ทั่วทุกคน เมื่อเป็นเช่นนั้น เลขานุการกับประธานก็ต้องรับผิดชอบร่วมกัน ในการรายงานการอภิปรายกลุ่มย่อย บางกรณีมีข้อคิดเห็นที่สำคัญเท่า ๆ กันหลายข้อ ถ้าเป็นไปได้ เลขานุการก็ต้องเขียนทุกข้อลงในรายงานนั้น

ถ้ามีความเห็นขัดแย้งกัน เลขานุการก็ต้องรายงานความเห็นขัดแย้งไว้ด้วย แต่โดยมากแล้วสมาชิกในกลุ่มมักตกลงกันได้ว่าจะให้รายงานเฉพาะข้อไหน ในการเขียนรายงานการอภิปรายกลุ่ม ผู้เขียนรายงานควรเขียนเฉพาะข้อความที่เป็นข้อเท็จจริง ที่สรุปได้จากการประชุมกลุ่ม กับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่สำคัญของกลุ่ม และเว้นข้อความแสดงความรู้สึก

จะเห็นได้ว่า การย่อความในกรณีดังกล่าวข้างต้นมิใช่การตัดความให้สั้น แต่เป็นการพินิจพิเคราะห์สารจากผู้พูดหลายคน และพูดกันคนละหลาย ๆ ครั้ง แล้วคัดเลือกข้อความที่สำคัญมาเรียบเรียงให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังได้ทราบถึงการสนทนาหรืออภิปราย

ถ้าเราฟังการบรรยาย กระบวนการของความคิดจะไม่ค่อยซับซ้อนและรายงานง่ายกว่าการอภิปราย เพราะมีผู้พูดเพียงคนเดียว การบันทึกควรเก็บเฉพาะสารที่สำคัญมาให้ครบถ้วน

๒. การย่อความรู้จากหนังสือเรียน หรือจากคำอธิบายของครู การย่อชนิดนี้ต้องทำเป็นระยะ ๆ เรียบเรียงที่ได้อ่านแล้ว และย่อคำอธิบาย และคำบรรยายของครูไว้ เพื่อที่เราจะได้ทบทวนสะดวกในการสอบปลายภาคหรือปลายปีการศึกษา บางทีเราไม่ต้องอ่านหนังสือซ้ำทั้งเล่ม อ่านแต่ที่ได้ย่อความไว้ บทย่อจะช่วยเตือนความจำของเรา ให้คิดไปถึงข้อความรู้อื่น ๆ ที่อยู่ในหนังสือเรียน หรือที่ครูอธิบายให้ฟัง การย่อชนิดนี้เราควรทำเป็นประจำ ตลอดปีการศึกษา

๓. ในการเขียนคำตอบข้อสอบ เราต้องอาศัยความสามารถในการย่อความ คำตอบของนักเรียนก็คือ การย่อความจากความรู้ทั้งหมดที่มี ลงเป็นข้อความสั้น ๆ พอควรแก่เวลาที่กำหนดให้ การย่อความดังกล่าวนี้ ในวิชาคณิตศาสตร์ เราทำแต่เพียงเล็กน้อย แต่บางวิชา เช่น สังคมศึกษา เราต้องอาศัยการย่อความมาก นักเรียนที่สามารถเก็บข้อความสำคัญมาเรียบเรียงให้อ่านได้สะดวก มักเป็นผู้ที่สอบได้คะแนนสูง

ในการเขียนย่อความ เราต้องรู้จุดประสงค์ในการย่อให้แจ่มแจ้ง เช่น เราย่อข้อความรู้ในหนังสือเรียนไว้เพื่อทบทวนสำหรับการสอบ นอกจากนั้นเราต้องคำนึงถึงผู้อ่าน ผู้ที่อ่านคำตอบในการสอบวิชาต่าง ๆ ของเรา คือ ครูหรือกรรมการสอบ เราควรให้ความสะดวกในการอ่านเช่นเดียวกับการเขียนอย่างอื่น เขียนให้ตรงประเด็น ไม่วกวน ไม่อ้อมค้อม ถ้าเราเขียนเพื่อส่งให้นักยศาสตร์สำหรับเด็ก เราควรใช้ถ้อยคำที่เด็กจะเข้าใจได้ง่าย

ตัวอย่างการย่อเรื่องจากวรรณคดี

การย่อเรื่องจากวรรณคดีตามตัวอย่างต่อไปนี้ เป็นการย่อความไว้ช่วยความจำและเพื่อทบทวนบทเรียน ในการย่อนั้นเราอาจตั้งคำถามตัวเองว่า เมื่อจะแต่งงานพลายแก้วกับนางพิม นั้น การเตรียมและการทำพิธีมีขั้นตอนอย่างไรบ้าง

ต้นเรื่อง จากหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ เล่ม ๓ หน้า ๓๖

บทย่อ

ทองประศรีชวนเพื่อนบ้านที่ชอบกัน ๒-๓ คน ไปหาศรีประจันด้วยกัน เมื่อพบกับศรีประจันก็ทักทายเป็นอันดี และถามถึงทุกข์สุขตั้งแต่จากเมืองสุพรรณไปอยู่กาญจนบุรี

ทองประศรีเล่าถึงความทุกข์ยากของตนกับลูก ตั้งแต่ขุนไกรตายและคนได้พาลูกไปอยู่กาญจนบุรี เล่าว่า มีสมบัติติดตัวไปบ้าง แล้วก็กล่าวขอลูกสาวศรีประจันด้วยถ้อยคำเปรียบเทียบคมจำ เช่นว่า จะให้พลายแก้วมารองเท้า คล้ายกับว่าเป็นเกือกหนัง (ส่วนวนนี้แผลงมาจากวรรณคดีเรื่องอื่น “ขอเป็นเกือกทองรองบาท”) เป็นที่ถูกใจศรีประจัน ศรีประจันก็บอกว่า คนมีทรัพย์หรือไม่มี ไม่สำคัญเท่ารู้จักหา รู้จักใช้ ถึงมีทรัพย์สมบัติแต่ไม่รู้รักษาเพิ่มเติม ทรัพย์ก็จะหมด แล้วถามถึงข้อดีข้อเสียของพลายแก้ว เพื่อนบ้านของทองประศรีที่ชวนมาด้วย ก็ชี้แจงถึงความดีของพลายแก้ว ว่าไม่สูบฝิ่นกินกัญชา และให้ความไปถึงเมื่อบวชเณรก็เทศน์กัณฑ์มีทรัพย์ได้เพราะ แล้วกล่าวถึงนางพิมถวายผ้าห่ม และขุนช้างรบกวนจนนางพิมโกรธ ศรีประจันตกลงยกนางพิมให้พลายแก้วโดยง่าย แล้วศรีประจันก็ไปนิมนต์สมภารวัดเคาให้มาสวดมนต์ และฉันทน์ที่บ้านในงานแต่งงานลูกสาว

ถึงวันได้ฤกษ์ เพื่อนหนุ่ม ๆ ของพลายแก้วก็มาช่วยกันปลุกเรือนหอ แล้วเสร็จภายในหนึ่งวัน พลายแก้วให้บ่าวไปเชิญขุนช้างมาเป็นเพื่อนเจ้าบ่าว รุ่งขึ้นจากวันปลุกเรือนหอพลายแก้วก็ยกขันหมากมาที่บ้านเจ้าสาวเป็นขบวน

กรีกกรีน ศรีประจันเลี้ยงพระและแขกที่มาช่วยงาน พระสวคมนตรีและชด
น้ำแล้วก็ลาไป

หลังจากนั้นเจ้าบ่าวก็ไปนอนในเรือนหอ ครบสามวัน แล้วศรีประจัน
จึงพานางพิมพ์ไปส่งตัว ศรีประจันสั่งสอนลูกให้เป็นแม่เรือนที่ดี เมื่อไปถึง
เรือนหอ ศรีประจันก็ฝากฝังลูกสาวกับเจ้าบ่าว ขอให้พลายแก้วรักและให้อยู่
ด้วยกันตลอดชีวิต

บทยอที่เราทำไว้แล้วนั้น เราอาจย่อลงไปได้อีกดังต่อไปนี้ ซึ่งมีแต่เฉพาะเนื้อความสำคัญ
ไม่มีข้อความปลีกย่อย

ทองประศรีชวนเพื่อนบ้านไปเป็นเพื่อนสองสามคน เดินทางไปเมือง
สุพรรณ เมื่อถึงบ้านศรีประจันเจ้าของบ้านต้อนรับเป็นอย่างดี อย่างคนชอบ
กันมาแต่ก่อน ศรีประจันถามถึงความเป็นอยู่ของทองประศรี ตั้งแต่จากกัน
ทั้งเมืองสุพรรณไปอยู่กาญจนบุรี

ทองประศรีเล่าให้ฟัง บอกว่าตนมีทรัพย์สินติดตัวไปบ้าง และมีเพื่อนช่วย
เหลือจึงตั้งบ้านเรือนทำมาหากินได้ มีความสุขพอสมควร แล้วก็กล่าวขอ
ลูกสาว ศรีประจันซักถามถึงความประพฤติพลายแก้ว เพื่อนบ้านที่ไปด้วยกัน
ก็เล่าถึงคุณสมบัติพลายแก้วให้ฟัง ศรีประจันพอใจ จึงยกนางพิมพ์ให้แต่งงาน
กับพลายแก้ว

ถึงวันฤกษ์ดี เพื่อนหนุ่ม ๆ ของพลายแก้วก็มาช่วยปลูกเรือนหอเสร็จ
ภายในหนึ่งวัน ครั้นได้ฤกษ์ในวันแต่งงาน ฝ่ายเจ้าบ่าวก็จัดขบวนนำขันหมาก
ไปอย่างครึกครื้นตามประเพณี มีการเลี้ยงพระ พระสวคมนตรีแล้วชดน้ำ จบ
แล้วพระลาไป เจ้าบ่าวก็เข้านอนในหอเวลาเมื่อครบสามวันแล้ว ศรีประจัน
ก็นำนางพิมพ์มาส่งตัวต่อพลายแก้ว

ตัวอย่างที่จะทำให้เห็นว่า การเลิความต่างกันอาจทำให้การย่อต่างกันไปบ้าง เช่น ใน
กลอนตอนที่ศรีประจันกล่าวกับทองประศรีว่า

ถึงยากจนอย่างไรก็ไม่ว่า	แต่พริ้งขี้หลังมาจะยกให้
อุตส่าห์ทำมาหากินไป	รู้ทำรู้ได้ด้วยง่ายดาย
ถึงเงินทองเป็นของพ่อแม่ให้	ไม่รู้รักษาไว้ก็ฉิบหาย
ดูจะขอลาความท้อนยาย	ลูกชายนั้นดีหรืออย่างไร
ไม่เล่นเบี้ยกินเหล้าเมาทุกข์	ฝันฝามันสุขบ้างหรือไม่
จะสูงต่ำดำขาวสักคราวใคร	ดูยังไม่เห็นแก่ตาว่าตามจริง

กลอนหกคำนี้มีบางคนตีความว่า ศรีประจันไม่สนใจในเรื่องอื่นนอกจากความประพฤติ
ของชายหนุ่มที่ไม่พึงประสงค์ของสังคมไทย คือ “เล่นเบี้ยกินเหล้าเมาทุกข์...” แต่มีบาง

คนตีความว่า ศรีประจันสนใจที่จะทราบถึงลักษณะภายนอกของพลาญแก้ว คือ “สูงต่ำดำขาว สักกราวใคร” และใครจะให้ฝ่ายทองประศรีพรรณนาให้ฟังตามความจริง เพราะศรีประจัน ไม่ได้เห็นพลาญแก้วมาเป็นเวลานาน ถ้าตีความอย่างข้างหลังนี้ก็ต้องเขียนในบทย่อความว่า “ศรีประจันใครจะทราบส่วนดีและส่วนเสียรวมทั้งรูปร่างลักษณะของพลาญแก้วด้วย”

ตัวอย่างการทำสังเขปจากหนังสือเรียน

มีการย่อความอีกชนิดหนึ่งที่เป็นประโยชน์แก่นักเรียนในการเรียนวิชาที่มีเนื้อหามาก และต้องอาศัยความจำมาก การย่อความชนิดนี้เรียกว่า การทำสังเขปเรื่อง ถ้านักเรียนได้ฝึก ทำสังเขปเรื่องไว้ให้ชำนาญพอ ก็จะเป็นการทดสอบความจำได้เป็นอย่างดี ข้อที่สำคัญคือ ในการทำสังเขปนั้นเราต้องเข้าใจงานเขียนเป็นอย่างดีเสียก่อน ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างการทำ สังเขปเรื่องจากหนังสือเรียนสังคมศึกษา ประเทศของเรา

สังเขปความไว้
ช่วยให้จำแม่น

ต้นเรื่อง

การจำแนกชาติพันธุ์มนุษย์

ทุกวันนี้ไม่ว่าจะไปทางไหน ในเมืองหรือชนบท เรามักจะเห็นผู้คน มากหน้าหลายตา ยิ่งในเมืองใหญ่ด้วยแล้ว ผู้คนที่เราพบปะตามท้องถนน ใน

ร้านอาหาร ร้านขายของ โรงเรียน หรือสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งมีมากมาย แต่งกายแตกต่างกันไป หรือแม้แต่รูปร่างผิวพรรณก็อาจต่างกันไปมาก ทุกวันนี้เรามีโอกาสดีกว่าแต่ก่อน ในการพบปะพูดคุยกับผู้คนหลายชาติที่ต่างกันในด้านภาษา ศาสนา หรือขนบธรรมเนียม ประเพณี ทั้งนี้เพราะการไปมาหาสู่กันทำได้สะดวกขึ้นมาก โลกปัจจุบันดูแคบเข้า เนื่องจากการคมนาคมสะดวกรวดเร็ว มีถนนหนทางเชื่อมต่อถึงกันเกือบตลอดทั่วทั้งโลก การเดินทางทางบกด้วยรถยนต์ รถโดยสาร และรถไฟ ทำให้คนในประเทศหนึ่ง ๆ หรือระหว่างประเทศหนึ่งกับอีกประเทศหนึ่งมีโอกาสพบปะกันได้ง่ายและรวดเร็วทันใจในที่ ๆ การเดินทางทางบกไม่สะดวก ก็มีการเดินทางทางน้ำ โดยอาศัยลำน้ำธรรมชาติสายต่าง ๆ หรืออาศัยคู คลอง ที่มนุษย์ขุดขึ้น ทำให้สามารถติดต่อกันได้แม้ในหมู่บ้านเล็ก ๆ แต่การเดินทางที่ถือว่าสะดวกรวดเร็วที่สุด เห็นจะได้แก่การเดินทางทางอากาศ โดยเครื่องบิน เครื่องบินสามารถทำให้โลกทั้งโลก เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ติดต่อกันได้ภายในเวลาเพียงไม่กี่ชั่วโมง

นอกจากนี้ ระบบการขนส่งสมัยใหม่ซึ่งเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับความสะดวกรวดเร็วของการคมนาคมยังมีบทบาทสำคัญในโลกปัจจุบัน การขนส่งทำให้คนทุกมุมโลก ทุกหนทุกแห่งในเมืองและชนบท มีของกินของใช้อย่างเดียวกัน จึงมีส่วนทำให้การดำรงชีวิตของคน ไม่ว่าจะยากดีมีจน อยู่ใกล้อยู่ไกล ความเจริญ ได้มีโอกาสมีวัฒนธรรมการดำรงชีวิตเป็นแบบเดียวกันยิ่งกว่าสมัยใด ๆ ที่ผ่านมา

การสื่อสารสมัยใหม่ เป็นต้นว่า วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ โทรเลขและโทรศัพท์ก็ยังเป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มนุษย์เราไม่ว่าจะอยู่ที่ใด พูดภาษาใดหรือนับถือศาสนาใด มีความใกล้ชิดผูกพัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางด้านความคิด การกระทำ ตลอดจนการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างเห็นได้ชัด ความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการและเทคนิคสมัยใหม่ได้ช่วยให้มนุษย์เราซึ่งแม้จะมีรูปร่างหน้าตาผิวพรรณต่างกัน และโดยทั่วไปจะมีขนบธรรมเนียมประเพณีการดำรงชีวิตต่างกันไปตามถิ่นที่อยู่ของตน กลับปรากฏว่าในปัจจุบันดูเหมือนจะโน้มเอียงไปในทางที่จะมีวัฒนธรรมร่วมกันมากขึ้น ซึ่งทั้งหมดนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นเพราะความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการและเทคนิคสมัยใหม่เป็นสำคัญ

การแบ่งเขตความเจริญของโลก

เมื่อหลายพันปีมาแล้ว โลกเรามีแหล่งความเจริญเป็นแหล่งรวมของประชากรกระจัดกระจายอยู่ตามบริเวณลุ่มน้ำสายสำคัญ ๆ ของโลก เป็นต้นว่า

ลุ่มน้ำไนล์ ลุ่มน้ำไทกริส ยูเฟรติส ลุ่มน้ำสินธุ และลุ่มน้ำฮวงโห จนต่อมา จึงขยายตัวออกไปอยู่ตามบริเวณริมฝั่งทะเล เช่น ดินแดนที่เคยเป็นอาณานิคมกรีก หรือโรมันโบราณ เป็นต้น แต่ละแหล่งนับว่ามีความเจริญเป็นของตนเอง แทบจะไม่มีโอกาสติดต่อสัมพันธ์กัน เนื่องจากการคมนาคมยังไม่สะดวกอย่างทุกวันนี้

อย่างไรก็ดี เมื่อไม่กี่ร้อยปีมานี้เอง ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ได้ช่วยทำให้โลกตะวันตก โดยเฉพาะยุโรปกลายเป็นศูนย์กลางของความเจริญทางการค้า อุตสาหกรรม และวิทยาการต่าง ๆ เป็นแหล่งความเจริญอันหนึ่งของโลก และไม่นานมานี้เมื่ออิทธิพลของชาวยุโรปแผ่ขยายไปทั่วโลก ชาวยุโรปจึงได้นำความเจริญทางการค้า อุตสาหกรรม ความก้าวหน้าทางเทคนิค ตลอดจนแบบอย่างการดำเนินชีวิตแบบยุโรปไปเผยแพร่ยังส่วนต่าง ๆ ของโลก จึงเกิดมีแหล่งความเจริญเพิ่มมากขึ้น และประการสำคัญ ทำให้โลกเกือบทั้งโลกเริ่มมีวัฒนธรรมร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

กล่าวได้ว่า ในปัจจุบันโลกเราอาจแบ่งได้เป็นสองเขตใหญ่ ๆ คือ เขตหนึ่งเป็นเขตที่ได้ผ่านการพัฒนามาแล้วทางด้านการค้า อุตสาหกรรม การสื่อสาร การคมนาคมขนส่ง เป็นแหล่งความเจริญทางวัตถุนานาประการที่วิทยาศาสตร์สมัยใหม่จะพึงอำนวยประโยชน์ให้ได้ นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้าของวิทยาการสมัยใหม่ มีความเจริญทางการแพทย์อย่างสูง ประชากรอยู่ดีกินดี จึงมีจำนวนเพิ่มพูนขึ้นอย่างรวดเร็ว จนต้องมีการวางแผนครอบครัว เพื่อจำกัดจำนวนประชากรและรักษาคุณภาพของประชากรให้มีสุขภาพพลานามัยทางร่างกายสมบูรณ์ ได้กินดีอยู่ดี และมีโอกาสได้รับการศึกษาเล่าเรียน เพื่อพัฒนาสมองและจิตใจอย่างทั่วถึง เขตที่พัฒนาแล้วดังกล่าวมานี้ ครึ่งหนึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่ยุโรปและบริเวณใกล้เคียง แต่ปัจจุบันได้ขยายครอบคลุมไปยังทวีปอเมริกา รัสเซีย เอเชียตะวันตกเฉียงใต้ แอฟริกาเหนือ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และญี่ปุ่น

อีกเขตหนึ่งเป็นดินแดนส่วนใหญ่ในเอเชีย แอฟริกา และหมู่เกาะต่าง ๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิก อินเดีย หรือแอตแลนติก ซึ่งถูกจัดให้เป็นเขตที่กำลังพัฒนาตนเองให้ทัดเทียมกับเขตที่ได้พัฒนาเต็มที่แล้ว แต่ละประเทศในเขตนี้ได้ระดมสรรพกำลังและความคิดเพื่อพัฒนาด้านการค้า อุตสาหกรรม และเทคนิคสมัยใหม่ ต้องเร่งปรับปรุงด้านการแพทย์ อนามัย และการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพของประชากร แต่จำนวนประชากรที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วเกินไป เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การปรับปรุงด้านคุณภาพไม่อาจก้าวหน้าได้ทันทั่วทั้งที่ ปัญหาสำคัญของประเทศในเขตที่กำลังพัฒนา จึงอยู่ที่การวางแผนครอบครัวที่รัดกุม เพื่อจำกัดจำนวนประชากรให้มีปริมาณสมดุลกับ

ความสามารถในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การแพทย์ และการศึกษา มิฉะนั้นแล้วความมั่นคงในด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นความมั่นคงด้านการเมือง การทหาร ด้านสังคมหรือจิตใจ ก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ดังประสงค์ การก้าวให้ทันโลกสมัยใหม่จะเป็นด้านวัตถุหรือด้านจิตใจ ความนึกคิด จำต้องอาศัยพลังภายในประเทศ ที่มีอยู่อย่างเต็มที่ พร้อมบริบูรณ์ มีคุณภาพสูง และมีความเป็นตัวของตัวเอง ด้วยเช่นกัน เหตุนี้ การจะก้าวให้ทันผู้อื่นจนถึงกับอาจมีวัฒนธรรมบางอย่างร่วมกับเขาเหล่านั้นได้นั้น จึงจำต้องรู้จักพลังของตนเองอย่างถ่องแท้ เราจึงควรหันมาสำรวจและทำความเข้าใจผู้คนพลเมืองในดินแดนส่วนต่าง ๆ ของโลกโดยสังเขปแล้วจึงหันมาพิจารณาตัวเราเองเป็นสำคัญที่สุดเสียก่อน

ชนชาติต่าง ๆ

มนุษย์เริ่มปักหลักตั้งถิ่นฐานในแหล่งความเจริญต่าง ๆ ของโลก เมื่อประมาณหกหรือเจ็ดพันปีมาแล้ว และค่อย ๆทวีจำนวนขึ้นเมื่อชุมชนขยายตัวจากการสำรวจเมื่อประมาณห้าร้อยปีมาแล้ว ปรากฏมีจำนวนประชากรในโลกทั้งสิ้นราวสี่ร้อยล้านคน เทียบกับการสำรวจเมื่อสิบปีเศษที่ผ่านมา มีประชากรในโลกทั้งสิ้นประมาณสามพันล้านคน

ในบรรดาผู้ที่อาศัยอยู่บนผิวพื้นโลกประมาณสามพันล้านคนนี้ เป็นชนชาติต่าง ๆ ซึ่งถ้าพิจารณาในแง่เชื้อชาติแล้วก็มีอยู่ด้วยกันเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มคอเคซอยด์ นีกรอยด์ และมองโกลอยด์

พวกคอเคซอยด์ หรือที่เรียกกันง่าย ๆ ว่าพวกผิวขาวนั้น อาศัยอยู่ในเขตที่พัฒนาแล้วเป็นส่วนใหญ่ พวกนี้มีผิวสีขาวซึ่งถ้าถูกแดดจัดก็อาจเปลี่ยนเป็นสีขาวยออกชมพู จนถึงน้ำตาลเข้ม จมูกโด่ง ตาโตลึก มีหนวดเครารกรุงรัง สำหรับรูปร่างตลอดจนสีผิวและสีตานั้นแตกต่างกันไปมาก พวกผิวขาวในยุโรปเหนือส่วนใหญ่มักมีรูปร่างสูงใหญ่ มีผิวขาวสวย มีผมละเอียดสีอ่อน และสีต้ามักออกเป็นสีฟ้า แต่พวกผิวขาวในยุโรปใต้ แถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน มักมีรูปร่างเตี้ยล่ำ ผิวสีน้ำตาลเข้ม ผมเหยียดดำ และตาสีเข้ม พวกผิวขาวเหล่านี้ยังแบ่งออกเป็นหลายเผ่าพันธุ์ หลายตระกูล ตามถิ่นที่อยู่ มีภาษา จารีต ประเพณีแตกต่างกันไปบ้าง แต่เพราะเหตุที่พวกนี้เคยเชื่อมมาตลอดเวลาวา พวกตนเป็นผู้สร้างวัฒนธรรม ซึ่งอาจถือเป็นแบบฉบับสากลทั่วทั้งโลก จึงมักเกิดความรู้สึกร่วมกันใจในความเจริญ ความยิ่งใหญ่ของตนว่ามีอยู่เหนือผู้อื่น ความคิดดังกล่าวได้รับการถ่ายทอดปลูกฝังกันมาอย่างลึกซึ้ง จนทำให้คนผิวขาวจำนวนมากยังคงเชื่อว่าเป็น “ภาระของชนผิวขาว” ในการหยิบยื่นความเจริญด้านต่าง ๆ ให้กับคนกลุ่มอื่น ๆ ในโลก

พวกนิกรอยด์หรือพวกผิวดำ อาศัยอยู่ในดินแดนส่วนใหญ่ของทวีปแอฟริกา อินเดียตอนใต้ นิวกีนิ และออสเตรเลียบางส่วน พวกนี้ยังแบ่งออกไปเป็นหลายเผ่า หลายตระกูลเช่นกัน ส่วนใหญ่มีผิวดำสนิท และไม่มี การเปลี่ยนสีผิวเมื่อถูกแดด คากลมพอง สีดำดำ ผมหยิกหยองติดหนังศีรษะ จมูกแบนใหญ่ และริมฝีปากหนา พวกผิวดำนี้นับว่ารูปร่างแตกต่างกันมาก ทั้งขนาดรูปร่างสูงตรงใหญ่มากก็มี และที่เตี้ยล่ำเป็นคนแคระหรือขนาดเล็ก ย่อส่วนหมดทุกอย่างแบบพวกปิกมีก็มี พวกผิวดำได้เคยตกอยู่ในสภาพที่ถูกเหยียดขี้ปากดูแคลนจากชนชาติอื่น ๆ ว่ามีความล้าหลัง ป่าเถื่อนและต่ำต้อยมาตลอดประวัติศาสตร์อันยาวนาน ปัจจุบันจึงปรากฏว่าพวกผิวดำในแอฟริกา และที่ได้อพยพไปอยู่ในเขตที่เจริญแล้ว อย่างทวีปอเมริกา หรือหมู่เกาะในทะเลแคริบเบียนต่างมีความรู้สึกตื่นตัวเรื่องเชื้อชาติกันมาก จะเห็นได้จาก ความพยายามของคนเหล่านี้ในการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อยกระดับฐานะของตนให้เท่าเทียมกับชนชาติอื่น ๆ โดยเฉพาะพวกผิวดำขาว

พวกมองโกลอยด์ หรือพวกผิวเหลือง จัดเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่สุดในสามกลุ่มและครั้งหนึ่งเคยมีถิ่นที่อยู่ครอบคลุมอาณาบริเวณกว้างใหญ่ที่สุดในโลกอีกด้วย ทั้งนี้พวกผิวเหลืองไม่ได้มีถิ่นที่อยู่เฉพาะในเขตทวีปเอเชียเช่นปัจจุบันเท่านั้น หากยังมีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในทวีปอเมริกาทั้งหมดด้วย จนเมื่อพวกผิวดำเริ่มทำการสำรวจทางทะเล เมื่อประมาณสี่ห้าร้อยปีมานี้ จึงได้ค้นพบทวีปอเมริกาและเริ่มอพยพผู้คนไปตั้งหลักแหล่ง จนสามารถเข้าแทนที่พวกผิวเหลืองเจ้าของถิ่นเดิมในทวีปอเมริกาได้จนหมดสิ้น พวกมองโกลอยด์ส่วนใหญ่มีผิวสีออกเหลืองนวลเกือบขาวไปจนถึงสีออกทองแดง มีผมหยบเหยียดตรง สีดำ ตาเล็กรีสีเข้ม สำหรับรูปร่างก็แตกต่างกันไปตามถิ่นที่อยู่และเผ่าพันธุ์ชาติตระกูลของตนเช่นกัน

พวกผิวเหลืองมีประวัติศาสตร์อันเก่าแก่ยาวนานนับพัน ๆ ปี ไม่ต่างไปจากพวกผิวดำเลย มีความเจริญสั่งสมตกทอดกันมาเป็นของตนเองก่อนที่จะพวกผิวดำจะเข้ามามีอิทธิพลถ่ายทอดความเจริญของคนผิวดำให้แก่คนเหล่านี้เสียอีก ความเจริญของชนชาติจีนในลุ่มน้ำฮวงโหได้พิสูจน์ให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของคนผิวเหลือง หรือความเจริญของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่แถบลุ่มน้ำเจ้าพระยา และดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน จากการค้นพบทางโบราณคดีเมื่อไม่นานมานี้ก็เป็นเครื่องยืนยันให้เห็นถึงบทบาทของคนผิวเหลืองในการสร้างสรรค์ความเจริญรุ่นแรก ๆ ของโลกได้เป็นอย่างดี แม้ในปัจจุบัน ชนชาติญี่ปุ่นก็ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงความสามารถของคนผิวเหลือง ในการนำวิทยาการและเคล็ดลับของคนผิวดำมาใช้ในการพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมกับประเทศที่เจริญแล้วทั้งหลาย

สำหรับไทยเราจึงน่าจะหันมาให้ความสนใจศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของดินแดนที่เป็นประเทศไทยปัจจุบัน ตลอดจนบทบาทของชนชาติไทยในดินแดนแถบนี้ดูบ้าง ด้วยอาจเป็นก้าวแรกที่น่าไปสู่ความเข้าใจตัวเองและชาติของเรา จนอาจตระหนักถึงบทบาทความรับผิดชอบที่เราพึงมีต่อการก้าวให้ทันคนทั้งโลก เพื่อรับใช้และทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติต่อไป

บทสังเขป

๑. การจำแนกชาติพันธุ์ของมนุษย์

๑.๑ ปัจจุบันนี้ เราพบคนรูปร่างต่าง ๆ ผิว สีส้มและสีนํ้าตาลต่าง ๆ กัน มีขนบประเพณีต่าง ๆ กันด้วย การที่เราได้พบคนหลายพวกหลายเหล่า เพราะการเดินทางสะดวก อาศัยรถยนต์ รถไฟ พบกันได้รวดเร็ว มีถนนเชื่อมต่อกันถึงเกือบทั่วโลก นอกจากนั้นมีเครื่องบินรับพาคนไปยังที่ห่างไกลได้ในเวลารวดเร็ว จึงเรียกว่าโลกเราแคบลงกว่าเดิม

๑.๒ เมื่อการเดินทางสะดวก การขนส่งจึงสะดวก ทำให้คนทุกมุมโลกมีของกินของใช้คล้าย ๆ กัน การดำรงชีวิตมีลักษณะคล้ายคลึงกันกว่าเดิมมาก

๑.๓ การสื่อสารก็สะดวก ทำให้คนมีแนวความคิดใกล้เคียงกัน วัฒนธรรมมีแนวโน้มว่าจะคล้ายกันมากขึ้น

๒. การแบ่งเขตความเจริญของโลก

๒.๑ เมื่อหลายพันปีมาแล้ว แหล่งความเจริญมีอยู่เป็นแห่ง ๆ ห่างไกลกัน ไม่ก็คิดจะมีการติดต่อกันในตอนแรก แหล่งความเจริญอยู่ตามลุ่มน้ำ เช่น ลุ่มน้ำในลุ่มพวกอียิปต์ ลุ่มน้ำฮวงโหมีพวกจีน ลุ่มน้ำสินธุมีพวกอินเดีย (ไม่ใช่อินเดียแดง)

๒.๒ ต่อมาแหล่งความเจริญเกิดตามริมฝั่งมหาสมุทร เช่น อาณาจักรกรีกและโรมันโบราณ

๒.๓ ภายในพันปีที่แล้วมา ชาวยุโรปมีความเจริญทางการค้า อุตสาหกรรม และความก้าวหน้าทางเทคนิค จึงแผ่อิทธิพลไปทั่วโลก

๒.๔ ปัจจุบันนี้ แบ่งโลกออกเป็น ๒ เขตใหญ่ เขตหนึ่งผ่านการพัฒนามาแล้ว มีความเจริญทางวัตถุนานาประการ พลเมืองกินดีอยู่ดี พลเมืองเพิ่มจำนวนขึ้นรวดเร็วจะต้องใช้วิธีการวางแผนครอบครัว เพื่อจำกัดจำนวนให้พลเมืองที่กิดมามีคุณภาพ

๒.๕ อีกเขตหนึ่งเรียกว่า เขตที่กำลังพัฒนา กำลังเร่งปรับปรุงด้านการแพทย์ อนามัย และการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพของพลเมือง แต่เมื่อพลเมืองทวีจำนวนรวดเร็ว ก็ต้องมีการวางแผนครอบครัว เช่นเดียวกับเขตที่หนึ่ง

๒.๖ เขตที่พัฒนาแล้ว มีประเทศต่าง ๆ ในยุโรปและทวีปอเมริกาเหนือ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ๒ ประเทศหลังนี้ตั้งอยู่ในซีกโลกใต้ และมีประเทศในเอเชียคือ ญี่ปุ่น นอกจากนั้นก็เป็นประเทศกำลังพัฒนา มากบ้างน้อยบ้างไม่เท่ากันทีเดียว

๒.๗ จำนวนพลเมืองต้องให้ได้อัตราส่วนกับความสามารถในการพัฒนา เศรษฐกิจ การแพทย์และการศึกษา มิฉะนั้น ความเจริญด้านอื่น ๆ จะเกิดไม่ได้

๓. ชาติต่าง ๆ

๓.๑ เมื่อ ๕๐๐ ปีมาแล้ว ได้มีการสำรวจประชากรของโลก ปรากฏว่ามีประมาณ ๔๐๐ ล้านคน เมื่อ ๑๐ ปีที่แล้วมา มีการสำรวจ ปรากฏว่าพลเมืองของโลกมีประมาณ ๓,๐๐๐ ล้านคน

๓.๒ มนุษย์ในโลกนี้ แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มคอเคซอยด์ กลุ่มนิกรอยด์ และกลุ่มมองโกลอยด์

๓.๓ คอเคซอยด์ เป็นพวกผิวขาว ร่าสูง หรือเตี้ยล่ำก็มี สันยัณต์ามีหลายสี คือสีฟ้า สีน้ำตาลอ่อน สีน้ำตาลแก่ ผมเป็นสีน้ำตาลแก่หรืออ่อน หรือสีทอง พวกนี้มีอยู่ทั่วโลก จารัตประเพณีแตกต่างกันไปบ้าง

๓.๔ พวกคอเคซอยด์ โดยส่วนรวมมีความก้าวหน้าทางวิชาความรู้ จารัตประเพณีของกลุ่มนี้ เข้าปะปนกับประเพณีของกลุ่มอื่น โดยกลุ่มอื่นเปลี่ยนเข้าไปหากลุ่มนี้

๓.๕ พวกนิกรอยด์ ผิวดำ รูปร่างต่างกันไปมาก ตั้งแต่สูงใหญ่จนเตี้ยเล็กแคระ เช่น พวกปิกมี มีมากที่สุด ในทวีปอาฟริกา ในอินเดีย และในประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย มีอยู่บ้างเล็กน้อยในออสเตรเลีย

พวกนิกรอยด์เคยถูกเหยียดหยามว่าเป็นคนล้าหลังในทางวิชาความรู้ และทางวัฒนธรรมมาเป็นเวลาช้านาน แต่ในปัจจุบันกลุ่มชนนี้ ก็พยายามปรับปรุงตัวให้เท่าเทียมกับชนชาติที่เจริญแล้วอื่น ๆ

๓.๖ กลุ่มมองโกลอยด์ ผิวเหลือง ร่างกายมักไม่สูงใหญ่ สันยัณต์ามีสีเข้มและมีรูปรี พวกนี้เดิมมีในเอเชียและในทวีปอเมริกา เมื่อประมาณ

๓๐๐ ปีมานี้ คนยุโรปได้อพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานที่ในอเมริกา จำนวนพวกมองโกลอยด์ในทวีปนั้นไม่ทวีขึ้นและเกือบจะสูญหายไป

พวกมองโกลอยด์มีประวัติศาสตร์เก่าแก่ยาวนาน และเคยเจริญรุ่งเรืองมานานนับเป็นพัน ๆ ปี ชาติที่ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงความสามารถของคนผิวเหลืองคือชาติญี่ปุ่น ในการนำวิทยาการของชนผิวขาวมาใช้ในการพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมได้

๓.๗ ไทยเราจะต้องเรียนเรื่องตัวของเราเอง ว่าเรามีประวัติมาอย่างไร มีความเจริญก้าวหน้าแค่ไหน เพื่อจะทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศและโลกมากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้นไป

กิจกรรม

๑. ทบทวนความรู้

- ๑) ที่กล่าวว่า “เราย่อความเป็นคำพูดและการเขียนเกือบจะเท่า ๆ กันนั้น” หมายความว่าอย่างไร ให้ยกตัวอย่างเพื่อแสดงความเข้าใจ
- ๒) ใจความกับผลความแตกต่างกันอย่างไร
- ๓) สารในบทพูดหรือบทเขียน เท่าที่กล่าวไว้ในหนังสือนี้อาจจำแนกออกได้เป็นกี่ชนิด อะไรบ้าง ยกตัวอย่างประกอบคำถาม ตัวอย่างไม่ซ้ำกับในหนังสือ
- ๔) กระบวนการคิดในการย่อความ ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง อธิบายย่อ ๆ โดยใช้ถ้อยคำของนักเรียนเอง
- ๕) นักเรียนเห็นว่าประโยชน์ของการเรียนย่อความมีอะไรบ้าง ตอบมาเป็นข้อ ๆ

๒. ฝึกย่อความ

- ๑) แบบฝึกหัดย่อความในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณวิจักษ์มีอยู่มากแล้ว ขอให้้นำแบบฝึกหัดเหล่านี้มาฝึกทำให้ประสานกันกับการเรียนบทนี้

- ๒) ให้ทำสังเขปเรื่องหม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร กับการเกษตรแผนใหม่และกำเนิดของหนังสือพิมพ์กสิกร เขียนโดย พระประกาศสหกรณ์ ในหนังสือเล่มนี้
- ๓) ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มช่วยกันทำสังเขปหนังสือเรียนสังคมศึกษา ที่นักเรียนต้องเรียนในชั้นนี้กลุ่มละ ๑ บท
- ๔) ให้นักเรียนเรียบเรียงรายงานอย่างย่อถึงการที่ได้ไปชมสถานประกอบการในท้องถิ่นที่ดั่งขึ้นใหม่ หรือรายงานอย่างย่อ ๆ เรื่องโครงการพัฒนาท้องถิ่นโครงการใดโครงการหนึ่ง

บทที่ ๔

การรับสารและการส่งสารเกี่ยวกับกิจธุระ

ในวันหนึ่ง ๆ เราต้องติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นด้วยเรื่องต่าง ๆ มากมายหลายประการ บางเรื่องก็เป็นกิจธุระ บางเรื่องก็เป็นเพียงเพื่อการวิสาสะ บางทีเราก็เป็นผู้ส่งสาร บางทีเราก็เป็นทั้งผู้รับและส่งสารในเวลาเดียวกัน สารที่เราส่งและรับอาจจะเป็นดังตัวอย่างต่อไปนี้

นักเรียนผู้หนึ่งสมมุติว่า ชื่อนายรัฐ เดินทางไปโรงเรียนแต่เช้า ในระหว่างทางมีหญิงคนหนึ่งถามทางไปกระทรวงการต่างประเทศ นายรัฐก็พยายามชี้แจงจนหญิงผู้นั้นนึกหาทางไปกระทรวงการต่างประเทศได้ ในกรณีเช่นนี้ นายรัฐก็เป็นทั้งผู้รับและส่งสาร เขาได้รับสารที่หญิงผู้นั้นถามถึงกระทรวงการต่างประเทศและส่งสารตอบคำถามนั้น

เมื่อนายรัฐไปโรงเรียน นายรัฐก็ยังต้องส่งสารและรับสารอีกตลอดวัน ระหว่างหยุดพักกลางวัน เพื่อนคนหนึ่งส่งสารโดยเล่าให้นายรัฐฟังว่า เขาคิดจะหารายได้โดยทำงานเล็กน้อย ๆ เป็นต้นว่า เพาะเห็ดฟางขาย นายรัฐรับสารแล้วก็ส่งสารแนะนำเพื่อนว่าวิธีเพาะเห็ดฟางทำอย่างไร

ตอนเย็นมีการหาเสียงเพื่อเลือกตั้งประธานชมรมวิทยาศาสตร์ นายรัฐเป็นผู้สมัครคนหนึ่ง นายรัฐก็ต้องส่งสารกล่าวแนะนำตนเองพร้อมทั้งแถลงนโยบายของตน ผู้รับสารของนายรัฐคือนักเรียนที่มาฟังการหาเสียงครั้งนั้น

จะเห็นได้ว่าสารที่นายรัฐส่งและรับนั้น ผู้ส่งมีจุดประสงค์ต่าง ๆ กัน บอกเล่าก็มี แนะนำอธิบายชักจูงใจก็มี นายรัฐส่งสารด้วยการพูด รับสารด้วยการฟัง แต่ถ้านายรัฐจะไม่ใช้วาจาในการสื่อสารกับผู้อื่น นายรัฐจะถ่ายทอดวาจาเป็นตัวหนังสือ และส่งสารด้วยการเขียน รับสารด้วยการอ่านก็ได้

อย่างไรก็ตาม การสื่อสารของนายรัฐ ไม่แน่ว่าจะได้ผลดังประสงค์ หญิงที่ถามทางนายรัฐ อาจไปกระทรวงการต่างประเทศไม่ถูก เพื่อนนายรัฐอาจเพาะเห็ดฟางไม่ได้ เพื่อนนักเรียนอาจไม่เลือกนายรัฐเป็นประธานชมรมวิทยาศาสตร์ การสื่อสารของนายรัฐไม่สัมฤทธิ์ผลอาจเป็นเพราะเหตุต่าง ๆ หลายประการ เป็นต้นว่า หญิงที่ถามทางนายรัฐอาจไปกระทรวงการต่างประเทศไม่ถูก เพราะเหตุดังนี้

๑. นายรัฐเองไม่รู้จักที่ตั้งของกระทรวงการต่างประเทศดี จึงไม่สามารถบอกทางได้
แจ่มแจ้ง

๒. นายรัฐรู้ที่ตั้งของกระทรวงการต่างประเทศดี แต่พูดเพียงว่ากระทรวงการต่างประเทศอยู่ใกล้ ๆ สนามหลวง หญิงผู้นั้นฟังแล้วนึกไม่ออกว่าอยู่ตรงไหน

๓. หญิงผู้นั้นไม่ได้ฟังนายรัฐอย่างตั้งใจ จึงเข้าใจคำบอกเล่าของนายรัฐผิด

การสื่อสารของนายรัฐเกิดอุปสรรค ไม่เป็นผลดังประสงค์ สรุปได้ว่าอาจเป็นเพราะความบกพร่องของผู้ส่งสาร คือ ตัวนายรัฐเอง หรือความบกพร่องของผู้รับสารคือหญิงผู้นั้น หรือความบกพร่องของตัวสารที่ส่งออกไป หรือทั้ง ๓ อย่าง
อย่างไรก็ดีการสื่อสารอาจได้ผลดังประสงค์ ทั้งนี้ก็ต่อเมื่อ

๑. ผู้ส่งสารมีความรู้ในเรื่องราวที่จะส่ง
๒. ผู้ส่งสารมีความคิดที่กระจ่างเกี่ยวกับเรื่องที่จะส่ง
๓. ผู้ส่งสารส่งได้ตรงประเด็น
๔. ผู้ส่งสารลำดับเรื่องให้เข้าใจได้ง่าย
๕. ผู้ส่งสารให้รายละเอียดเพียงพอ
๖. ผู้ส่งสารใช้ภาษาที่เหมาะสมกับเพศ วัย พื้นฐาน ประสบการณ์ และความพร้อมของผู้รับสาร
๗. ผู้รับสารมีความตั้งใจ สนใจและพยายามเข้าใจสารที่ได้รับ
๘. ผู้ส่งสารกับผู้รับสารพยายามเข้าใจให้ตรงกัน

ความรู้ของผู้ส่งสารในเรื่องที่จะส่ง

ความรู้ของผู้ส่งสารในเรื่องที่จะส่งเป็นความสำคัญอันดับแรกที่จะทำให้สารที่ส่งไปได้ผล ถ้าผู้ส่งสารไม่มีความรู้ในเรื่องที่จะส่งก็จะส่งสารไม่ได้ชัดเจน ให้รายละเอียดไม่เพียงพอ หรือแสดงความไม่แน่ใจ ทำให้ผู้ฟังไม่เชื่อถือ ตัวอย่างเช่น นายรัฐไม่เคยไปกระทรวงการต่างประเทศ รู้เพียงเลา ๆ ว่าอยู่ใกล้สนามหลวง นายรัฐก็ไม่อาจบอกที่ตั้งของกระทรวงการต่างประเทศได้อย่างชัดเจน นายรัฐอาจจะตอบหญิงผู้นั้นว่า

“กระทรวงการต่างประเทศหรือครับ ดูเหมือนจะอยู่แถว ๆ สนามหลวง คงหาไม่ยากหรอกครับ”

เมื่อนายรัฐแสดงความไม่แน่ใจเช่นนี้ ผู้รับสารก็ย่อมไม่แน่ใจว่ากระทรวงการต่างประเทศอยู่แถวสนามหลวงจริง และคงต้องถามผู้อื่น ซึ่งรู้ที่ตั้งของกระทรวงการต่างประเทศดีกว่า นายรัฐ การสื่อสารของนายรัฐถือได้ว่าไม่เป็นผล

อีกตัวอย่างหนึ่ง สมมุติว่านักเรียนชั้นหนึ่งคิดจะไปทัศนศึกษาที่จังหวัดกาญจนบุรี นักเรียนคนหนึ่งรู้รายละเอียดดีก็จะบอกผู้ปกครองได้ว่า เขากับเพื่อน ๆ จะเช่ารถบริษัทไต่ไป ไปกันประมาณกี่คน เสียค่ารถเท่าไร รถออกจากกรุงเทพ ฯ ที่ไหน เวลาใด แวะที่ไหนบ้าง กลับ

ถึงกรุงเทพ ฯ เวลาใด รถจะส่งนักเรียนถึงบ้านหรือไม่ และข้อสำคัญนักเรียนผู้นั้นรู้ด้วยว่าครูประจำชั้นรับปากแล้วว่าจะไปด้วย

ส่วนนักเรียนอีกคนหนึ่งรู้แต่เพียงว่าเพื่อน ๆ ในชั้นจะไปทัศนศึกษาที่จังหวัดกาญจนบุรี เสียค่ารถคนละ ๖๐ บาท รถออกจากหน้าโรงเรียน เวลา ๗.๐๐ นาฬิกา แต่ไม่ทราบรายละเอียดอื่น ๆ อีกเลย ผู้ปกครองของนักเรียนผู้นั้นย่อมเกิดความไม่สบายใจ ไม่ยินยอมให้ไป หรือถ้าอนุญาตให้ไปก็มีความรู้สึกห่วงกังวล ไม่เหมือนผู้ปกครองของนักเรียนคนแรกที่พอจะวางใจได้ว่านักเรียนผู้นั้นจะปลอดภัย

ความคิดที่กระจ่างแจ้งของผู้ส่งสาร

ผู้ส่งสารมีแต่ความรู้เรื่องที่ดินจะส่งเท่านั้นยังไม่พอ ก่อนที่จะส่งสารถึงบุคคลอื่น ยังต้องคิดให้กระจ่างอีกด้วย ถ้าผู้ส่งสารไม่คิดให้กระจ่างแจ้งเสียก่อน เนื้อหาสาระที่ส่งไปอาจขัดแย้งกันเองดังเช่น นักเรียนผู้หนึ่งเขียนจดหมายถึงเพื่อนที่อยู่ต่างจังหวัดเล่าถึงการจราจรในกรุงเทพ ฯ ตอนหนึ่งของจดหมายเขาแสดงความเห็นว่า

“การจราจรในกรุงเทพ ฯ คัดขัดมาก ผมคิดว่าปัญหาการจราจรแก้ยาก แต่ถ้าจะแก้ก็ง่ายนิดเดียว”

เพื่อนอ่านจดหมายแล้วถึงงั้น ไม่ทราบว่าคุณผู้ส่งสารคิดว่าปัญหาการจราจรแก้ง่ายหรือยากกันแน่ เพราะความเห็นที่แสดงออกมานั้นแย้งกันเอง

นักเรียนอีกผู้หนึ่ง โทรศัพท์ไปที่บ้านนักเขียนมีชื่อ เพื่อขอสัมภาษณ์ เผอิญนักเขียนผู้นั้นไม่อยู่ นักเรียนจึงบอกผู้รับโทรศัพท์ว่าดังนี้ “กรุณาเรียนท่านด้วยได้ไหมคะว่าดิฉันจะขอพบท่านเย็นวันพุธ ประมาณ ๔ โมงครึ่ง แต่เอ ทำจะไปไม่ได้ ดิฉันต้องอยู่เชียร์กีฬาที่โรงเรียน แต่ไม่เป็นไรดิฉันอาจจะไม่อยู่เชียร์กีฬาก็ได้”

ปรากฏว่าเมื่อนักเรียนผู้นั้นไปที่บ้านนักเขียนในวันพุธ นักเขียนไม่อยู่ ผู้รับโทรศัพท์บอกนักเขียนไว้แต่เพียงว่า จะมีนักเรียนมาขอสัมภาษณ์แต่ยังไม่ได้นัดวัน ทั้งนี้เพราะผู้รับโทรศัพท์รับสารของนักเรียนผู้นั้นไว้ว่ายังไม่แน่ที่จะไปในเย็นวันพุธ

การส่งสารให้ตรงประเด็น

ผู้ส่งสารควรกล่าวแต่เฉพาะประเด็นสำคัญเท่านั้น ไม่ควรแทรกเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่จำเป็นเข้าไป เพราะจะทำให้ผู้รับสารสับสน เช่น นักเรียนผู้หนึ่งไปติดต่อเช่ารถเพื่อไปจังหวัดเพชรบุรี เขาพูดกับเจ้าหน้าที่ของบริษัทว่า

“จากกรุงเทพ ฯ ไปเพชรบุรีนี้สักกี่ชั่วโมงครับ ที่จริงผมเคยไปเพชรบุรีแล้วแต่จำไม่ได้ว่าต้องนั่งรถนานเท่าไร พี่ชายผมเป็นคนพาผมไป พี่ชายผมทำงานเป็นมัคคุเทศก์ เขาเคยไปอบรมมัคคุเทศก์ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬา ฯ จัด คุณรู้จักไหมที่นั่นเขาจัดอบรมมัคคุเทศก์

มาหลายรุ่นแล้ว พี่ชายผมเพิ่งจบการอบรมเมื่อปีที่แล้ว พออบรมเสร็จเขาก็ได้งานทำเลย ผมว่าเป็นมัลกุเทศกัณฐีนะ รายได้ดี และสนุกด้วย

ผู้พูดเพลินเล่าเรื่องของพี่ชายจนลืมว่า เรื่องที่ตนตั้งใจจะพูดนั้น ก็คือการเข้าร่วมไปจังหวัดเพชรบุรี ไม่ใช่เรื่องการเป็นมัลกุเทศกั การที่ผู้พูดเล่าเรื่องอื่นนอกประเด็นไปได้เช่นนี้ ก็เพราะไม่ได้ฟังเสียงในเรื่องที่จะเล่า จึงไม่ได้เลือกเล่าเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรง

การลำดับความในสาร

ในบางกรณี ผู้พูดไม่ได้เพลินเล่าเรื่องอื่น แต่เล่าเรื่องไม่เป็นลำดับ เล่าสลับสับสนตามแต่จะนึกได้ ทำให้ผู้รับสารฟังตามหรืออ่านตามไม่เข้าใจ เช่น นักเรียนผู้หนึ่งเล่าเรื่องที่ตนไปเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรีว่า

“เราออกรถตั้งแต่โม่งเช้า ไม่ทันเที่ยงก็ถึงกาญจนบุรี กลับถึงกรุงเทพ ฯ เกือบ ๓ ทุ่ม มีคนไปทั้งหมด ๖๐ คน ตอนเที่ยงไปรับประทานอาหารที่น้ำตกเอราวัณ มัวแต่เที่ยวน้ำตกกันเพลิน กะกันไว้ว่าจะถึงกรุงเทพ ฯ ก่อนทุ่ม แต่กลับถึงกรุงเทพ ฯ เกือบ ๓ ทุ่ม”

จะเห็นได้ว่าผู้เล่าไม่ได้เล่าเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ ดังนี้ทำให้ผู้รับสารสับสน

ในการเล่าเรื่องนั้นควรเล่าให้มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันไปโดยตลอด ผู้เล่าอาจเรียงเรื่องนั้นตามลำดับเหตุการณ์ ตามลำดับเหตุผล ตามลำดับระยะทางใกล้-ไกล หรือตามลำดับความสำคัญก็ได้

อนึ่ง ในการส่งสารเพื่อแนะนำผู้อื่น การลำดับเรื่องที่เล่า อาจยังไม่ทำให้ผู้ได้คำแนะนำเห็นขั้นตอนได้ชัดเจน ผู้ส่งสารอาจทำให้ลำดับขั้นตอนการปฏิบัติเป็นที่เข้าใจได้ง่าย โดยแบ่งเป็นข้อ ๆ มีเลขหมายประจำข้อ และอาจแสดงภาพประกอบขั้นตอนการปฏิบัติไว้ด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การห้ามเลือด

การห้ามเลือดมีความสำคัญ และมีประโยชน์มาก ช่วยป้องกันอาการรุนแรงที่จะเกิดขึ้นในภายหลัง เช่น อาการช็อค ดังนั้นถ้าพบว่ามีอาการเลือดออกภายนอก ควรทำการห้ามเลือดทันที วิธีการห้ามเลือดนั้นมีหลายวิธี แล้วแต่เหตุการณ์และความเหมาะสม ดังนี้

๑. ใช้ผ้ากดลงบนบาดแผล

วิธีใช้ผ้ากดลงบนบาดแผลโดยตรงนี้ มีข้อสังเกตคือ

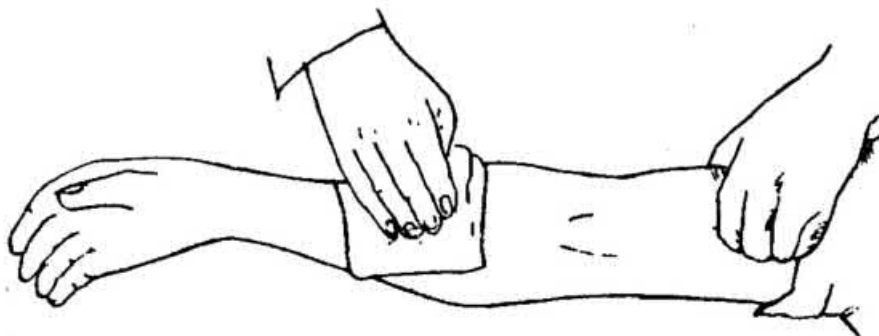
๑. ใช้ได้กับอวัยวะทุกแห่ง

๒. ผ้าที่ใช้ควรเป็นผ้าที่สะอาดที่สุดเท่าที่หาได้ (อาจจะใช้ผ้าสี กระดาษชำระ ที่สะอาดแทนได้)

๓. กดนานจนกว่าเลือดจะหยุดไหล

๔. เมื่อผ้าชุ่มไปด้วยเลือดแล้วอย่าดึงทิ้งแต่ให้ใช้อีกผืนหนึ่งวางทับลงไป
๕. ยกอวัยวะที่มีบาดแผลให้สูงขึ้น

แสดงการห้ามเลือดโดยวิธีกดเส้นเลือดแดงใหญ่ที่มำเลี้ยง

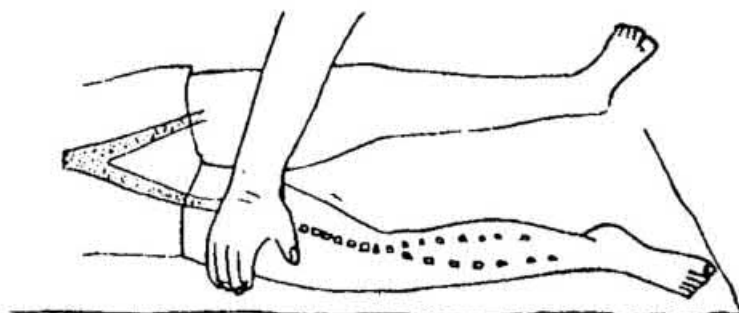

แสดงการกดเส้นเลือดแดงใหญ่รวมกับการใช้ผ้ากดบาดแผล

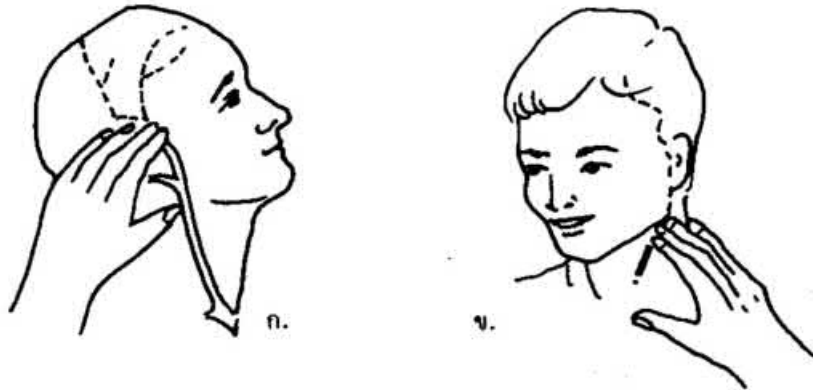
๒. ใช้นิ้วกดลงบนบาดแผล คือใช้นิ้วมือกดลงบนเส้นเลือดใหญ่ที่ฉีกขาด การกดพยายามให้เส้นเลือดอยู่ระหว่างมือกับกระดูกบริเวณนั้น
๓. กดลงบนเส้นเลือดแดงใหญ่ที่มำเลี้ยง

แสดงการกดเส้นเลือดแดงใหญ่อีกท่าหนึ่ง
พร้อมทั้งแสดงเส้นเลือด เบลเคลฮาเทอร์ ที่ถูกกด

แสดงการห้ามเลือดโดยการกดเส้นเลือดแดงใหญ่ เฟมโมรัล อาเทอร์รี่ (Femoral Artery)

แสดงตำแหน่งสำคัญ ๆ ต่าง ๆ ในการกดเพื่อการห้ามเลือด

ก. บาดแผลบริเวณหนังศีรษะ

กดเส้นเลือดแดงชื่อเทมโปรัลอาเทอรี (Temporal Artery)

ข. บาดแผลบริเวณศีรษะและคอ

กดเส้นเลือดแดงชื่อคาโรติดอาเทอรี (Carotid Artery)

๔. ใช้สายรัดห้ามเลือด (ขันชะเนาะ) วิธีนี้ค่อนข้างอันตรายไม่ควรใช้ จะใช้เมื่อเลือดออกมากจริง ๆ หลักสำคัญคือต้องคลายสายรัดทุก ๆ ๑๕ นาที กลายนานราว ๒ - ๑ นาที วัสดุที่ใช้ต้องไม่ทำอันตรายต่อบาดแผล

วิธีการ

- ก. ใช้ผ้าพันรอบแขนหรือขาเหนือบาดแผลเป็นเงื่อนไข
- ข. ใช้ไม้ยาวและแข็งสอดเข้าไปในห่วง
- ค. หมุนให้แน่นเพื่อกันไม่ให้โลหิตไหลมาจากหัวใจ
- ง. ทุก ๆ นาทีจะต้องขยายห่วงเพื่อเปิดโอกาสให้เส้นโลหิตฝอยทำงาน

(จากนิทรรศการการพยาบาลฉุกเฉิน ๓-๔ พ.ย. ๒๓ จัดทำโดยภาควิชาพยาบาลศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

รายละเอียดของสารที่จะส่ง

รายละเอียดของสารที่จะส่งก็มีความสำคัญ บางทีผู้ส่งสารก็ให้รายละเอียดไม่เพียงพอ เพราะขาดความรู้ในเรื่องนั้น ๆ หรือคิดว่าไม่สำคัญ ตัวอย่างเช่น ลูกสุนัขหายไปจากบ้าน เจ้าของสุนัขอาจจะประกาศโดยให้รายละเอียดชัดเจน ดังเช่นประกาศข้อ ก. หรืออาจให้รายละเอียดแต่เพียงเล็กน้อยดังเช่นประกาศข้อ ข.

ก.

ประกาศ

ลูกสุนัขอายุประมาณ ๒ เดือน สีขาว หางสั้นน้ำตาล ขนฟู หายไปจาก
บ้านเลขที่ ๒๑ ถนนประชาสัมพันธ์ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร เมื่อวันที่ ๒๐
กันยายน ผู้ได้นำมาคืนที่บ้านเลขที่ดังกล่าว จะมีรางวัลอย่างงาม

นายจินตน์ แจ่มจิตต์

ข.

ประกาศ

ลูกสุนัข สีขาว หายไปจากบ้านเลขที่ ๒๑ ถนนประชาสัมพันธ์ ผู้ได้
นำมาคืนที่บ้านเลขที่ดังกล่าว จะมีรางวัลอย่างงาม

นายจินตน์ แจ่มจิตต์

เมื่อเปรียบเทียบประกาศทั้ง ๒ ฉบับแล้ว จะเห็นว่า ประกาศข้อ ก. แจ่มแจ้งกว่าประกาศ
ข้อ ข. ผู้ที่ได้อ่านประกาศข้อ ก. จะนึกเห็นภาพสุนัขได้ชัดเจนกว่า อันอาจจะเป็นผลให้เจ้าของ
ประกาศได้สุนัขคืนเร็วกว่าด้วย

อีกตัวอย่างหนึ่ง เด็กคนหนึ่งเขียนจดหมายถึงพี่ซึ่งอยู่ต่างจังหวัดว่าแม่ป่วย พี่ร้อนใจไม่
ทราบว่แม่ป่วยเป็นอะไร ด้วยสาเหตุอย่างไร อาการหนักแค่ไหน ได้รับการรักษาที่ถูกต้อง
หรือไม่ ต้องโทรศัพท์ทางไกลมาถึงน้อง จึงได้ทราบรายละเอียดว่าแม่ป่วยเป็นไข้หวัด แต่
หลังจากที่หมอให้ยาเพียง ๒ วัน อาการป่วยก็ทุเลาลง บัดนี้ค่อยสบายแล้ว ถ้าน้องจะแจ้ง
รายละเอียดไปในจดหมาย พี่ก็คงไม่ร้อนใจจนถึงต้องโทรศัพท์ทางไกลมาถาม

การให้รายละเอียดมิได้สำคัญแต่เฉพาะในการบอกเล่าเรื่องราว ดังเช่นประกาศหรือ
จดหมายเล่าเรื่องเท่านั้น ในการชี้แจงแก้ความเข้าใจผิด การให้รายละเอียดก็มีความสำคัญ
ลองเปรียบเทียบเนื้อความในจดหมาย ๒ ฉบับต่อไปนี้

ฉบับที่ ๑

ลูกได้รับจดหมายของคุณพ่อเมื่อคืนนี้เองค่ะ ลูกรีบเขียนตอบทันที เพราะ
ไม่อยากรบกวนให้คุณพ่อเป็นห่วง ที่คุณอ่านมแล้วไปในจดหมายว่า ลูกกลับบ้านคำ
บ่อ ย ๆ นั้น ที่จริงในระยะ ๒ อาทิตย์มานี้ ลูกกลับบ้านใช้เวลาเพียง ๒ ครั้ง
เท่านั้นค่ะเพราะความจำเป็นจริง ๆ คุณพ่อกงเบาใจนะคะ

ลูกได้รับจดหมายของคุณพ่อเมื่อกันเองค่ะ ลูกรีบเขียนตอบทันที เพราะไม่อยากให้คุณพ่อเป็นห่วง ที่คุณอ่านมเล่าไปในจดหมายว่าลูกกลับบ้านคำบ่อย ๆ นั้น ที่จริงในระยะ ๒ อาทิตย์มานี้ ลูกกลับบ้านผิดเวลาเพียง ๒ ครั้งเท่านั้น ครั้งแรกมือกีปราชที่โรงเรียนเมื่อวันที่ ๓ กันยายน ลูกเป็นเลขานุการของชมรมวิชาการซึ่งจัดการอภิปรายนี้ขึ้น ลูกจึงต้องอยู่ที่โรงเรียนจนกว่างานจะเลิกงานเลิกเมื่อเวลา ๖ โมงครึ่ง แต่กว่าจะกลับถึงบ้านก็เกือบ ๓ ทุ่ม เพราะฝนตกและรถติดมาก อีกครั้งหนึ่งมีการแข่งกีฬาที่โรงเรียน ลูกก็ได้แข่งขันด้วย กลับถึงบ้านเวลา ๒ ทุ่มกว่า ทั้ง ๒ ครั้งลูกได้เรียนให้คุณอ่านมทราบก่อนแล้วว่าลูกจะกลับบ้านคำ แต่หมูนี้อ่านมไม่ค่อยสบายเข้านอนเร็วกว่าปกติ จึงไม่ทราบว่าลูกกลับมาเวลาใด ลูกก็ไม่กล้าเข้าไปรบกวน ลูกก็เห็นใจคุณอ่านมที่เป็นห่วง แต่ลูกก็จำเป็นเพราะมีหน้าที่ทางโรงเรียนดังที่คุณพ่อทราบแล้ว คุณพ่อคงหายเป็นห่วงนะคะ

จะเห็นว่า จดหมายฉบับแรกยังไม่ให้ความกระจ่างเพียงพอว่าผู้เขียนมีเหตุผลอย่างไรที่กลับบ้านคำ ผู้รับอ่านแล้วก็อาจจะยังข้องใจ ส่วนจดหมายฉบับที่ ๒ ผู้เขียนชี้แจงเหตุผลโดยละเอียด การชี้แจงเช่นนี้จะทำให้ความขุ่นใจของผู้รับจดหมายคลายลงได้

ภาษาที่ใช้สื่อสาร

ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารนั้นอาจใช้ท่าทาง เครื่องหมาย หรืออาณัติสัญญาณอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ แต่ที่ใช้ในการสื่อสารที่สำคัญที่สุดคือคำพูด คำพูดที่ใช้สมควรให้เหมาะแก่เพศ วัย ภูมิหลัง และประสบการณ์ของผู้รับสาร การสื่อสารจึงจะสัมฤทธิ์ผลตัวอย่าง หลานชายวัยรุ่นพูดกับคุณย่าว่า ผมอ่านประกาศแจ้งความขयरถยนต์แล้วไม่สนเลย คุณย่าไม่เข้าใจคำว่า “สน” จะเกี่ยวข้องกับกิจธุระเรื่องนี้ได้อย่างไร เพราะคุณย่ารู้ความหมายของคำว่า “สน” ในความหมายของคำว่า ดันสนหรือสนเข็ม อีกตัวอย่างหนึ่งลูกชายอายุ ๕ ขวบถามพ่อว่า ทำไมธนาคารจึงรับเก็บของมีค่าให้คนทั่วไปได้ ขโมยไม่เข้าไปขโมยหรือ ถ้าพ่อตอบลูกว่า ธนาคารมีห้องนิรภัย ลูกย่อมไม่เข้าใจแต่ถ้าพ่อตอบใช้คำง่าย ๆ ว่าธนาคารมีห้องเก็บของที่สร้างเป็นพิเศษมีความปลอดภัย ถึงไฟไหม้ก็ไม่เป็นไร เช่นนี้ลูกก็พอเข้าใจ

นอกจากจะพิจารณาว่าผู้รับสารเป็นใคร เพศ วัย และประสบการณ์อย่างไรแล้ว ผู้ส่งสารเกี่ยวกับกิจธุระก็ควรต้องใช้ภาษาที่เรียบง่าย ไม่ใช่ประโยคให้ซับซ้อน เข้าใจยาก ดังเช่น ประโยคในข้อความต่อไปนี้

ตราบโดก็ตามที่สถาบันการศึกษาเป็นแหล่งเสริมสร้างความรู้ทางวิชาการ และเสริมสร้างความรู้ทางด้านวิชาชีพ เพื่อผู้ที่ได้รับความรู้นั้นได้ออกไปเป็นกำลัง ในการพัฒนาประเทศ และตราบโดก็ตามที่สถาบันการศึกษาเป็นแหล่งเสริมสร้างความคิดและมันสมองของผู้ที่ศึกษาแล้ว ตราบนั้นการเสริมสร้างจิตใจรวมทั้งการเสริมสร้างความเข้าใจในระหว่างหมู่คณะด้วยกันเอง เพื่อที่จะออกไปเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประเทศชาติร่วมกันนั้น ก็เป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง

ประโยคข้างต้นนี้ ภาษาไม่เรียบง่าย และยังซับซ้อนมาก ข้อคิดก็ยังไม่เป็นที่คุ้นเคยของผู้อ่าน ถ้าผู้รับสารฟังหรืออ่านเพียงครั้งเดียวจะไม่เข้าใจชัดเจน และแม้จะมีโอกาสอ่านทบทวนหลาย ๆ ครั้งก็ไม่แน่ว่าจะเข้าใจ

อีกประการหนึ่ง ผู้ส่งสารควรหลีกเลี่ยงประโยคที่ดีความได้หลายอย่าง เพราะผู้รับสารอาจจะตีความไม่ตรงกับผู้ส่งสารก็ได้

ตัวอย่าง

เมื่อผู้พูดคนหนึ่งพูดว่า “คุณสมพงษ์คนนี้ เล่นแบดมินตันเก่งมาก เขาเคยแข่งขันกับชาวต่างประเทศมาแล้ว”

ผู้ฟังอาจตีความว่า ในการแข่งขันนั้น คู่ต่อสู้ของคุณสมพงษ์ คือ ชาวต่างประเทศ หรืออาจตีความว่า คุณสมพงษ์กับชาวต่างประเทศร่วมทีมกัน ในการแข่งขันก็ได้ ซึ่งมีความหมายแตกต่างกันมาก ฉะนั้นถ้าจะส่งสารให้ผู้รับเข้าใจได้ โดยไม่มีทางตีความไปได้หลายอย่าง ก็อาจจะต้องพูดว่า “คุณสมพงษ์คนนี้เล่นแบดมินตันเก่งมาก เขาเคยแข่งขันกับคู่ต่อสู้ชาวต่างประเทศมาแล้ว” หรือมิฉะนั้นก็พูดว่า “คุณสมพงษ์คนนี้เล่นแบดมินตันเก่งมาก เขาเคยแข่งขันร่วมทีมกับชาวต่างประเทศมาแล้ว” อย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วแต่เจตนาของผู้ส่งสาร จึงจะมีความหมายแน่ชัด ไม่ทำให้ผู้รับสารตีความผิดไปจากที่ผู้ส่งสารเจตนา

นอกจากนี้ภาษาที่ใช้ในการออกคำสั่งจะคำนึงถึงความชัดเจนแต่เพียงอย่างเดียวยังไม่พอ การออกคำสั่งควรให้นุ่มนวล จะได้ผลดีกว่าการออกคำสั่งเป็นเชิงบังคับ ให้นักเรียนพิจารณาเปรียบเทียบประกาศ ๒ ฉบับต่อไปนี้

ประกาศ

ตามที่นักเรียนได้ใช้ห้องเลขที่ ๒๑๖ เป็นห้องกิจกรรม มาตั้งแต่ภาคต้นปีการศึกษา ๒๕๒๓ ทำให้มีเสียงดังเอะอะรบกวนนักเรียนห้องข้างเคียงเป็นอย่างมาก โรงเรียนจึงขอให้ย้ายห้องกิจกรรมไปเป็นห้องเลขที่ ๔๓๐ แทน และเลิกใช้ห้องเลขที่ ๒๑๖ เป็นห้องกิจกรรมโดยเด็ดขาด

ประกาศ ณ วันที่.....

(ลงนาม).....

ประกาศ

เนื่องด้วยห้องเลขที่ ๒๑๖ ไม่เหมาะสมจะเป็นห้องกิจกรรม เพราะอยู่ใกล้ห้องเรียนเกินไป เสียงจากห้องกิจกรรมอาจดังรบกวนผู้เรียนในห้องข้างเคียงได้ โรงเรียนจึงเห็นควรให้ย้ายห้องกิจกรรมจากห้องเลขที่ ๒๑๖ ไปเป็นห้องเลขที่ ๔๓๐ ตั้งแต่วันที่ ๑ พฤศจิกายน เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่.....

(ลงนาม).....

ประกาศฉบับแรกมีข้อความเป็นเชิงกล่าวหา นักเรียนอาจรู้สึกไม่พอใจและเกิดความรู้สึกไม่อยากทำตามคำสั่ง ส่วนประกาศฉบับที่ ๒ ไม่มีข้อความติเตียนผู้ใด ผู้รับสารน่าจะพอใจและยินดีปฏิบัติตาม

ความสนใจและความตั้งใจของผู้รับสาร

แม้ผู้ส่งจะพยายามส่งสารอย่างชัดเจนเพียงใด ถ้าผู้รับสารไม่สนใจและไม่ตั้งใจที่จะรับสาร การสื่อสารจะไม่สัมฤทธิ์ผล

ผู้รับสารที่สนใจและตั้งใจรับสารย่อมพยายามจับประเด็นให้ได้ ไม่มีอคติ และมีความอดทนตามสมควร นอกจากนี้ในขณะที่ฟัง ผู้รับสารที่ตั้งใจรับสารย่อมไม่คาดเดาล่วงหน้าว่าผู้พูดจะพูดอะไรต่อไป และไม่คอยแต่จะโต้แย้ง ถ้ามีข้อสงสัยอาจบันทึกไว้สั้น ๆ เฉพาะจุดที่ไม่เข้าใจ แม้บางครั้งผู้รับสารที่เป็นนักเรียนมัธยมจะเห็นว่าบางเรื่องไม่น่าสนใจก็จริง แต่ถ้ามีสมาธิในการฟัง หรือการอ่านก็อาจจับประเด็นได้

การทบทวนให้เข้าใจตรงกัน

ผู้รับสารและผู้ส่งสารมีโอกาสจะเข้าใจไม่ตรงกันด้วยสาเหตุต่าง ๆ กัน เช่น มีภูมิหลังต่างกัน มีความสนใจไม่เหมือนกัน และขณะที่พูดอาจจะคิดไปถึงเรื่องที่ต่างกัน

ตัวอย่าง

บทสนทนาระหว่างหัวหน้ากับรองหัวหน้า

รองหัวหน้า วันอังคารนี้ ผมต้องขอประทานโทษนะครับ ผมไปประชุม
ไม่ได้เพราะผมจะไปเชียงใหม่

หัวหน้า ผมก็ต้องไปเหมือนกัน ดีแล้ว มีเรื่องที่จะปรึกษา เรา
สองคนจะได้ปรึกษากันไปตามทางเลย

ปรากฏว่ารองหัวหน้าเดินทางโดยเครื่องบิน หัวหน้าเดินทางโดยรถไฟ จึงไม่ได้พบและปรึกษากันระหว่างทางตามที่ตั้งใจไว้ จะเห็นว่าถ้าในขณะที่สื่อสารกันทั้ง ๒ คนนี้ต่างทบทวนให้แน่ใจว่าจะเดินทางไปโดยทางพาหนะใด ความเข้าใจผิดเช่นนี้ก็จะไม่เกิดขึ้น

ความเข้าใจผิดดังกล่าวข้างต้น อาจจะไม่เสียหายมากนัก แต่ถ้าในเรื่องสำคัญกว่านี้อาจทำให้เกิดความเสียหายร้ายแรงได้ ดังตัวอย่าง

นักเรียนคนหนึ่งโทรศัพท์ทางไกลจากต่างจังหวัดมาที่สถานศึกษาในกรุงเทพฯ ถามว่าจะเลื่อนกำหนดการสอบหรือไม่ ได้รับคำตอบว่าเลื่อนไปสัปดาห์หน้า ตารางสอบคงเดิม นักเรียนผู้นั้นจึงไม่มาสอบตามกำหนดเดิม ปรากฏว่า การเลื่อนสอบกระทำเฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แต่นักเรียนผู้นั้นเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จึงไม่ได้เข้าสอบ

โดยสรุปแล้ว การสื่อสารเพื่อกิจธุระที่มีประสิทธิผลนั้น ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารนั้นจะต้องให้เหมาะสมแก่ผู้รับสาร คือ ต้องชัดเจน ไม่กำกวม และสุภาพนุ่มนวล ผู้รับสารจะต้องมีความสนใจและตั้งใจรับสารนั้น ตลอดจนต้องทบทวนให้เข้าใจตรงกันด้วย

สื่อสารสัมฤทธิ์ผล

ชุมชนก้าวหน้า

เท่าที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น เป็นการกล่าวโดยทั่วไปถึงเรื่องการรับสารและการส่งสารเกี่ยวกับกิจกรรม ซึ่งเน้นเฉพาะผู้ส่งสาร สารและผู้รับสารเป็นสำคัญ แต่ในการติดต่อทางกิจกรรมบางที่เราก็ตีตต่อผ่านทางจดหมาย ทางโทรศัพท์ หรือทางโทรเลขอยู่เสมอ นักเรียนจึงควรที่จะเข้าใจการใช้สื่อทั้ง ๓ ประเภทนี้ เพื่อให้การติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับกิจกรรมสัมฤทธิ์ผลดังประสงค์ สำหรับสื่อประเภทจดหมายนั้น ได้กล่าวไว้อย่างละเอียดแล้วในบทที่ ๗ เรื่องการสื่อสารผ่านจดหมาย ต่อไปนี้จึงจะกล่าวแต่เฉพาะการใช้โทรเลขและโทรศัพท์เท่านั้น

การใช้โทรเลข

โทรเลขเป็นสื่อที่ช่วยให้เราส่งสารไปถึงผู้รับได้โดยรวดเร็ว มีทั้งโทรเลขธรรมดา และโทรเลขด่วน การส่งโทรเลขต้องไปส่งที่ทำการไปรษณีย์ มีแบบพิมพ์ไว้ให้ผู้ส่งกรอกข้อความที่ประสงค์จะส่งไปทางโทรเลข เจ้าหน้าที่จะเป็นผู้คำนวณค่าธรรมเนียมสำหรับ ๑๐ คำแรกคิดรวมเป็นอัตราหนึ่ง และคิดอัตราเพิ่มขึ้นสำหรับคำต่อ ๆ ไปแต่ละคำ ถ้าเป็นโทรเลขด่วนค่าธรรมเนียมเป็น ๒ เท่าของโทรเลขธรรมดา ชื่อและที่อยู่ของผู้รับโทรเลขคิดรวมอยู่ในค่าธรรมเนียมด้วย ในการเขียนโทรเลข ผู้เขียนจึงเขียนข้อความสั้น ๆ แต่ต้องให้ได้ความครบ

ตามความจำเป็นของกิจกรรม ผู้เขียนโทรเลขต้องใช้จินตนาการ คาดคะเนว่าผู้รับสารจะมีปฏิกิริยาตอบสนองอย่างไร เช่น ถ้าส่งข่าวร้ายเกี่ยวกับการสูญเสียชีวิตของญาติ ควรใช้ข้อความให้เป็นการเตรียมใจไว้เสียก่อน เว้นระยะสัก ๒-๓ วัน จึงส่งข่าวแท้ไปให้ และควรเลือกใช้ถ้อยคำที่ไม่ทำให้ผู้รับตกใจจนเกินไป ข้อที่ควรระวังอีกอย่างหนึ่งก็คือ อย่าประหยัถ้อยคำจนเกินไป จนกระทั่งผู้รับเกิดความเข้าใจผิด ทำให้เสียประโยชน์ หรือเกิดผลเสียหายโดยใช่เหตุ เช่น ในการโทรเลขบอกข่าวอุบัติเหตุ ถ้าผู้ได้รับอุบัติเหตุไม่เป็นอันตรายถึงแก่ชีวิต และกำลังรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาล ผู้ส่งโทรเลขถึงบุคคลที่ใกล้ชิดกับผู้ที่ได้รับอุบัติเหตุก็ควรเขียนข้อความ เช่น “ประคิษฐ์ประสบอุบัติเหตุจากการเล่นฟุตบอลอยู่โรงพยาบาลอันนันทมหิตลพบุรี ปลอดภัย” ซึ่งก็พอจะทำให้ผู้รับไม่ตกอกตกใจจนเกินไป แต่ถ้าผู้ส่งไม่บอกไปด้วยว่า “ปลอดภัย” ย่อมทำให้ผู้รับเกิดความตระหนกตกใจอย่างรุนแรง และถ้าไม่บอกว่า รักษาตัวอยู่ที่ใด หากผู้รับประสงค์จะมาเยี่ยมก็ต้องคาดเดาเอาเอง ซึ่งอาจจะไปผิดสถานที่ก็ได้ ทำให้เสียประโยชน์ไปโดยใช่เหตุ และที่ต้องบอกด้วยว่า ประสบอุบัติเหตุจากการเล่นฟุตบอล ก็จะช่วยให้ผู้รับคลายความสงสัย หรือความอยากรู้อยากรู้ว่าประสบอุบัติเหตุจากสิ่งใด

อนึ่งในการจำหน่ายโทรเลข ต้องเขียนให้ชัดเจนให้มั่นใจได้ว่าเจ้าหน้าที่นำส่งถึงผู้รับได้แน่นอน ควรมีคำนำหน้าชื่อ และนามสกุลของผู้รับด้วย และควรเขียนชื่อและนามสกุลของผู้ส่งให้ชัดเจน เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้รับสงสัยว่า โทรเลขฉบับนั้นส่งมาจากผู้ใดแน่

การใช้โทรศัพท์

ถึงแม้ว่าระบบโทรศัพท์ยังไม่แพร่หลายทั่วทุกอำเภอในประเทศไทย ประชาชนในบางท้องถิ่นยังไม่มีโอกาสใช้ในขณะที่ก็ตาม แต่ในอนาคตทางองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยก็มีโครงการที่จะพัฒนาระบบโทรศัพท์ ให้กระจายไปทั่วทุกชุมชนในประเทศ ดังนั้น การเรียนรู้วิธีใช้โทรศัพท์ เพื่อให้การส่งสารผ่านสื่อชนิดนี้มีประสิทธิภาพ จึงน่าจะมีประโยชน์แก่นักเรียนทุกคน สำหรับผู้ที่มีโอกาสใช้โทรศัพท์อยู่แล้วในปัจจุบันก็ยิ่งจะได้รับประโยชน์เป็นอันมาก

การสื่อสารทางโทรศัพท์ต่างจากการสื่อสารระหว่างบุคคลที่อยู่เฉพาะหน้ากัน ในประการสำคัญคือ ในการสื่อสารทางโทรศัพท์ ผู้สื่อสารไม่สามารถรับและส่งสารทางอวัจนภาษาได้ นอกจากเสียง และน้ำเสียงของผู้พูดเท่านั้น ผู้พูดจึงต้องคำนึงถึงการเปล่งเสียงพูด ให้ค่อนข้างช้าและชัดเจนยิ่งกว่าการพูดจาเฉพาะหน้ากันตามปกติ ข้อที่ควรคำนึงอีกประการหนึ่งคือ เมื่อสื่อสารกันทางโทรศัพท์จะต้องใช้เวลาอย่างประหยัด ทั้งนี้ต้องใช้วาทะที่สุภาพด้วยการใช้โทรศัพท์นานเกินสมควรทำให้ผู้อื่นที่ต้องการจะใช้โทรศัพท์เครื่องนั้นเสียประโยชน์ และถ้าเป็นโทรศัพท์ทางไกล ค่าบริการในการใช้โทรศัพท์คิดตามเวลาที่ใช้ด้วย ถ้าใช้นานย่อมเสียค่าบริการมาก การพูดโทรศัพท์ที่ประหยัดเวลานั้น เริ่มตั้งแต่การเริ่มต้นพูด ผู้ที่เป็นฝ่ายโทรศัพท์ติดต่อไปไม่ควรเริ่มด้วยคำถาม เช่นว่า “นั่นที่ไหนคะ หรือนั่นที่ไหนครับ” ถ้าถามเช่นนั้น นอกจากเสียเวลาแล้วยังแสดงถึงการขาดความมีสามัญสำนึกของผู้ตั้งคำถาม เพราะ

ก่อนที่ตนจะหมั่นหมายเลขโทรศัพท์ ตนย่อมทราบแล้วว่า ปลายทางที่ตนต้องการจะพูดด้วยนั้น คือที่ไหน ถ้าฝ่ายที่ติดต่อไปจำเป็นต้องเริ่มต้นด้วยคำถาม ควรถามให้สั้นและกระชับ เช่นว่า “ที่นั่นโรงเรียนสตรีพัฒนาฯไหมครับ” คำถามเช่นนี้ไม่ใช่คำถามที่แสดงความไม่รู้ของผู้ถาม แต่ถามเพื่อให้แน่ใจว่าได้ติดต่อมาถูกต้องแล้วหรือไม่ ผู้ตอบจะได้ตอบสั้น ๆ ว่าใช่หรือไม่ใช่ เมื่อได้รับคำตอบว่าใช่ ก็ควรรีบออกไปทันทีว่า ขอพูดกับบุคคลนั้นบุคคลนี้ พร้อมกับบอกชื่อตนเองซึ่งเป็นฝ่ายโทรศัพท์ที่ติดต่อไปด้วย ส่วนผู้รับโทรศัพท์ก็ควรจะเริ่มต้นพูดโดยบอกสถานที่หรือบอกชื่อตนเองว่ากำลังพูดอยู่ เมื่อทราบว่าผู้ต้องการจะพูดด้วย ไม่ควรรับโทรศัพท์ด้วยคำ “ฮัลโล” และหยุดเพียงเท่านั้น หรือกล่าวซ้ำโดยไม่มีความหมาย เพราะจะทำให้ฝ่ายที่ติดต่อมาต้องตั้งคำถามถามดังกล่าวนั่นซ้ำขึ้น ทำให้เสียเวลาโดยใช่เหตุ ในกรณีที่เรต้องการจะโทรศัพท์ติดต่อกับผู้ที่มีอาวุโส และเมื่อโทรศัพท์ไปแล้วมีผู้มารับ เราก็กควรบอกความประสงค์ของเราให้แจ่มแจ้งและสุภาพว่าเรต้องการพูดกับใคร เช่นบอกว่า

“ดิฉัน สุมมา สาลีวิรัตน์ พูดมาจากโรงเรียนสตรีพัฒนาฯ ขอพูด
กับท่านผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหนังสือค่ะ”

ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้คำที่ฟังแปลกหู หรือผิดเพี้ยนไปจากคำพูดที่ใช้อยู่เป็นปกติ คำว่า “ขอพูด” เป็นคำสุภาพอยู่แล้ว แต่ถ้าเราต้องการจะถามคำถามที่เจาะจง เราก็อาจจะใช้คำที่สุภาพ เช่น “เรียนถาม” ก็ได้ ดังตัวอย่าง

“ดิฉัน สุมมา สาลีวิรัตน์ พูดมาจากโรงเรียนสตรีพัฒนาฯ มีเรื่องที่จะเรียนถามท่านผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหนังสือเกี่ยวกับรายละเอียดการขอใช้สถานที่ของโรงเรียนสตรีพัฒนา เพื่อจัดประชุมค่ะ”

การพูดเช่นนี้ ถ้าผู้รับโทรศัพท์จะนำความไปเรียนให้ผู้ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหนังสือทราบ ก็จะทำให้เข้าใจได้ว่า ผู้ที่โทรศัพท์ติดต่อมามีกิจธุระอันใด

อีกเรื่องหนึ่งที่จะแนะนำเกี่ยวกับการใช้โทรศัพท์ คือ การจดข้อความที่ผู้โทรศัพท์ติดต่อมาสั่งไว้ ผู้จดควรจดข้อความให้บริบูรณ์พอ ไม่ทำให้ผู้ที่ได้อ่านภายหลังเกิดความงุนงง เมื่อจดไว้แล้วควรอ่านทานให้ผู้ติดต่อมาฟังว่าจดไว้ถูกต้องครบถ้วนตามความประสงค์หรือไม่ ผู้จดควรลงชื่อไว้พร้อมกับระบุด้วยว่าได้รับ วัน เวลาใด ตัวอย่างการจดข้อความ

โทรศัพท์ถึงคุณสุรินทร์ นิยมภักดีกุล

ร้อยตรีสมศักดิ์ มาโนชวัฒนา โทรฯ มาสั่งว่าที่นัดไว้ในวันอาทิตย์ที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ เพื่อไปซื้อต้นไม้กันนั้น ขอเลื่อนไปวันอาทิตย์ที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ สถานที่และเวลาเดิม ขอให้โทรฯ บอกไปด้วยว่าจะจัดซื้อหรือไม่ ให้โทรฯ ไปที่บ้านร้อยตรีสมศักดิ์ หมายเลขโทรศัพท์ ๔๑๑๓๖๒๗ ค่ะ

เพชรารักษ์ ทรัพย์ถือสัตย์ ผู้รับโทรศัพท์

๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๓

เวลา ๑๓.๓๐ น.

อนึ่ง ในการใช้โทรศัพท์ ควรคำนึงถึงมารยาท และ กาลเทศะด้วย ถ้าเราเป็นผู้น้อย เมื่อโทรศัพท์ไปถึงผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำได้ในปัจจุบันนี้ไม่ถือว่าเป็นการผิดมารยาท เราก็ควรกล่าวคำขอโทษเสียก่อนว่า จำเป็นต้องติดต่อมาทางโทรศัพท์ ไม่สามารถมาพบด้วยตนเองได้ แล้วจึงเริ่มพูดเรื่องกิจธุระต่อไป

นอกจากนี้ ผู้ใช้โทรศัพท์ต้องคำนึงถึงเวลาที่ตนโทรศัพท์ติดต่อไปด้วย ถ้าเป็นเวลาดึกแล้วหรือยังเช้าอยู่ หรืออยู่ระหว่างเวลารับประทานอาหาร ก็ไม่ควรโทรศัพท์ไป เว้นเสียแต่มีความจำเป็นเร่งด่วนจริง ๆ

ก่อนวางหูโทรศัพท์ควรกล่าวถ้อยคำให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้ตัวก่อน เช่น กล่าวในเชิงอำลา หรือแสดงความขอบคุณตามควรแก่กรณี และควรวางหูโทรศัพท์แต่เพียงเบา ๆ

กิจกรรม

๑. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มประมาณกลุ่มละ ๕ คน ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันหาประกาศชนิดต่าง ๆ เช่น ประกาศรับสมัครงาน ประกาศของหาย ประกาศขายของ ประกาศชักชวน ตกลงกันก่อนว่ากลุ่มใดจะเลือกประกาศชนิดใดเพื่อจะได้ไม่ซ้ำกัน นักเรียนในแต่ละกลุ่มช่วยกันพิจารณาว่าประกาศนั้นส่งสารได้ครบถ้วนหรือไม่ หากไม่ครบถ้วนควรตั้งข้อสังเกตว่าผู้รับสารจะไม่ได้รับสารที่จำเป็นต้องทราบอะไรบ้าง และการได้รับสารไม่บริบูรณ์นั้นอาจทำให้เสียประโยชน์ หรือปฏิบัติไม่ถูกต้องอย่างไรบ้าง ถ้าประกาศนั้นส่งสารครบถ้วนอาจใช้เป็นตัวอย่างในการเรียนรู้ลักษณะประกาศที่ดีได้เพียงไร เรียบเรียงผลการพิจารณานำมาอ่านให้นักเรียนในห้องฟัง

๒. แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย ๆ ประมาณกลุ่มละ ๔-๕ คน ให้แต่ละกลุ่มศึกษากรรมวิธีการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งต้องกระทำเป็นขั้นตอน เช่น ตอนต้นไม้ ปรงอาหาร ผนึกรูปภาพ ทำดอกไม้ประดิษฐ์ ฯลฯ ให้สมาชิกของแต่ละกลุ่มตกลงกันว่า จะเลือกทำอะไร แล้วศึกษารายละเอียดและวิธีการ ช่วยกันเรียบเรียงสาระสำคัญและขั้นตอนของการทำสิ่งนั้น ๆ ผู้แทนกลุ่มบรรยายให้ชั้นเรียนฟัง จากนั้นอภิปรายร่วมกันว่า ผู้บรรยายให้สารที่สำคัญครบถ้วนหรือไม่ แสดงลำดับขั้นตอนให้เป็นที่น่าสนใจแจ่มแจ้งหรือไม่ พร้อมทั้งสรุปให้เห็นว่าการสื่อสารได้ผลหรือไม่ เพราะเหตุใด

๓. ที่โรงเรียนแห่งหนึ่ง บริเวณด้านข้างมีต้นไม้ใหญ่ร่มรื่น นักเรียนชอบไปเล่นกันในเวลาหยุดพัก ต่อมาทางโรงเรียนจะสร้างตึกหลังใหม่ในบริเวณใกล้ ๆ กันนั้น ทางโรงเรียนเกรงว่านักเรียนจะได้รับอันตรายจึงนำประกาศไปติดไว้ที่ต้นไม้มีข้อความดังนี้

ห้ามนักเรียนเข้ามาเล่นบริเวณนี้เป็นอันตราย

ให้นักเรียนช่วยกันตอบคำถามต่อไปนี้

- ๑) เมื่ออ่านประกาศนี้แล้วนักเรียนมีความคิดหรือความรู้สึกอย่างไร
- ๒) ในความคิดของนักเรียน ประกาศนี้ยังขาดข้อความอะไรที่ควรบอกไว้ด้วย หรือมีคำใดที่ไม่จำเป็น

ถ้านักเรียนเห็นว่าควรปรับปรุงประกาศนี้ ก็ให้ช่วยกันเรียบเรียงขึ้นใหม่

๔. ประธานชุมนุมกีฬาทำบันทึกถึงประธานชุมนุมสหกรณ์มีข้อความดังนี้

เรียน ประธานชุมนุมสหกรณ์

ด้วยในวันที่ ๑๕ เดือนตุลาคม ทางชุมนุมกีฬาจะจัดให้มีการแข่งขันกีฬาสีประจำปี ในการนี้ทางชุมนุมจะต้องจัดน้ำดื่มให้นักกีฬา จึงเรียนมาเพื่อขอขยืมแก้วน้ำและถังน้ำดื่มจากชุมนุมสหกรณ์ เมื่อเสร็จงานแล้วจะรีบส่งคืนทันที

ขอขอบคุณ

สีดา วงศ์ราม

ประธานชุมนุมกีฬา

ช่วยกันพิจารณาว่าบันทึกนี้ขาดรายละเอียดที่จำเป็นอะไรบ้าง แล้วปรับปรุงให้ดีขึ้น

๕. จงอ่านข้อความต่อไปนี้ สมาคมส่งเสริมสุขภาพจิตในครอบครัว ยินดีแจกหนังสือคู่มือการป้องกันความร้ายฉานในครอบครัวแก่สถานศึกษา ติดต่อขอรับได้ที่ เลขานุการของสมาคม เลขที่ ๒๒/๔ ถนนอิสรภาพ เขตบางกอกใหญ่ กทม. ๑๐๖๐๐

ข้อความนี้อยู่ในหนังสือพิมพ์ ๒-๓ วันต่อมามีคำชี้แจงว่า ทางสมาคมจะแจกหนังสือแก่โรงเรียนเท่านั้น ไม่ใช่ให้นักเรียน และให้ผู้ไปรับด้วยตนเอง ไม่ใช่ติดต่อทางไปรษณีย์

ช่วยกันพิจารณาว่า

- ๑) ความบกพร่องที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากผู้ส่งสารหรือผู้รับสาร
- ๒) ความเข้าใจผิดเกิดขึ้นได้เพราะเหตุใด

๖. ช่วยกันพิจารณาบทสนทนาต่อไปนี้ หาข้อสรุปว่าบทสนทนานี้ผู้รับสารเข้าใจเรื่องช้ากว่าปกติ เพราะเหตุใด

ลัดดา รจนา เมื่อวานฉันพบวณิ เขาคอมเขียว
 รจนา อ้อ เขาไม่สบายใช่ไหม
 ลัดดา เขาก็ไม่ได้เป็นอะไร แต่ว่าเขาต้องกินยาบำรุง
 รจนา คงนอนดึกนะซี หมู่นี้งานมากนี่
 ลัดดา ไม่ใช่ แหม เธอฟังก่อนซี เขาวานให้ฉันไปซื้อยาที่หน้าร้านสหกรณ์ เธอจะไปกับฉันได้ไหม เธอเคยซื้อไหมล่ะ
 รจนา เรื่องแค่นี้ทำไมจะไม่ได้ แล้วฉันจะไปคอยเธอที่หน้าร้านสหกรณ์

๗. สมมุติว่านักเรียนพักอยู่ในหอพัก ทางโรงเรียนจัดให้ไปทัศนศึกษาต่างจังหวัด จะต้องค้างคืนหนึ่งคืน ให้นักเรียนเตรียมคำพูดสำหรับชี้แจงให้เจ้าของหอพักทราบ

๘. พิจารณาข้อความในโทรเลขฉบับหนึ่ง ดังนี้

มารด่วนเชียงใหม่ถึงกรุงเทพ ฯ ๑๘.๐๐ น. วันอาทิตย์
 สิดา

- ๑) ข้อความในโทรเลขนี้ชัดเจนหรือไม่
- ๒) ผู้รับสารจะมีปฏิกิริยาตอบสนองอย่างไรบ้าง

ให้นักเรียนช่วยกันร่างข้อความในโทรเลขฉบับนี้เสียใหม่ โดยระวังการส่งสารให้ชัดเจนและไม่ทำให้เกิดความตกใจโดยใช่เหตุ

๙. สมมุติว่านักเรียนจะส่งโทรเลขถึงเพื่อนในต่างจังหวัด แจ้งข่าวว่าเพื่อนผู้นั้นสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยได้ พร้อมทั้งบอกให้มาสอบสัมภาษณ์ จงร่างข้อความโทรเลขฉบับดังกล่าวให้มีความแจ่มแจ้งและประหยัดถ้อยคำสมกับเป็นโทรเลข

บทที่ ๑๐

การอ่านเพื่อพัฒนาตนเอง

ก่อนที่นักเรียนจะเรียนมาถึงขั้นนี้นับว่าได้ผ่านการอ่านมาไม่น้อยแล้ว ทั้งจากหนังสือเรียนตามหลักสูตร และหนังสืออื่น ๆ ที่นักเรียนชอบ รวมทั้งจากเอกสารโฆษณา ป้ายประกาศ ตลอดจนหนังสือพิมพ์ นิตยสารและวารสารต่าง ๆ แต่นักเรียนอาจจะอ่านไปโดยมิได้ตั้งความมุ่งหมายไว้อย่างแน่ชัด ที่จะอ่านเพื่อพัฒนาตนเอง การอ่านเพื่อพัฒนาตนเองมีได้หลายด้านด้วยกัน ที่สำคัญ ๆ มี ดังต่อไปนี้ คือ

๑. พัฒนาตนเองในด้านความรู้
๒. พัฒนาตนเองในด้านอารมณ์
๓. พัฒนาตนเองในด้านคุณธรรม

ในด้านความรู้ เราอาจแสวงหาความรู้รอบตัวและความรู้เฉพาะเรื่อง เช่น เรื่องที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย วิทยาการใหม่ ๆ และเรื่องที่จะช่วยให้เราปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้จากหนังสือหลายประเภท ทั้งหนังสือเล่ม หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร รวมทั้งเอกสารและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ

ในด้านอารมณ์ เราอาจแสวงหาความบันเทิงจากหนังสือหลายชนิด เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น ปกติกคติ และบทร้อยกรอง ซึ่งนอกจากให้ความบันเทิงแล้วยังให้ความรู้ด้วย

ในด้านคุณธรรม การมีคุณธรรมย่อมเกิดมาจากความจรรโลงใจ ซึ่งเราอาจหาได้จากการอ่านหนังสือและงานเขียนหลายชนิดหลายประเภท เช่น หนังสือธรรมะ ชีวประวัติ สารคดี ประเภทอื่น ๆ หนังสือที่ให้ความจรรโลงใจนั้นอาจให้ความรู้พร้อม ๆ กันได้ด้วย

หนังสือยังให้ วรรณะกว้างไกล จิตใจเบิกบาน

การอ่านเพื่อพัฒนาตนเองในด้านความรู้

ปกติคนที่รู้รอบ รู้กว้างขวาง มักจะเป็นผู้สลับตลับฟังและอ่านอยู่เสมอ สิ่งที่จะช่วยให้เรารู้รอบ และรู้ทันเหตุการณ์อยู่เสมออย่างหนึ่ง คือ ข่าวในหนังสือพิมพ์ เพราะข่าวคือรายงานเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นประจำวัน

ข่าวที่เสนอในหนังสือพิมพ์ มักจะแบ่งเป็น ๒ ส่วน ส่วนแรก คือ พาดหัวข่าว ซึ่งนิยมพิมพ์ด้วยตัวอักษรหนาใหญ่ เป็นที่ปรากฏเด่นชัดสะดุดตาแก่ผู้อ่าน ส่วนที่สอง คือ ตัวข่าว ซึ่งประกอบด้วย วรรคมา กับ เนื้อข่าว วรรคมา อาจเป็นส่วนที่สรุปข่าวนั้น หรืออาจจะเป็นส่วนที่น่าสนใจของข่าวมาเกริ่นไว้ เพื่อดึงดูดความสนใจ เนื้อข่าว คือ ส่วนที่บรรยายข่าวโดยละเอียด

ข่าวบางข่าวที่ฝ่ายผู้เสนอคิดว่ายังอยู่ในความสนใจของประชาชน หรือข่าวของเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกัน เช่น ข่าวสงคราม อาจเสนอติดต่อกันหลาย ๆ วันก็ได้

ในการอ่านข่าว โดยทั่ว ๆ ไปเรามักจะอ่านอย่างผ่าน ๆ หรืออ่านแต่เพียงพาดหัวข่าว และวรรคมา ต่อเมื่อสนใจข่าวนั้นเป็นพิเศษ จึงจะอ่านโดยละเอียด

ข่าวที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ อาจไม่ใช่การรายงานเหตุการณ์ตามข้อเท็จจริงเสมอไป เพราะบางครั้ง ผู้เสนอข่าวอาจใช้ถ้อยคำหรือเพิ่มเติมข้อความบางอย่าง เพื่อให้ผู้ออกกรสขึ้น ตามแนวนิยมของหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ในการอ่านข่าว นักเรียนจึงควรอ่านโดยพิจารณา ก่อนที่จะปลงใจเชื่อตามที่ได้อ่านนั้นอย่างสิ้นเชิง วิธีหนึ่งอาจช่วยนักเรียนในการพิจารณา คือ เปรียบเทียบข่าวเรื่องเดียวกันนั้นในหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ สอบถามจากเพื่อน ๆ และจาก ผู้ใหญ่ หรือความคิดเห็นของคนหลาย ๆ ฝ่าย รวมทั้งใช้ดุลพินิจของตนด้วย

ตัวอย่างข่าวจากหนังสือพิมพ์ประจำวัน

กลุ่มชาติอาหรับหนุนอิรักระเบิดเมืองน้ำมัน อิหร่าน

สงครามอิรัก - อิหร่าน ยังคงคุุเดือดเป็นวันที่สาม ขณะที่อิรัก เป็นต่อทั้งทางการรบและกำลังใจสนับสนุนจากประเทศร่วมกลุ่ม อาหรับ ขุมน้ำมันใหญ่ของทั้งสองประเทศกำลังถูกโจมตีกันและ กันเสียหายยับเยิน ไทยสั่งระงับแรงงานทั้งหมดที่จะส่งไปยังสอง ประเทศ

ในความคับหน้าของสงครามอิรัก - อิหร่าน - วันนี้ ทั้งสองฝ่ายยังคง โจมตีกันอย่างดุเดือดทั้งทางบก เรือ และอากาศ โดยเพิ่มเป้าหมายการโจมตี ไปยังแหล่งบ่อน้ำมันของแต่ละฝ่าย อิหร่านยังคงส่งฝูงบินขับไล่ ทั้งระเบิด ทำลายเมืองอามาดาน อันเป็นเมืองผลิตน้ำมันสำคัญ และเผาโรงกลั่นน้ำมัน ใหญ่เป็นที่สามของโลกโดยไฟไม่ยอมดับ จนกระทั่งการถ่าน้ำมันให้กับ เรือน้ำมันต่างชาติทั้งของอิรักและอิหร่าน เป็นอันยุติอย่างสิ้นเชิง

การรบทางภาคพื้นดินของสองฝ่าย อิรักยังคงสามารถสังหารของคน บุกเข้าไปลึกในเขตอิหร่านได้และควบคุมเมืองสำคัญของอิหร่านที่ชายแดน อย่างน้อยสี่แห่งด้วยกัน รวมทั้งบริเวณแม่น้ำชักรออัลอาหรับ ซึ่งเป็นทางออก ทางเดียวสู่ทะเลของอิหร่าน พร้อมกับจับได้ทหารอิหร่านจำนวนนับร้อย อิหร่าน ยอมรับว่าตนได้สูญเสียดินแดนชายแดนไปจริง แต่อ้างว่าเป็นการถอยทหาร เพื่อทำการตีโต้ครั้งใหญ่

ขณะที่สงครามยังคงดำเนินต่อไป บรรดาประเทศอาหรับร่วมภูมิภาค เริ่มแสดงความกังวลใจต่อเหตุที่ยืดเยื้อครั้งนี้ และหลายประเทศแสดงออก

มาในรูปของการสนับสนุนอิรักอย่างล้นหลาม ด้วยสาส์นที่มีไปถึงรัฐบาล
แบกแดด ประเทศเหล่านี้ประกอบด้วยซาอุดีอาระเบีย คูเวต คิวบา จอร์แดน
เยเมนเหนือและใต้ สหสาธารณรัฐอาหรับ อามิเรต และอียิปต์ ส่วนอิหร่านนั้น
สัมพันธ์ภาพที่ใกล้ชิดกับประเทศอาหรับมากที่สุด ได้แก่ ซีเรีย แต่ซีเรีย
ยังสงวนที่จะแสดงท่าทีสนับสนุนอิหร่านโดยตรงในกรณีนี้

ทางวอชิงตัน ประธานาธิบดีคาร์เตอร์ กล่าวเมื่อวันพุธว่า สหรัฐไม่ได้
เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับกรณีพิพาทระหว่างอิรักและอิหร่านครั้งนี้ เขา
แถลงต่อที่ประชุมหนังสือพิมพ์ว่า เขาขอให้ประชาชนอเมริกันมั่นใจว่า สงคราม
ครั้งนี้คงจะไม่มีผลกระทบต่อการจัดหาขนส่งน้ำมันและราคาอย่างรุนแรง
และกล่าวว่าเขายังขอให้รัฐบาลอิหร่านดูแลรับผิดชอบต่อความปลอดภัย
ตัวประกันชาวอเมริกัน ๕๒ คน

รัฐมนตรีกลาโหมของอิรัก พลเอก อัดนานคณาอิราลลาห์ แถลงเมื่อ
วันพุธว่าอิรักไม่มีความปรารถนาแต่อย่างใดที่จะยึดตุน้ำมันของอิหร่าน แต่
ก็ไม่ยอมเปิดเผยว่า เขาจะปฏิบัติอย่างไรในการรบพุ่งในอ่าวเปอร์เซียเพื่อ
รักษาสถิตินิยมของอิรัก แต่ยุทธศาสตร์ของการรบครั้งนี้ของอิรัก
ได้ปรากฏว่า กองทัพของอิรักทั้งหมดพยายามที่จะตัดเส้นทางคมนาคม
ของศูนย์กลางน้ำมันใหญ่ ๆ ในภาคใต้ของอิหร่าน ซึ่งห่างจากเตหะรานกว่า
๕๒๐ กิโลเมตร เอาไว้ในการยึดครอง เอาแคว้นคุร์ซี สถานที่มั่งคั่งน้ำมัน
ของอิหร่านไว้ให้ได้

(ข่าวหนังสือพิมพ์ สยามรัฐ ๒๕ กันยายน ๒๕๒๓)

จากตัวอย่าง นักเรียนคงเห็นแล้วว่า ข้าวมีทั้งพาดหัวข่าว ซึ่งพิมพ์ด้วยตัวคำใหญ่
บรรทัดนำซึ่งพิมพ์ด้วยตัวคำ และเนื้อข่าว ซึ่งพิมพ์ด้วยตัวธรรมดา ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว

ข่าวเรื่องนี้ช่วยให้เรามีความรู้รอบตัวเกี่ยวกับเหตุการณ์โลกปัจจุบัน ในเรื่องกรณีพิพาท
ระหว่างอิหร่านกับอิรัก ตามข่าวนี้บอกให้ทราบว่ามีอิรักมุ่งทำลายเมืองน้ำมันของอิหร่าน

เนื่องจากข่าวนี้เป็นเหตุการณ์ที่ต่อเนื่อง ยึดเชื้อ ตามปกติผู้อ่านย่อมติดตามข่าวต่อไปอีก
และอาจพิจารณาเทียบเคียงกับการเสนอข่าว โดยผ่านสื่ออย่างอื่น เช่น วิทยุและโทรทัศน์

ในขณะที่เราติดตามข่าว เราก็จะเกิดความเข้าใจในสถานการณ์ของโลกเพิ่มขึ้น บางคน
อาจคาดคะเนผลกระทบของสงครามระหว่างประเทศทั้งสองนี้ ที่มีต่อประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค
เดียวกัน และในภูมิภาคอื่น ๆ ของโลกด้วย

ความรู้ในด้านอื่น ๆ เช่น ด้านสุขภาพอนามัย เราก็อาจหาอ่านได้จากหนังสือต่าง ๆ
ซึ่งผู้รู้ผู้ชำนาญได้เขียนขึ้นไว้ ดังตัวอย่างบทความต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะการทำสัผสมอาหารจากธรรมชาติ

การเลือกสัที่ใช้ผสมอาหารเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่งต่อชีวิตคนไทย ปัจจุบันมีสัเป็นจำนวนมากที่ได้จากธรรมชาติ เป็นสัที่ปลอดภัย หาได้ง่าย และไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ มีหลายสัให้เลือกใช้ผสมอาหารทำให้อาหาร มีสีเหมือนธรรมชาติ บางชนิดยังมีกลิ่นหอม นำรับประทาน สัเหล่านั้นได้ มาจากพืช ซึ่งเป็นส่วนของดอก ใบ และผล เราสามารถทำสัจากพืชหรือ สัตว์ได้หลายสั อาทิเช่น สัเหลือง แดง แสด เขียว น้ำเงิน ม่วง ดำและ น้ำตาล แล้วแต่จะเลือกใช้สัใดในการปรุงแต่งอาหารประเภทใด ทั้งคาวและ หวาน วิธีการง่าย ๆ ที่ได้สัผสมอาหารจากธรรมชาติ มีดังนี้

สีเหลือง

ขมิ้นชัน ขมิ้นอ้อย ด่างดินปอกเปลือก โขลกให้ละเอียด เติมน้ำแล้ว กรองเอาแต่น้ำใช้ทำข้าวเหนียวหน้ากุ้ง ข้าวหมกไก่ แกงกะหรี่ ขนมอบึงญวน ดอกคำฝอย ให้สีเหลืองอ่อน ใช้กลีบดอกตากแห้งต้มกับน้ำเดือด ๕ นาที กรองเอากากทิ้ง ใช้ผสมขนมต่าง ๆ

เมล็ดคำแสด ให้สีเหลืองแสด ใช้เมล็ดแห้งแช่น้ำร้อน กรองเอาแต่น้ำ ลูกพลุด ใช้ผลแก่หรือแห้ง (ซื้อได้ตามร้านขายยาแผนโบราณ) แช่น้ำร้อนกรองเอาแต่น้ำ

ดอกกรรณิการิ ให้สีแดง ใช้ก้านดอกสีแดง บีบให้ซ้ เติมน้ำนิดหน่อย ห่อผ้าขาวบางคั้นเอาแต่น้ำ

ลูกตาลสุก ลอกเปลือกแข็งออก ใส่น้ำพอท่วม นวดให้เนื้อละเอียด เติมน้ำอีกเท่าตัวคนให้เข้ากัน คั้นกรองเอาเส้นเปลือกทิ้ง และเทน้ำและ ๆ ใส่อุงผ้า ทับน้ำให้แห้ง ทำขนมตาล ขนมเค้ก ไอศกรีม

ฟักทอง นึ่งผสมกับแป้ง ทำขนมถั่วแปบ

แครอท ต้มสุกบดละเอียด ผสมลงในถั่วกวน

สีเขียว

ใบเตยหอม ใช้ใบค้อนข้างแก่หั่นละเอียดโขลกเติมน้ำ คั้นน้ำ ทำขนมชั้น มะพร้าวแก้ว ข้าวหริ่ม ลอดช่อง

ใบย่านาง ใบพริก ใบมะตูม ใบตะไคร้ พริกเขียว โขลกละเอียด คั้นน้ำแต่งสีอาหารคาว เช่น แกงบวน แกงเขียวหวาน

สีแดง

รังครั่ง แช่น้ำร้อนหรือต้ม ถ้าต้องการสีแดงใส ใช้น้ำแกว่งสารส้ม ทำขนมชั้น ข้าวหริ่ม ขนมหอกไม้

พริก ที่สุกแดงทุกชนิดแกะเมล็ดออก โขลกเนื้อพริกให้ละเอียด ใช้ได้
ทั้งพริกตากแห้งและพริกสด ทำแกงเผ็ด น้ำพริก น้ำยา น้ำจิ้ม
มะเขือเทศ สุกสด หั่น สับ ต้ม และยี้ทำเป็นซอสมะเขือเทศ
กระเจี๊ยบ ไข่กลีบลูกผสมต้มกับน้ำ คั้นเอาแต่น้ำสีแดง
เมล็ดผักปรัง ไข่เมล็ดแก่สีแดงกลั้วมาขยี้ คั้นเอาแต่น้ำ

สีน้ำเงิน

ดอกอัญชัน ไข่กลีบลูกผสมขยี้ให้เข้า เติมน้ำเล็กน้อย กรองด้วยผ้า
ขาวบาง ทำขนมชั้น ซ้ำหริ่ม ถั่วแปบ

สีม่วง

น้ำดอกอัญชัน บีบมะนาว ทำขนมขอม่วง
ข้าวเหนียวดำ ทำขนมสอด้ไส้

สีดำ

ถ่านกาบมะพร้าวบดละเอียดเติมน้ำ คั้นกรอง ทำขนมเปียกปูน
ดอกดิน เอื้องดินโขลกผสมกับแป้ง น้ำตาล ทำขนมดอกดิน
ถั่วดำ ต้มสุก โขลกละเอียด ทำไส้ชาละเปา ขนมเปียะ

สีน้ำตาล

น้ำตาลไหม้ ใช้น้ำตาลทรายหรือน้ำตาลปึก ตั้งไฟละลายเคี่ยวจนไหม้
แต่งหน้าขนมนางเล็ด หมู ปลา ไข่ต้มเค็ม

(จาก ข้าวสารจากสำนักงานคณะกรรมการผู้คุ้มครองผู้บริโภค ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๘ ๑๕ สิงหาคม
๒๕๒๓)

บทความข้างต้นนี้ชี้ให้เห็นว่า สีที่ใช้ผสมอาหาร ชนิดที่ปลอดภัยหาได้ง่ายและไม่เป็น
อันตรายต่อสุขภาพนั้น อาจได้มาจากพืชชนิดต่าง ๆ ที่มีอยู่ในประเทศไทยเราเอง บาง
คนที่ยังไม่เคยทราบมาก่อน ก็จะได้ทราบ และอาจเผยแพร่ความรู้นี้ให้แก่ผู้อื่นต่อไป

มีความรู้อีกประเภทหนึ่งซึ่งนักเรียนควรจะชวนขวยแสวงหาไว้ ได้แก่ ความรู้ที่เกี่ยวกับ
วิทยาการใหม่ ๆ นักเรียนอาจหาอ่านได้จากวารสาร นิตยสาร และหนังสือต่าง ๆ ดังตัวอย่าง
ต่อไปนี้

เชื้อเพลิงแข็งจากวัสดุเหลือใช้

การขาดแคลนเชื้อเพลิงแข็งในอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น การบ่มไม้ยาสูบ
การหล่อหลอมโลหะ การผลิตวัสดุก่อสร้าง ตลอดจนการประกอบอาหารตาม

บ้านเรือน เป็นต้น มีมากขึ้นทุกที ทั้งนี้เพราะอุตสาหกรรมต่าง ๆ ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น แต่ไม้ที่ใช้ทำพื้นและถ่านมีปริมาณลดน้อยลง เพราะป่าไม้ถูกทำลายโดยมิได้มีการปลูกใหม่ให้เพียงพอ ในขณะเดียวกันกับประเทศผู้ส่งน้ำมันออก ได้พากันขึ้นราคาน้ำมัน จึงทำให้ราคาของเชื้อเพลิงสูงขึ้นมาก เป็นเหตุให้ภาวะเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำลง สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.) ได้มองเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ จึงได้ดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง “การผลิตเชื้อเพลิงแข็งจากวัสดุเหลือใช้” เพื่อใช้แทนฟืน และผลิตถ่านสำหรับเป็นเชื้อเพลิงในอุตสาหกรรมต่าง ๆ และใช้ในการหุงต้ม

วัสดุเหลือใช้ที่นำมาผลิตเป็นเชื้อเพลิงแข็งนี้ ได้แก่ แกลบ ขี้เลื่อย และกากอ้อย ปัจจุบันวัสดุเหลือใช้จากโรงงานต่าง ๆ เช่น โรงสีข้าว โรงงานไม้แปรรูป และโรงงานน้ำตาล มีปริมาณมากมายซึ่งต่างเป็นปัญหาสำคัญของโรงงานเหล่านี้ในการกำจัด จึงนับว่าการผลิตเชื้อเพลิงแข็งจากวัสดุเหลือใช้นั้นได้ประโยชน์ถึงสองด้านด้วยกัน

อนึ่ง ในการผลิตเชื้อเพลิงแข็งดังกล่าว มีกรรมวิธีการผลิตที่ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อนและเครื่องมือที่ใช้มีขนาดไม่ใหญ่โตมากนัก สามารถติดตั้งได้ในโรงงานที่มีวัสดุเหลือทิ้งโดยใช้เนื้อที่เพียงเล็กน้อย จึงเป็นการง่ายที่จะผลิตเชื้อเพลิงแข็งขึ้นใช้ในโรงงานเอง หรือจำหน่ายในท้องตลาด เพื่อช่วยลดการขาดแคลนเชื้อเพลิงและเป็นการช่วยแก้ภาวะเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย

(จาก วิทยาศาสตร์ไทย ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๔๔ มีนาคม ๒๕๒๓)

เมื่อนักเรียนได้อ่านบทความข้างต้นนี้ ย่อมได้ความรู้เกี่ยวกับการขาดแคลนเชื้อเพลิงในอุตสาหกรรมชนิดต่าง ๆ ในปัจจุบัน อาจได้ความรู้ใหม่ว่า ขณะนี้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย กำลังทำการวิจัยเกี่ยวกับการผลิตเชื้อเพลิงจากวัสดุเหลือใช้ อยู่ บางคนที่ไม่เคยทราบมาก่อนว่ามีวัสดุเหลือใช้อะไรบ้าง ที่อาจนำมาใช้ผลิตให้เป็นเชื้อเพลิงได้ ก็จะได้ทราบ ทำให้มองเห็นความหวังว่า ช่องทางที่มนุษย์เราจะไม่ถึงกับขาดแคลนเชื้อเพลิงอย่างสิ้นเชิง ยังมีอยู่ บางคนที่เกิดความสนใจในเรื่องนี้เป็นพิเศษก็จะได้หาความรู้จากหนังสืออื่น ๆ อีกต่อไป

การอ่านเพื่อพัฒนาตนเองในด้านอารมณ์

การพัฒนาตนเองในด้านอารมณ์ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงความรู้สึก จากความหยابกระด้างให้ประณีตสุขุมขึ้น ให้สามารถควบคุมอารมณ์รุนแรงได้ และมีความไวรู้สึกล่อลวงที่มากกระทบ ทั้งในด้านที่พึงพอใจและไม่พึงพอใจ

การพัฒนาตนเองในด้านอารมณ์ เกิดจากการรับสารหลายชนิด บางที่เราก็ไม่รู้ตัวว่า สารที่เรากำลังรับอยู่นั้นเป็นสารที่ให้ประโยชน์ในด้านพัฒนาอารมณ์ ดังที่กล่าวมาข้างแล้วในบทที่ว่าด้วยการฟังเพื่อความจรรโลงใจ

เมื่อเราต้องการผ่อนคลายความเคร่งเครียดจากกิจกรงานประจำวัน เรามักจะเลือกหนังสือ ที่ให้ความเพลิดเพลิน เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น นิทานคำกลอน บทกวีต่าง ๆ ฯลฯ นวนิยาย และเรื่องสั้นนั้นนักเรียนได้เคยอ่านมาแล้ว ทั้งที่เป็นการอ่านตามรสนิยมของนักเรียนเอง และที่โรงเรียนกำหนดให้อ่าน บทร้อยกรองต่าง ๆ นักเรียนก็เคยผ่านมามากแล้ว ทั้งจาก หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ และหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณวิจักษ์ณ์

อย่างไรก็ดี ในที่นี้จะได้นำบทร้อยกรอง จาก อิตรราชำฉันท์ ซึ่งเป็นงานประพันธ์ของ พระยาศรีสุนทรโวหาร (ผัน สาลักษณ์) มาให้นักเรียนพิจารณา เพื่อจะได้เห็นเป็นตัวอย่างว่า งานประพันธ์ชนิดนี้ช่วยพัฒนาอารมณ์ของผู้อ่านได้อย่างไร

อินทรวีเชียรฉันท์

ภาคพื้นพนาบุญ	จรแสนสราญรมย์
เนินราบสลับสม	พิศเพลินเจริญใจ
โชดเงินสัชรเขา	ณ ลำเนาพนาลัย
สูงลิ่วละลานั้น-	ยนะพันประมาณหมาย
ยอดมัวสลับเมฆ	รุจิระเข้เรียงราย
เลื่อมเลื่อมศิลาฉาย	ก็สลับระยับสี
ขาบแสงประกัศสร	นิลเกื้อนตระการดี
ขาวม้ามณีมี	ระตึงรำไพพรรณ

จะเห็นว่าบทประพันธ์ข้างต้นนี้ทำให้นักเห็นภาพอันงดงามของธรรมชาติในจินตนาการ ของกวี อันทำให้ผู้อ่านพลอยเกิดอารมณ์ร่วมด้วย ผู้อ่านโดยทั่วไปย่อมจะเกิดความรู้สึกเบิกบาน เพลิดเพลินใจจากงานเขียนชนิดนี้

ต่อไปนี้เป็นบทร้อยกรองพระนิพนธ์ น.ม.ส. จากเรื่อง กนกนกร

เห็นนางนวลศรีมีโฉม	ดังโสมส่องหล้าราศี
เนาเรือเหนือสรสัปัทมิ	ตรณจันทร์นวลชวนชม
พายเงินงามเงาเพราพราย	นวลฉายยิดค้ำงามสม
เรือน้อยลอยน้ำข้าม	บัวฉมชูล้อมห้อมเรือ
งามน้ำงามนางกลางชล	งามกุ่มทอสุดบลันเหลือ
สะโรชนงามงามเจือ	งามเรือลอยน้ำอำไพ

บทประพันธ์ข้างต้นนี้ เป็นบทพรรณนาถึงนางงามซึ่งอยู่ในภูมิภาพทั้งงดงาม ทำให้ผู้อ่าน สร้างจินตนาภาพตามถ้อยคำของกวี

การอ่านเพื่อพัฒนาตนเองในด้านคุณธรรม

คุณธรรมเป็นเครื่องกำกับจิตใจของมนุษย์ ให้ประพฤติปฏิบัติในด้านดีงาม เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้เป็นชุมชนใหญ่ มนุษยชาติจะเจริญขึ้นมาเป็นอารยชนไม่ได้เลย ถ้าปราศจากคุณธรรม

คุณธรรม ประกอบด้วยความรู้ ความคิด และอารมณ์อันช่วยขัดเกลาจิตใจให้ประณีตยิ่งขึ้น ทำให้เกิดวิจารณ์ญาณหรือ สติปัญญา มีดุลพินิจตัดสินได้ว่า อะไรดี อะไรชั่ว อะไรควร อะไรไม่ควร

งานเขียนที่ช่วยพัฒนาด้านคุณธรรมให้แก่ผู้อ่านมีอยู่มาก เช่น งานเขียนเกี่ยวกับธรรมะ ศิลปะ คตินิยาย สุภาษิต เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ธรรมะระดับใจ

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (สุวฑฺฒโน) วัดบวรนิเวศวิหาร

ดูความคิด ก็คือดูใจนั่นเอง ดูความคิดเห็นว่าคิดดีหรือคิดไม่ดี ก็คือดูใจเห็นว่าใจดีหรือใจไม่ดี ใจร้อนหรือใจเย็น ใจเป็นสุขหรือใจเป็นทุกข์

ดูทำไม ดูให้เห็น ให้รู้ ให้มีช่องทางแก้ไข ปรับปรุง อบรม ขัดเกลาจิตใจที่ดี ความคิดที่ดี รักษาไว้ ส่งเสริมให้ดีขึ้น จิตที่ไม่ดี ความคิดที่ไม่ดี ก็ละเสีย วางเสีย นอกจากเจ้าตัวเองแล้ว ผู้คนที่ไหนจะมารู้มาเห็นจิตใจของใครได้ถูกต้องตามความเป็นจริง จะรู้จะเห็นก็แต่เพียงคาดคะเนจากกิริยาอาการซึ่งแสดงออกเท่านั้น ซึ่งบางทีการแสดงออกก็มิได้ตรงกับจิตใจเสมอไป เหมือนบางคนชมสิ่งนั้นสิ่งนี้ว่าสวยงามด้วยวาจาเพื่อเอาใจเจ้าของ แต่ใจจริงแล้วมิได้คิดเหมือนที่พูดออกไปเลย บางคนพูดดีเพื่อรักษามารยาท แต่ใจจริงก็มิได้คิดดี เช่นที่พูด บางคนมีกิริยาสงบเสงี่ยมเรียบร้อย พูดจาเป็นอรรถเป็นธรรม แต่ใจมิได้เป็นเช่นนั้นก็มี เช่นนี้จึงไม่ใช่่ง่ายที่ใครจะดูใจใครเห็นให้ตรงตามเป็นจริง นอกจากเจ้าตัวเองเท่านั้น ดังนั้นใจของใคร ใครก็ต้องดูเอาเอง ผู้ที่ไม่เคยดูใจของตนเองเลย จะไม่มีโอกาสรู้จักตัวเองตามเป็นจริง ความคิดของผู้นั้นจะกระเจิดกระเจิงไปอย่างไม่มีขอบเขต ไม่มีเวลาหยุดหย่อน ผลที่ได้รับก็จะเป็นโทษแก่เจ้าตัวอย่างมิต้องสงสัย

ทุกคนควรต้องดูใจตนเอง อย่างน้อยก็สักวันละเวลาสองเวลา แต่ที่ดีที่สุดสมควรทำที่สุดก็คือดูอยู่เสมอทุกลมหายใจเข้าออก จะพูดอะไร จะทำอะไร หยุดดูใจตนเอง ดูความคิดของตนเองเสียก่อนว่า กำลังคิด จะพูดจะทำสิ่งใดสมควรแล้วหรือ จะไม่เป็นโทษภัยแก่ตนหรือ จะไม่เป็นโทษภัยแก่ผู้อื่นหรือ ถ้าเห็นว่าจะเป็นทุกซ์โทษภัยแก่ตนเองหรือผู้อื่น ไม่ว่าจะทำมากหรือน้อย ก็มี

สติบังคับ อย่าให้ตนแสดงออกทางกิริยาวาจา การจะพูดจะทำสิ่งที่ เป็นทุกข์ โทษ ไม่ว่าแก่ตนเองหรือแก่ผู้ใด ไม่สมควรเลย ยิ่งกว่านั้นการก่อทุกข์โทษ แก่ผู้อื่นก็มิได้หมายความว่าทุกข์โทษนั้นจะไม่ถึงตนเอง ทุกคนที่ก่อทุกข์โทษ ให้แก่ผู้อื่น จะต้องได้รับทุกข์โทษนั้นด้วยตนเองอย่างแน่นอนเสมอไป เพียง แต่ว่าบางที่จะยังไม่ปรากฏชัดแจ้งในทันทีเท่านั้น และการไม่ปรากฏชัดในทันที หรือที่เรียกว่าทันตาเห็นนี้เองที่ทำให้ส่วนมากหลงก่อทุกข์โทษภัยให้แก่ผู้อื่น โดยคิดว่าผู้อื่นเท่านั้นที่ได้รับทุกข์โทษภัยจากการกระทำของตน ส่วนตัวเอง ได้ชื่นชมสมใจเพราะได้แก่แก่สำเร็จบ้าง หรือได้ปฏิบัติไปตามอำนาจความ อัจฉริยบ้าง ความเกลียดชังรังเกียจบ้าง

ความจริงนั้น พระพุทธเจ้าก็ได้ทรงสั่งสอนไว้แล้วว่า ผู้ใดทำกรรมใด ไร้จะได้รับผลของกรรมนั้น การก่อทุกข์โทษแก่ผู้อื่น เป็นการทำความกรรมทางกาย ทางวาจาและทางใจด้วย เพราะใจต้องก่อขึ้นก่อนจึงจะออกมาทางกายทางวาจา เพราะฉะนั้นความคิดนั้นแหละจึงเป็นตัวก่อกรรมที่สำคัญ อย่าว่าแต่จะถึงกับ แสดงออกแล้วจึงจะเป็นกรรมเลย เพียงแต่คิดอยู่ในใจไม่ทันได้แสดงออก หรือปกปิดเสียไม่แสดงออกก็ยังเป็นกรรมแล้วอย่างแน่นอน ให้คุณให้โทษ แก่ตนเองแล้วอย่างแน่นอน ฉะนั้นจึงต้องระวังความคิดหรือใจนั้นแหละให้ดี พยายามทำสติให้ติดคอ เพื่อจะได้ดูใจตนเองได้ติดต่อกันให้มากที่สุดเท่าที่จะ มากได้ จะได้มีโอกาสกำจัดความคิดที่ไม่ดีให้บรรเทาเบาบางลงมากที่สุดเท่า ที่จะมากได้ ได้มีโอกาสเป็นคนดีมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ด้วย เพราะความคิดที่ ดินันเองที่สร้างคนให้เป็นคนที่ดีเช่นเดียวกับความคิดที่ไม่ดีที่สร้างคนให้เป็นคนไม่ดี

(จาก หนังสือรายการวิทยุศึกษาฯ ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ)

บทความเรื่อง “ธรรมะประดับใจ” ของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (สุวฑฺฒโน) ข้างบนนี้ มีสารซึ่งให้ความจริงใจแก่ผู้อ่านโดยตรง ช่วยยกระดับจิตใจ ผู้อ่านให้สูงขึ้น ประณีตขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความรู้สึกโปร่งใจ อันเป็นการพัฒนา ในด้านอารมณ์อีกด้วย

กิจกรรม

๑. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มหางานเขียนที่ไม่ยาวเกินไปนัก ซึ่งคิดว่าจะช่วยพัฒนา ความรู้ อารมณ์ หรือคุณธรรมให้แก่ผู้อ่านได้ นำงานเขียนนั้นมาติดแสดงที่ป้ายนิเทศในห้องเรียน ก่อนเลิกงานเขียนชิ้นใดไปติดแสดงนั้น ให้นักเรียนในกลุ่มปรึกษากันก่อนว่าเป็นงานเขียน ที่ให้ประโยชน์ดังกล่าวข้างต้นอย่างแท้จริง และช่วยกันเขียนความน่าสนใจ ๆ เพื่อชักชวนให้ เพื่อน ๆ ในชั้นสนใจที่จะอ่าน

๑๕๖

๒. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละประมาณ ๖-๘ คน จัดทำวารสารประจำกลุ่ม ลงบทความสั้น ๆ ที่สมาชิกในกลุ่มแบ่งกันเขียนตามแนวถนัดของตน เช่น แนวปัญหาปากท้องของประชาชน แนวแม่บ้านยุคพัฒนา แนวการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ แนวอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แนวสุขภาพอนามัย ฯลฯ เสนอให้ครูตรวจเกลาภาษา แล้วจัดพิมพ์เย็บเล่ม ทำหน้าปกให้สวยงาม แลกเปลี่ยนกันอ่านระหว่างกลุ่ม

บทที่ ๑๑

การพิจารณาบทความ

ในบทนี้ นักเรียนจะได้ฝึกทักษะอ่านและเขียนควบคู่กันไป นักเรียนได้เรียนมาแล้วจากชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ว่า บทความคืองานเขียนชนิดใด มีส่วนประกอบอะไรบ้าง ในบทนี้นักเรียนจะได้พิจารณาและประเมินค่าบทความ แล้วฝึกการเขียนแสดงความคิดเห็นตามกิจกรรมที่ได้เสนอแนะต่อท้ายบทความแต่ละบท

เพื่อทบทวนความเข้าใจให้ตรงกัน บทความ ก็คืองานเขียนเรียบเรียงถ้อยคำเพื่อสื่อสารกับผู้อ่านจำนวนมาก บทความใช้ในโอกาสต่าง ๆ มีประโยชน์อเนกประการ ในหนังสือพิมพ์ ทุกวันนี้เราจะพบบทความหลายชนิดมีเนื้อหาและจุดประสงค์ต่าง ๆ กัน นอกจากนั้นเรายังได้ยืมบทความที่อ่าน “ออกอากาศ” ทางวิทยุกระจายเสียงด้วย บ้างก็ให้ความรู้ตรงไปตรงมา ไม่ทำให้เกิดอารมณ์อย่างหนึ่งอย่างใด เช่น ไม่ทำให้โกรธหรือเคียดแค้น หรือรักใคร่ผู้ใด บ้างก็ขำลือลือบุคคล บ้างก็เป็นงานเขียนที่สละดีผู้ที่ได้ทำประโยชน์

บทความประกอบด้วยส่วนนำหรือส่วนเริ่มต้น ส่วนที่เป็นตัวเรื่อง และส่วนที่ลงท้าย สิ่งที่เราคาดไม่ได้คือสารที่สำคัญซึ่งผู้เขียนมุ่งส่งให้ผู้อ่าน ซึ่งอาจจะอยู่ในส่วนใดของบทความก็ได้ โดยปกติสารที่สำคัญมักจะอยู่ในส่วนที่เป็นตัวเรื่อง แต่มีบทความบางชนิด ผู้เขียนใช้กลวิธีวางสารที่สำคัญไว้ในส่วนเริ่มต้นหรือส่วนลงท้ายก็มี หรือบางกรณีสารที่สำคัญที่สุดไม่ปรากฏเป็นตัวอักษรในบทความ แต่ผู้อ่านที่เข้าถึงย่อมเข้าใจสารนั้นได้

ในส่วนนำ ผู้เขียนเร้าความสนใจทำให้ผู้อ่านอยากอ่านต่อไป หรือผู้เขียนจะชี้แนะด้วยข้อความเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจบทความได้ง่ายขึ้น โดยผู้เขียนอาจใช้โคลง หรือสุภาษิต หรือคำกล่าวชนิดใดก็ตาม บางทีก็มีนักเขียนที่เขียนบทความ โดยไม่มีส่วนนำ บทความที่มีลักษณะเช่นนี้ เคยมีผู้กล่าวว่า “ไม่มีโหมโรงเลย จับเรื่องที่เดียว”

ผู้เขียนบางคนใช้ถ้อยคำในส่วนนำที่เตรียมใจผู้อ่านได้ดี ทำให้รับสารได้ง่าย เช่น ใช้สุภาษิตที่เข้าใจกันแพร่หลายมานำบทความของตน ทำให้เนื้อความของส่วนนำกับส่วนที่เป็นตัวเรื่องสอดคล้องกันดี แต่มีนักเขียนบางคนยกสุภาษิตที่เป็นคำประพันธ์ไพเราะมาไว้ในส่วนนำ แต่ไม่สอดคล้องกับสารที่ส่ง การเขียนส่วนนำเช่นนี้ ทำให้เสียประโยชน์ทั้งฝ่ายผู้ส่งสารและผู้รับสาร เพราะผู้อ่านจะงุนงง และไม่แน่ใจว่าที่ตนไม่เข้าใจนั้นเป็นเพราะผู้เขียนเขียนไม่ดี หรือเป็นเพราะตนเองไม่มีทักษะในการอ่านเพียงพอ

เนื้อหาในบทความ ประกอบด้วยข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น และข้อความที่แสดงอารมณ์
บทความบางบทก็มีข้อคิดเห็นมาก บางบทก็มีข้อเท็จจริงตลอดบท (ซึ่งอาจเรียกว่า ข้อความรู้
ก็ได้) บทความบางบทแสดงอารมณ์ของผู้เขียนตลอดบท บางบทแสดงแต่น้อย บางบท
ไม่แสดงอารมณ์เลย แต่บทความต่าง ๆ ที่เลือกมาให้ให้นักเรียนพิจารณาต่อไปนี้ ส่วนใหญ่
เป็นบทความที่ให้ความรู้และให้ข้อคิดบ้าง เพื่อให้นักเรียนได้พิจารณาบทความต่างชนิดกัน

การอ่านบทความบางบท เมื่ออ่านตอนแรก ผู้อ่านอาจรู้สึกว่ายาก แต่ถ้าได้พยายาม
อ่านต่อไปอีกเพียงเล็กน้อย ก็จะพบว่าง่ายพอที่จะเข้าใจได้โดยสะดวก

อ่านอย่างฉลาด

สามารถรู้รอบ

หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร กับ การเกษตรแผนใหม่

และกำเนิดของหนังสือพิมพ์กสิกร

โดย พระประกาศสหกรณ์

ด้วยหม่อมเจ้าจักรพันธ์ เพ็ญศิริ จักรพันธ์ อธิบดีกรมกสิกรรมได้ทรง
ขอร้องให้ข้าพเจ้าช่วยเขียนบทความเรื่อง “หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร กับ
การเกษตรแผนใหม่ และกำเนิดของหนังสือพิมพ์กสิกร” เนื่องจากหนังสือพิมพ์
กสิกร ได้มีอายุมาครบ ๔๐ ปีแล้ว เพื่อจะได้นำลงเป็น “อนุสรณ์” ในหนังสือ

พิมพ์กสิกร ฉบับพิเศษ ซึ่งจะออกในเร็ว ๆ นี้ ในการนี้ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติ และมีความยินดีที่จะเขียนบทความตามที่ทรงขอร้อง

เมื่อเอ่ยถึงพระนามหม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร หรือที่นิยมเรียกพระนาม พระองค์ท่านว่า “ท่านสิทธิพร” มีน้อยคนที่จะไม่รู้จักพระนามนี้ โดยเฉพาะ ในวงการเกษตรสมัยเมื่อ ๔๐ ปีที่แล้วมาจนถึงปัจจุบันนี้ ช่อมหาบซึ่งคือว่า พระนามของพระองค์ท่านมีความหมายกว้างขวางลึกซึ้งในวงการเกษตรแผน ใหม่ของเมืองไทยเพียงใด ฟาร์ม “บางเบิด” ของพระองค์ท่านเป็นที่รู้จัก กันทั่วไป ตลอดจนแดงโม “บางเบิด” ด้วย ข้าพเจ้าและเพื่อนข้าราชการ บางท่านได้เคยไปเฝ้า และได้ชมกิจการงานในฟาร์มบางเบิดนี้มาแล้ว ต่างมีความรู้สึกสนใจเป็นอันมาก

มีข้อที่น่าสนใจอย่างยิ่งเกี่ยวกับพระประวัติของพระองค์ท่าน ซึ่งสมควร นำมาเล่าในโอกาสนี้ กล่าวคือ หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร ทรงเป็นพระโอรส ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ์ ประสูติเมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๒๖ และพระบิดาทรงให้ไปศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ โดยทุนส่วน พระองค์ตั้งแต่องค์พระเยาว์ ได้ทรงศึกษาในโรงเรียนวิชาสามัญ รวมทั้ง พับลิกสกูลชื่อ Harrow อันมีชื่อเสียง แล้วทรงเข้าศึกษาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ ในกรุงลอนดอน ครั้นต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ พระบิดาได้ให้เสด็จกลับประเทศไทย เมื่อพระชนมายุ ๑๘ พรรษา และได้ทรงประกอบภารกิจส่วนพระองค์ ต่อมาได้ เข้ารับราชการเป็นลำดับมาจนดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมกษาปณ์ และอธิบดีกรม ผันตามลำดับ และได้ทรงปฏิบัติราชการเป็นคุณประโยชน์ต่อราชการของกรม ทั้งสองนี้เป็นอันมาก เพราะทรงมีความรู้ทางวิศวกรรมเป็นพื้นอยู่แล้ว จึงเป็น ประโยชน์แก่กิจการงานของกรมทั้งสองนี้เป็นอย่างดี

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ พระราชทานการเสกสมรสหม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร กับ เจ้าศรีพรหมา ณ น่าน ซึ่งเป็นธิดาของพระเจ้าสุริยวงศาธิบดี และได้เคยไปศึกษาในประเทศ รุสเซียและประเทศอังกฤษมาแล้ว คู่สมรสนี้ได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกันอย่าง ราบรื่นที่สุดตลอดมาจนปัจจุบันนี้ ในระหว่างที่ท่านสิทธิพรทรงมีเวลาว่างก็ มักจะทรงอ่านหนังสือและดำรงตำราเกี่ยวกับการเกษตรและมีความสนพระทัย ในทางเกษตรกรรม โดยทำการศึกษาค้นคว้าและทดลองด้วยพระองค์เอง ไม่ ปรากฏว่าพระองค์ท่านได้ทรงเข้าศึกษาวิชา “เกษตรศาสตร์” ในสถาบันการ ศึกษาใด ในที่สุดได้ทรงขอลาออกจากราชการเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ เพื่อไปประกอบ อาชีพส่วนพระองค์ในทางเกษตรกรรม และได้ย้ายไปตั้งภูมิลำเนาพร้อมทั้ง ครอบครัวอยู่ที่ตำบลบางเบิด อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่ง

*ที่จริง คือ บ้านบางเบิด ตำบลทรายทอง ปัจจุบันอยู่ในอำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เป็นตำบลในชนบท ห่างไกลจากที่ว่าการอำเภอของจังหวัด ในสมัยโน้นยังไม่มิดถนนหนทางไปมาดังปัจจุบันนี้ ฉะนั้นจึงต้องใช้ความมานะพากเพียรและความอดทนเป็นอย่างยิ่ง เพราะได้ทรงเปลี่ยนทั้งอาชีพและภูมิสำเนาในคราวเดียวกัน และเมื่อระลึกถึงว่าในสมัยโน้นพระองค์ท่านก็ทรงดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมอันเป็นตำแหน่งสูงส่ง และทรงเป็นพระราชวงศ์กับมีพระชนมายุเพียง ๓๗ พรรษาเท่านั้นซึ่งย่อมมีโอกาสดที่จะรับราชการให้มีชื่อเสียงรุ่งโรจน์ไปได้อีกมาก แต่ได้ทรงตัดสินใจพระทัยทรงลาออกจากตำแหน่งอธิบดี และเปลี่ยนอาชีพมาเป็น “เกษตรกร” อันเป็นอาชีพที่ใหม่ต่อพระองค์ท่าน และต้องใช้ความพากเพียรอดทนอย่างยิ่งเช่นนี้ คงจะกระทำให้ผู้ที่ได้อ่านบทความนี้รู้สึกพิศวงและสรรเสริญในน้ำพระทัยอันเด็ดเดี่ยวเป็นอย่างยิ่ง ที่พระองค์ท่านและชาชาติทรงยึดมั่นใน “อุดมคติ” “เสียสละ” และ “ความมานะพากเพียร” ยากที่จะหาท่านผู้ใดปฏิบัติได้

ในระหว่างที่อยู่ฟาร์มบางเบิด พระองค์ท่านได้ทำการศึกษาและทดลองเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งมีไก่พันธุ์ไข่ดก สุกรพันธุ์เนื้อ ไก่ชน การปลูกพืชดอกชนิดต่าง ๆ และพืชผักที่ได้ส่งพันธุ์มาจากต่างประเทศ เช่นยาสูบเวอร์จิเนีย ข้าวโพด แตงชนิดต่าง ๆ และพืชผลอื่น ๆ โดยทำการทดลองค้นคว้าและปรับปรุงให้เหมาะกับภูมิประเทศ รวมทั้งการสำรวจดิน การใช้ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช การใช้เครื่องมือท่นแรงบางชนิด ฯลฯ ทั้งนี้จนบังเกิดผลดีเป็นลำดับมา ในการประกอบการเกษตรแผนใหม่นี้พระองค์ท่านได้ทรงปฏิบัติพระองค์เป็น “นักเกษตรกร” โดยแท้จริง ทรงสนพระทัยเข้าคลุกคลีทำการทดลอง วิจัยค้นคว้าและปรับปรุงงานด้วยพระองค์เอง เมื่อปรากฏว่าได้ผลดีก็ได้มีพินัยบทความชี้แจงถึงวิธีปฏิบัติการพร้อมด้วยตัวเลขประกอบ เพื่อเป็นวิทยาทานเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ให้นักเกษตรกรอื่น ๆ ได้ทราบและปฏิบัติ มิได้เก็บความรู้ไว้เพื่อประโยชน์ของพระองค์เองเท่านั้น

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ คุณพระช่วงเกษตรศิลปการ และเพื่อนอาจารย์บางท่านจากโรงเรียนฝึกหัดครูศึกษาศาสตร์บางสะพานได้ไปเฝ้าเยี่ยมท่านสิทธิพรที่ฟาร์มบางเบิด และได้ถวายความคิดเห็นถึงการออกหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการเกษตร ตามที่อาจารย์หลายท่านได้เคยปรึกษาหารือและคิดจะออกหนังสือพิมพ์ และได้ทูลขอให้ท่านสิทธิพรทรงเป็น “บรรณาธิการ” หนังสือพิมพ์ที่จะออกนี้ ส่วนทุนรอนสำหรับปีแรกนั้นพระช่วงเกษตรฯ และคณะจะช่วยกันจัดหาสำหรับการจัดพิมพ์ เนื่องจากท่านสิทธิพรได้ทรงสนพระทัยในการเผยแพร่วิทยาทานเกษตรแผนใหม่โดยการพิมพ์หนังสืออยู่แต่เดิมแล้ว แต่ยังไม่แน่ว่าพระทัยว่าขณะนั้นจะถึงเวลาที่ประชาชนและเกษตรกรจะสนใจต่อหนังสือ

เช่นนี้หรือประการใด จึงทรงเกรงไปว่าถ้าออกหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการเกษตร ในขณะนั้นจะไม่มีใครอ่าน แต่เมื่อได้ฟังคำทูลชี้แจงของพระช่วงเกษตรฯ และคณะแล้วจึงตกลงพระทัยรับเป็น “บรรณาธิการ” ตามที่ทูลเชิญ และได้ทรงร่วมทุนสำหรับการพิมพ์หนังสือนี้ด้วย ฉะนั้นในเวลาต่อมา “หนังสือพิมพ์กสิกร” เล่มที่ ๑ ปีที่ ๑ เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐ ก็ได้ออกเป็น “ฉบับปฐมฤกษ์” ปรากฏพระนามและรายนามเจ้าหน้าที่ดังต่อไปนี้

๑. หม่อมเจ้าสิทธิพร ทรงเป็นเจ้าของ บรรณาธิการและผู้จัดการ
๒. พระยาเทพศาสตร์สถิตย์ มหาวิทยาลัยเรดิง ประเทศอังกฤษ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนฝึกหัดครูกสิกรรมบางสะพาน เป็นผู้ช่วยบรรณาธิการ
๓. หลวงอิงศกรีกสิการ M.S. มหาวิทยาลัยคอร์เนล ส.ป.ร. อเมริกา และ หลวงชุมหะกสิกร มหาวิทยาลัยเรดิง ประเทศอังกฤษ เป็นผู้ช่วยแผนกเพาะปลูก (Agronomy)
๔. พระช่วงเกษตรศิลปการ M.S. มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน ส.ป.ร. อเมริกา และนายทองดี เรศานนท์ B.S., Agr. (Hon) มหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ เป็นผู้ช่วยแผนก เลี้ยงสัตว์ (Animal Husbandry)
๕. นายร้อยเอกสนิท ถมัยรักษ์สัตว์ สัตวแพทย์ชั้นปริญญาของมหาวิทยาลัยกรุงปารีสและรัฐบาลฝรั่งเศส เป็นผู้ช่วยแผนกสัตวแพทย์
๖. นายผล สันธุเวชญ์ ป.ม.B.S. Agr. (Cum Laude) มหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์และพระยานิพัทธกุลพงษ์ A.K.C. เป็นผู้ช่วยแผนกช่างกสิกรรม (Agricultural Engineering)
๗. ขุนศรีสุพรรณราช เป็นผู้ช่วยแผนกการพิมพ์
สำนักงาน ฟาร์มบางเบิด สถานีห้วยสัก รดไฟสายใต้

นอกจากรายนามเจ้าหน้าที่ดังกล่าวข้างบนนี้แล้ว ตามสารบาญหนังสือพิมพ์กสิกร ที่ออกในฉบับต่อ ๆ มา ปรากฏว่า มีนักวิชาการอีกหลายท่านได้ช่วยเขียนบทความและสารคดีต่าง ๆ ด้วย อนึ่ง ได้ทราบจากท่านสิทธิพรว่า ในตอนแรก ๆ ที่ออกหนังสือพิมพ์กสิกรนี้ ยังมีสมาชิกบอกรับจำนวนน้อย และจำหน่ายได้จำนวนน้อยด้วย จึงไม่พอกับค่าใช้จ่ายที่ได้ลงทุนไป ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบถึงเรื่องนี้ ก็ได้ทรงสนพระทัยและพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ โดยพระราชทานเงินอุดหนุนหนังสือพิมพ์นี้ปีละ ๑,๐๐๐ ชด เพื่อจัดส่งหนังสือพิมพ์ไปพระราชทานยังโรงเรียนต่าง ๆ อันเป็นพระมหากรุณาธิคุณ และได้ช่วยให้หนังสือพิมพ์กสิกรคงดำเนินการได้ตลอดมา เมื่อได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมเจ้า

สิทธิพร กฤดากร มาดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตรวจกสิกรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ หนังสือพิมพ์กสิกร จึงโอนมาเป็นของทางราชการและมีอายุยืนนานมาจนถึงบัดนี้

การที่เกษตรกรรู้จักการทำไร่นาผสม รู้จักการปลูกพืชบำรุงดิน รู้จักพันธุ์ไก่ไข่ดก สุกรเนื้อ ยาสูบเวอร์จิเนีย ข้าวโพด พันธุ์พืชไร่ใหม่ ๆ การใช้ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช เครื่องมือทุ่นแรงบางชนิด ฯลฯ อาจกล่าวได้ว่าด้วยการแนะแนวทางของท่านสิทธิพรในเบื้องต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้พัฒนาการเป็นลำดับมาจนถึงขณะนี้ ทั้งนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร ทรงเป็น “พระบิดา” ของการเกษตรแผนใหม่ในประเทศไทย ซึ่งได้จากการทดลองค้นคว้าที่ฟาร์มบางเบิดเป็นส่วนใหญ่ ในด้านราชการพระองค์ท่านได้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตรวจกสิกรรม (ต่อมาเป็นกรมเกษตรและปัจจุบันกรมกสิกรรม) เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๗๕ ถึงวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๔๗๖ ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งอธิบดี พระองค์ท่านได้โปรดให้จัดตั้งสถานทดลองกสิกรรมเพิ่มขึ้นอีกบางแห่ง และได้ขยายกิจการเกี่ยวกับการเกษตรแผนใหม่ ซึ่งมีการทำไร่นาสวนผสม (Diversified Farming) การเลี้ยงสัตว์ และการปลูกพืชใหม่ ๆ อีกหลายอย่าง ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ และ พ.ศ. ๒๔๘๑ พระองค์ท่านได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรธิการในสมัยรัฐบาลชุดที่ ๑๙ และชุดที่ ๒๐ อันมี นายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี รวมสองสมัยเป็นเวลาประมาณ ๗ เดือน แม้เป็นเวลาอันสั้น พระองค์ท่านก็ได้ทรงทำประโยชน์ให้แก่การเกษตรมิใช่น้อย ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ท้องที่ซึ่งเคยใช้ทำนาและเพาะปลูกได้ถูกทอดทิ้งเสียเป็นอันมาก และเมื่อสงครามสงบลงก็ต้องเผชิญกับปัญหาโรค “รินเดอเพลสต์” ซึ่งได้เกิดแก่โคและกระบืออย่างแพร่หลาย พระองค์ท่านได้ทรงสนพระทัย และทรงให้ทำการกำจัดโรครินเดอเพลสต์อย่างแข็งขัน และทำการผลิตวัคซีนและเซรุ่มเพื่อป้องกันโรคระบาดต่าง ๆ ซึ่งนับว่าเป็นงานชิ้นสำคัญของพระองค์ท่าน ในระยะเวลาอันสั้นที่ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ ฯ และในระหว่างนั้นข้าพเจ้าเป็นปลัดกระทรวงเกษตรธิการ (ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๕-๒๕๐๑) จึงอาจเป็นพยานถึงความสนพระทัย และพระอุตสาหะวิริยะในการปฏิบัติราชการของพระองค์ท่าน ในปัจจุบันนี้กรมปศุสัตว์ได้กำจัดกวาดล้างโรครินเดอเพลสต์ให้หมดสิ้นไปจากประเทศไทยโดยสิ้นเชิงแล้ว และได้ผลิตวัคซีนและเซรุ่มต่าง ๆ เพื่อใช้ในประเทศและส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศอีกด้วย

แม้ว่าขณะนี้ท่านสิทธิพรจะมีพระชนมายุกว่า ๘๔ พรรชแล้ว ก็มีได้ อยู่เฉย ๆ แต่ยังทรงประกอบอาชีพในทางการเกษตรอยู่ที่ฟาร์ม “สวนเขาน้อย” ตำบลหัวหิน ได้มีการปลูกไร่่อุ่นเป็นส่วนใหญ่ และมีพืชผักอื่น ๆ ด้วย ข้าพเจ้า

กับเพื่อนข้าราชการบางท่านได้เคยไปเฝ้าและชมกิจการงานของฟาร์มนี้มาแล้ว นอกจากนั้นพระองค์ท่านยังได้ทรงนิพนธ์บทความแสดงความคิดเห็นในด้านการเกษตร และวิวัฒนาการในด้านอื่น ๆ ลงในหนังสือพิมพ์กสิกร และหนังสือพิมพ์อื่น ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษอยู่เนือง ๆ ความคิดเห็นของพระองค์ท่านก็ยังทันสมัยอยู่เสมอและทั้งเห็นการณ์ไกล ทั้งนี้นับว่าพระองค์ท่านเป็น “เจ้านาย” ที่ทรงอุทิศพระองค์และทุ่มเทชีวิตจิตใจให้การเกษตรแผนใหม่ของประเทศชาติอย่างแท้จริง และในการนี้หม่อมศรีพรหมา กฤดากร ณ อยุธยา ชายาคู่ทุกข์คู่ยากผู้มีความรู้ความชำนาญอย่างดีในการปลูกพืชผักและการถนอมอาหารได้มีส่วนช่วยเหลือ และได้สนับสนุนในการปลูกพืช ทั้งในด้านกำลังกาย กำลังใจและกำลังความคิด ตั้งแต่แรกตลอดมาจนถึงปัจจุบันนี้

กิจกรรม

จงตอบคำถามต่อไปนี้ โดยเขียนสั้น ๆ ให้ได้ความแจ่มแจ้ง คำตอบยาวประมาณ ๒-๓ บรรทัด

๑. ผู้เขียนบทความนี้ พยายามส่งสารที่สำคัญอะไรให้แก่ผู้อ่าน
๒. “พระบิดาแห่งการเกษตรแผนใหม่แห่งประเทศไทย” ใครได้รับสมญานี้ เหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใด
๓. จงเล่าเรื่องโรครินเคอเปสต์ ตามที่มีกล่าวในบทความนี้
๔. จงเล่าประวัติของหนังสือพิมพ์ “กสิกร”
๕. บทความนี้ได้กล่าวให้เราทราบว่า ม.จ. สติพรทรงทำอะไรระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ (พ.ศ. ๒๔๘๔-๒๔๘๗)
๖. พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ ที่เกี่ยวข้องกับ การเกษตรแผนใหม่อย่างไร
๗. จงเขียนชื่อผู้ร่วมงานการออกหนังสือพิมพ์ “กสิกร” ฉบับปฐมฤกษ์
๘. เจ้าศรีพรหมา ณ น่าน เป็นใคร มีประวัติอย่างไร
๙. เมื่อท่านได้อ่านบทความนี้แล้ว ท่านมีความรู้สึกอย่างไรต่อ ม.จ. สติพร
๑๐. ท่านคิดว่าผู้เขียน ได้ส่งสารแก่ท่านได้สัมฤทธิ์ผลหรือไม่ มีสิ่งใดที่ทำให้ท่านรับสารได้อย่างสะดวก หรือมีสิ่งใดที่ทำให้ท่านรับสารด้วยความลำบาก

วัยรุ่น ระวังอ้วน

โดย นายแพทย์ ดร. วิศาล เยาวพงศ์ศิริ

คนวัยรุ่นหรือวัยรุ่นสาว ชีวิตมักจะร่าเริงแจ่มใส จิตใจก็จะมีแต่ความรักและความปรานี เรื่องรักสวयรักงามเป็นธรรมชาติของคนวัยนี้ ถ้าคุณเป็นคนมีรูปร่างดี คุณคงจะรู้สึกปลื้มใจมาก เมื่อใครแอบกระซิบชมว่า “ดูพ่อหนุ่มนั้นหน้าตาหล่อเหลา หุ่นก็เท่ระเบิด” หรือ “แม่สาวนี้รูปร่างอรรชร หน้าตาเรียบร้อย” ยิ่งคุณทำอะไรได้รับความสนใจจากหนุ่มสาวเพศตรงข้าม คุณก็คงจะยิ่งรู้สึกภาคภูมิใจมาก แต่ถ้าคุณเป็นคนอ้วน คุณก็อาจต้องกลบฝังใจ เพราะหาแฟนไม่ได้ หรือต้องเป็นตัวตลกของเพื่อน ๆ และมีชื่อเสียงที่ตัวเองไม่ค่อยอยากฟัง บางครั้งคุณอาจดูร่าเริงจากภายนอก แต่ในส่วนลึกของจิตใจ คุณคงกลุ้มใจ และอยากจะมีรูปร่างสวยสมารถเหมือนเพื่อน ๆ ของคุณทั้งหลาย ความอ้วนไม่เพียงแต่ทำให้คุณเสียบุคลิกลักษณะ ยังเป็นอุปสรรคต่ออาชีพการงานด้วย ถ้าคุณเป็นคนอ้วน คุณก็อาจจะเป็นนักแสดงแบบเสียไม่ได้ หรือถ้าคุณชอบการแสดงละครหรือภาพยนตร์ เขาก็คงไม่เลือกคนอ้วน ๆ มาเป็นพระเอก นางเอก คุณก็จะต้องแสดงเป็นตัวประกอบ ตัวตลก หรือผู้ร้ายมากกว่า หรือการเป็นนักกีฬา คนอ้วนก็อาจมีปัญหาเช่นกัน แต่ที่สำคัญที่สุด คือคนอ้วนมีโรคภัยไข้เจ็บมาก และมักมีชีวิตไม่ยั่งยืน ทั้งข้อเข่าของคุณที่ต้องแบกรับน้ำหนักมาก ก็จะสึกกร่อนเร็ว ไม่ช้าคุณก็จะเริ่มปวดเข่าและเดินลำบาก บางคนก็เป็นโรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ เส้นเลือดที่สมองแข็งตีบ ทำให้ความจำเสื่อมก่อนวัยและสมองพิการ บางคนก็เป็นโรคเบาหวาน โดยเฉพาะคนที่มีการหมุนตัวของโรคเบาหวานแอบแฝงอยู่แล้ว โรคเหล่านี้คุณอาจป้องกันได้ เพียงแต่คุณระวังเรื่องสุขภาพและอาหารการกินของคุณ

โดยทั่วไป คนวัยรุ่นสาวมีโอกาสอ้วนน้อย ผู้ใหญ่มักจะกล่าวว่าคนวัยรุ่นสาวไม่ชอบอยู่เป็นสุข คืออยู่นิ่งไม่ค่อยจะได้ ถ้าวันไหนคุณต้องอยู่บ้านเฉย ๆ ก็คงรู้สึกอึดอัดใจ คุณชอบที่จะไปสังสรรค์กับเพื่อน ๆ ไปเดินช้อปปิ้ง เล่นกีฬา หรือจะไปงานปาร์ตี้มากกว่า เวลาคุณเดินไปไหน ก็มักจะถูกระดั๊บกะเจง จะเห็นว่าวันหนึ่ง ๆ คุณเผาผลาญพลังงานไปมากมาย แต่บางคนอาจจะอ้วนมาตั้งแต่เด็ก หรือนิสัยชอบกินจุบจิบ บวกกับเป็นคนเฉื่อยชาไม่ชอบออกกำลังกาย ก็ทำให้กลายเป็นคนอ้วนได้ง่าย

สมัยก่อน คนอ้วนมักจะหมายถึงคนที่มั่งมีศรีสุข มีอันจะกิน แต่ปัจจุบันคนอ้วนไม่จำเป็นต้องเป็นคนมั่งมี เราพบคนอ้วนได้เกือบทุกชั้น แม้แต่คนมีรายได้น้อย ถ้าไม่รู้จักระวังเรื่องอาหารการกินก็อ้วนได้ คนที่อ้วนมาก ๆ

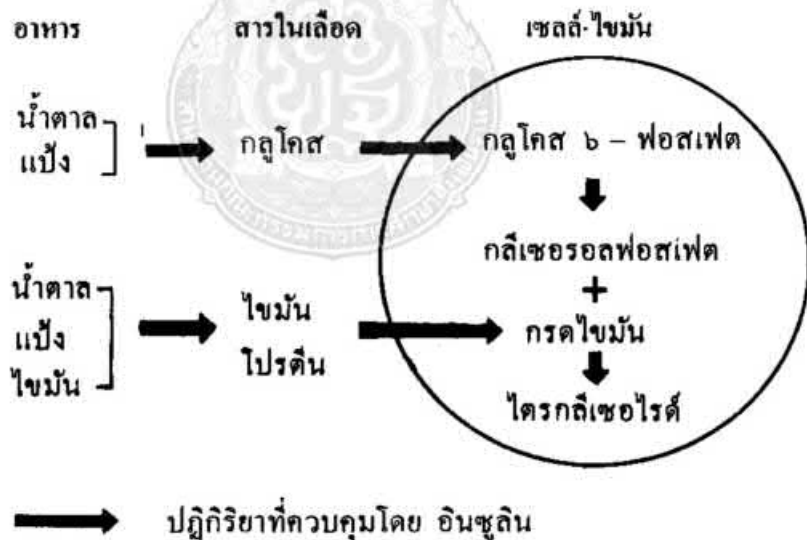
มักจะถูกประนามว่าเป็นคนปล่อยปละละเลยสุขภาพของตน คุณคงอยากจะทราบว่าคุณจัดอยู่ในขอบข่ายว่าเป็นคนอ้วนหรือไม่ ที่ง่ายที่สุดก็คือ การส่องกระจกดูหน้าตัวเอง ถ้าเห็นคางสองชั้น หน้าตาอ้วนกลม หรือสองจับคู่ส่วนหน้าของไขมันหน้าท้อง คุณก็พอจะบอกได้ว่าคุณเป็นคนอ้วนหรือไม่ หรืออีกวิธีหนึ่งก็คือการชั่งน้ำหนัก ผู้ใหญ่ที่มีอายุ ๒๕ ปีขึ้นไป และโครงร่างไม่ใหญ่นัก ควรมีน้ำหนักสัมพันธ์กับส่วนสูง ดังนี้

ส่วนสูง	๑๕๐	๑๖๐	๑๗๐	๑๘๐	๑๙๐	ช.ม.
น้ำหนักผู้ชาย	๕๐	๕๗	๖๔	๗๑	๗๘	ก.ก.
น้ำหนักผู้หญิง	๔๕	๕๒	๕๙	๖๖	๗๓	ก.ก.

หรืออาจใช้สูตรของเราคำนวณง่าย ๆ คือ คนที่สูง ๑๕๐ เซนติเมตร ผู้ชายหนัก ๕๐ กิโลกรัม ผู้หญิงหนัก ๔๕ กิโลกรัม และน้ำหนักเพิ่มอีก ๐.๗ กิโลกรัม ทุกเซนติเมตรที่สูงกว่า ๑๕๐ เซนติเมตร แม้ตารางนี้จะเป็นของผู้ใหญ่ แต่ของคนวัยรุ่นก็คงจะใกล้เคียงกัน ถ้าน้ำหนักของคุณมากกว่าที่กล่าวมา คุณก็จัดได้ว่าเป็นคนน้ำหนักเกินหรือคนอ้วน

สาเหตุสำคัญที่ทำให้คนอ้วนได้ก็คือ ชนิดและจำนวน ของอาหารที่กิน บางคนก็อาจเป็นเพราะกรรมพันธุ์ด้วย คือ กินน้อยกว่าเพื่อน ๆ แต่ก็อ้วน ผู้หญิงที่ตั้งครรภ์หรือกินยาคุมกำเนิดก็มักจะหิวบ่อยและถ้าไม่ระวังก็มักจะอ้วนได้ง่าย น้อยรายที่อาจจะอ้วนเพราะมีการผิดปกติของต่อมฮอร์โมนหรือที่สมองหรือยาบางชนิดทำให้กินจุและอ้วนได้ ชนิดและจำนวนของอาหารเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้อ้วน โดยสัญญาณ คนเราจะต้อง “กินเพื่ออยู่” ร่างกายจะได้นำอาหารและพลังงานไปใช้สำหรับการหายใจ การสูบฉีดโลหิต การเจริญเติบโต การขับถ่าย การซ่อมแซมเนื้อเยื่อ การเดิน นั่ง วิ่ง และกิจวัตรประจำวัน บางคนมีคติ “อยู่เพื่อกิน” คือประเภทไม่ว่าหิวหรือไม่หิวก็กิน รุปรสกลิ่นรสของอาหารดีก็อยากกิน ทั้ง ๆ ที่ท้องรู้สึกอึด หรือถ้ารู้สึกแข็ง หงุดหงิด โมโห กลุ้มใจ ก็กิน บางคนอ้วนตั้งแต่เด็กเพราะพ่อแม่หรือคนเลี้ยงพยายามยัดเยียดให้กินมาก ๆ กลัวลูกจะอด หรือเข้าใจว่าเด็กที่อ้วนท้วนเป็นเด็กที่แข็งแรงสมบูรณ์และเลี้ยงง่าย จริงอยู่เด็กที่อ้วนมักจะเลี้ยงง่ายเพราะเป็นคนเฉื่อยชา นอนหลับมากและไม่งอแง แต่เด็กที่อ้วนมาก ๆ มักจะเป็นคนไม่แข็งแรง พ่อแม่หรือคนเลี้ยงที่มีความเข้าใจผิดเช่นนี้ ก็ชอบที่จะเลี้ยงเด็กให้อ้วนท้วน เมื่อโตเป็นหนุ่มเป็นสาวก็มีโอกาสเป็นคนอ้วนได้มาก คนอ้วนประเภทนี้อาจลดไขมันให้ผอมเหมือนคนทั่วไปได้ยาก แพทย์ปัจจุบันพยายามแนะนำให้เลี้ยงเด็กให้ได้ขนาดพอดี และไม่อ้วนเกินไป

บางคนเข้าใจว่า ถ้าเขาไม่กินอาหารที่มีไขมันก็คงจะไม่อ้วน ความเข้าใจนี้เป็น การถูกต้องเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น เพราะถ้าเรามาศึกษาดูการเปลี่ยนแปลงอาหารในร่างกาย จะทราบว่าสารไขมันที่สะสมเพื่อใช้เป็นพลังงานในยามขาดแคลน ส่วนใหญ่เป็นไขมันไตรกลีเซอไรด์ ซึ่งได้จากปฏิกิริยาการรวมตัวระหว่างกรดไขมันและกลีเซอรอลฟอสเฟต กรดไขมันอาจได้จากไขมันในอาหารหรือจากอาหารจำพวกคาร์โบไฮเดรท ซึ่งสามารถถูกเปลี่ยนเป็นไขมันที่ตับ ไขมันจากลำไส้และตับจะรวมตัวอยู่กับโปรตีนเป็นไขมันโปรตีนในเลือด และสลายให้กรดไขมันในเซลล์เพิ่มขึ้น อีกทั้งอาหารจำพวกคาร์โบไฮเดรท จะเปลี่ยนเป็นกลูโคส กลูโคส ๖- ฟอสเฟต และแล้วเป็นกลีเซอรอลฟอสเฟต ที่จะรวมตัวกับกรดไขมัน ปฏิกิริยาเหล่านี้อาศัยฮอร์โมนตัวหนึ่งจากตับอ่อนที่เรารู้จักดี คือ อินซูลิน น้ำตาลและแป้งเป็นอาหารที่เพิ่มการหลั่งอินซูลินได้ดีที่สุด ระดับอินซูลินในเลือดที่เพิ่มขึ้นจะทำให้หิวบ่อยและเพิ่มการสะสมไขมันจากอาหารที่กิน นอกจากนี้อินซูลินยังขัดขวางการสลายไขมันที่สะสมไปใช้เป็นพลังงาน จะเห็นว่าอาหารที่จะเพิ่มการสะสมไขมันได้ดีที่สุด คืออาหารจำพวกคาร์โบไฮเดรท โดยเฉพาะน้ำตาลและแป้ง

แผนภูมิแสดงการสร้างไขมันไตรกลีเซอไรด์ในเซลล์ จากอาหารประเภท น้ำตาล แป้ง และไขมัน

ฉะนั้น เคล็ดลับของการลดความอ้วนก็คือ การพยายามหลีกเลี่ยงอาหารทุกชนิดที่มีน้ำตาล เช่น ขนม ของหวาน ผลไม้ นม และเครื่องดื่มต่างๆ ที่มีน้ำตาล และการจำกัดอาหารจำพวกแป้ง รวมทั้งข้าว ก๋วยเตี๋ยว บะหมี่ วุ้นเส้น ขนมปัง ถั่ว ฯลฯ ให้น้อยลง คนที่ประสงค์จะลดความอ้วนได้เร็ว หรือคนที่ลดยากอยู่แล้ว ก็อาจต้องจำกัดอาหารแป้งให้เหลือน้อยที่สุด แต่คุณก็ไม่

จำเป็นต้องท้องหิว หรือหุงคหังจิต เพราะคุณอาจเลือกกินอาหารจำพวกผัก และเนื้อที่ไม่ติดมัน ไม่ว่าจะเป็นเนื้อ ปลา ปู กุ้ง หมู เป็ด ไก่ เนยแข็ง หรือไข่ ก็กินได้ อาหารเหล่านี้จะอึดมันาน และการกินผักมาก ๆ จะช่วยให้ได้เกลือแร่ และไวตามินครบถ้วน ทั้งกากและใยพืชในผักจะช่วยป้องกันอาการท้องผูก และริดสีดวงทวารด้วย

ถ้าคุณอยากจะลดความอ้วนจริง ๆ คุณก็ไม่จำเป็นต้องนั่งซัง นั่งตวง อาหารที่จะกิน หรือหาคนครัวพิเศษสำหรับจัดรายการอาหารสำหรับคุณโดยเฉพาะ หรือเลือกกินแต่อาหารแบบฝรั่ง คุณสามารถเลือกกินอาหารหลายชนิดที่มีน้ำตาลและแป้งน้อยได้ ไม่ว่าจะเป็นที่บ้านที่โรงเรียน ภัตตาคาร หรือตามหาบเร่

ต่อไปนี้เป็นรายการอาหารที่มีคาร์โบไฮเดรตน้อย และซื้อกินได้ทั่วไปในบ้านเรา

- สุกี้ เกี้ยว เกาเหลาเนื้อ ดับ ลูกชิ้น ใส่วุ้นหรือผัก (ไม่ใช่เส้นก๋วยเตี๋ยว เส้นหมี่ หรือวุ้นเส้น)
- ไก่ย่าง ลาบเนื้อ ต้มเครื่องใน ส้มตำ ซุบหน่อไม้ กินกับกะหล่ำปลี ถั่วฝักยาว และน้ำพริก (ไม่กินกับข้าวเหนียวและไม่ควรปรุงให้มีรสหวานหรือเผ็ดจัด)
- เนื้อ หมู เป็ด ไก่ ปลา กุ้ง กินกับผัก แดงกวา หรือผักดอง และน้ำจิ้ม (เช่นมะนาว น้ำปลา พริก)
- เมี่ยงปลาทุย เมี่ยงปลาทุยน้ำ (ต้องจำกัดจำนวนตัวลิสง) หรือผักน้ำพริก ปลาทุย
- แกงหมู เนื้อไก่ ปลา ลูกชิ้น กินกับผัก แดงกวาหรือหน่อไม้ (ไม่กินกับข้าว)
- ผักกับเนื้อสัตว์ทุกชนิด ทำเป็นยำหรือสลัด (จำกัดน้ำตาลที่ผสมในน้ำสลัด)

เราไม่จำกัดเครื่องดื่ม และสิ่งปรุงรสทั้งหลาย ยกเว้นพวกที่มีน้ำตาล คุณควรจะมีดื่มน้ำมาก ๆ ด้วย เพราะในระหว่างการลดไขมัน คุณจะมีสารพิษโคเลสเตอรอลจากการเผาผลาญไขมันออกมาในปัสสาวะและอาจทำให้คุณเสียน้ำไปมาก น้ำอาจทำให้น้ำหนักของคุณมากขึ้นชั่วคราว แต่ไม่ทำให้อ้วน เพราะร่างกายก็จะขับถ่ายน้ำส่วนที่เกินออกมาทางปัสสาวะ

ถ้าคุณอยากจะลดความอ้วนให้ได้ผลคุณควรจะทำอย่างจริงจังด้วย การออกกำลังกายจะทำให้คุณมีร่างกายที่แข็งแรง สมบูรณ์ และมีบุคลิกลักษณะที่สง่างาม และอารมณ์สดชื่น การออกกำลังกายไม่ได้หมายถึงเฉพาะการเล่นกีฬา หรือการบริหารร่างกาย แต่ยังรวมไปถึงการที่ต้องใช้พลังงานใน

กิจวัตรประจำวัน การทำงานบ้าน การเดิน การวิ่ง การถอนหญ้า ทำสวน ครัว ปลูกต้นไม้ หรือการขึ้นลงบันไดบ่อย ๆ คุณที่ต้องขึ้นดึกเรียนหรือที่ทำงานแค่ ๓-๔ ชั้น ก็ควรพยายามใช้บันไดแทนลิฟต์ หรือถ้าคุณชอบวิ่งในตอนเช้าหรือหัวค่ำทุกวันก็ควรระวังเรื่องรถราตามถนนด้วย หรือถ้าคุณชอบ “เดิน” ดิสโก้ ก็เป็นการออกกำลังกายเช่นกัน ซึ่งจะทำให้เฟลิดเฟลินและผ่อนคลายอารมณ์อีกด้วย แต่ไม่ควรไปสถานที่ที่ต้องเสียเงินมาก หรือเต็มไปด้วยกลิ่นเหล้า ควันบุหรื และเสียงดนตรีที่ดังจนแสบแก้วหู ซึ่งคุณอาจจะได้ออกกำลังกายจริง แต่คุณอาจจะกลายเป็นคนหูตึง และกลับมีสุขภาพที่เลวลงได้ และก็ไม่ควรเดินจนลืมการเรียนและการทำงาน ความจริงการออกกำลังกายที่จะลดความอ้วนได้ดีที่สุด คือการเดินบ่อย ๆ โดยเฉพาะการเดินหลังอาหารจะช่วยลดการสะสมไขมันจากอาหารที่กินได้ดีที่สุด ถ้าคุณออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอควบคู่กับการควบคุมอาหารอย่างเคร่งครัด คุณจะลดความอ้วนได้ไม่ยากและได้ผลดี ไม่แพ้กว่าที่คุณจะไปลดความอ้วนที่สถานบริการลดความอ้วนทั้งหลาย ซึ่งจะต้องเสียทั้งค่าบริการและเวลาด้วย แต่ถ้าคุณไม่ยอมเปลี่ยนแปลงนิสัยการกินและการออกกำลังกาย คุณก็คงจะอ้วนไปตลอดชีวิต

เราไม่แนะนำให้ค้นหาซื้อยาลดความอ้วนมากินเอง เพราะยาลดความอ้วนบางชนิดอาจให้โทษแก่ร่างกายถ้าใช้ไม่ถูกต้อง การกินยาลดความอ้วนจะต้องได้รับการตรวจร่างกายและคำแนะนำจากแพทย์เท่านั้น ไม่ควรเชื่อคำแนะนำของคนขายยาหรือเพื่อน นอกจากนั้นมีการโฆษณาชวนเชื่ออยู่มากมาย เช่น ชา สบู์ ยา สมุนไพร สำหรับลดความอ้วน สิ่งเหล่านี้มักจะแพงและไม่ได้ผลจริงจำไว้ว่า คุณจะต้องมีความตั้งใจที่แน่วแน่ และปฏิบัติตัวให้เคร่งครัดทั้งการควบคุมอาหารและการออกกำลังกาย อย่าเห็นแก่ความอริยปากอย่างเดียว หรือการออกกำลังกายก็อย่าทำอย่างขอไปที แล้วคุณก็จะเป็นผู้ที่ลดความอ้วนได้สำเร็จ

คุณจะเห็นแล้วว่า มันไม่เป็นเรื่องที่ยากจนเกินไปมิใช่หรือ ที่คุณจะรักษาน้ำหนักหรือลดความอ้วน ซึ่งนอกจากคุณจะได้มีรูปร่างสวยสมารถแล้ว คุณยังจะเป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตัวเอง ไม่รู้สึกเป็นปมด้อยหรือเป็นที่ล้อเลียนของเพื่อนอีกต่อไป ทั้งคุณจะมีสุขภาพดีและไม่ต้องเป็นห่วงโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ที่มักจะเกิดขึ้นกับคนอ้วนเท่านั้น

หมายเหตุ

นักเรียนอ่านบทความนี้จบแล้ว คงเห็นว่าตนเองได้รับทั้งความรู้และข้อแนะนำในการปฏิบัติ และบางคนคงรู้สึกว่ ตนเองได้รับความเพลิดเพลินด้วย ดังนั้นจะให้นักเรียนพิจารณาบทความข้างต้นอีกครั้งหนึ่งโดยอาศัยแบบฝึกหัดและกิจกรรมต่อไปนี้

กิจกรรม

ตอบคำถามต่อไปนี้

๑. ผู้เขียนบอกสาเหตุของความอ้วนไว้กี่ประการ อะไรบ้าง สาเหตุดังกล่าวนั้นมีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร
๒. ผู้เขียนแนะนำวิธีที่พึงปฏิบัติ และวิธีที่ไม่น่าปฏิบัติในการลดความอ้วนไว้อย่างไรบ้าง
๓. บทความนี้มีความรู้เชิงวิชาการอยู่ในตอนใดบ้าง ตอนใดบ้างที่เป็นข้อความชวนจำขึ้นตอนใดที่ทำให้ความรู้สึกรู้สึกที่เป็นกันเองกับผู้อ่าน
๔. บทความนี้ผู้เขียนประสงค์จะให้ผู้อ่าน นักเรียนทราบได้อย่างไร
๕. ผู้เขียนเขียนบทความนี้เพื่อจุดประสงค์อะไร
๖. ผู้เขียนมีวิธีจูงใจให้ผู้อ่านสนใจอ่านบทความนี้อย่างไร อธิบาย และยกเนื้อความจากบทความนี้มาประกอบ
๗. ผู้เขียนเริ่มเรื่องหรือเขียนส่วนนำและจบเรื่องอย่างไร วิธีที่ผู้เขียนใช้ในการเริ่มเรื่องและจบเรื่อง มีผลดีหรือเสียแก่บทความนี้อย่างไร

กิจกรรมกลุ่ม

๑. แบ่งกลุ่ม อภิปรายถึงประโยชน์ที่ได้จากบทความนี้
๒. แบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๕-๖ คน ช่วยกันเรียบเรียงบทความสั้น ๆ สัก ๑ หน้า ที่ชักชวนให้เพื่อน ๆ ปฏิบัติตนเพื่อสุขภาพของตนเองทำนองเดียวกับบทความเรื่องนี้ แต่เป็นเรื่องอื่นที่ไม่ใช่เรื่องเกี่ยวกับความอ้วน

ศัพท์ทางภูมิศาสตร์ในรายงานการพยากรณ์อากาศ

โดย เพิ่ม นิลรัตน์

การพยากรณ์อากาศ เป็นการคาดหมายสภาวะของลมฟ้าอากาศ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางธรรมชาติ ที่จะเกิดขึ้นในช่วงเวลาข้างหน้า ที่ผู้พยากรณ์ได้กำหนดไว้ หรือพูดอย่างง่าย ๆ คือ การทำนายลักษณะลมฟ้าอากาศที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผู้ทำนายได้บอกไว้ เช่น บอกว่าลักษณะท้องฟ้าจะเป็นอย่างไร มีเมฆมากน้อยกี่ส่วนของท้องฟ้า และจะมีฝนตกหรือไม่ ถ้ามีฝนตก ฝนจะตกมากน้อยแค่ไหน ลมจะพัดมาจากทิศใด มีความเร็วมากน้อยเพียงใด การพยากรณ์อากาศนั้นแบ่งประเภทตามช่วงระยะเวลาที่พยากรณ์ออกเป็น ๓ ประเภท คือ การพยากรณ์อากาศระยะสั้น (short range) มีช่วงเวลาในการพยากรณ์ ๒๔-๔๘ ชั่วโมง การพยากรณ์อากาศระยะปานกลาง (extended range) มีช่วงเวลาในการพยากรณ์ประมาณ ๑ สัปดาห์ และการพยากรณ์อากาศระยะยาว (long range) มีช่วงเวลาในการพยากรณ์นานประมาณ ๑ เดือน หรือ พยากรณ์นานเป็นฤดู

การพยากรณ์อากาศประจำวัน เป็นการพยากรณ์อากาศระยะสั้น จะมี การพยากรณ์อากาศทุกวันโดยพิมพ์รายงานการพยากรณ์อากาศรวมทั้งแผนที่อากาศและข้อมูล ลมฟ้าอากาศต่าง ๆ บริการให้แก่ผู้สนใจ และออกประกาศทางวิทยุกระจายเสียง ทางโทรทัศน์ ทางหนังสือพิมพ์ ดังตัวอย่างรายงานพยากรณ์อากาศต่อไปนี้

ลักษณะอากาศทั่วไป

เมื่อเวลา ๐๗ น. วันนี้ (วัน เดือน ปี) บริเวณความกดอากาศสูงจากประเทศจีนมีกำลังแรง แผ่ลงมาปกคลุมตอนเหนือของประเทศเวียดนามและลาว

ภาคเหนือ

อากาศหนาวทางตอนบนของภาค อุณหภูมิจะลดลงอีกโดยทั่วไป ลมตะวันออกเฉียงเหนือ ความเร็ว ๑๐-๒๐ กม./ชม.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

มีเมฆทวีขึ้น กับจะมีฝนหรือฝนฟ้าคะนองเป็นแห่ง ๆ โดยจะมีฝนตก ๓๐ % ของพื้นที่ และอุณหภูมิจะลดลง ๓-๕ องศา ลมตะวันออกเฉียงเหนือ ความเร็ว ๑๐-๒๕ กม./ชม.

ภาคกลางและภาคตะวันออก รวมทั้งชายฝั่ง

มีเมฆทวีขึ้นในตอนกลางวัน กับจะมีฝนหรือฝนฟ้าคะนองเป็นแห่ง ๆ ในตอนเย็นและค่ำ โดยจะมีฝนตก ๓๐ % ของพื้นที่ และอากาศจะเริ่มเย็นลงในวันพรุ่งนี้ ลมตะวันออกเฉียงเหนือความเร็ว ๑๐-๒๕ กม./ชม. ทะเลเรียบถึงมีคลื่นเล็กน้อย

ภาคใต้ฝั่งตะวันออก

มีเมฆมาก กับจะมีฝนหรือฝนฟ้าคะนองเกือบทั่วไป โดยจะมีฝนตก ๖๐% ของพื้นที่ ลมฝ่ายตะวันออก ความเร็ว ๑๕-๓๐ กม./ชม. ทะเลมีคลื่นเล็กน้อย

ภาคใต้ฝั่งตะวันตก

มีเมฆเป็นส่วนมาก กับจะมีฝนหรือฝนฟ้าคะนองกระจาย โดยจะมีฝนตก ๔๐ % ของพื้นที่ ลมฝ่ายตะวันออก ความเร็ว ๑๐-๒๕ กม./ชม. ทะเลเรียบถึงมีคลื่นเล็กน้อย

เส้นทางเดินเรือโกตาบารูถึงสิงคโปร์

มีเมฆมาก กับจะมีฝนหรือฝนฟ้าคะนองเกือบทั่วไป โดยจะมีฝนตก ๖๐% ของพื้นที่ ลมฝ่ายตะวันออก ความเร็ว ๑๕-๓๐ กม./ชม. ทะเลมีคลื่นเล็กน้อย

กรุงเทพมหานคร

มีเมฆทวีขึ้นในตอนกลางวัน กับจะมีฝนหรือฝนฟ้าคะนองเป็นแห่ง ๆ โดยจะมีฝนตก ๓๐ % ของพื้นที่ และอากาศเริ่มเย็นลงในวันพรุ่งนี้ ลมตะวันออกเฉียงเหนือ ความเร็ว ๑๐-๒๕ กม./ชม.

จากรายงานการพยากรณ์อากาศที่ขกมาจะเห็นว่า คำและข้อความที่ใช้ในรายงานการพยากรณ์อากาศ ได้ใช้คำศัพท์สั้น แต่ครั้งถ้าไม่ได้ใช้ดุลพินิจอาจไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริง และอาจจะมองรายงานพยากรณ์อากาศในรูปของพยากรณ์แบบกำปั้นทุบดิน หรือเข้าลักษณะพูดคลุม ๆ ไว้ก่อน เช่น มีฝนฟ้าคะนองเป็นแห่ง ๆ ถ้าฝนตกก็ถือว่าพยากรณ์อากาศถูกต้อง แม่นยำมาก ถ้าฝนไม่ตกก็ยังถูกอีก เพราะฝนไม่ตกที่นี้ก็ตกที่โน้น และอาจสรุปผลของการพยากรณ์อากาศว่าเป็นการพูดอย่างกว้าง กลุ่มสภาวะลมฟ้าอากาศส่วนใหญ่ไว้ทั้งหมด ตามความเป็นจริงแล้ว ศัพท์และข้อความที่ใช้ในการพยากรณ์อากาศนั้นเป็นคำเฉพาะ มีความหมายที่แน่นอนเฉพาะ

คำและข้อความ และมีเกณฑ์ในการใช้คำหรือข้อความ แต่ละตอนไว้อย่างมีระเบียบรัดกุมมาก ถ้าหากผู้ฟังและผู้อ่านรายงานการพยากรณ์อากาศได้เข้าใจตรงกัน กับความหมายที่ผู้พยากรณ์ต้องการ ก็นับว่าเป็นการสื่อความหมายที่ดีและมีประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการมากที่สุด ผู้เขียนซึ่งเป็นผู้ที่สอนวิชาภูมิศาสตร์และได้เรียนเกี่ยวกับวิชาภูมิอากาศวิทยา (Climatology) และอุตุนิยมวิทยา (Meteorology) มาบ้าง มักได้รับคำถามเกี่ยวกับลมฟ้าอากาศ และความหมายของคำพยากรณ์อากาศจากผู้สนใจอยู่เป็นประจำ จึงคิดว่ายังมีผู้ใช้บริการและผู้สนใจอีกจำนวนมาก อาจจะไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงของการพยากรณ์อากาศ จึงได้รวบรวมความหมายของคำศัพท์และข้อความต่าง ๆ ที่พบทั่วไปในรายงานการพยากรณ์อากาศประจำวันของกรมอุตุนิยมวิทยา จากพจนานุกรมศัพท์ภูมิศาสตร์ และเอกสารต่าง ๆ ขององค์การอุตุนิยมวิทยาโลก และเกณฑ์การพยากรณ์ลักษณะอากาศบางอย่างที่กรมอุตุนิยมวิทยาได้บัญญัติขึ้นใช้เฉพาะประเทศไทย มารวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ และเพื่อไม่ให้บทความนี้ยาวเกินไป จึงได้เลือกเฉพาะศัพท์ต่าง ๆ ที่ใช้ทั่วไปในกรมอุตุนิยมวิทยาเท่านั้น ผู้ที่สนใจสามารถนำไปใช้อ่านประกอบในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะลมฟ้าอากาศเพื่อให้ได้รับประโยชน์จากการพยากรณ์อากาศมากที่สุด

๑. สภาพของท้องฟ้า (state of sky)

ตัวอย่างรายงานลักษณะอากาศและการพยากรณ์อากาศประจำวันของกรมอุตุนิยมวิทยา

“ภาคกลางและภาคตะวันออกรวมทั้งชายฝั่ง ท้องฟ้าโปร่งเป็นส่วนมาก และอากาศเย็น อุณหภูมิจะลดลงอีกโดยทั่วไป ลมตะวันออกเฉียงเหนือ ความเร็ว ๑๕-๓๕ กม./ชม. ทะเลมีคลื่นเล็กน้อย แต่ห่างฝั่งทะเลมีคลื่นปานกลาง”

“ท้องฟ้าโปร่ง” หมายถึง สภาพท้องฟ้ามีเมฆอยู่บ้างเพียง $\frac{๑}{๘}$ ถึง $\frac{๒}{๘}$ ส่วนของท้องฟ้าทั้งหมดเป็นเพียงเมฆบาง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเมฆชั้นสูง เปิดทางให้แสงสว่างส่องลงมามาก และมีเมฆบังบ้างเป็นครั้งคราวหรือเป็นแห่ง ๆ

การพิจารณาลักษณะท้องฟ้าและเมฆนั้น จำเป็นจะต้องทราบจำนวนของเมฆที่มีอยู่ในท้องฟ้า โดยแบ่งท้องฟ้าออกเป็น ๘ ส่วน แล้วพิจารณาว่าเมฆมีกี่ส่วนของท้องฟ้า หรือมีกี่ “okta” แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาลักษณะของท้องฟ้าและเมฆ จากตาราง ๑

ตาราง ๑ เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาเรียกลักษณะของท้องฟ้าและเมฆ

ลักษณะของท้องฟ้าและเมฆ	จำนวนเมฆ (cloud amount)
ท้องฟ้าแจ่มใส (fine)	ไม่มีเมฆหรือมีเมฆน้อยกว่า ๑ ส่วน
ท้องฟ้าโปร่ง (fair)	ตั้งแต่ ๑ ส่วน ถึง ๒ ส่วน
เมฆบางส่วน (partly cloudy sky)	เกินกว่า ๒ ส่วน ถึง ๔ ส่วน
เมฆเป็นส่วนใหญ่ (cloudy sky)	เกินกว่า ๔ ส่วน ถึง ๖ ส่วน
เมฆมาก (very cloudy sky)	เกินกว่า ๖ ส่วน ถึง ๘ ส่วน
เมฆเต็มท้องฟ้า (overcast sky)	เกินกว่า ๘ ส่วน ถึง ๘ ส่วน

หมายเหตุ คำว่า “ส่วน” หมายถึง ๑/๘ ของท้องฟ้า

ลักษณะท้องฟ้าและเมฆ ที่ใช้ในรายงานการพยากรณ์อากาศ

๑. ท้องฟ้าแจ่มใส (fine or clear) หมายถึง สภาวะที่ท้องฟ้าแจ่ม
กระจ่างไม่มีเมฆเลยหรือมีเมฆบ้างแต่ไม่ถึงหนึ่งส่วน หรือน้อยกว่า ๑ ส่วน
ของท้องฟ้า กลางวันจะมีแดดจัดเป็นลักษณะของอากาศที่ดีมาก

๒. ท้องฟ้าแจ่มใสทั่วไป (generally fine or generally clear) หมายถึง
ถึง ลักษณะท้องฟ้าโดยทั่วไปแจ่มใส แต่อาจมีบางส่วน บางตำบล แต่เป็น
ส่วนน้อยที่อากาศไม่แจ่มใสบ้างก็ได้

๓. ท้องฟ้าโปร่ง (fair or slightly clouded) หมายถึง สภาวะที่ท้อง
ฟ้าโปร่ง มีเมฆเล็กน้อยตั้งแต่ ๑ ถึง ๒ ส่วนของท้องฟ้า แต่ส่วนใหญ่ท้อง
ฟ้าแจ่มใส กลางวันมีแดดและมีเมฆเป็นกราว ๆ เป็นแห่ง ๆ ในกรณีที่มีเมฆ
มากกว่า ๒ ส่วนของท้องฟ้า แต่เป็นเมฆบาง ๆ ซึ่งเป็นเมฆชั้นสูงหรือชั้น
กลาง เปิดทางให้แสงสว่างส่องลงมาได้มาก ก็จะจัดเข้าอยู่ในประเภทอากาศ
โปร่งเหมือนกัน

๔. ท้องฟ้าโปร่งทั่วไป (generally fair) หมายถึง สภาวะของอากาศ
โดยทั่วไป อากาศดีแต่อาจมีบางตำบลที่มีอากาศไม่ดีบ้าง แต่เป็นส่วนน้อย

๕. ท้องฟ้ามีเมฆเป็นบางส่วน (partly cloudy sky) หมายถึง สภาวะ
ที่ท้องฟ้ามีเมฆบางส่วน คือ มีเมฆเกินกว่า ๒ ถึง ๔ ส่วนของท้องฟ้าโดย
ทั่วไป ท้องฟ้ามีเมฆทำให้อากาศไม่ค่อยดี ในบางส่วนของท้องฟ้ามีเมฆมาก
ไม่กระจ่างแจ่มใส มีโอกาสที่จะเป็นฝนตกได้บ้าง

๖. ท้องฟ้ามีเมฆเป็นส่วนมาก (cloudy sky) หมายถึง สภาพที่ท้องฟ้ามีเมฆค่อนข้างมากคือ มีเมฆเกินกว่า $\frac{๔}{๘}$ ถึง $\frac{๖}{๘}$ ส่วนของท้องฟ้า

๗. ท้องฟ้ามีเมฆมากหรือเมฆคลุมมาก (very cloudy sky) หมายถึง สภาพที่ท้องฟ้ามีเมฆมาก คือ มีเมฆเกินกว่า $\frac{๖}{๘}$ ถึง $\frac{๗}{๘}$ ส่วนของท้องฟ้า ส่วนมากเป็นเมฆชั้นต่ำ แต่เมฆนั้นอาจเปิดสว่างออกเป็นครั้งคราวให้เห็นท้องฟ้าโปร่งเบื้องบน เป็นลักษณะอากาศไม่ดียิ่งกว่าเมฆบางส่วน มีโอกาสจะมีฝนตกได้มาก

๘. ท้องฟ้ามีเมฆเต็ม (overcast sky) หมายถึง สภาพที่ท้องฟ้ามีเมฆปกคลุมเต็มท้องฟ้า คือ มีเมฆเกินกว่า $\frac{๗}{๘}$ ถึง $\frac{๘}{๘}$ ส่วนของท้องฟ้า ท้องฟ้าไม่มีช่องว่างเลย ซึ่งล้วนแต่เป็นเมฆชั้นต่ำ เป็นลักษณะอากาศไม่ดี อาจจะมีฝนหรือพายุฝน

๓. ฝน

ตัวอย่างรายงานลักษณะอากาศและการพยากรณ์อากาศประจำวันของกรมอุตุนิยมวิทยา

“ภาคใต้ ฝั่งตะวันออก ตั้งแต่เหนือจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ขึ้นมา ท้องฟ้าโปร่งเป็นส่วนมาก แต่ได้ลงไปมีเมฆมาก กับจะมีฝนหรือฝนฟ้าคะนองเกือบทั่วไป และมีฝนตกหนักบางแห่ง โดยจะมีฝนตก ๘๐ % ของพื้นที่ ลมตะวันตกเฉียงเหนือ ความเร็ว ๒๐-๔๐ กม./ชม. ทะเลมีคลื่นเล็กน้อยถึงปานกลาง”

“ฝนฟ้าคะนอง” หมายถึง ฝนโปรยที่ตกหนักมีฟ้าแลบ ฟ้าร้อง และอาจจะมีฟ้าผ่าควบคู่ไปด้วย เป็นฝนที่ตกเนื่องจากพายุฝนฟ้าคะนอง (thunder storm)

“ฝนตกหนัก” หมายถึง ฝนที่ตกในระยะเวลา ๑ ชั่วโมง วัดปริมาณน้ำฝนได้ตั้งแต่ ๒๕.๑ มิลลิเมตรขึ้นไปถึง ๕๐ มิลลิเมตร หรือฝนในระยะเวลา ๒๔ ชั่วโมง ที่วัดปริมาณน้ำฝนได้ตั้งแต่ ๒๕.๑ มิลลิเมตรขึ้นไปถึง ๔๐ มิลลิเมตร

๑. การแบ่งชื่อเรียกฝน

๑) ฝน (rain) หมายถึง ฝนที่ตกอย่างธรรมดาเป็นบริเวณกว้างพอสมควร และตกต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน ส่วนมากเมื่อดฝนมีเส้นผ่าศูนย์กลางเกินกว่า ๐.๕ มิลลิเมตร

๒) ฝนโปรย (shower) หมายถึง ฝนที่ตกในระยะเวลาสั้น ๆ และเป็นบริเวณแคบ ๆ ณ บริเวณใกล้เคียงกับที่มีฝนตก มักมีอากาศโปร่ง เมื่อฝนหยุดแล้วมักมีอากาศดีมาแทนที่

๓) ฝนผ่าน (passing shower) หมายถึง ฝนโปรยที่ตกเคลื่อนที่ผ่านไป และเมื่อฝนหยุดแล้ว อากาศในบริเวณนั้นจะโปร่งขึ้นทันที

๔) ฝนฟ้าคะนอง (thunder shower) หมายถึง ฝนโปรยที่ตกหนัก และมีฟ้าแลบและฟ้าร้อง เป็นฝนที่เนื่องมาจากพายุฟ้าคะนอง

๕) ฝนหิม หรือฝนละออง (drizzle) หมายถึง ฝนที่ตกเป็นเม็ดละเอียดหรือเป็นฝอยบาง ๆ มีเส้นผ่าศูนย์กลางเม็ดฝนไม่เกิน ๐.๕ มิลลิเมตร มักตกต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน และบริเวณกว้างพอสมควร

๖) ฝนพรำ (intermittent rain or drizzle) หมายถึง ฝนหรือ ฝนหิม (drizzle) ที่ตก ๆ หยุด ๆ ต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน แต่ช่วงระยะที่ฝนหยุดน้อยกว่าฝนตก ส่วนมากเป็นช่วงที่ฝนตก

๒. ปริมาณน้ำฝน

พิจารณาจากปริมาณน้ำฝนที่ตกรวมกันภายในระยะเวลา ๒๔ ชั่วโมง ฝนวัดปริมาณไม่ได้ (trace) หมายถึง ฝนตกวัดปริมาณไม่ถึง ๐.๑ มิลลิเมตร ทำให้วัดปริมาณไม่ได้

ฝนเล็กน้อย (slight rain) หมายถึง ฝนตกวัดปริมาณได้ตั้งแต่ ๐.๑ มิลลิเมตรขึ้นไป แต่ไม่เกิน ๑๐.๐ มิลลิเมตร

ฝนปานกลาง (moderate rain) หมายถึง ฝนตกวัดปริมาณได้ตั้งแต่ ๑๐.๑ มิลลิเมตรถึง ๓๕.๐ มิลลิเมตร

ฝนหนัก (heavy rain) หมายถึง ฝนตกวัดปริมาณได้ตั้งแต่ ๓๕.๑ มิลลิเมตร ถึง ๙๐.๐ มิลลิเมตร

ฝนหนักมาก (very heavy rain) หรือฝนหนักมากที่สุดเหมือนฟ้ารัว (torrential rain) หมายถึง ฝนตกวัดปริมาณได้ตั้งแต่ ๙๐.๑ มิลลิเมตรขึ้นไป
หมายเหตุ ๒๕.๔ มิลลิเมตร = ๑ นิ้ว

๓. ระยะเวลาที่ฝนตก

๑) ฝนเป็นครั้งคราว (occasional rain) หมายถึง ฝนที่ตกในระยะเวลาสั้นแล้วหยุดไปเป็นเวลานาน คือ มีช่วงระยะที่ฝนหยุดมากกว่าระยะเวลาที่ฝนตก และในระหว่างที่ฝนหยุดท้องฟ้ามีเมฆมากหรือเมฆเต็มอยู่ตลอดเวลา ถ้าหากในระหว่างที่ฝนหยุดมีอากาศโปร่งมาแทนที่จะใช้คำว่าฝนโปรยเป็น

“เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ที่จะมีฝนตก” หมายถึง เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ที่จะมีฝนตกได้ ณ ที่ใดที่หนึ่งในภายในเขตพยากรณ์อากาศในช่วงเวลาที่ทำการพยากรณ์ไว้

เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ที่จะมีฝนตก ซึ่งปรากฏอยู่ในคำพยากรณ์อากาศประจำวัน เช่น “ภาคใต้ฝั่งตะวันตก จะมีฝนตก ๔๐% ของพื้นที่” แสดงว่า พยากรณ์อากาศได้คาดหมายว่า ฝั่งตะวันตกภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งเป็นเขตพยากรณ์อากาศนั้น จะมีพื้นที่ที่ฝนตกภายในช่วงเวลาที่พยากรณ์ คิดเป็นจำนวนเปอร์เซ็นต์ได้ประมาณ ๔๐% ของพื้นที่ภาคใต้ฝั่งตะวันตกทั้งหมด หรือประมาณ ๔๐% ของสถานีตรวจอากาศในภาคใต้ฝั่งตะวันตก ทั้งหมดที่ได้รับรายงานผลการตรวจ แต่ไม่อาจจะระบุได้ว่าฝนจะตกที่จุดหนึ่งหรือจุดใดของพื้นที่ หรือจากเวลาใด

หมายเหตุ

บทความที่ได้อ่านจบลงไปแล้วนั้น ผู้เขียนได้แสดงเจตนาไว้แจ่มแจ้งว่า ใครจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจศัพท์วิชาการที่กรมอุตุนิยมวิทยาใช้ในการพยากรณ์อากาศให้ถูกต้อง เพราะยังมีผู้ที่เข้าใจผิดพลาดอยู่อีกไม่มากนัก ในบทความนี้ จึงมีข้อเท็จจริง หรือข้อความรู้เป็นส่วนใหญ่ เกือบจะไม่มีข้อคิดเห็น และไม่มีอารมณ์เลย โดยมากบทความนี้ให้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ จะมีลักษณะเช่นนี้ บทความเช่นนี้ จะย่อเนื้อหาลงให้สั้นยากที่สุด นอกจากจะกล่าวถึง ได้ดังนี้

บทความนี้ อธิบายศัพท์ที่ใช้ในการพยากรณ์อากาศ ที่เราได้ฟังทุกวัน จากกรมอุตุนิยมวิทยา ในบทความนี้ มีคำอธิบายศัพท์ที่กรมอุตุนิยมวิทยาได้บัญญัติขึ้นใช้เฉพาะประเทศไทย บทความแบ่งออกเป็นตอนสั้น ๆ ได้แก่ตอนที่ว่าด้วยสภาวะของท้องฟ้า ลักษณะท้องฟ้าและเมฆ ฝน ปริมาณน้ำฝน ลักษณะกระจายของฝน และความแรงของฝน

บทความข้างต้น เป็นส่วนหนึ่งของบทความที่ยาวกว่านี้ แต่เท่าที่นักเรียนได้อ่านมาก็มีประโยชน์ เพราะได้ทราบเรื่องฝน ซึ่งเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันมาก และการพยากรณ์อากาศก็ช่วยให้ผู้ประกอบการอาชีพบางอาชีพได้ระวัง ไม่กระทำการบางอย่างที่จะเกิดผลเสียหาย เช่น ไม่ตากปลาในวันนั้น ไม่ทิ้งสิ่งของไว้กลางแจ้งอันจะทำให้ถูกฝน ซึ่งอาจทำให้คุณภาพตกต่ำไป

โปรดสังเกตว่า เมื่อใช้ศัพท์วิชาการในภาษาไทย เรามักนิยมเขียนศัพท์ภาษาอังกฤษกำกับไว้ด้วย เพื่อป้องกันความสงสัย เพราะศัพท์วิชาการในภาษาไทยบางคำ ยังใช้ไม่ตรงกัน

กิจกรรม

๑. ให้นักเรียนจับคู่สัก ๑๐ คู่ แต่ละคู่ผลัดกันทายศัพท์ เช่น คนหนึ่งถามว่า “ฝนเฉพาะแห่งคืออะไร” อีกคนหนึ่งก็บอกความหมายศัพท์ที่คู่ของตนถาม แล้วเป็นฝ่ายถามบ้าง เมื่อคู่ตอบแล้ว ให้เปิดหนังสือตรวจดูคำตอบว่าใครตอบถูกหรือผิดอย่างไร
๒. แบ่งนักเรียนในชั้นออกเป็น ๒ ฝ่าย ผลัดกันถามศัพท์ฝ่ายละ ๑ ครั้งสลับกันไป ฝ่ายถามจะเรียกใครก็ได้ที่อยู่ฝ่ายตรงข้าม ให้บอกความหมายของศัพท์ที่ถาม แต่ไม่ให้ดูหนังสือตอบ และให้คนหนึ่งตอบได้ไม่เกิน ๒ คำถาม ถ้าผู้ตอบตอบผิดต้องมาเป็นสมาชิกของฝ่ายถาม ถ้าตอบถูกก็คงเป็นสมาชิกฝ่ายเดิม แล้วฝ่ายตอบเปลี่ยนเป็นฝ่ายถามบ้าง ให้เล่นเพียง ๒๐ ถึง ๓๐ นาที เมื่อหมดเวลา ฝ่ายที่มีสมาชิกมากกว่าเป็นฝ่ายชนะ ทั้งนี้ให้เป็นการเล่นเพื่อความครึกครื้น ไม่ถือแพ้ชนะเป็นสำคัญ ครูอาจเป็นกรรมการคอยบอกว่า ใครตอบถูกหรือผิดก็ได้
๓. ฝึกการคัดลอกข้อความที่มีศัพท์เฉพาะ ให้นักเรียนคนหนึ่ง ๆ ได้คัดประมาณ ๑๐ บรรทัด

ทางออกของมนุษย์อยู่ที่ไหน

โดย นิต นรารักษ์

บ่ายวันนั้นอากาศร้อนเป็นบ้า โลกทั้งโลกดูผวาระอไปหมด เมฆดำ ๆ กดกoonอันหนักอึ้งของมันต่ำลงมา ๆ ทั่วทุกทิศ มันทำให้คิดไปถึงกระทะใบหม่มาซึ่งครอบลงมา ไกลจะขังคนอย่างไร ๆ ให้ดินขลุขลุขลุอยู่ในนั้น อย่างไปไหนไม่รอด อย่างไม่รู้ทางออก อย่างคนสิ้นคิด

ใครคนหนึ่งท่องกลอนของเขาขึ้นมาเบา ๆ คงจะต้องการหันเหอารมณ์ให้ลืมความกลัดกลุ้มกระสับกระส่าย อันเรากำลังรู้สึกกันทั่ว ๆ นั้นเสีย เสียของเขาแล้วเหมือนลมอ่อนที่โลมได้และรื้นเย็น เขาพูดถึงเช้าวันหนึ่งที่ฟ้าแจ่มพิไล และเด็กน้อยคนหนึ่งเผลอออกไปจากบ้าน จากวังที่เขนอน เพื่อไป-ไปไหนไม่รู้ สู่ทุ่งคันนาร่องไร่ ป่าร่มลมเย็นด้วยความรู้สึกปลอดโปร่งแจ่มใสอิสระอย่างผิเสื้อ อย่างนก เพื่อจะทุ่มตัวลงกลางหญ้านุ่ม ๆ ก้มลงจูบดอกไม้ริมทางตรงกลับอันบริสุทธิ์ ถลาลงไปทุ่มน้ำเล่นอยู่ริมธาร แล้วก็โบกมือโบกไม่ให้หยอดสน ก่อนที่จะลูบคลำวงสี่ทองกลม ๆ ของแสงอาทิตย์บนใบไม้อย่าง

ชื่นชม อนิจจา - ความร่าเริงของวัยเด็ก ความมีเมตตาอันง่ายดายและไร้จุดหมาย แต่มันก็ทำให้ชีวิตเป็นสุขอะไรเช่นนั้นในครั้งกระโน้น

ใครคนหนึ่งถอนใจอย่างอึดอัด ฝนโปรยสายลงมาแล้ว แผ่วกว้างเป็น ผืนมหาสมุทร อากาศริ่มจนเกือบจะดูเป็นพลบ ฝนนั้นไม่ใช่สายมุก และมันก็ไม่มีวันจะไซ้มันแก้วในโลกอันมืดทึบมันอย่างวันนั้น ในบางครั้งเรารู้สึกเหมือน แคนเท้ากรงอันเล็กนิดเดียว

แล้วความรู้สึกอยากจะกระเจิงออกไปก็พรุดเข้ามาในความคิด รุนแรง หนักหน่วง มันทำให้เจ็บปวด เราอยากจะเดินจนสุดเหวี่ยง อยากจะร้องตะโกน อยากจะโผนออกไปอย่างที่เราต่อใครก็เคยทำกันมาแล้วนักหนา ทั้ง ๆ ที่สิ่งที่เราทำจริง ๆ ก็เพียงโผจากมุมแคบ ๆ อันนี้ ไปเกาะอยู่ตรงมุมเหงา ๆ อันโน้น เฝ้ามองเปลี่ยนเวียนไป ไขว่คว้าหาสิ่งที่ใจต้องการ โดยไม่เคยพบ ไม่เคยได้ อย่างที่โหยหา

ในวัยรุ่นที่ยังหลงใหลในแผนที่และภาพวิวต่างประเทศงาม ๆ โลกช่างใหม่เอี่ยมและสวยสดอย่างพิสดาร มันออกอ้อน มันเชื่อเชิญ ให้ทั้งบ้านทั้งอยู่ที่เคยนอนจนเบื่อ ไปหาความภิรมย์ในถิ่นแปลก ๆ แดนมหัศจรรย์ เพื่อช่วยให้ลืมทุกสิ่งที่เราทิ้งไว้เบื้องหลัง เราก็คลุกตัวลงไปในความมีเมตตาจากโลกกว้าง แสงสว่างอันพร่าพราย บรรยากาศอันโปร่งหวิวและรสพิศวาส อันเรงลานเพียงเพื่อจะพบความกลวงเปล่าอันน่าเหน็ดเหนื่อยยิ่งกว่าเก่าสักร้อยเท่าพันทวี

กระนั้นมนุษย์มากมายก็ยังพึงใจจะละล่องไปแบบนี้อย่างลูกโป่ง อย่างบอลลูก ไปมันเรื่อยไป เพื่อความต้องการที่จะไป ความปรารถนาในใจไร้รูป ไร้ร่างเข้าทุกที คิดไปฝันไปถึงอะไรในก้อนเมฆที่แปรเปลี่ยนไปกับแรงลม ซึ่งบางครั้งมนุษย์ก็ไม่เคยรู้ด้วยซ้ำว่า สิ่งนั้นมันมีชื่อเรียกว่าอะไร แม้ในยามหลับ ความฝันก็ยังไม่ปลดปล่อยให้ได้ผ่อนคลายอย่างเป็นสุข มันเข้ามาหลอนล่อให้ลอยล่องต่อไป จนเหน็ดเหนื่อยกะปลุกกะเปลี้ย และปรารถนาสุดใจที่จะได้พบที่พำนักอันสงบร่มเย็นเสียที

แต่ที่พำนักแห่งนั้นอยู่ที่ไหน คงไกลเหลือเกิน อีกนานวันนักกว่าจะถึง จะต้องวิ่งไปอีกให้สุดแรง วิ่งไปเหมือนคนบ้า เพื่อจะได้หยุดพักตรงที่ฝันใฝ่ไว้นั้น ตรงที่มีน้ำพุไหลเย็นและเงาไม้ร่มรื่นและความสงบสงัด ตรงที่สายตาคนไม่ร้อนเหมือนเพลิงเผา และกิริยาวาจากก็ไม่ทรมานทำให้ขอกแสบแล้ว เขาก็วิ่งต่อไป ล้มลุกคลุกคลาน ดิ้นทั้งสองจมอยู่ในปลักโคลน แต่เหงาหน้าหาท้องฟ้า วิ่งไปจนมุมอยู่กับที่ เหน็ดเหนื่อยเจียนขาดใจ เจ็บปวดครวครวเสียงแหล่ม ๆ ประหลาดเสียดเข้ามากลางดวงจิต “ตายเสียเถิดอยู่ทำไม โลกเต็มไปด้วยความเบื่อหน่ายผิดหวังร้อนรุ่ม ที่โน่นเย็นกว่า ใหม่มากว่า ต้อง

ดีกว่าที่นี้แน่ ๆ ไปเสียเถิด ไปเสีย” หลาย ๆ คนเงยหูฟังเสียงนั้นอย่างตั้งใจ เขาเห็นด้วยกับมัน เขาอยากไปเสียให้พ้น ๆ ไปไหนไม่รู้อีกแล้ว ไปสุดยอดสวรรค์ หรือกันบึงนรกก็ไม่แปลก ขอให้พ้นภาวะทรมานอันนี้เสียที

แต่อีกเสียงหนึ่งนุ่มนวลกว่า จะกระซิบขึ้นมาจากผืนแผ่นดินตรงที่เขา ฟูบอยู่ มันบอกถึงความเห็นอกเห็นใจในภาวะอันสุดแสนอิหฺลัถิเหลือของมนุษย์ มันรำพันถึงความหลังดั้งเดิมของคนที่จะมีที่สักกระเบาะมือ เพื่อที่จะวางตนของตนลงได้อย่างไม่เร้าร้อน ความหวังที่จะมีคนสักคนที่เราจะพึ่ง นำใจได้ มันไม่ใช่ในเขตแคว้นแดนไกลอย่างนี้ ไม่ใช่ตรงที่ ๆ เขาล้มอยู่ แต่ที่บ้าน ที่รัง ซึ่งทุกสิ่งเคยอบอุ่น ร่มเย็น แม้ไม่สมบูรณ์ถึงขั้นที่ใจปรารถนา แต่ก็ยังดีกว่าที่อื่น ซึ่งท้องถิ่นจนจบแดนไปแล้ว ก็ยังคงความเป็น “ที่อื่น” อยู่นั่นเอง ความบีบคั้นในชีวิตมนุษย์ เป็นสิ่งที่ชอกชอนอยู่ทุกหนทุกแห่ง ทั้งที่นี้และที่โน่น นับครั้งไม่ถ้วนที่คนเราใคร่เตลิดไปให้ไกลแสนไกล ออกนอกโลกไปทีเดียวได้ยิ่งดี แต่นั่นมิใช่นิสัย “คน” ที่เปี่ยมด้วยสติและญาณ อันรู้ไปรุ่งปรุถึงภาวะอันพึงสังเวชของตนเอง และรู้จักหาทางแก้ไข ทางออกของมนุษย์มิได้อยู่ในการตาย แต่ในการคงชีวิตได้ ไม่ใช่เพื่อรำให้ถึงสภาพน่าเศร้าของตนเอง แต่เพื่อบมองไกลออกไป เอาใจตนเองเป็นเครื่องวัดความต้องการในใจของคนอื่น หวงเหินความฝืดพันของตนไว้ เพื่อช่วยทำให้มันเป็นจริง ในชีวิตของใครต่อใครที่ปรารถนาเช่นเดียวกัน

เราโหยหาน้ำพุ ความร่มรื่นและความสงบสงัด มันมีอยู่ในที่ใกล้ ๆ ตรงนั่นเอง ซึ่งท่านลืมความโหยหิวของท่าน แล้วยื่นน้ำใส่สักกระบอกออกไป จ่อปากผู้กำลังกระหาย มันมีอยู่ตรงนั่นเอง เมื่อท่านลืมความเหนียวอ่อนของท่าน เพื่อยื่นแขนออกไปให้ใครคนหนึ่งถลาเข้าเกาะ และพุงเขาไปสู่งามไม้ อันรื่นรมย์ มันมีอยู่ทั่วทุกแห่ง ท่านที่รัก กลางความบีบคั้นและความยากแค้น เพียงแต่ท่านจะก้าวพ้นตัวเองออกไปสู่เพื่อนมนุษย์ดาดำ ๆ ด้วยกัน ด้วยใจกว้าง และผ่องผุดงดงาม

กิจกรรม

- ให้นักเรียนอ่านเรื่อง “ทางออกของมนุษย์อยู่ที่ไหน” ของนิค นรารักษ์ แล้วหาประโยค หรือข้อความที่เป็นใจความสำคัญของเรื่อง เขียนส่งครู หรือกล่าวให้เพื่อน ๆ ฟังด้วยวาจา ก็ได้ จากนั้นอภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการหาทางออกของมนุษย์

๒. จงอ่านคำประพันธ์ต่อไปนี้ อ่านออกเสียงธรรมดา หรืออ่านเป็นทำนองเสนาะก็ได้ นอกจากนั้นยังอาจร้องเพลงก็ได้ ใส่ทำนองง่าย ๆ เช่น เพลงนางนาค เพลงเทพทอง หรือเพลงอื่น ๆ ที่นักเรียนพอร้องได้ แล้วอภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อคิดที่แฝงอยู่

จะร้องให้เสียใจไป/ไยเล่า
จะนั่งเศร้าอยู่ท่า/ไมใจหม่นหมอง
จะโลดเล่นหน้/ทั่วโลกโสกยังครอง
จะเฝ้ามองทุกขั/ตนเองอยู่ท่า/ไม
ไยไม่มองทุกขั/ผู้อื่นขึ้นชมเหลือ
ไยไม่เอื้ออำน/วยช่วยแก้ไข
ไยไม่ลืมทุกขั/ตนเองเกรงอะไร
เธอรู้ไหมช่วยทุกขั/เขาเราสุขเอง

๓. เมื่อนักเรียนอ่านเรื่อง “ทางออกของมนุษย์อยู่ที่ไหน” แล้ว ให้อภิปรายแสดงความคิดเห็นว่าสาระสำคัญในบทร้อยกรองข้างต้นนี้สอดคล้องกับสาระสำคัญในบทความที่ได้อ่านเพียงไร อาจยกตัวอย่างเรื่องราวที่นักเรียนเคยทราบ หรือเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นกับตัวนักเรียนเองเข้ามาประกอบด้วยก็ได้

๔. ให้นักเรียนเขียนข้อความสั้น ๆ ประมาณหนึ่งย่อหน้า แสดงความรู้สึกของนักเรียนในหัวข้อที่ว่า “เมื่อฉันมีความทุกข์หรือไม่สบายใจ”

๕. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย ๆ กลุ่มละประมาณ ๕ คน ไปช่วยกันแต่งบทสนทนาหรือบทละครสั้น ๆ แสดงให้เห็นปัญหา และการแก้ปัญหาหรือหาทางออกของมนุษย์ เสร็จแล้วนำมาสนทนาหรือแสดงละครให้เพื่อนชม

สวัสดิภาพของประชาชน

โดย มาลัย ชูพินิจ

ในรอบเดือนที่ผ่านมา กองตำรวจจราจรได้ออกประกาศ ดักเตือนประชาชนคนเดินถนนและผู้ขับรถยนต์ ๒-๓ เรื่องด้วยกัน แต่ละเรื่องก็ล้วนแล้วแต่สำคัญแก่สวัสดิภาพและความปลอดภัยจากอุบัติเหตุบนท้องถนนทั้งนั้น อาทิ การข้ามถนนเฉพาะที่เป็นทางม้าลาย การหยุดรถเมื่อเห็นผู้ใช้ถนนกำลังข้าม การแบ่งช่องสำหรับรถบรรทุก รถยนต์ สามล้อและรถนั่ง เพื่อมิให้สับสนกัน และระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการใช้ไฟฟ้าในเวลากลางคืน

แต่เพราะว่า การประกาศใช้กฎหมายฉบับหนึ่งฉบับใดก็ดี ประกาศใช้ระเบียบข้อบังคับใด ๆ ก็ดี ต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายเข้าควบคุมการบริหารให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับนั้น ๆ จึงจะเป็นผล ฉะนั้นในปัจจุบัน ใครอยากข้ามตอนไหนก็ยังข้ามกันสับสน รถยนต์ก็ยังเล่นกันตามความพอใจ และการใช้ไฟก็ยังคงเป็นไปตามเดิม

อันที่จริงเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับของการใช้ไฟนี้ ข้าพเจ้าคิดว่าได้เคยมีประกาศของกองจราจรมาช้านานแล้วว่า ไฟเล็กหรือไฟหรีควรจะใช้ในกรณีเช่นไร ไฟกลางไฟ dip ควรจะใช้ในกรณีเช่นไรและไฟใหญ่ใช้ในกรณีใด ผู้ที่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับนั้นอย่างเคร่งครัดก็มี แต่คนขับที่ไม่เคยสนใจก็มาก ฉะนั้นตามถนนหนทางในพระนครในเวลากลางคืน เราจะได้แลเห็นรถยนต์เปิดไฟหรีหรือไฟสำหรับจอดรถเล่นสวนกันไปมาอยู่ชั่วกั๊วจวนเคยชินไป และเวลาสวนกันเห็นรถคันใดเปิดไฟกลาง กลับเข้าใจว่าเป็นไฟใหญ่ เลยเปิดไฟสูงใส่เขาก็มี

กรณีที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะเราได้ควบคุมกันให้เข้มงวดกวัดกัน ปล่อยปละละเลยมานานจนคนชินกลายเป็นนิสัยไป ท่านลองขับรถเล่นรอบ ๆ พระนครสักคืน ก็แทบจะไม่เห็นเลยว่า มีรถจอดคันใดเปิดไฟหรีหรือไฟจอดไว้ และแท็กซี่ที่เล่นไปตามถนนส่วนใหญ่จะเปิดไฟหรีหรือไฟจอดมิใช่ไฟกลาง

ทั้งนี้เป็นอันตรายเป็นอย่างยิ่ง และนอกจากรถที่เล่นสวนกันในถนนที่แสงสว่างไม่พอ อาจสำคัญผิดแล้ว หากมีผู้คนข้ามถนนหรือออกมาจากตรอกข้างทาง แสงสว่างจากไฟจะไม่พอส่องให้เห็นบุคคลซึ่งอาจจะเคราะห์ร้ายนั้นได้

ข้าพเจ้าเองหลายครั้งถูกเปิดไฟใหญ่หรือไฟสูงแม้กระทั่งสปอตไลท์ใส่หน้า เพราะรถคันที่ขับสวนมานั้นสำคัญผิดคิดว่า ไฟกลางหรือไฟ dip ที่ข้าพเจ้าใช้เป็นไฟใหญ่ ในขณะที่เขาเล่นมาโดยเปิดไฟเล็กหรือไฟจอดและหลายครั้งในระหว่างการเดินทางไกล จู่ ๆ ไปเจอเอารถบรรทุกคันเล็กหรือบรรทุกไม้บรรทุกขุง จอดอะรื้อร่ามอยู่ข้าง ๆ ถนนโดยไม่เปิดไฟจอดหรือแขวนโคมรั้วเป็นสัญญาณไว้ก็มี ในกรณีเช่นนั้นถ้าท่านประมาทหรือสายตาไม่เร็วพอ อุบัติเหตุก็จะเกิดขึ้น อีกชีวิตหนึ่งหรือหลายชีวิต ก็จะดับสูญไปอย่างที่ได้ปรากฏมาเป็นอันมากแล้ว

ข้าพเจ้าใคร่จะขอวิงวอนต่อหัวหน้ากองจราจรว่าเมื่อประกาศระเบียบข้อบังคับ หรือกำชับเตือนอะไรออกมาแล้ว ขออย่าเพียงแต่ประกาศหรือเตือนเฉย ๆ เท่านั้น หากขอให้เจ้าหน้าที่มาบริการให้เป็นไปตามนั้นด้วย มิฉะนั้นคำสั่งหรือประกาศนั้นก็หาความหมายอะไรไม่ได้ ในการที่จะป้องกันสวัสดิภาพและความปลอดภัยของประชาชนคนเดินถนน แม้กระทั่งผู้ขับขีรถยนต์เอง และการกวัดกันกฎการจราจรใด ขอให้ได้กระทำกันอย่างสม่ำเสมอไป มิใช่

ฟัดขึ้นมาเป็นพัคๆ แล้วก็เข้าไป ข้าพเจ้ายังมีความมั่นใจอยู่เสมอว่า ถ้าเจ้าหน้าที่จราจรได้หันมาพยายามเพ่งเล็งคอยตักเตือน และจับกุมผู้ฝ่าฝืนในกรณีละเมิดกฎจราจรของรถที่กำลังแล่นอยู่บนท้องถนน แทนที่จะไปมัวเพ่งเล็งจับรถจอดผิดที่ผิดทาง หรือจอดไม่ชิดขอบถนนอยู่อย่างเดียวนั้นแล้ว การขับรถของเราจะเป็นระเบียบเรียบร้อยน่าดูขึ้นกว่าปัจจุบัน และอุบัติเหตุบนท้องถนนก็อาจจะลดน้อยลง

หมายเหตุ

จากบทความเรื่อง “สวัสดิภาพของประชาชน” จะเห็นได้ว่า มาลัย ชูพินิจ ได้กล่าวถึงประกาศของกองตำรวจจราจร ตักเตือนประชาชนคนเดินถนน และผู้ขับรถยนต์ขึ้นมาก่อนเป็นจุดดึงดูดความสนใจ จากนั้นก็แสดงความคิดเห็น ให้ผู้อ่านเห็นปัญหาของการละเมิดหรือฝ่าฝืนกฎจราจร แล้วจึงเสนอแนวทางแก้ปัญหา บทความของมาลัย ชูพินิจ จึงเป็นทั้งบทความที่ให้ความรู้ และให้ข้อวิพากษ์วิจารณ์ด้วยในขณะเดียวกัน

กิจกรรม

๑. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อยๆ กลุ่มละประมาณ ๕-๘ คน ให้นักเรียนทุกคนอ่านเรื่อง “สวัสดิภาพของประชาชน” จนจบ แล้วใช้ข้อคิดที่ได้จากเรื่องทีอ่านเป็นแนวทางในการอภิปรายหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งต่อไปนี้ตามความสนใจ

- ๑) สวัสดิภาพและความปลอดภัยของคนเดินถนน
- ๒) มารยาทของผู้ขับรถยนต์
- ๓) การมีวินัยกับการใช้รถใช้ถนน
- ๔) อุบัติเหตุบนท้องถนน

๒. ให้นักเรียนเติมคำขวัญต่อไปนี้

ตัวอย่าง

เพื่อสวัสดิภาพของประชาชน ขับรถยนต์ตามกฎจราจร

- ๑) ทางม้าลายมีไว้ให้ข้ามถนน.....
- ๒) ใช้รถใช้ถนน.....
- ๓) ชีวิตท่านจะปลอดภัย.....

๔. ปฏิบัติตามกฎหมายจราจรอย่างเคร่งครัด
๕. จะจอดรถให้ปลอดภัย
๓. ให้นักเรียนเรียบเรียงข้อความสั้น ๆ ประมาณ & บรรทัด ขอร้องให้ผู้ขับขี่ยานพาหนะ และ
คนเดินถนนปฏิบัติตามกฎจราจร

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะพัฒนา เล่ม ๑ ท ๔๐๑ ท ๔๐๒
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ (ม.๔) ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ ขึ้น
กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้วอนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔

Niwat Thong

(นายสายหยุด จำปาทอง)

รองปลัดกระทรวงปฏิบัติราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

ครั้งคราว (occasional shower) แทน occasional rain

๒) ฝนต่อเนื่อง (continuous rain) หมายถึง ฝนที่ตกติดต่อกันเป็นเวลานานมากเช่น ตกตลอดวันตลอดคืน หรือหามรุ่งหามค่ำ และตกเป็นบริเวณกว้างพอสมควร

๔. ลักษณะการกระจายของฝน

๑) ฝนเฉพาะแห่ง (local rain) หมายถึง ฝนที่ตกเฉพาะในตำบลหรือแห่งใดแห่งหนึ่งไม่ตกทั่วไป ในกรณีที่ตกในระยะสั้นและมีอากาศดีมาแทนที่เมื่อฝนจะหยุด จะใช้คำว่า ฝนโปรยเฉพาะแห่ง (local shower)

๒) ฝนกระจาย (scattered rain) หมายถึง ฝนที่ตกกระจัดกระจายเป็นหย่อม ๆ ตลอดทั่วไปในภาคที่พยากรณ์

๓) ฝนแผ่เป็นบริเวณกว้าง (widespread rain) หมายถึง ฝนที่ตกแผ่ปกคลุมในพื้นที่อันเดียวกันเป็นบริเวณกว้างใหญ่ หรือเกือบทั่วไปในภาคที่พยากรณ์

๕. ความแรงของฝน

๑) ฝนเล็กน้อยหรือฝนเบา (light rain) ภายในระยะเวลา ๑ ชั่วโมง วัดปริมาณน้ำฝนที่ตกได้ ตั้งแต่ ๐.๑ มิลลิเมตรขึ้นไป ถึง ๕.๐ มิลลิเมตร

๒) ฝนปานกลางหรือฝนพอประมาณ (moderate rain) ภายในระยะเวลา ๑ ชั่วโมง วัดปริมาณน้ำฝนที่ตกได้ ตั้งแต่ ๕.๑ มิลลิเมตรขึ้นไป ถึง ๒๕.๐ มิลลิเมตร

๓) ฝนหนัก (heavy rain) ภายในระยะเวลา ๑ ชั่วโมง วัดปริมาณน้ำฝนที่ตกได้ตั้งแต่ ๒๕.๑ มิลลิเมตรขึ้นไป ถึง ๕๐.๐ มิลลิเมตร

๔) ฝนหนักมาก (very heavy rain) ภายในระยะเวลา ๑ ชั่วโมง วัดปริมาณน้ำฝนที่ตกได้ ตั้งแต่ ๕๐.๑ มิลลิเมตรขึ้นไป

“เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ที่จะมีฝนตก”

ตัวอย่างรายงานลักษณะอากาศและการพยากรณ์อากาศประจำวันของกรมอุตุนิยมวิทยา

“ภาคใต้ฝั่งตะวันตก มีเมฆเป็นส่วนมาก กับจะมีฝนหรือฝนฟ้าคะนองกระจาย โดยจะมีฝนตก ๕๐% ของพื้นที่ ลมฝ่ายตะวันออก ความเร็ว ๑๐-๒๐ กม./ชม. ทะเลมีคลื่นเล็กน้อย”

“การพัฒนาประเทศไทย ต้องอย่าขาดความสามัคคี”

จากพระบรมราโชวาทพระราชทานแก่คณะบัณฑิตอาสาสมัครในโอกาสเข้าเฝ้าฯ

เมื่อพฤหัสบดีที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๑๖

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
นายพะยอม แก้วกำเนิด ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา

๓๖๐๐๐๑๕ (๑)

